Jonas Aistis

RAŠTAI

I

Poezija

1988

Redagavo Alfonsas Nyka-Niliūnas
ir Antanas Vaičiulaitis

Library of Congress Catalog Card Number: 88-70538

Aplankas Jono Kuprio

Išleido Ateities Literatūros Fondas,
7430 South Maplewood Avenue.
Chicago, IL 60629

Literatūros serija Nr. 37

Spaudė ,,Draugo'' spaustuvė,
4545 W. 63rd Street,
Chicago, IL 60629

Matri, uxori filliaeque hoc opus dedicatum est

EILĖRAŠČIAI

1932

PROLOGAS

JAUNYSTĘ žaliąją užnuodino
Ne smakras, akys, ne plaukai,
O šilas mėlynom anodijom,
Malonia šypsena laukai.

Gal negerai, ir gal be reikalo
Šiandieną liūdnas ir graudus,
Bet akimis, širdim papaikėle
Aš įžiūrėjau tiek žiedų...

Ir pamilau tą pievą nykiąją,
Tas žydro ilgesio marias —
Tai gal nors dalį to čia, knygoje,
Manau, ne vienas įžiūrės.

Nebūk naivus, brangus skaitytojau,
Nebūk naivus ir neieškok daugiau:
Kaip ant dangaus, giedrai išlytojo,
Nėr debesų, taip čia — žmogaus.

Ir kokia ji? ir kur gyveno ji?
Ar buvo taip sau, ar graži?
Kas tau? Ar nežinai, jog scenoje
Taip įprasta rankas grąžyt.

Kaunas, 1930.1.7

AŠ TAU ATIDAVIAU

AŠ TAU atidaviau
Savo jaunystės šukę.
Sakei, kad diena dieną vydavo,
Kaip laivas vėtroj atitrūkęs...

Pasidžiaugei ir numetei.
Paliko tuščias sodas...
Naktis praskyrė nuometą
Ir verkiančias akis parodė...

Kaunas, 1929.2.7

GEGUTĖLĖ

IR ATSKRIDO, atplasnojo gegutėlė
Vyšnių sodan —
O tada toks baltas vyšnių sniegas krito...
Užkukavo, užraudojo gegutėlė
Aukso godą,
Ir jos balsas nuaidėjo, nusirito...

Tai kukavo, tai raudojo gegutėlė —
Šaukė soduos,
O jos balsas sidabrinis tvino, tvino...
Susivartė sniego pūga, pasikėlė,
O man rodės,
Kad gegutė graudžiais žodžiais pavadino,

Pavadino vyšnių sodan, kur šakelės
Sniegą kėlė,
Kur vėjelis toks lengvutis siautė, šėlo.
Pavadino vyšnių sodan, kur gegutei
Širdį gėlė,
Kur gegutė savo skausmo nepakėlė...

Kaunas, 1926.4.12

ALĖJOJ

PRABĖGDAVO vėjas, tik dulkes pakėlęs,
Praeidavo žmonės, lyg sutemų dvasios —
Man tuščia ir ilgu alėjoj...

Ir pinasi svajos vainikais, lyg gėlės, —
Aš laukdamas ieškau, ieškau, lyg rasiu,
Ko ištisą amžių ilgėjaus...

Kaunas, 1926

BALADĖS

1.

PAUPY,
Mėnesienoj
Džiūsta varžos,
O upely varlės kvarkia;
Slenka šmėklos pro padaržes,
Ir viena, jaunoji, verkia...

Eina bernas
Ir kvatoja,
Jai širdis iš skausmo plyšta —
Vos laikydamos ant kojų,
Laukia, kad sugrįžtų...

Vakaruos mėnulis leidžias,
Vis upely varlės kvarkia...
Žvaigždės žydi, žvaigždės žaidžia —
Kaip gražu!
Bet ji dar verkia...

Kaunas, 1926

2.

RYTĄ gėlės apsitaškė
Smulkiais deimantų lašais,
O danguj kraujai ir vaškas...
Tu manęs prašei: —

Kai juodos nakties degutas
Nudažys dienos gijas,
Tąsyk mes darželio rūtas,
Tąsyk lelijas...

Visa buvo, kaip pasakė,
Visa buvo, lyg sapne,
Net beaistrės žvaigždžių akys
Žvelgė į mane.

Ir man buvo baisiai gėda,
Buvo baisiai nejauku,
Kai sutraiškiau delne žiedą,
Grįždamas lauku.

Rytą gėlės apsitaškė
Smulkiais deimantų lašais,
O danguj kraujai ir vaškas,
Žaizdos ir šašai...

Kaunas, 1927

3.

ŽINAU, kad meilė kaip pavasario dvelkimas,
Kad meilė kaip audra.
Nesotus ja, bet atminimuose
Kažkas yra.

Atsimenu: ir akys, kaip rugiagėlės,
Ir ilgamakrė, ir plaukai...
Kaip valkiojaus kieman, lyg koks padegėlis,
Kaip alpo akys — alkani vilkai.

Išvaikščiojom laukus, lyg vėjai, —
Kalbėjo ji tik „taip" ir „ne".
Rugiagėlės, dangus ir akys jos vienaip žydėjo,
O dienos bėgo, kaip sapne.

Sakiau, kad meilė kaip pavasario dvelkimas,
Kad meilė kaip audra...
O ji — kad meilės niekur nesutiko ir nežino,
Kokia jinai yra.

Trys metai. Vėl sėdėjau prie klojimo.
Atėjo ji. Kaitra. —
Gerai sakei, kad meilė kaip pavasario dvelkimas,
Kad meilė kaip audra...

Menu: ji daug, ilgai kalbėjo;
Menu, lyg girtas, lyg sapne.
Ir akys, ir dangus rugiagėlėm žydėjo,
Tik nesupratau aš jos, kaip ji kadais manęs...

Rumšiškės, 1927.9.4

4.

MENU, man buvo gal šešiolika,
O jai gal metais tik mažiau.
Šešis paskui vienuoliškoj
Tyloje suaižiau.

Ir vėl pavasaris, vėl vyšniose
Pūga dulkina sniegais, —
Kas buvo andai, rods, grįš, — jose
Vėl mėnesio ragai.

Man sakė: — Tavo akys rainuotos,
Kaip katinukai du jauni,
Ausyse virpa dainos tos,
Tie debesėliai kruvini.

Kaip šuo nudūlinau pro statinius,
Mačiau — mūvėjo žiedą jau.
Suvirpome, viens kitą matėme,
Bet aš pro šalį praėjau.

Ir kartą vėl rankas sudėjusią,
Iš lauko einančią lėnai,
Sutikęs pasakiau: — Ilgėjausi...
Atsakė: — Man buvo liūdna taip vienai...

Tačiau linksma, nenusiminusi —
Klegėjo laukas vakare.
Tą vakarą jinai skandinosi
Po gluosniu, ežere...

Rumšiškės, 1927.9.12

5.

PALEI kluono sąsparą
Dantų dvi eilės,
Apvestos raudonu kaspinu,
Ir dvi akys kvailos.

Pro dantis, lyg pasakoj,
Žodis žodį vijo.
Vakaras suraizgė pašukas
Tarp kraujo ir lelijų.

Tada parėmęs sąsparą
Sielvartu, kaip karalaitė girnas,
Sakiau, kad šunį paspiria,
Kad žvaigždės didelės kaip žirniai...

Atėjo dėdė Kasparas,
Švelniai pasakė: — Einam! —
Palikom vieną sąsparą —
Sielvartą ir laimę.

Kaunas, 1928.4.16

6.

DAVĖ išmaldą akys sutikusios
Gražiai, kaip pasakoj apie guldeną,
Ir numestuos brangiuos skatikuose
Žydėjo laimė neišguldoma...

Buvau gležnesnis už lapą tik išsprogusį,
Bijojau net vėjelio padvelkimo —
Ir tai mane, kaip įtariamą žmogų,
Vydavo rytas iš jos atšlajimo.

Tegu tą alksnį alkaną
Mėnulis ratilu aprašo...
Ji nežinos, ko andai valkiojaus,
Kaip vienas iš trisdešimt grašių...

Kaunas, 1928.5.3

7.

BUVO pavasaris...Taškas.
Abuojas ,,a porta inferi'',
O smėlis geltonas kaip vaškas,
Geltonas kaip gintaras...

Nei skliaute, nei tolyje,
Nei mariose, anei linuose
Nebuvo ir nebus tiek melancholijos,
Kiek jos akyse mėlynose.

Atsiminiau tuomet darželį
Ir jos pirmąją komuniją,
Ir paupį, ir liepą žalią,
Ir gegužę viršūnėje...

Tuomet abu purienas skynėm,
Gyvenom kaimynystėje.
Ak, kam tas smėlis gintarinis,
Ta pakasynų tristija!...

Rumšiškės, 1928 m. vasara

DEBESYS

DEBESYS gula, gula —
Juodi, sunkūs debesys.
Aš gėriau laimės sulą
Tavo rankų kabėse.

Ir visa giedra rodės,
O tujen, amžiną atilsį,
Paėmei mano dienas, kaip drobę,
Ir baltinti patiesei...

ATVIRUTĖ

TAU — agato naktis, tau — fontano perlus
Ir rasas, ir žvaigždes, kur nukrinta.
Liūdi eglė rami, lūžta žodžiai perpus —
Ne naktis, o klaikus labirintas.

O tenai vėl giliai — vakarai kruvini,
Kiek ten laimės svaiginančios būta!
Eisim toli tenai, eisim vienų vieni!...
Tokia buvo naktis atvirutėj.

ROŽĖ

AŠ NIEKAD nemačiau tiek kraujo suplūdusio
Nei žaizdoje, nei vakare prieš lietų,
Kaip neįteiktos rožės skruostuose ir lūpose,
Taip, rodos, imtų mano gėlą ir jai išlietų!

Vardadienis, kankinu rožę, gatvę ir vakarą,
Stebuklo laukiu, kurs įvykt negali:
Rieda rožės ilgesys kalinio ašara,
Širdis užgroja melancholišką plokštelę...

Kaunas, 1929.7.26

PAVASARIS

NIŪRI, pajuodusi velėna
Žaliomis adatomis kiūto,
Pašlaitėje žibutė mėlyna
Ir upeliuko perlai kruta.

Gilūs šilo atodūsiai
Nulingavo žilą rūką,
Ir žiema jau, rodosi,
Lyg votis pritvinkus, trūko.

Obelis, vyšnias, lyg jaunąją,
Apnėrė baltu šilko tulium —
Mergaitė kojas aunasi
Ir slepias nuo motulės...

Kaunas, 1929.4.11

APIE PAVASARĮ

PAVASARIS prakala pumpurus,
Žiedais apkaišo metūges —
Kvepėjimu aštriu, lyg kamparu,
Beržuos apsvaigsta gegužės.

Tai panašu į meilę, lyg į meilę,
Ir ilgu, ir noris eit tolyn keliu,
Lyg tam lunatikui Jogailai, —
Klausyti gegužių, klausyt lakštingalų...

Pasižiūrėti į žiedus sužiurusius...
O kiek akių! lyg tų, lyg mėlynų!
O danguje žydram, lyg jūroje
Piratas, mėnuo sėlina...

Švelnus pavasaris, lyg pabučiavimu,
Žiedams prakals nedrąsiai pumpurus,
Bet ir pavasaris, ir mūs gyvenimas
Ištirps bematant, tartum kamparas.

Kaunas, 1929.5.5

RUDUO

MERDI žemė — paslika ligonė,
Ruduo ir vėtra — jie tik du.
Užniko liepą be malonės,
Užnikę žvigdo.

Vėtra šėlo, o šėlimas fėjos,
O siutimas, ak tu!
Ir ruduo šakose glamonėjos —
Meilė rudenio naktų.

Tai nusipurtė lapus ir žemė,
Raudodama: kol greit?..
Vėtra cypauja ir šlama
Po lapus: — All right!

Kaunas, 1929.10.20

IR AŠ NEŠIOJAU

IR AŠ nešiojau gyvą žaizdą...
Žaliuodama juk guoba sutrūnėja!
Šiandien rašau kaip Liūdno Vaizdo
Riteris Tobozos Dulcinėjai.

Pritiktinai senoj bažnyčioj
Žydėjo akys, gelto kasos,
Kaip andai Dantei Beatričės,
Kaip Leonoros Tasui.

Kad būt širdis akmuo ar plienas,
Ir tai eilėraštį sudėtum
In tono molli Lalagenai,
In tono molli nutylėtai...

Ir, žinoma, man veidas kaista,
Kad ji kaip mūza, kad kaip lašas
Panašus į Liūdnojo Vaizdo
Riterį tasai, kurs šituos žodžius rašo.

FOTOGRAFIJA

IŠ KARTO buvo koktu,
Kad vieną taip paliko —
Apiplėštą, apvogtą
Ir veidu pakaliko.

Jaučiau, kentėjau — dar vis
Ateidavo nei sapnas koks
Man sekt, kaip skrenda gervės,
Per naktį nykt ir nokt.

Aš vis dar, vos tik leis
Vėl sulos saldžias sultis,
Pastatysiu po stiklais,
Prieš akis parpulsiu...

Prieblandom pritiktinai
Tenka nykt ir nokt per naktį;
Rodos, saulė tik tenai
Artima charakteriu.

Opūs lapai ir upės...
Smakras vis ant krumplio,
Ir taip lepios limpa lūpos,
Lyg akimirksnį tą trumpą...

AŠ ŽINAU

AŠ ŽINAU, tau sakė — tai vėjelis rožėse:
Sielvartas ir džiaugsmas pinasi kartu...
Tujen to nerasi šiuose mano žodžiuose,
Kad ir kaip jos trokštum — nepasikartos.

Kas tai yra meilė? O kad mes išspręstume!
Gal ir būtų aišku, bet tavęs nėra...
Visa ji: vėjelis, šiurenąs radastomis,
Ir padrikęs rūkas pievoj vakare...

Reikė šalto proto, — mes nepagalvojome, —
Nei lašelio jausmo reikė neįdėt,
Būt gegužiu ošę rudenų raudojimai,
Būt atėjus laimė mudu palydėt...

Sako — vis habendi — šiandien jau nespręstume,
Tai būtų troškimas viens kitą turėt!
Meilė — tai vėjelis, šiurenąs radastomis:
Miršta it drugelis, lieka nemari...

Kaunas, 1930

KARTAIS

KARTAIS aš vakarą prarymau —
Nė vieno žodžio nerandu,
O būna vakarai su rimais,
Sonetais ir rondo!

Mačiau marias, kaip gilią žaizdą...
Žinau, jums marios tik vanduo,
O man jos menasi, kaip vaizdas
Soneto ar rondo.

Malonu būt jums apie lūpas?
Gal skruostus? gal dantis?
Bet žinote mano soneto ūpą,
Mano rondo mintis.

Ir kas, ir kas iš to, kad ašen...
Ir kas iš to, kad jūs graži?!
Ar tai galėtų man nors lašą
Jaunystės sugrąžint!

Kartais esu tokis apsalęs —
Mano buitis juk jeux de mots!
Bet kartais būna man be galo,
Be galo įdomu,

Kai vienas vakarą nesavą
Ir meilę prieblandom
Pinu ketureiliais, oktavom,
Sonetais ir rondo...

NUĖJO DIENOS

NUĖJO dienos varomos,
Prigėrę kraujo it kempinės,
Tik skliautas plaukė mariomis,
Ištempęs burę vakarinę...

IŠADŽIAU SAVO BUITĮ

I

IŠADŽIAU savo buitį, kaip šilko audinį
Ir kaip sutema pasakos mėlyną platumą,
Kur metai pakiemiais nuklydo alalaudami,
Nusišypsoję kurpiaus laime vos įmatoma...

O dienos, mano dienos, ir meilė kvaila, lyg piemenio,
Nukukavo vyšnių snieguose geguže...
Dar, rodos, tik vakar glamonėjau jos liemenį,
O tai metai ir metai jau praūžė...

II

AŠ NIEKAD nemačiau tokio rudenio vakaro,
Tokių kruvinų vyšnių, žvilgsnio taip mėlyno,
Kai pro padaržes tavo žingsnius sėlinau
Ir džiaugiaus, ir džiaugiaus iki ašarų...

Vėtra debesio taip greitai nenuveja
Ir vėjas pienės taip greitai nenupučia...
Žvaigždėta naktis sukniubusi krūpčiojo,
Lyg rudenį sulytas šunelis užuvėjoj...

III

PALAUK! žalia naktis, lyg akys katino —
Joj nenurims šimtai lakštingalų...
Gal laimė pražydės it žvaigždžių platina,
It saulėj bėgiai geležinkelio.

Šuo kažkur sulojo, ir miškas sumykė...
Ir vėl tyla, kaip dienos kalinio!
Buvau aš laimės valandų alchimikas,
Bet jos seniai, seniai nuskalino...

IV

GALE sodo mėnesis, ir tvenkinys pajuodęs.
Slenkančios stovylos žingsniai nuobodūs,
    Nuo kranto šast! ir, rodosi,
    Ant aukso žirgo nujojo zovada...

Kaunas, 1928.11.7

AISTRINGOS VAKARO LŪPOS

AISTRINGOS vakaro lūpos
Ir mėlyni šilo poakiai,
Kur pasakų vergės klūpo,
Laumės, smakai ir vilkolakiai.

Ten aš savo meilės pasaką
Kliedėdamas imdavau sekti,
Tarsi kraujo lašais, taip nesekė
Tūkstantis ir vienos naktys!

Kaip šeichą rūstų, nenumaldaujamą
Jo žiauriojo keršto bežadėje,
Sugraudins tave pasakų saujomis
Mano širdies Šeherezadė!

DOLOROSA

RYTAS. Takas. Gėlės.
Ašaros žieduose gailios.
Paskutiniai žodžiai gėlė —
Mater Dolorosa su septyniais peiliais!

Apipynė meilė širdį
Vainiku ir rožių, ir erškėčių.
Ir kvepėjo skausmas mirtinai nugirdęs —
Paskutiniais žodžiais ant laiptelių klėčio...

Juos nešiau, kaip kryžių sunkų,
Po našta parkritęs — nebepasikėliau...
Mater Dolorosa! Ta pati karunka —
Rytas, takas, gėlės...

VIGILIJA

AR TAI širdy, ar marių gylyje
Pasaka nuskendus?
Vigilijų vigilija,
Pavasarinis gandas!

Švelnutę naktį, naktį tyliąją
Širdis ir marios gendas
Vigilijų vigilijos,
Pavasarinio gando.

Suiro saulė, pasipylė jau,
Rausvai marias nukando
Vigilijų vigilija,
Pavasarinis gandas.

Ir mūsų praeitį, mūs tyliąją
Dienų auksinę grandį —
Vigilijų vigiliją,
Pavasarinį gandą!..

Kaunas, 1929.8.11

MENUETAS

ŽALSVAS fonas — tamsus ir švelnus.
Bėga akys toliman gėlynan —
Mėnesis, atsupęs debesio skvernus,
Kaspinu pajuosęs seną mandoliną...

Dega akys ugnimi neryškia,
Paukščių kelias vos žymus...
Tai naktis — klastinga moteriškė —
Vežasi šešėlių vežimus!

Na ir laisvė! Niekur nieko...
Tik šešėliai žiūri taip iš pasalų,
Tik tvankoj smalsuolės varlės!..

Aukštos mintys, kilnūs siekiai
Vandenin pabiro perlais!
Mėnuo šaipėsi: galų gale, galų!..

Kaunas, 1929.2.17

EINU ŠILAN

EINU šilan be kirvio ir be pjūklo.
Ne žagaraut — stebėt einu.
Randu kur žodį, o kur kuklų
Sakinį dainon.

Ir nebijau nei eigulio,
Nei urėdo miškų.
Aš girtas nuo sakų! Nuo svaigulio
Akyse mirga daug taškų.

Matau pušis šakotas, bėdinas,
Pašiurpusias skujom —
Taip varžosi manęs, taip gėdinas —
Nuogumą dangstosi šakom...

Būt gera patysot paunksny,
Bet daros nejauku,
Nors aš be popierio, be plunksnos
Einu per samanas taku.

Gal tos tiktai, kurios, kaip moterys
Krūtingos, lieknu liemenim,
Būt džiaugęsi, kad būčiau popierio
Paėmęs su savim...

Jūs nebijokite, pušelės kuklios!
Iš nuobodžio einu vejom.
Aš čia be kirvio ir be pjūklo,
Be plunksnos atėjau...

RUGPJŪČIO NAKTIS

ŠVELNI rugpjūčio vėsuma,
O širdis net ritmą lėtina...
Keista naktis! Žiūriu žvaigždėsna —
Pasibaisėtina, pasibaisėtina!

Rami naktis, nutilusi —
Pasibaisėtina! Ak! aiman, ten
Pulkais taip auga žvaigždės, pilasi
Ir krinta lietumi, lyg deimantai...

Nurimk, širdie, nurimk, papaikėle, —
Nėra ko jaudintis ir plakti —
Kas dedasi danguj, ne tavo reikalas,
Kas dedasi danguj rugpjūčio naktį...

O tos žvaigždelės sielvartingai krinta...
Tik šilas po senovei dunkso...
Net darosi graudu. Kad ją kur šimtas! —
Naktis verta Flamariono plunksnos!

APIE RUDENĮ IR ŠUNĮ

TOLI, už marių mėlynųjų,
Už šilo, už laukų,
Karalaitę pamotė išgujo,
Išgujo iš namų...

Ruduo, lietus ir šuo ten kaukė
Nedrąsiai, patylom,
O karalaitė buvo šviesiaplaukė,
Akim kaip linas mėlynom...

Ir niekam, niekam nerūpėjo
Nei karalaitė, nei šuva,
Tik beržas nuo lietų ir vėjų
Raudojo rauda nesava: —

Toli, už marių mėlynųjų,
Už šilo, už laukų,
Karalaitę pamotė išgujo,
Išgujo iš namų...

PALEI LIEPTĄ

PALEI lieptą, prie berželio
Viršūne nulinkusia,
Anksti rytą saulė kelias,
Jūroj išsitrinkusi,

O už šilo violetų,
Vakaro pravirkdytų,
Saulė leidžias taip iš lėto,
Ilgesiu nugirdyta...

PRIE STATINIŲ, ten daržely,
Rožę nusiskynusi,
Sakė, jai šią naktį žalią
Mylimas vaidinosi...

O sodely, ten po vyšnių,
Kur snieguose nėrėsi,
Verkė: — Mielas nesugrįžta, —
Rankeles užnėrusi...

TAI SLANKIOJAU

TAI SLANKIOJAU tada šešėliu pievoj...
Gėlėse ašarų! primint kartu!
Ir klausiau aš gėlių: — Kur pasidėjo Dievas?
Kur pasidėjai tu?

Kalbėjau poterius gėlėse, pievoj,
Tylius, kaip skausmas tų naktų,
Kalbėjau taip: galėjo gal išgirst tik Dievas,
Galėjai gal išgirst tik tu!..

Bet svetima malda gal buvo Dievui,
Ir tau malda gal buvo svetima,
O taip žydėjo margos pievos,
O taip kvepėjo toluma...

Tai mano ašarom žydėjo pievos...
Nuo poterių, nuo poterių girtų,
Žinau, būt verkęs ir rūsčiausias Dievas,
Ak, būtum verkusi ir tu...

KAŽIN KAS TAIP BĖGA

KAŽIN KAS taip bėga,
Valandas taip neša —
Paskutinės jėgos,
Paskutinis lašas...

Žalias vyšnias vėlei
Baltos šalnos kausto —
Kad taip visą gėlą
Rašalu išspausti!

Kodėl meilė tyli!
Saulė gluosnin karias?
Išošė ją šilas,
Išsiūbavo marios.

Pažiūrėt iš tolo,
Pavartyt, lyg knygą,
Kaip tos žvaigždės puolė,
Kaip vyšnias apsnigo...

Rausta kraujas, rausta
Ir kaip dienos laša...
Kad taip man išspaust ik
Paskutinio lašo!..

KARALIUS LYRAS

TA DARGANA dar šiandien tvyro
Širdy naktų ir vakarų —
Tokiu oru karalius Lyras
Buvo atstumtas dukterų...

Ak, koks beširdis tas Šekspyras —
Išvytas cypęs būt ir šuo!
O lyriškas karalius Lyras,
Nors dargana ir nors ruduo...

Apsivylė, gyvenimas įkyro
Pilkų dienų ir vakarų.
O pasakas dar sekti Lyras
Norėjo vienai dukterų!..

O beprotės, o naivios akys tyros: —
Tau pasakas aš seksiu tarp uolų!..
Gal nežinojo pats Šekspyras,
Kaip tai negudra, sentimentalu...

RAIZGOS SNIEGAS

RAIZGOS sniegas, minkštas ir tylus,
Tartum pirštai nusigandus virpa.
Buvo meilė taip pražydus, išputojus kaip alus,
Bet taip greit, taip greit ištirpo...

Aš mačiau kadaise: snigo vienumos kliedėjime.
Ir sakiau: tai mano sapnas, sapnas ir legenda...
Bet ir jį man išplėšė, ir sniegų žydėjime
Tartum marių putoj skendo...

AUGO SODE

AUGO sode serbenta
Ašarinėm kekėm —
Buvo meilė taip šventa!
Niekam nepasakėm...

Buvo mėlynas ruduo,
Raudonavo vyšnios —
Bėga dienos kaip vanduo,
Kaip vanduo negrįžta.

Apkaišys baltais sniegais
Saulė vyšnios šaką,
Bet ar laimė vėl kada
Bus girta, kaip vakar?!

YRA TYLIOS NAKTYS

YRA tylios naktys,
Tyluma įkyrę,
Yra gyvi žmonės,
O tarytum mirę;

Ir įvairios meilės
Tyli jų širdyse,
Kaip įkyrios naktys,
Nemigoj ištįsę...

OFELIJA

OFELIJA beprotė, Ofelija mylinti —
Balta kaip sniegas, skaisti gi kaip ašara.
Vienuma prie upelio Elsinoro apylinkėj,
Ir gluosniai nei žodžio, nei žodžio nepratarla...

Su žagarais, su žolynais nuvytusiais...
O gluosnių tai gluosnių tamsi litanija!...
Ir žvaigždelė per dangų kaip ašara ritosi,
O ji vis tikėjo ir vis dar manė ji...

Tikėjo Hamletu. Tylon įsiklausiusi,
Girdėjo, kaip gluosniai ošė kartodami: —
Ofelija, nimfa, prisimink mano nuodėmes
Savo maldose, maldose švenčiausiose!..

KRYŽKELĖ

AŠ PRAŠIAU tik vieno, vieno tik tikėjimo!
Tokios žalios pievos ir rimti šilai...
Nuo nusileidimo iki užtekėjimo
Tu jau netikėjimo ledu apšalai.
Aš prašiau tik vieno, vieno tik tikėjimo!

Tokios žalios pievos ir rimti šilai!
Vienas užtekėjimuos ir nusileidimuose,
Vienas vienumoje. Ir nakties tyloj
Aš kuždėjau vienas sielvartu užkimusiu:
Tokios žalios pievos ir rimti šilai!

Vienas užtekėjimuos ir nusileidimuose
Aš šaukiau: — Tikėjimo! Kurgi tu eini?
Mano graudaus žodžio surinktuose rimuose
Palikai taip vieną, vieną taip mane!
Vieną užtekėjimuos ir nusileidimuose...

Aš šaukiau: — Tikėjimo! Kurgi tu eini?
Ir palieki vieną, vieną be tikėjimo!
Tokios vienos pievos ir šilai vieni...
Nuo nusileidimo iki užtekėjimo
Aš šaukiau: — Tikėjimo! Kurgi tu eini?...

Kaunas, 1929.12.21

APIE LAIMĘ

KAS MAN šiandien rodos vargas,
Vakar buvo laimė —
Kaip genys pasaulis margas,
Kaip genys ir laimė.

Aš maniau: maža trobelė
Tarp miškų kur kaime,
Palangėj berželis žalias,
O trobelėj laimė...

Aš maniau, kad žmoną gerą, —
Gražią jau savaime, —
O tada be margo dvaro
Būtų tokia laimė!

Šiandien vėl jau rodos kita —
Ne žmona, ne kaime...
Kas ją žino, kokia šita
Būna kartais laimė!

AKYS

YRA TOKIOS akys, kaip rudenio
Gervių ištiesti kaklai,
Ir tokios kaip saulė vidudienį
Šiltos, ir šaltos kaip stiklai.

Taigi yra nuostabios akys —
Šilkinis gervių ilgesys,
Kur trikampiu tolin plakas,
Į pasakų šiltas šalis.

Kažkur nuvargę ir apmirę,
Savyje sielvartą marins,
Svajos pasaulį, meilę tyrą,
Lyg netekėjus moteris.

Kaip gervių skausmo begalinio
Lėnus mojavimas sparnų,
Yra numėlusios kaip linas,
Kaip skliautas rudenio dienų...

Beprasmiškai plasnojančios plaštakės...
Kažkur jau mėlyna ir žalia.
Yra šilkinio skausmo akys,
Kur būtų aiškus mano kelias...

BUVO SAULĖ

BUVO saulė balta kaip nuotaka
Ir skendėjo sniege,
Bet kažin kokia keista nuotaika
Mane baisiai slėgė.

Vakaras, miškas, prietema
Ir trupučiuką šalo —
Slinko debesys, ir tie toki
Matyti ir banalūs.

O andai būdavo pavasariai
Su obelų žiedu, su vyšnių!..
Bet išsekė akyse ašaros,
Jau ir širdis neplyšta.

Taip viskas įprasta, širdies nepajudina,
Pro šalį visa kas praeina —
Banalios vasaros ir rudenys
Ateina ir nueina.

Kadaise baisiai laukėme
Kiekvieno mažo daikto —
Tartum mažoj stoty, išėjus traukiniui,
Nėra ko laukt — jau viskas baigta.

Žiema kaip nuotaka išbalusi,
Ir vakaras kaip varis!
Kažkur girdžiu džiaugsmingą alasą,
Bet man jau įspūdžio nedaro...

Kaunas, 1931.4.16

ATĖJO VAKARAS

ATĖJO vakaras, suraukęs antakius.
Kaip žmogžudys, krauju rankas sutepęs...
Klajojau mintimis tuo meilės sentakiu,
Turėjau galios tarti „tapk!" ir — tapo.

Deja, nebuvo vakaro, nei antakių...
Tai vakaras netikras — mano sukurtinis,
Bet tu klajosi mano meilės sentakiu,
Nuėmęs knygą nuo lentynos.

IR PASAKYS

IR PASAKYS — turėjo giedrą veidą,
O tokį graudų žodį,
Aš noriu aiškus būt, lyg veidrody
Save čia jums parodyt.

Einu skliautu, kur spindulėliai tyška,
Atsižiūrėdamas į svietą,
Ir pats neatskiriu, kur kaukė antiška,
Kur mano veidas, mano lėtas...

Girdžiu, kaip tėviškė įmigus knarkia —
Myliu jos lauką, moteris, degtinę
Ir naktį kiaurą dangų, tartum tarką,

Kur rūmų tiek stačiau kadais sietyne...
Nespręskite iš žodžių, šilo, lauko
Apie mane — juk ten ne aš, ten mano kaukė!

Kaunas, 1929.10.27

ŠIAPUS IR ANAPUS

IR KAI užmirštu aš kartais
Rimą, ritmą, žodį,
Tai eilės metėlėm apkarsta,
Gegužis virsta gruodžiu.

Tuomet gyvenimo kasdienio,
Kurio eilėse nekenčiu,
Aš laukiu vienumoje vienas, —
Širdimi vos plakančia.

Su dideliu tikėjimu,
Su širdimi atverta
Išliesiu žodžių alalėjomis...
O, ne! Vai, ne! Neverta.

Jai savo buitį nykiąją?!
Iš akmenio, iš plieno ji!
Tai galima tik knygoje,
Tai galima tik scenoje!..

ANDAI

ANDAI, lyg pasikaišiusi sijoną
Mergaitė, per rasas nubrido saulė,
Šiandieną ji nutukusia, raudona
Ištvirkėle klajoja po pasaulį.

Andai, lyg dangus rudens ankstybo,
Giedrom akim atrodė svietas,
Manei — yra prasmė ant kryžiaus kybot,
Manei, yra prasmė ir kraujas lieti.

Bet kas tavo dalia nūnai didžiuotųs?
Praėjusių dienų tu palikuonis...
Nuo saulės bėgai, tarsi nuo raupsuotos,
Ir štai liūdi, kaip psalmės pelikonas.

CACA LIALIA

Petrui Juodeliui

ANAKUR žvaigždė puolė –
Aš lūpas juoku pagražinau:
Mano gyvenimas – granatos šuolis
Iš nežinios į nežinią...

Viena vienintelė gastrolė –
Aš pravažiuojantis pajacas,
Kurį teprisimins mažutė Olė: –
Caca lialia, caca!..

Kaunas, 1927.2.14

KARUNKA

NEATEINA mintys, nesirašo eilės
Ir nelaša kraujas rašalu juodu;
Kažin ko taip ilgu, kažin ko taip gaila
Ir pačiam be galo liūdna ir graudu.

Leiskit pažiūrėti nors pro langą šilo,
Leiskit pažiūrėti marių mėlynų —
To bedugnio skliauto sielvartingo gylio
Ir dangaus blakstienų, ašarų pilnų...

Aš iš margo svieto smulkmenų, detalių:
Lauko, pievų, miško, skliauto ir žvaigždžių
Susikūriau savo pasakišką šalį —
Pats nepasidžiaugęs, perdaviau žodžiu.

Verkė mano skliautas, ašarom pasruvęs,
O gal man tik rodės, galgi aš klydau?
Tai nuvargęs šiandien, išsimušęs suvis —
Aš ieškojau laimės ir nesuradau...

IKI PUSIAUDIENIO

JAU KRYPSTA saulė iš pusiaudienio,
Jau krypsta saulė iš zenito.
Gana, sakau dar susijaudinęs,
Gana tos meilės pramanytos!..

Nuo sielvarto nulinko gėlės,
Nuo sopulio — beržų viršūnės.
Kur aš plakuosi, ir ko dėlei
Širdis ta mano įniršūnė?..

Kad buvo meilė, kas nežino.
O kokia ji? Elipsė.
Kad taip dar meilę sugrąžinus,
Kai iš zenito saulė krypsta!

Jaučiu, kad žodžiai susijaudino,
Kad einam vakarop nuo ryto.
Iki pusiaudienio, o nuo pusiaudienio
Jau krypsta saulė iš zenito...

Kaunas, 1929.9.9

SUSIMĄSTYMAS

NEPAMETA manęs graudus tas susimąstymas,
Neišpasakyta baimė prieblandų...
Taip, rodos, šauktum ,,gelbėkit!'', lyg skęsdamas,
Nes susiraizgė mano minčių gijos ir galo nerandu...

Kaunas, 1929.11.14

IMAGO POETAE TREMENDA

IR GAILA man širdies, ir rašalo man gaila,
Ir noriu viską mest, bet vėlu — negaliu:
Ak, kaip būtų gera šiam margam pasauly,
Ak, kaip būtų gera gyventi be eilių...

Kas man, ar negaliu tylėt, kaip žemė,
Širdy viską paslėpt, kaip marių gilumoj!
Bet ta širdis... Ją vis ištroškusią, neramią
Nešiok krūtinėje ir nakties glūdumoj...

Širdie, matai suižusį, pragertą veidą?!
Ar apie to niekšo gymį pamąstai, širdie,
Juk jame skaistybės jau nėra nė aido...

Pažvelk į ateitį, pažvelk į jo kelius,
Takus ir klystkelius ir pasvarstyk, širdie,
Ar dera taip žaloti gymis dėl eilių?!

Kaunas, 1929.11.21

JAU NEILGAM

JAU NEILGAM, erškėčiai, tvyrosit...
Tai nuvargau, tai pailsau, tai bodžiuosi,
Bet meilė šaukiasi, lyg balsas tyruose,
Bet meilė šaukiasi dar šiuose žodžiuose...

Graudu laukuos, ir pievoje elegija,
O šilas pametė tą žydrą mėlynumą jau.
Apkaltint? Ką? Gal meilę? Negi ją,
Paskendusią širdy, lyg marių gilumoje?

Paliko pasaka graudi nei šilo melancholija
Apie ją taip gerą, brangią, nepamainomą...
Kalta buitis, kalta ir ji, ir aš — jau tolyje
Dviem priešingais keliais nualpę einame...

Rimsta mano žodžiai, dienos mano niaukiasi.
Kažin kur ta meilė? — pūgoj vėtra spygauja.
Lyg tyruose balsas, lyg tyruose šaukiasi
Apie ją, taip gražią, gražią, tartum knygoje...

Kaunas, 1929.11.7

KASDIENIAI ŽODŽIAI

AK, ŽODŽIAI, jei jūs manosios meilės neišsakėt,
Tai kaipgi, žodžiai, nuleliot man dalią reiks nelemtą?
Tik plakasi kažkur pirmosios meilės akys
Ir ta svaiginanti naktis bedugnėn krinta!

Taip kyla šitie žodžiai paprasti kasdieniai,
Taip kyla metų metai ir žiemų lelijos,
Bet metai viską nupučia, lyg vėjas pienę,
Tik lieka šiurpuliai ir sielvartas atgyja.

O atminimuos mėlynos ir geros akys!..
Tiktai pasikelia blakstienos, ir akys godžios
Išvysta, kad kažkur toji jaunystė lekia,
O lieka rašalas ir tie keli kasdieniai žodžiai...

Kaunas, 1929.2.11

LORELEI

ICH WEISS nicht, was soll es bedeuten,
Dass ich so traurig bin...
Sopulingyn vis niaukias skliautas,
Daina graudyn ir įstabyn!

Kaip pasaka graudi mane apėmus
To žalsvo sielvarto naktis.
Ne meilė tai ir ne chrizantemos,
Kad sopuliu taip perteko mintis.

Jaučiu, lyg kalnas debesyse eina,
Ir nešasi, lyg zovada arkliai...
O kur tu, pasaka nuo Reino
Apie tą gražią Lorelei?..

O dienos ir vanduo taip greitai,
Ir vakaras kas kartą vis labyn!..
Ich weiss nicht, was soll es bedeuten,
Dass ich so traurig bin...

KADA NORS

KADA NORS aš patiesiu dienas vėdinti —
Gyvenimą kaip audinį ritiman ritamą,
Ir pamatysi jų vedamą mintį,
Ir tu pajusi eilėraščio ritmą:

Nei griaustinis kur toly užkimęs,
Neaiškus šauksmas žodžio pirmapradinio, —
Po to, lyg lava, meilė ir troškimai
Išsineria, kaip saulė, sueiliuotu sakiniu.

Tiktai mano buitis jau ritmą apalsino,
Žinau, žinau jaunystė nepasikartos,
Tiktai gyvenimas išspaus kaip apelsiną
Ir kaip pasenusį pinigą išims iš apyvartos!

Kaunas, 1929.7.28

KAIP ŠEKSPYRO TRAGEDIJOJ

PRASISKIRIA vakaro mantijos sunkus kruvinas
aksomas,
Ir saulė krauju prakaituoja, it Kristus Alyvų
Darželyje.
Keistuoliai mes naktį žvaigždes nusisagstome,
Kad čia tarp raidžių jos žydėtų dar naktį, dar žaliąją.

Ar ne šviesus dangus ir be to, ir be žodžių paliegėlių!
Abuoja gi pasaulio širdis, abuoja ir sužiedėjus.
Kas iš to, kad surinksi gėles, gėles sausažiedėles,
Kai žinai, kad kraujų vakare daugiau nei Šekspyro
tragedijoj...

Kaunas, 1929.11.24

DŽIAZAS

JUODA kava, pilkų veidų dar keletas
Ir dirbtinį linksmumą rodo džiazas.
Mano širdis nuvargusi nualusi,
Tartum ledais sukaustytas Kaukazas.

Abuojumu ir šypsena, it mirusio,
Žiūriu, kaip žaidžia cigaretės dūmas.
Žiūriu tuo sopuliu, tuo sopuliu pastirusiu —
Širdy nei kirminas dar sugelia graudumas,

Bet kas iš to, kad piršto nepajudini,
Bet kas iš to, kad ten, krūtinėj, sopa...
Aš gyvenu agonija, geltonu rudeniu
Drauge su merdinčia, su mirštančia Europa.

Mano širdis nuvargusi, nualusi,
Tartum ledais sukaustytas Kaukazas.
Juoda kava, pilkų veidų dar keletas
Ir dirbtinį linksmumą rodo džiazas...

KAPAI

KRYŽIAI, išsekę asketai,
Vadina į kapus,
Ir skuba ten, kur reiktų eit iš lėto —
Tarytum nesupus?...

Tie kryžiai be aistros ir ramūs —
Jų glėbis toks platus,
Kad būtų dar kvailiau gyvenime, —
Aplenkčiau, rods, kapus.

Kam tie kapai, kam kryžių eilės,
Jei žemė taip meili?
Ko eina į kapus, jei žemės gailis,
Suprasti negali?

Kaunas, 1926.10.17

ČIURLIONIS

APSIRAIZGĖ širdis dulkėtu voratinkliu,
Čiurlioniška ,,Saulės sonata'',
Kur karalių galvos nulinkusios
Ir užgniaužti pasakų pasauliai platūs.

Neišsiraizgys ji niekuomet iš tu virbų narvinių!..
Tik retkarčiais suvirpa gijos, karalių galvos keliasi,
Ir pasakos baisios, kaip smakas, švelnios, kaip meilė
piemeninė,
Prasiveria dangus, pabyra saulė juoko alasu...

Matau karalių sielvartą, jų gėlą vosilkinę,
Ir auga džiaugsmas, raketa išvirsta.
Va, rodos, suvaitos ir apibers žvaigždėm bežadį ilgesį,
Bet vėl karaliai lenkias ir, lyg sonatoj, miršta...

ŠV. PRANCIŠKUS

VAKARO toks asketiškas vaizdas.
Liūdna ir gera, Dieve mano!
Aplink saulę Pranciškaus žaizdos,
Alyvos trenkia „l'origan'u".

Keliuosi žmogus žvėriškas, paleolitinis,
Rudenio gervių kaspinu...
Už marių, už vakaro — kažkur toli tenai
Kvepia Pranciškaus žaizdos jazminu.

Kodėl mano kančia medinė? Kristau,
Lunatiškos meilės mane išmokei!
Su balandžiu ant rankos, nepažįstamas
Praslinksiu taip, žeme ir meile apsijuokęs.

O alma kojos, rankos ir žaizda krūtinėje,
Juodo kraujo lašai po erškėčių kaktoje...
O, meile — sopulingosios vakaro linijos,
O alyvų svaiginantys kvapai gegužės naktį!.

ANAPUS SAULĖS

ANAPUS saulės, anapus marių krašto,
Kraujų taku kas kryžių neša...
Krauju rašytas Šventas Raštas —
Kas jį krauju išrašė?

Ar Tu jį parašei, kuriam Geriausio vardas,
Amžinas ir tvirtas? —
Aš klausiu nūn Tavęs, kaip klausė milijardai,
Aš — savo laime girtas...

ANTAI TENAI

ANTAI tenai ant vakaro raudono
Vaidenasi man Kristus dyvinai:
Tos rankos, kojos, tas atvertas šonas,
Tie erškėčiuoti smilkiniai,

Ir klausia, rods: — Ar tu mane pažįsti?
Ar žinomas tau kelias ir tiesa? —
Tu mano Viešpats, Jėzus Kristus,
Ir akina mane Tavo akių šviesa.

Tikiu, o Viešpatie, padėk man,
Padėki netikėjime manam!
Tau yra žinomas mano krūtinės rėksmas,
Tau yra žinomas vienam!

Mane čionai nusnigo ir nulijo,
Ir nuvargau pasauly ir giesmėj...
Norėjau pamatyt Tave, Mesiją,
Bet gal tepamatysiu tik teisme.

Kad dar ateitumei mus čia apšviesti,
Kad dar ateitumei paguosti mus
Į šį prakeiktą, į šį klaikų miestą,
Į šituos šlykščius nuodėmės namus...

Kodėl gi mus, o Viešpatie, apleidai?
Kodėl gi Tu mūs vėl neatlankai?
Mes pasiilgom Tavo lėto veido,
Mes — prakeikti Ievos vaikai ...

Ateiki, atlankyk pirma, nei teisi!
Paklydome, surizgo mūs keliai...
Sakyk, o Viešpatie, ar Tu ateisi?
Pravirko vakaras, ir Kristus verkė taip tyliai...

Kaunas, 1932.1.24

NUOTRUPA

TAI DIENA — bespalvė kaip degtinė,
Tartum stiklas ar šaltinis tyrasai!
Man vis tiek, kad gintarinį
Žarsto smėlį duobkasiai.

Dvelkia vėjas; švelnios lūpos
Sušnabžda man „baik!"
Tartum dienos bėga upės —
Imk mane ir svaik!

Kaunas, 1928.5.3

KAŽKAM

PAJUS kas ašaras šiltas ant skruostų,
Apraibs ir susilies kam šitos raidės;
Gal jis norės, kaip aš kad šiandien, guostis,
Gal pražydės jam sielvartas, kaip mano veide.

Ir neturės jis talento palikt eilėse,
Drąsos net neturės ir pasiskųsti,
Tai links jisai, lyg gluosniai pakelėse,
Ir nusineš tą graudžią lyriką į kapą rūstų.

Žinau, kad nėra tikslo mūsų buičiai
Ir lyrikai, ir žodžiui šio soneto —
Abu mes krintame žvaigždėm rugpjūčio,

Abu mes krintame, kaip rasos gailios —
Taip mes be tikslo ant šio balto svieto,
Be tikslo mūs gyvenimas ir eilės...

Kaunas, 1929.9.11

O TAIP GRAUDU

Antanui Miškiniui

O TAIP graudu ir žodžiui nuoširdžiam ir minčiai.
Be reikalo, lyg žirniai sienon, be prasmės...
Atsimeni prie kapo tą kareivių ginčą?
Tai taip ir dėlei tavo rūbo burtą mes.
Išplėši iš širdies ir žodį nuoširdesnį,
Iš šiurpulingos vienumos taip kai kuomet...
Bet ar tikės? Nepatikės, kad gali būti skausmas
Su šviesia šypsena keliaujančiam žeme...
Tave iščiulps kaip dobilą, kaip dobilą tą rausvą,
Iščiulps tik sultis ir numes...

Kaunas, 1929.11.28

LAIMĖS LINK

KADAISE à la Charlie Chaplin žingsniu,
Lazdele pasiramsčiuodamas,
Ėjau pasaulin šypsantis ir linksmas
Pro ištiestas rankas ir nuodėmes.

Ėjau per kalnus ir per klonius,
Klupau ir kėliaus — tik kėliaus ir klupau.
Ieškojau laimės, ne malonės!
Deja, aš juokdariu tapau.

Bet nuostabi man ta kelionė rodės:
Žingsniavau vis laimės link,
Nors aplink abuojas gruodis
Ir karti tiesa aplink.

KAS DIENĄ ILGESĮ

KAS DIENĄ ilgesį ir meilę,
Ir tai — ne savo, kažkieno, —
Pasaulį įžūlų ir kvailą
Dienų dienom turiu dainuot!

Ir štai kas vakaras ateina
Juoda žmogysta pas mane. —
Dainuok, — ji sako, — gulbės dainą!
Pašok, pašok ties bedugne!

Ir aš jaučiu, kaip gęsta viltys
Mano akyse ir širdy —
Ir bėga bėga gelsvos smiltys
Jos užžavėtam laikrody.

Ir aš matau, kad liko maža —
Išbėgs, išnyks, išseks, užges...
Tegu rankas, kas nori, gręžo,
Tiktai jau, žinoma, ne aš...

Ji man pirštu pasaulį rodo
Ir šypsos, šypsos įžūliai,
O man pasaulis nusibodo
Su savo laime ir keliais!

Tu eik ir rodyk savo smiltis
Ir atviras akių duobes
Tiems, kur dar gali šio to viltis,
Gal jie tavęs ir nusigąs.

Kas dieną ilgesį ir meilę,
Ir tai ne savo — kažkieno,
Pasaulio veidą įžūlų ir kvailą
Dienų dienom turiu dainuot!

ANTIPONA

BE GALO man įkyro, įkyro man
Tas dirbtinis juokas ir ašaros!
Pasižiūriu stebėdamas nei chiromantas,
Kaip ritasi žvaigždė dangum ir ežeru.

Man rodėsi, kad nėr dangaus, nėr žemės,
O tiktai aš ir ežeras, ir šilas anoj pusėje...
Pakilo vėtra ir išgaišo mano žemė —
Tai reiškia — gyvenau melu, melu, iliuzija.

KAS PAŽIŪRĖS

KAS PAŽIŪRĖS, kaip į lauką nualintą,
Ir nusisuks ir nusigręš nuo jos:
Čia niekas nepadės — nei talentas,
Nei prakaitas, nei ašaros...

Bet nulinkau į žemę tą, apaugusią kerplėšomis,
Su dideliu tikėjimu, su meile didele —
Paliksiu lyjamas ir vėtrų plėšomas,
Paliksiu čia nors juokdario pavidale!

NE AŠ

AŠ VISADA liūdesio kupinas,
Man atrodo, kad džiaugsmą slegiu.
Norėtųsi džiaugsmo, norėtųs nors trupinio...
Iš tiesų net pačiam nesmagu!

Ir kas mane užkrėtė liūdesiu?
Ir kodėl mano žodis graudus?
Ją matau, kaip mergaitę apviltą rūtose,
Kaip apviltą mergaitę žieduos...

Kadais tave guodė karunkomis
Arba žodžiais Graudžiųjų verksmų...
Tai aš tave šiandien žodžiu apsunkinu,
Be reikalo liūdnas esu...

Laukų ir miškų susimąstyme,
Margų pievų maloniam jausme
Ėjau aš tavęs apkaišyti radastomis,
Bet pailso manoji giesmė...

Tai tie tavo laukai taip prijunkino
Prie šio liūdesio mano, dievaž, —
Ne, tai ne aš tave žodžiu apsunkinau,
Ne, tai ne aš, tai ne aš...

NAKTIS

IŠ IŠGĄSČIO sustingom,
Pusiaukelėj kai atsigrįžome —
Tai vis naktis, ir tokia sielvartinga,
Kaip Dievo Motina po kryžiumi...

Tiek graudaus sopulio širdyse —
Sulinkom po meile trigrašine,
Kur eisi tik, kur klysi —
Apkerpėjus laukų ir pievų sąžinė.

Tarsi šilkinis mylimos atsižiūrėjimas,
Mes slenkam šuntakiais ir vingiais:
Ir tie laukai tušti, kuriuos priėjome,
Ir ta naktis, naktis skrūdi ir sielvartinga...

Kaunas, 1929.7.20

MIŠKAS IR LIETUVIS

O JŪS, melsvi šilai, o nykios platumos!
Aš jūsų sielvarto, jūs sopulio dalis:
Gal todėl mano balsas bus nesvetimas,
Kaip man nesvetimi atodūsiai žali.

Ir taip suaugau su tyla, su nykuma —
Ir šilas su manim, ir ašen su šilu.
Bet ko mes nebyliai, bežadžiai likome,
Kodėl nežmoniškai, stebėtinai tylu?!

Tylu ik sielvarto, iki nepanešimo!
Tylu laukuos, tylu ir pievoj, ir šile,
Jog pasiilgstu tavo to graudaus ošimo,
Kai andai skundėmės graudžiai sunkia dalia...

Kadaise verkė miškas ir lietuvis,
Tyliai, ne lūpom verkė — krūtine.
Tuomet, žinia, ko verkti mudviem buvo,
Bet ko mes šiandien tylim, nežinia...

PEIZAŽAS

LAUKAS, kelias, pieva, kryžius,
Šilo juosta mėlyna,
Debesėlių tankus ižas
Ir graudi graudi daina.

Bėga kelias, ir berželiai
Linksta vėjo pučiami;
Samanotas stogas žalias
Ir šuns balsas prietemy.

O toliau — paskendęs kaimas,
Tik žirgeliai tarp klevų —
Šlama liepos tokia laime,
Tokiu liūdesiu savu.

Tik sukrykš, lyg gervė, svirtis,
Sušlamės daina klevuos...
Gera čia gyvent ir mirti!
Gera vargt čia, Lietuvoj!..

Kaunas, 1929.10.29

PRŪSAI

NUO KALNŲ matės — tyvuliavo
Plati giria, į jūrą panaši,
Ant kalno ąžuolo pilis didžiavos,
Kaip gervė, bokštais pranaši.

O giriose su laumėm raganom,
Vilkolakiais, undinėm ir smakais
Seneliai šventąją ugnelę degino —
Kvepėjo laime ir sakais.

Taip slinko rudenys ir vasaros,
Taip bėgo metų daugelis šimtų —
Gyveno jie be kraujo ir be ašarų
Šlamėjime šilų šventų.

Ir niekieno nebeužklystami
Gyveno sau jie taip vienų vieni,
Kol neatėjo vyrai nepažįstami,
Kardais ir kryžium nešini.

Tuomet prie pat šventosios Gabijos,
Anta alkakalnio vejos žalios
Vaitiekų-Adalbertą nugalabijo,
Atėjusį sudrumst tylos...

RŪPINTOJĖLIS

PASIŽIŪRI į lauką
Ir į stogo samanas: —
Ar jie „kryžiuokit!" būtų šaukę?
Ar jie būt kalę man vinis?!

Ir veidas pilnas sopulio
Tyru dangum giedrėjo,
Pro liepas ir pro topolius
Kai vakaras atėjo.

Nuo vieškelio, nuo plačiojo,
Nuo medžio koplytėlės
Nužengęs, ėjo Patsai Jis,
Sunykęs Rūpintojėlis.

Ir eina taip per kaimus,
Per skurdą ir per aimanas,
Ir moko Dievo baimės,
Ir jųjų žemę laimina.

Ramina juos ir guodžia juos,
Ir pažada jiems daug ką —
Nuo žodžių jo anodijom
Švelniai pakvimpa laukas...

IŠVARGAI TU

IŠVARGAI tu prie pamotės
Ilgesio metus,
Bet dabar tau laimės plotis
Ir saldumas kaip medus.

Mes tau aptversim rūtų darželį,
Rūtų darželį prie patvorėlio;
Mes tau išpiršim šelmį bernelį,
Šelmį bernelį iš karčiamėlės...

Nieks nematė tavo grožio
Pamotės namuos —
Mes tau dilgių, mes tau rožių,
Žodelius mes tau mamos.

Nusipudruosi skruostus ir smakrą
Ir pabarstysi akių vosilką —
Mes išbučiuosim krūtis ir kaklą,
Nuglamonėsim liemenio šilką...

Ne, mes duosim puikų miestą —
Gatvių du šimtu,
Kad čia purvas nepaliestų,
Einam, einame kartu.

Tave nuvesim, tave įkursim
Ant žalių marių mėlyno krašto,
Ten tavo dalią dalužę bursim
Iš vyvingriųjų pasakų raštų...

Kaunas, 1928.2.16

DRAUGAMS

IR KAM jūs, akys, užkerėjote?!
Be reikalo jūs sakėte...
Kaip dūmas nyksime nuo vėjo,
Maišysimės it kažin kas po eketę...

Čigonės išskaityta jau iš delno
Juoda žvaigždė, juoda, nutilusi...
Tai kam tos ašaros?! Ak, kokiam velniui
Žydės jos knygoje, lyg rasakiliuose!

Aš keikiau saulę — o gera, lyg tyčia,
Jinai ir leidžiantis ir keliantis...
O kam tokiu oru apleidom gryčią
Su širdimi ir talentu!

KARALIAUS ŠUO

NUMIRĖ karaliaus šuo — šunelis geras,
Geriausias iš šunų...
Ir sušaukė karalius visą dvarą
Ant šunio šermenų.

Markizai, freilinos, baronai, grafai,
Ir daug kareivių, daug tarnų
Karaliui meilinos pas šunio kapą,
Geriausio iš šunų...

Karaliui ašara nukrito ant to kapo,
Geriausio iš šunų —
Nukrito freilinų, markizų, grafų,
Baronų ir tarnų...

O juokdarys tik juokino karalių: —
Turi, karaliau, daug šunų,
Bet kur tu rasi kitą tokį pat šunelį,
Geriausią iš šunų?

Užsirūstino karalius ir jo visas dvaras —
Iš tiek dvariškių, tiek tarnų!..
Pakorė juokdarį, kad šmeižė šunį gerą,
Geriausią iš šunų...

Kaunas, 1928.5.6

TĖVAMS

ATSIMENU, kai metų keturiolikos
Laukus su sopuliu apleidau...
Šiandieną, žinoma, jau alkoholikas
Kai kam suižusiu pragertu veidu!

Su sopuliu, su širdgėla krūtinėje
Ėjau raudot už tą raudot negalintį.
Gal todėl nūn savo brangioj tėvynėj
Jau aš, kaip sakote, pragėriau talentą.

Tada naiviom akim, tada tikėjausi
Nors žodžiu paprastu, aptol ne pranašo...
Stebėjau sopulį laukuos ir vėjuose,
Ir jo tada, kaip kryžiaus, jau nepanešiau.

Bet dar maniau, kad žodžių rasakiliuose
Kada nors vis galbūt jūs pamatysite
Ne tą jau alkoholiką, ne tą jau nusivylusį,
Bet tą — su šviesia šypsena akyse...

Ar gerti aš ėjau? Man rodos, ne! Tik tiesą liudyti,
Išmint mūs sopulio užkeiktą mįslę...
Žinojau ir tuomet, jog mane ūdysit
Ir kad įžvelgsite mano akyse krislą.

Tegu pragėręs talentą, tegu ir alkoholikas...
O jūs?! Pilvan suaugot, apsnūdot ir aptingot!
Aš tokis pat, kaip metų keturiolikos,
Kalbėsiu tiesą ir tuomet, kai pavojinga.

Rumšiškės, 1930.10.17

ĖJAU LAUKAIS

ĖJAU laukais, ėjau ir pievomis...
Kiek sopulio graudaus, kiek skurdo!...
O tėviške, o tėviške, ką dievini?
O tėviške brangi, kokia tujen išgurdus!

Dar andai pasakas, dainas ir raudas kūrei —
Giedojai be gaidų, rašei be popierio,
Grožėjaisi laukais, šilais ir jūrom...
Praėjo tie laikai... Turi jau operą!

Provincija?... Ko jai? Ir šiandien tyli ji,
Sulinkusi lauke be aimanos.
O kai nepakelia, tai laimės ieško jau ne čia — Brazilijoj,
Lyg tėviškė ne jų, o tenorų palaimintų...

Viešpatie, atimki iš manęs visas profesijas,
Atimki iš manęs, aš jų nenoriu!
Palik tik vieną man profesiją,
Profesiją tenoro...

Tada, pragėręs balsą ir tėvynės meilę,
Aš būsiu tėviškei brangus ir nepamainomas...
Atminsiu jos vargus, žinia, tik prie kokteilio...
O tėviške, o tėviške, kur einame?...

Kaunas, 1930

IR AŠARAS

IR AŠARAS rydamas, it sužiedėjusį kąsnį,
Apie tave ilgai ir taip gražiai galvojau.
Taip, nėra nieko už žvaigždes aukštesnio,
Ir nieko taip brangaus, kaip žemė ši po kojų!

Kiekvienai gėlei ir akmeniui upelyje
Norėtųsi pravirkt, laukų platybėj guostis...
Pravirk, mano širdie-pamišusi Ofelija!
Pravirk, apsikabinus gluosnį...

Vai kodėl mylimas?... Kodėl ir jis pamišo?
Kodėl vienintelis jau tavo žodžių nesupranta?!
Todėl gluosniašakes, laukų gėles surišus,
Eini taip vieniša per tas gūdžias pakrantes...

Eini už ašarą skaistesnė, baltesnė užu sniegą,
Nuvargusi nuo melo, sielvarto ir smurto —
Tegu nors gluosniai tie, nusvirę ir paliegę,
Jei jo, vienintelio, širdis apkurto,

Žinos, kad nėra nieko už žvaigždes aukštesnio,
Kad nėra to, ko taip ilgai ieškojai,
Bet žodžius tuos pamišusius, beprasmius
Pajus gal gluosniai šie ir žemė ši po kojų...

Kaunas, 1931.9.19

SAVAIP GRAŽUS

SAVAIP gražus kiekvienas metų laikas —
Malonu rytą ir vidudienį.
Gražus pavasari, einu! lik sveikas!
Su šypsena einu į rudenį.

Nors gera prisimint, bet man negaila,
Kad aš su rudeniu, gelsvu išblyškėliu...
Gūdžiai rankas sunėrus mano meilė
Paliko vienišа ant kryžkelės.

Ir vakaras tylus, nuraudęs kaip kūkalis...
Einu ramus, kaip elgeta kalvarijas.
O tėviške, man žinomas tavo erškėčių kelias,
Kuriuo tu baudžiavas nešei, kurį tu perėjai!

Parausta vyšnios ir pageltonuoja obelys
Nuo rudenio šalnų, nuo pašalo...
Mano jaunystė dar, lyg žalias dobilas,
Su kūdikio juoku ir ašarom...

Tenai, kur vėtra, lyg įtūžęs šernas,
Grįžtu atgal į gelsvą rudenį...
Tarytum mūsų ta pilkoji varna,
Kur rytą skrenda į pietus, o grįžta nuo vidudienio.

Ėjau kažkam, kažkur, kažin kada melstis —
Tai mėnesienai žaliai, kaip šilo samanai —
Bet šiandien aš grįžtu prie tavo durų belstis,
Grįžtu sunykęs ir nusižeminęs...

AŠ ŠIANDIEN TAU

AŠ ŠIANDIEN tau tik pasakas seku, —
Tave myliu, tave pateisinu:
Tujen tyra, nepaliesta smakų,
Tujen beržų ir gluosnių eisena.

Gal kartais per žiaurus tau rodžiausi?
Gal žodžiu užgavau? Gal intariau?
Bet tu viena paliksi mano žodžiuose
Su kvepiančiais laukais ir gintarais.

Pajusi kada nors šių žodžių šilimą
Ir pasigersi jais tarsi brangiu aliejumi:
Tujen man viskas: sesuo, ir motina, ir mylima —
Švelni linų žiedais ir jazminų kvepėjimu.

Tujen gražiausia pasaka, ir liūdesį pateisinu,
Kaip karalaitės kalne, pagrobtos smakų...
Einu pro tas beržų ir gluosnių eisenas
Ir pasakas, ir pasakas seku...

Kaunas, 1930.9.28

PASIKALBĖJIMAS

AŠ NEMANIAU, kad būsi lengvabūdė.
Pergreit, pergreit tave išlepino.
Tu patikėk, mano širdyje glūdi
Tavo laukai ir tavo kapinės.

Nesupratai tu andai meilės mano,
Lengvai taip leidais suvedžiojama.
Širdy nešiojausi kaip talismaną,
Įspėt teišdrįsau raudojimu.

Nū garbini tu šlykščiąją šunauja, —
Tave iščiulpusi apleis jinai...
Tik mano tu ir savanorių kraujo
Nepaskaitei ir nepateisinai.

O tie, kur nūn tau kūną glamonėja,
Tave varge apleis tyčiodamies...
Aš verksiu, šiuos lėbavimus kentėjęs,
Ir negalėsiu tau priminti nuodėmes.

Ir nebaru tavęs, tik primenu iš tolo,
Kad tavo kraują geria jie, kai lepina...
Ir tu nesupratai manęs ik šiolei,
Neparinkai laukų, bet kapines...

Kaunas, 1931.3.15

EPILOGAS

KARTAIS man liūdna, Jėzau Kristau,
Kad nusidėjau Tau ir mylimai Irinai...
Kada nors, žinoma, lyg lapas rudenį nukrisiu,
O liks tik žodžiai šie šalti kaip mėta pipirinė.

Tos akys mėlynos ir šilas tolimas...
Ak, žodžiai užgniaužti širdies, lyg kapo!
Tai mano melsvas ilgesys pasityčiojimui
Sustingo šiuose lapuose...

ERRATUM

JAU KITOKIOS bangos ir kitokia jūra.
Taip, per daug čia rašalo, o per maža kraujo!
Norisi į ugnį mesti korektūrą
Ir rašyti viską, viską vėl iš naujo.

Kada pūga šėlo, kai ruduo dejavo
Ir šilai vaitojo — žalios šakos lūžo,
Aš rašiau kažkokį vakarą nesavą,
Obelų ir vyšnių papuoštą gegužį...

Kaip galėjau vyšnias, kai žiema aplinkui!
Vasarą saulėtą, kai jau jos nė aido...
Nuolankiai prašau jus: eilutes aplenkit,
Aš be blogo noro parašiau per klaidą: —

Vėjai vyšnių žiedą sukdami verpetais, —
Išspausdinta knygoj, o turėtų būti: —
Lenkia vėtra medį, lenkia žmogų metai, —
Aštuntam devinta nuo viršaus eilutė.

IMAGO MORTIS

1933 +

ŽENKIT

ŽENKIT, mano graudžios, mano nykios eilės,
Ženkite motyvu: mais où sont les neiges d'antan!
Eikit, mano jambai, eikit, ketureiliai,
Iš niekur į niekur — nevilties kraštan!

Argi tam į žygį jus buvau išvedęs,
Kad man neštut šlovę, meilę ir šilkus...
Tujen, mano plunksna, būki vėl bežadė —
Aimaningas balsas tapo nejaukus.

Buvo tokios dienos, kada žodis džiaugės —
Tėviškė paplūdus buvo dar kraujuos,
Bet nū ją aptraukė Švento Rašto raugės,
Tai dėl to vaidenas toks graudus ruduo.

Tėviške, daugiau tau jau neįsipyksiu:
Tujen negi verkti — juoktis atėjai.
Sielvartai nemarūs širdyje paliksit
Ir nebegadinsit jūs jau ūpo jai...

Kaunas, 1933.9.20

PASTORALĖ

O VIEŠPATIE, koks vakaras, koks nerimas,
Koks sielvartas mane apėmęs!
Toli balti laivai liūliavo mariomis —
Balti, kaip baltos chrizantemos.

O saulė leidosi balta, pailsusi:
Ji leidos nežinion į rūką tirštą —
Mačiau, sutąsė spindulius konvulsijos,
Mačiau ir vakarą, kaip žmogų, mirštant.

Užgeso varpo aidas klonyje...
Skambėjo kažin kas, lyg piemenų rageliai...
Tai vakaras ir tai tikra agonija,
Tai galas kažkokios graudingos pastoralės.

Už šilo spinduliai nusilpo bekyšodami
Ir, tartum skęstančio ranka, paniro.
Ir medžiai, šermenų giesmes giedodami,
Pravirko, ir, lyg vargonai, gaudė girios...

Kaunas, 1933.10.10

KŪRIMO VALANDA

ŠILTA pavakarė, tartum lelijų kvapsnis,
Pasklidusi svaiginančiu kvaitu,
Giedra, kaip kūdikio šypsnys per sapną,
Nerūpestinga, kaip Watteau.

O saulės spinduliai, kaip miežių varpos,
Nusvyra žemėn aukso akuotais.
Ir blaškos pamiškėm paklydęs varpas,
Ir virpuliuoja nerimu skliautai.

Tarytum laužo žarijas būt žarstę,
Rūsčiais veidais susėdę milžinai
Palei skaisčiosios karalaitės saulės karstą,
Kur jau žarijos blėsta, grindžias pelenais.

Skliaute ištrykšta dar nuraudusi vakarė,
Prabėga lapais šiurpus šlamesys,
Bet jau nuo kalnų, šilo ir nuo marių
Grasus kaip slibinas pakyla debesis.

Tas debesis tolydžio auga, kelias,
Artėja dundesiai ir duslūs ir pikti...
Nusikvatojęs žaibas skliautą skelia,
Akimirksniui prasiskiria plati naktis —

Ir matosi nuraudęs didelis peizažas,
Tartum ekstazėje nušvitusi širdis,
Ir vėlei prakeikta šalis nugarmi skradžiais,
Tik kažką gailiai verkaujant girdi.

Tai tik akimirksniui, tiktai vienai sekundei!..
Po to tiktai traškus griaustinio trenksmas jau,
Ir lauki vėl akimirksnio nubundant,
Bet... tąsyk būna dar tamsiau.

Kaunas, 1933.10.10

PERSEVALIS

PAŽVELGĖ naktis, lyg juodos akys per vualį
Su baltais taškais,
Ir nuėjo mėnuo, baltas Persevalis,
Rymančiais miškais.

Stovi Persevalis, pasirėmęs kardu,
Taip tyrom akim,
Ir kartoja šventą savo damos vardą
Geliama širdim.

— Išklajojai žemę, daug vardų apgynei
Veidu vis linksmu,
Ar ne tavo dama kojomis pamynė
Tuos šventus jausmus?

Ar radai tu meilę, baltas Persevali,
Eidamas miškais? —
Klausė jo klastingos akys per vualį
Su baltais taškais.

Kaunas, 1933.4.29

OSANNA!

AŠ TAIP akylai ieškojau progos
Sušukt nors taip sau: Osanna!
Ir eit paskui banguojančius rugius,
Galilaukėj lakštingaloms skardenant.

O tai, man rodos, gera linksma būt,
Net nežinot, tik spėt: lyk lygu,
Negu šis mano žingsnis atidus
Pasaulio ūkana ir knygom.

Jau man nuo tosios išminties,
Kaip Babely, viskas surizgo susimaišė.
Paliko knygos vieną rymantį,
O artinas naktis juoda, kaip maišas.

Žinau, mergaitė kiemą šluos
Ir vis barstys geltoną smėlį,
O man vis mintys rigs, kaip mašalos,
Ir metai plauks ramiai, kaip sieliai,

Ir skausmas trykš, ir kraujas virs —
Ir gal paslėpti nepajėgsiu! —
Ir vis ant knygų remsiuos, ir...
Juk taip gyvenimą aš mėgstu!

Prasmės mergaitė neieškos —
Kodėl ir kaip? — jai viskas aišku.
Ak, kaip tu mielas, vaikiškas
Pasauli, šypsantis ir vaiskus!..

Kaunas, 1933.6.8

NAKTIS

O KAIP tavęs man neminėti!
O kaip tavęs man nekartot!
Žiogeliai šoko menuetą
Tąnakt, kaip tūkstantį naktų...

O buvo vaiskus baltas mėnuo...
O buvo debesys balti...
Aidėjo pamirštu refrenu
Pasikartojusi naktis.

Girdžiu seniai girdėtus žodžius,
Girdėtą balsą vėl girdžiu,
Ir viską — svirtį, liepą, sodžių
Ir skardžiai giedančius gaidžius.

Juk tu mirei, juk tu atgijus?
Juk tu gyva, juk ne sapne!
Argi, įbedus kalaviją,
Apleisi vėlekos mane?

Tai vėl sapnuosis man serbentų
Nusvirus kekė kruvina,
Ir vėl matysiu žvaigždę krintant —
Nukris kaip ašara viena.

Žiogeliai šoka menuetą
Šiąnakt, kaip tūkstantį naktų.
O kaip tavęs man neminėti?
O kaip tavęs man nekartot?..

Kaunas, 1933.11.9

DVIDEŠIMT AŠTUONI

DAR SAULĖ braido tik po rasą,
Tik ašarom pasruvę žolės,
O man apraibo mėlynasis,
Apraibo man šilkinis tolis.

Kadaise taip be galo traukė
Ilga ir tolima kelionė,
Kur rodėsi — kažkas dar laukė
Su ašarom, su šypsena malonia...

O buvo gera eit, gėrėtis,
Kai paryčiu žolynai vos pakirdę...
Taip eiti, lyg tikram poetui,
Ir rankoj neštis savo širdį.

Čia saulė šypsosi, čia mėnuo,
Čia gėlės rausvos ir geltonos, —
Lyg tam kareiviui į Atėnus,
Norėtųs bėgti Maratoną.

O dienos bėga, dienos skrenda...
O upių vandenys, ar grįšit?!
Jaučiu, aš taip nuvargęs šiandien,
Tartum bėgikas prie finišo.

O degė akys, kraujas stingo,
Kely alpau tolydžio ašen
Todėl, kad tos žinios džiaugsmingos,
Jaučiau, jau niekam neparnešiu...

Nešu vis taip džiaugsmingą žinią,
Tartum Atėnams Maratoną —
Širdis dar šaukia: Tempo! Finiš!
O man jau dvidešimt aštuoni!

Kaunas, 1932.6.23

HIDALGO

JAU TUJEN nieko nepamilsi
Ir nieko tu nepasiilgsi!
Tavo širdis tokia pailsus
Ir toks stiklinis tavo žvilgsnis.

Tujen jau niekuo netikėsi
Ir nieko, nieko jau nerasi —
Gal stosi, šauksi pakelėse,
Bet būsi toks graudus, bedvasis.

Ieškosi tu, dėl ko galėtum
Save ir visa ką pateisint,
Ir pražydės tau akys lėtos,
Kaip prarajos pabaisę.

O galgi dar! O galgi.
Gal dar galėsi kiek tikėti —
Išjosi, kaip šaunus hidalgo,
Aukštai iškėlęs savo ietį!

Ir josi tu kažkur į tamsią šalį,
Pro slibinų olas siaubingas,
Ieškodamas to Švento Gralio,
Kuris kažkur kadaise dingo.

Palauš kelionė tavo galią,
Vėl melą tiesoje atrasi,
Ir liksi vėl be Švento Gralio,
Kely išvargęs ir išgesęs.

Ir niekad niekur nesušilsi,
Tikėsi vėl, ir vėlei apsivilsi,
O bus širdis tokia pailsus
Ir toks stiklinis tavo žvilgsnis...

Kaunas, 1932.10.29

AK, KAIP GERA MAN

AŠ ŽINAU tik vardą, tiktai vieną žodį:
Tartum pačią laimę su savim nešiojuos.
Ir klydau, kai laimė, kaip mergaitė rodės,
Kai jos brangų vardą vakarais kartojau.

Ak, kaip gera man —

Kai žinau, kad laimės visiškai nebėra!
Gal susuks ji protą po bankroto pirkliui...
Kaip atskirt pasaulį nuo Romos galeros,
Kur esmi prikaltas prie nevilties irklo?

Ak, kaip gera man —

Nebelaukti nieko, niekuo netikėti,
Abejingą žvilgsnį į žvaigždes pakelti:
Ateitis — miražai ir tyrai smėlėti,
Praeityje tuščia, abejinga, šalta...

Ak, kaip gera man —

Aš galiu gyventi, kaip koks Ahasveras,
Aš galiu numirti, kaip kokia plaštakė.
Aš žinau — prikaltas žmogus prie galeros,
Aš matau, kaip dega jojo klaikios akys!

Ak, kaip gera man!

Ir taip ramus, ir taip nerūpestingas
Su tingia šypsena žiūriu pro langą —
Taip retkarčiais šis tas dar įkyriai įstringa,
Tarytum šitas banalus pasenęs tango: —

Ak, kaip gera man...

AŠ PAJUTAU

AŠ PAJUTAU pavasarį ant linksmo upelių čiurlenimo,
Ir mano akys pro ašaras sužvilgo:
Aš gyvenau, bet argi verta pavadint gyvenimu
Tą metų eilę nuobodžią ir ilgą.

Pražydo raudonai pro sniegą riešutas,
Pražydo mėlyna šlaite žibuoklė...
Kadaise aš rašiau, o kad galėčiau visa tai suplėšyti —
Pabėgti nuo eilių, lyg nuo vaiduoklio.

Kadaise aš klausiau, ką šilas man, ką pušys porina,
Senus gražius laikus atminę:
Viršūnėmis, lyg šiurpas, bėga gaudesys patetiškai mažorinis,
Kažin kokiu džiaugsmu suvirpinęs mėlynę.

Kadais radau mele kažkokią tiesą glūdinčią —
Aš šitą tiesą sunkiai iškentėjau.
Įgriso melas ir tiesa! Ir žvaigždžių tūkstančiais
Mano blakstienos pražydėjo...

Einu savy paskendęs ir, lyg pamišęs, rankioju
Žabus, skujas, pernykščius uogienojus,
Ir grįžtu nešinas: sakau, kad mano rankoje
Šimtai pavasarių apsilapojo...

Galilaukėj berželis laukė iki nakt manęs.
Ką pasakysiu jam, ką jam parnešiu!..
O širdį taip jaučiu, kaip sunkų akmenį —
Jaučiu, kad aš pavasario nebepanešiu.

Dvi sukibę pušys, tartum girtos, sverdėjo,
Tartum kažko juokės, tartum šnekučiavo: —
Netikėk jo žodžiais! Daug ką juose perdėjo,
Daug ką tik pagražino jis eilėse savo...

Kaunas, 1932.5.13

KNOCK OUT

KAŽKAS, tartum gitaros aidas,
Kažkas taip sena, taip verksminga...
Ir menasi nusviręs veidas
Kažkokio čempiono, išmušto iš ringo.

Pasiutęs riksmas, beprotiškas šauksmas
Jo paskutinį sapną drumsčia,
Ir ima apmaudas ir tokis jausmas —
Pakilus pagrūmot bejėge kumščia.

Ir akys gesdamos išsimuša iš kelio
Ir klaidžioja kažkur, kažko dar ieško,
Bet taip skaudžiai ramu ir taip akyse žalia,
Ir norisi atleist ir angelui, ir niekšui...

Dar lūpos šnabžda: — Aš kumščiavaus dėl juoko,
Dėl reginio, kad tu akimirksnį užmirštum.
Tai jau toks pasaulis, tai jau laimė tokia,
Kur rungiamės, kur juokiamės, kur mirštam!

Dar daugel verks ir juoksis, o aš galiu jau spjauti
Į šį pasaulį, į šį didžiulį bokso ringą!
Jūs trokštat reginio, jūs trokštate nokautų?..
Deja, jau mano sąnariai sustingo...

+

IMAGO MORTIS

IŠ KAŽKUR šalta mirtis atjoja:
Barška kaulai, dalgis žvanga,
Ir gyvenimas kaip šuo po kojų
Cypia susirangęs.

Smėlio laikrodis aukštyn pakeltas
Ir šypsą reti pageltę dantys:
Net ir tam, kuriam pasaulis buvo šaltas,
Daros artimas ir šventas!

Velka pasagas per gūdžią tylą,
Taip grasiai, taip baisiai klapsi: —
Tu, žmogau, iš žemės dulkių kilęs,
Žemės dulke tapsi.

Ir akivietės, kaip prarajos pravirę,
Taip klaikiai pasaulin įsidėbę.
Žemė šaukia: Dies irae! —
Žemė tiesia šaltą glėbį...

FUGA IN AS MOLL

DAŽNAI pasiremiu ant savo nuobodaus gyvenimo —
Taip noriu jam atrast šį tą, bet nieko nerandu:
Pabyra metai ašarom, tai sušlama dejavimais,
Tai vėlei nuplaukia lėnai, lyg paryčiu vanduo.

Tai pasaka! sekta kadais su smulkiomis detalėmis...
O pasaka! Tujen jau tolimam, jau užmario krašte!
Ir glamonėju širdį plakančią ir geliamą,
Suklupusią po atminimų apsunkusia našta.

Jis taip sunkus, taip didelis tasai gyvenimas.
Jis taip nuvargino, taip nuplėšė, nualino mane.
Ir štai aš viską surinkau, kas gali būti menama,
Nors trupučiui sušilt kadais rusenusia iliuzijų ugnia:

Tokia neaiški mėnesiena, ir pakaruokliai man vaidenasi,
Žiūriu, kaip kalasi žvaigždelė pamažu,
Ir vėl bedu akis, bet paklystu žvaigždynuose, —
O tas gyvenimas toks didelis ir toks gražus!..

Ir taip norėtųsi gyvent, kaip kirminui, sakysime,
Gyvent dėlei gyvenimo paties —
Gyvenimas versmė, jis niekad neišsisemia, —
Gyvent be galo ir be krašto, be mirties!

Atgyja vėl širdis nuvargus ir aplėtusi.
Aš jo kadaise troškau, aš juo kadais džiaugiaus —
Gyvenimas toks didelis, o jo norėtųsi,
Norėtųsi kaip galima daugiau...

Mane jis prislėgė ir nuplėšė, ir taip nuvargino,
O vis su tokia didele aistra aš jį nešu.
Ir nyksta smulkmenos — tie rudenys ir darganos,
O tas gyvenimas toks didelis, malonus ir gražus!..

Kaunas, 1932.8.10

ANTROJI MEILĖ

O SKAISTI šviesiaplauke, pamėlynavusiais poakiais,
Tu pasiilgai vėl eilių ir meilės mano...
Ir vėl lyg gyvas sapnas: dar vienas meilės nuotykis —
Dar vienas mėlynas akis reikės nešiot, kaip talismaną.

Paberdavau akis kavinėse, akis nuvargusias, išsekusias,
Ir sunkios mintys plaukė, sunkios tartum švinas,
Bet lyg drugelis vėl viena graži jaunystės pasaka
Plasnoja po erdves, plasnoja po žvaigždynus.

Vėl norisi pasekt kažką ir eit kalnų viršūnėmis —
Parodyti pasaulį visą: jo garbę ir menkystą,
Ir žmogų kenčiantį, ir žmogų ujamą —
Parodyti nenuimtą nuo kryžiaus Kristų.

Taip, rodosi, naivios ir artimos palaukt, lyg saulės patekant,
Palaukt su šypsena, su ašarom, su juoku,
Tai kas, kad jau širdis pasruvus kraujo latakais,
Tai kas, kad ji seniai jau juoktis nebemoka.

Ir visuomet, kai tokis žvilgsnis mane perveria,
Susimąstau, ir taip švelniai krūtinę gelia:
Gal kas nuskaidrintų mane, tartum rūdėtą žalvarį,
Nuvargusį ant vieškelio tarp gluosnių ir smūtkelių.

Ir kartais norisi išplėšti širdį baisiai geliamą
Su šimtais, su tūkstančiais žaizdų ir randų —
Parodyt gyvą sielvartą ir gyvą nerimą.
Ir daugel pasakų, ir daug gražių legendų.

Aš būčiau tau švelnus vidur laukų ir miestų ūžesio,
Kur ilgisi šilai, kur saulė šypsosi, kur lyja...
Poetas — tai jūreivis iš daugelio laivų sudužusių,
Poetų žaizdos gyvos — jos niekad neužgyja.

Tiktai poetų žodžiais kažin kodėl nieks netiki —
Netikros žaizdos jų ir pramanyti randai:
Tai vien tik žodžiai, tiktai tuščia patetika —
Jų ašaros — rondo, jų sielvartas — legendos.

Tave mylėsiu, lauksiu, tartum saulės patekant,
Tau seksiu sielvartą, kaip rudenį ir vėją...
Tu patikėk manim, manimi niekas netiki...

Kvailut, aš tik pasijuokiau, o tu ir patikėjai.

Kaunas, 1932.5.25

PRIETEMA

DABAR tokia prietema; ir židinys kūrenas,
Už lango blaškos vėjas, iš kažin kur atėjęs.
Aš šičia taip nuvargęs ir taip pasenęs,
Bet dar paseksiu pasaką, kaip grįžęs Odisėjas!

Kadaise ten toli, toli, kur saulė teka,
Laki drąsi mintis tristiebiu plaukė;
Mėlynę perskrodė galingos aro akys: —
Garbės... meilės... laimės! — šaukė.

Ilgai mintis, sparnuotąsias bures išplėtus,
Stiebus, kaip nuotakas, baltai aprengus,
Aplenkdavo salas užburtas užžavėtas
Ir džiūgavo viena po mėlyna padange.

Bet tas tristiebis kažin kur sudužo
Ir vienišą ją išmetė į kranto smiltis —
Į šalį tolimą, nežinomą ir gūdžią,
Kur geso akys ir širdis, ir viltys...

Tartum padegėlė, ant degėsių parimus,
Beviltiškai pirštu geltoną smėlį žarstė
Ir klaidžiojo viena sugurdus, nusiminus,
Tarytum motina paskui vienturčio karstą.

O saulė leidosi. Rausvai marias nudažė.
Ir matės tolimi tyrai ir tolimos oazės,
Ir vienišo tyrų keleivio kažin koks klaikus miražas:
— Garbės!.. Meilės!.. Laimės! — šaukiantis ekstazėj.

Kaunas, 1932.5.3.

VIETOJE LAIŠKO +

TOKIOS vienodos monotoniškos dienos.
Gyvenu taip diena iš dienos.
Už lango slenkant mėnesienoms
Eiles dar kartais mėginu.

Nueina jos ramiai, tartum per sniegą,
Ir rimai eina taip niekais,
Tik rėkia naktys ilgos ir bemiegės
Apsnūdusiais ir rūškanais rūkais.

O dienos taip keistai panašios,
Naktis į naktį panaši.
Kartais šiaip taip šis tas dar rašos,
Kartais nė nieko parašyt.

Ir taip manai: ranka numosi,
Išsprūs dar koks „tuščia tave!" —
Apkaltinsi kitus, save paguosi
Ir pasiskųsi senatve.

O dienos plauks ramiai, kaip plaukę,
Viena į kitą panaši,
Ir rodysis — gyvenimas dar šaukia
Ir — kad turi ką parašyt.

Nešiojuos vis su tais žaliais berželiais,
Sulėlydžiais, dainom...
Žinau — apaugs širdis, apaugs ir kelias,
Apaugs kaip kelmas samanom.

Liepsnojančią, kaip širdį, saulę
Ir meilę pinsiu į dainas.
Norint žinau, kad meilė, kaip pasaulis,
Ir taip banališka, ir taip sena...

Kaunas, 1933.8.10

PLUNKSNA

O BUVO toks gražus gegužio galas,
Purienomis gelsvai putojo pievos,
Ir tais žaliais laukais, ir tais linksmais berželiais
Iš mėlyno dangaus gėrėjosi pats Dievas.

Šypsojos spinduliai ir šilas džiaugės,
Ant padrikų plaukų užkrito rasos gailios —
Tuomet mudu kalbėjom, mielas drauge,
Kalbėjome apie Tristano meilę.

Ir manėme, kad mūsų žodis
Atneš pavasarį, atneš paguodą —
Tuomet ir šis pasaulis rodės
Tartum pražydęs vyšnių sodas.

Bet juo tolyn, juo žvilgsniai geso:
Ir mano jėgos — tavo galios.
Mudu užmiršome, brangioji sese,
Pavasarį, purienas ir berželį.

Ir buvo taip graudu ir nyku baisiai —
Pasaulis akyse apmargo.
Sakyk, brangi, ar mes galėsime pateisint
Šiais žodžiais sunkų žemės vargą.

Ar ras mumyse nors truputį paguodos?
Ar būsim mes nuvargusiam paunksme?
Sakykit jūs — tu, mano mielas žodi,
Ir tu, mano brangioji plunksna...

IŠ ŪKANOTO

IŠ ŪKANOTO rūškano rudens
Paklydęs gervių sielvartas skardėjo.
Ir gaila metų ir vandens,
Kur šita ūkanų tyla tekėjo.

Pakvimpa sopuliu pietai,
Sparnus ištiesia mintys mano,
O dykumose kliedi apie tai
Išvargęs metų karavanas.

Bet rūškano rudens drėgmė
Tolydžio vis krūtinėn smelkias —
Pro ūkanas nebeprasimuša giesmė,
Nebeprasimuša akių apkvaitęs alkis.

Ir tik prisimenu, tik daug menu —
Pavasarį ne vieną kvapnų...
Prabėga stirnos — daug dienų,
Prabėga giedras mano sapnas.

Toks rūškanas ruduo. Ir nieko nematau,
Tik ant gėlių jaučiu, kad viskas baigias.
Tartum didžiausią džiaugsmą tau
Rengiuos rudens tyloj papasakot, Solveiga,

Kaip tąsyk gerves nunešė pietai,
Kaip tąsyk skausmas ūkana skardeno,
Ir pasaką pasekti apie tai,
Kaip tyruose sutirpo karavanas...

MĖNESIENA

LIEKNOS pušys dangų remia —
Ošesys kurtus...
Nemainyčiau šitos žemės
Į didžius turtus.

Naktys būna tokios žalios,
Požerė balsva —
Laumė pasakos karalių
Pjauna su viksva...

Kaunas, 1932.6.30

INTYMIOS GIESMĖS

1935

PRIEŠŽODIS

SESUTE N, už lango staugė
Vielose vėtra ir šuva,
Tačiau negyvos raidės džiaugės,
Atminę laimę ir tave.

Jaučiau krūtinėj aitrų kartį —
O tirpo vakaras trapus —
Kažkas manosios knygos vertė
Tuščius in folio lapus.

O vėtra žiedlapius išsklaidė,
Ruduo apnuogino šakas,
Tai verkė čia negyvos raidės,
Gūdžiai užnėrusios rankas,

Ir liūdną pasaką man sekė —
Skandinos saulė vakare, —
Kažkur žydėjo geros akys
Ir daug gilesnės už marias.

Naktis, žvaigždes pabėrus, žaidė,
Diena sukniubo po našta —
Sielojosi negyvos raidės
Svečiajam pasakų krašte.

Kaip saulė rytą rasą braidė,
Kažkur klajojusi pernakt,
Taip eikit jūs, negyvos raidės,
Sesutei pasakų pasekt.

Kaunas, 1935.8.24

PRAKALBA

TAI METŲ metais aš sielojaus,
Kad nedainuota lieki tu —
Seniai, seniai jau paminta po kojų,
Seniai sumaitota kitų.

O buvo rytas su radastais,
Ir vakaro nelaukė nieks...
Matau, eilėm mylėti ar nekęsti
Tavęs širdis jau nepajėgs.

Dėl to asmeniškas ir vienas...
Bet su mergaite parugės'
Tave minėjome tad mėnesienoj,
Kad jau nei raudi, nei džiaugies...

Tai prilenkė tave, grėbėja, kloniai,
O taip, jog žado netekai!
Ir mes, matai, jau ne tautiečiai — žmonės,
Džiaugsmų ir ašarų vaikai.

Tik nemanyk, kad tavo ryto jau
Ar nūdienos nematom mes...
Dėl to, atleisk, brangus skaitytojau,
Kad taip asmeniška giesmė.

Kaunas, 1935.10.10

ATMINIMAI

KO JŪS, atminimai, šitą naktį keliatės,
Ko jūs, pakaruokliai, kylat iš kapų?
Trupučiukas ilgesio, senų žodžių keletas,
Praeitis pakvipus jazminų kvapu...

Ir buvai gal mano, ir buvai gal niekieno,
Gal, maniau, už marių, o buvai gal čia.
Kažin kas man džiaugsmą ėmė ir išniekino —
Dilo ir sudilo pamaži delčia.

Kaip kartojau žodį, nieko nū nereiškiantį!
Žinoma, galėjau gal praverst be jo.
Bet norėjau visa, visa tai išaiškinti,
Kad daugiau nedrįstų niekas abejot.

Tai mačiau berželį, o jau tokį nuolankų...
Kaip tuomet tikėjau! Gal dabar tikiu?
Ir vijausi laimę, bėgdamas užuolanka,
Ir maniau — užbėgsiu laimei už akių.

Kaip mane ji gundė, kaip mane ji trotino!
Ir gerai žinojau — ji mane apgaus...
Verkė ir rūgojo vieną kartą motina
Anta marių krašto kažin ko brangaus!

Trupučiukas ilgesio, senų žodžių keletas
Ir kadais matytų keletas veidų...
Ko jūs, pakaruokliai, šitą naktį keliatės?
Tai ne man, tai žodžiui šičia bus graudu...

Kaunas, 1935.1.4

SEPTYNIOS PSALMĖS

Saulėlydžio croquis

TEN VORTINKLIŲ šilkinės gijos,
Ten vakaras — žaizda, ten kraujas alma,
O saulėj tvyro aštrūs kalavijai —
Septyni sopuliai, septynios psalmės!

Niūniuoja vėtra giesmę gailią,
Vaitoja gilios jūrų marių gelmės,
O ten, gelmėse, miega mano meilė —
Septyni sopuliai, septynios psalmės.

Ten ragana vylingais burtais savo,
Sėdėdama žaliam dugne ant kelmo,
Ten ją, pirmutinę mano meilę žavi —
Septynis sopulius, septynias psalmes.

Bet mariom pulkas karžygių atjoja,
Aštriais kardais kapoja aukso šalmus...
Tave, tave išgelbės, mylimoji —
Septyni sopuliai, septynios psalmės.

Kraujuoti karžygių kardai sušvinta...
Karalių rūmai... lieknos palmės...
Ar jie pajėgs tave sostan grąžinti —
Septyni sopuliai, septynios psalmės?..

O Viešpatie, jų eilės tirpsta, jėgos mąžta
Ir ryja juos ten nuožmios gelmės.
Ji nepasieks jau niekad marių krašto —
Septyni sopuliai, septynios psalmės!

Tai vakaro, ne mano žaizdos gyja,
Ne vakaro, tai mano kraujas alma:
Širdin įsmigę aštrūs kalavijai —
Septyni sopuliai, septynios psalmės!

Kaunas, 1934.9.9

SNAIGĖ

Viešpatie, kaip šviesi —
Tokios kaip gyvas nemačiau!
Peer Gynt

PRAŽYDO akys, nei obelys gegužy,
O buvo saulėta diena.
Solveiga! atsklenda pašliūžom
Pusnynais tiesiai į mane!

Taip vargana mano trobelė —
Maniau, skaisčiai apšvies ji ją,
Ir bus languos kalnai nubalę
Tyra kalnų poezija.

Kalnuose trykšta juk šaltiniai,
Kalnuose kliedi juk kriokliai!
Pusnynais neša sidabrinį
Varpelių džiugesį arkliai.

Aš laukiau jos rankas ištiesęs —
Varpeliai rodės vis arčiau...
Solveiga!..Viešpatie, kaip šviesi,
Tokios kaip gyvas nemačiau!

Tai ne veltui diena nubalus
Ir saulėj žybčioja sniegai...
Kažkas prasinešė pro šalį,
Sniegais prasinešė smagiai...

Kvepėjo obelys, baltai pražydę
Pavasariai ir sodai, ir žiedai...
Nusinešė jinai tą džiaugsmą didį,
O kalnus apgrindė ledai...

Pakyla lapai, pakąsti lapkrity,
Kartu su viesulu piktu...
O gal tai snaigė, saulėje nušvitus?
O gal Solveiga, tai ne tu!

O negi tai ir vėl miražas
Skaisčiai nušvito man languos?
Argi ir vėlei pasaką tą gražią
Kalnai palaidos ten, snieguos!..

Tai snaigė krisdama sudužo!
Vylinga saulėta diena —
Maniau, Solveiga atsklenda pašliūžom
Pusnynais tiesiai į mane!

Kaunas, 1934.2.21

BANALUS APRAŠYMAS

VĖTRA nešė burę, nešė burę jūromis —
Kaip drugelį blaškė viesulas pagavęs...
Ar tau, mano miela, ar, neatsižiūrima,
Andai mano žodžiai meile nealsavo?!

O skaičiau kadaise banaliam aprašyme,
Kaip didžiulį laivą į uolas suskaldė.
Šaukės tasai laivas, šaukės vėtrų nešamas —
Viesulas užriko sopulingą maldą...

Mano laivą nešė, blaškė vėtra jūromis,
Ir putojo bangos, šėlo bangos rūsčios!
Ar žinai gi tujen, tu, neatsižiūrima,
Kaip pasauly nyku, kaip pasauly tuščia?

Aš ieškojau laimės banaliam aprašyme —
Taip pabiro džiaugsmas, ašaros ir eilės.
Gal tenai, bangose, skęsdamas ir ašenai
Nepraręksiu vėtros maldomis ir meile!

Vėtra neš kaip drugį, neš kaip burę jūromis,
Viesulai ten ūžaus ir putos ten bangos...
Patikėk nors kartą tu, neatsižiūrima
Mėlyna padange užu mano lango!

Kaunas, 1934.7.24

ELNIAS

Baladė

AUKŠTAM kalne ąžuolo pilis.
Bokštų bokštai aukštam kalne...
O karalius ten vilyčią
Į pat širdį taiko elniui.

Girios elnią mirtinai pašaus
Ir sukruvins ryto šalną —
Pasileis laukais plačiausiais
Mirtinai pašautas elnias.

Šimtą kurtų nuo saitų paleis —
Nepabėgsi girion, elni!
Tik erškėčiais susižeisi,
Tik papuoši ryto šalną...

Aukštam kalne didelė puota,
Didžios iškilmės tam kalne,
O konvulsijos jau tąso
Mirtinai pašautą elnią.

Kilo klyksmas vidury dainos —
Ten vestuvės, aukštam kalne —
Visi šoko prie jaunosios...
Ne tu vienas, girių elni!..

Kaunas, 1935.6.1

POEZIJA

TAI VAKARAS, tai mariose prigesęs,
Tai slibinas, užčiaupęs degančius nasrus,
O kasa žemę nekantrus Pegasas
Ir kremta žalvario žąslus...

Vai jokim pasakų ieškot, Pegase,
Vai jokime pasigrožėt naktim!
Gal slibino urve ją gyvą rasim,
Gal dar pajėgsime atimt...

Ir krūpčios olose nakties šešėliai,
Ir žvaigždės nerimu į mus žiūrės,
Kai slibino nasrai įtūžę vėlei
Liepsnom kaip laužas sužėrės...

Ir tris dienas, ir tris naktis kovosim —
Praliesim kraujo tris marias
Ir karalaitę gražią išvaduosim,
Bet nieks mūs žygio pėdsakų neras,

Tik karalaitė gal prikels senovę,
Gal ji pati tą pasaką apsakinės: —
O trečią naktį, slibiną nukovęs,
Ant rankų gyvą išnešė mane...

Kaunas, 1934.1.26

FEDRA

TĄ VAKARĄ ištvino upės,
Tą vakarą krantuos netilpo,
O saulė užmarin be rūpesčio
Nuėjo aukso tiltu.

Tą vakarą laivai neskendo
Ir gailiai nekrykštė žuvėdros,
Tekėjo džiaugsmas tik pavandeniu,
Tekėjo džiaugsmas giedras.

Tą vakarą šaunus sietynas
Aukštam skliaute perlus patraukė —
Džiaugsmingų vandenų ištvinusių
Vaga nė laukt nelaukė.

Tą vakarą linksmi be galo
Lėbavo pasakų karaliai —
Viršūnėn ton sniegais nubalusion
Nenutūpė ereliai.

Tą vakarą vėdinos iždas
Ir liejos vynas, dužo taurės...
Džiaugsmingai gervės grįždamos
Išsitiesė į šiaurę.

Tą vakarą vargonai gaudė: —
Magnificat anima mea!
Tarytum marių pakraščius plaudamas
Ramus vakaris vėjas.

Tą vakarą ir mano žingsniai
Su tuo džiaugsmu tapte sutapo...
Tą vakarą, tą vakarą linksminos
Aliai medelio lapas...

Kaunas, 1934.6.30

ŠILAINĖ

VĖLEKOS peizažą ūkana apvilko,
O norėjau troškau visą jį apimt —
Buvo atsimerkęs žydro lino šilkas,
Buvo praregėjęs ilgesio akim.

Atmenu aš kartą, o seniai tai buvo,
Kai vyresnį brolį leido iš namų,
Kai mama šilainę škaplieriuosna siuvo,
Kai ramino guodė žodžiu neramiu: —

Argi daug šilainės škaplieriun paimsi?
Argi ten, už marių, bus tau jos gana?
Bet prie širdžiai jausi ir jau bus tau linksma:
Tu su ja atminsi brolį ir mane...

Taip ir aš norėjau pasiimt šilainės
Arba lino žiedą iš peizažo to,
Kažin kur mūs dienos šunkeliais nueina —
Ūkanų prarytos nepasikartos.

O jas taip norėjau škaplieriun įsiūti
Ir nešiot lig karsto prie gyvos širdies...
Užpustys daržely sniegas žalią rūtą,
O plentu vežimas naktį nudardės.

Betgi tu paliksi, tu, pilka šilaine,
Škaplieriun motulės andai įsiūta!
Su tavim atminsiu žiogrelius ir dainą,
Ir jauniausią sesę, laistančią rūtas...

Kaunas, 1934

RUTINA

ABU, abudu prislėgtu rutinos...
Didžiulio voro užspęstam tinkle
Drugeliai blaškosi, o žydi linas
Mėlyne vaiskia, atkaklia...

Palėpė atsidus gūdžiai užkimus,
Ir negyvi sparneliai suplasnos —
Taip atsikels vėl milžinas troškimas,
Įkaitęs vakaro liepsnoj.

O kolei sąnariai iš lėto stingo,
Akyse degė daug aitrios ugnies —
Žolynai suposi nerūpestingi,
O trandys grikšino gegnes.

Patamsiuosna, pabodusion palėpėn
Įsiskverbia pavasario versmė,
O dulkių prislėgtuos sparneliuos slėpės
Didžiulio nerimo giesmė: —

Nėra žąslų, nėra saitų troškimams!
Voratinkliai mūs niekad nepavergs,
Nors ten vis, pasterbliuos, vėjeliai kimūs
Mums vergo ašara per amžius verks!..

Abu, abu voratinkly sparnais pakibę,
Bet pravirom, plačiom akim
Matuosime skliautų platybę,
Ir nieks mums laisvės neatims!

O gal priprasime prie pančių ir rutinos!
Gal debesys apvilks žydras erdves?
Ir gal pakils audra, pakvips žolynai,
Ir su voratinkliu paskęsime purve!

Kaunas, 1934.11.2

SENATVĖ

TU NEMATEI, kaip vakaras pravirko tąsyk,
Kaip galvas nulenkė ramunės,
Kaip vortinkliuos pakibo karoliukais rasos,
Kaip buvo ten ramu...

Tu nematei, kaip vakaras linus užmerkė,
Tu nežinai, kaip miela buvo:
Ten smilgos aikčiojo, tenai čiobreliai verkė,
Ten buvo baisiai įstabu.

Pūpsojo purios ratiliukais pasipūtę pienės
Ir laukė papučiant vėjelio –
Jas vėtra nusineš, kaip vakaras šią dieną,
Kaip giedrą vaiko džiaugsmą nusineš ir jas.

Pasklis ir mūsų dienos, lyg nužydėję pienės,
Nuklys toli už atminimo:
Vėje pakils pūkeliai ir sutirps, neliks nė vieno,
O liks tik stagarai vieni.

Mergaitės pievose braidys, raškys gėles, gražias ir rainas,
Ir pienę nusiskins namo parneštų:
Netyčia gal palies — čia pat, per slenkstį einant,
Ir stagarą į vidų teįneš.

Tu nežinai, skaitytojau, kaip sunku pienę...
Tu nežinai, kaip pint dienas eilėsna...
Gal laimė tau pakvips, lyg pradalgiuos suvytęs šienas,
Bet stagaro jau neatskirsi nuo gėlės...

Nes nematei, kaip vakaras pravirko tąsyk,
Kaip mėlynus linus užmerkė.
Ir gal gyvenimas prabėgs kaip vėtra smarkiai,
Kaip pienės pūkas gal atklys, atklys ir apsiverks.

Kaunas, 1933.12.5

BERŽAS

APŠERKŠNIJĘS beržas stovi,
Šliejas prie tvoros,
Lyg nusvirusiom rankovėm
Sielvarte Pierrot.

Bėga lapais žalios dienos,
O rūpliu sula —
Bėga žalios mėnesienos
Ir snūdi tyla.

Bėgo vasaros jo šviesios
Vėtrose, džiaugsme
Ir šakas į dangų tiesė
Lieknas ir linksmas,

Bet su metais šakos sviro,
Pynėsi kasom —
Drėko beržo akys tyros
Rytmečių rasom.

Gal gegužis į kamieną
Padūzgens, pabels —
Beržas rankų jau vis viena
Džiaugsmui nepakels.

Lyg nusvirusiom rankovėm
Sielvarte Pierrot,
Apšerkšnijęs beržas stovi,
Šliejas prie tvoros...

Kaunas, 1933.12.22

SNIEGAS

SNIEGAS! Viešpatie, ir baltas,
Ir minkštas, ir jaukus!
Ir gera, tik truputį šalta...
Einu ir su savim šneku.

Priemiestis, skersgatvio liktarna,
Rausvoki vakaro šilkai —
Ir klykia rėkia pavėlavus varna
Drauge su čiuožiančiais vaikais.

Išvirs girti iš restorano
Valkata su prostitute...
Ar čia dainuota meilė mano,
Ar ji Izolda gi, šita!

Ir verkia, juokias, eina, klega —
Kažkur jie skuba pro mane,
O vakaras kaip laužas dega
Jaunystės kerima ugnia.

Ir štai per sniegą purviną, sumaltą
Vežikas klapsi sau risčia,
O man kažko be galo šalta,
Be galo šalta čia...

Kaunas, 1931.12.19

VAISKI PILNATIS

VIRŠUM miško vaiski pilnatis,
Šilko drignė geltonai žalia —
Buvo lygiai tokia pat naktis,
Tokia pat žvaigždelė mirkčiojo šalia.

O žiogelis vyravo skardus,
Lyg norėdams sielvartą užrikt...
Iš daugybės moterų vardų
Aš labai norėjau vieną pasilikt...

Vieną veidą, vieną tik ar du
Aš norėjau žvaigždėm padabint,
Tiktai vieno — kuo jinai vardu,
Tik jos vardo niekaip negaliu atmint...

Kilo augo debesys pikti —
Įžūli tai viesulo valia —
Juosna žengė vaiski pilnatis,
Žvaigždė, o ir drignė geltonai žalia.

Gal veidai vėliau kur sutikti,
Taip, mergaites atmenu kelias,
Bet aptemo, it nūnai naktis,
Meilės ir jaunystė kitados žalia.

Ne aš vienas, ir sesuo naktis
Atsiduso aimana gilia —
Ir paskendo vaiski pilnatis,
Ir kvatojo raganos šile.

Kaunas, 1935.8.21

NAKTIES ŽIRGAI

NAKTIES žirgai, nebėkite taip greitai!
O kur? kada aš tai skaičiau?
Ak, kad vėl tokia naktis sodan ateitų,
Aš jos kadaise tyčia nemačiau...

SPALGENŲ SYVAI

ŽINOMA, jums meilė jau nebuvo nauja...
O, tai buvo žiedas rudenį vėlyvą!
Kas jums mano meilė, sopulys ir kraujas?
Kaip teatre — spalgenų raudoni syvai...

Ne tikrovėj buvo, o prastam teatre —
Deklamavo rolę, mintinai išmokęs,
Senas paleistuvis, perėjūnas, latras
Ir viešai iš meilės smuklėj pasijuokęs.

O gražiai kalbėjo — šviesia saule siekė,
Perplėšė drabužį ir krūtinę ardė,
Kad dar taip čia niekad nemylėjo niekas,
Taip širdies gelmėse nenešiojo vardo.

Tai kartojo saulę, tai žvaigždes minėjo —
Gėleles visokias, įvairius žolynus,
Šaukė giedrą, lietų, darganą ir vėjus,
Tai auksinę delčią sprogstančiam beržyne.

Taip vaidino meilę — nelaimingą, gražią,
Ir, krauju pasruvęs, įspūdingai mirė —
Spalgenom drabužį raudonai nudažė,
O teatras visas išgąsčiu pastiro.

Taip vaidinant kartą iš kraštinės ložės,
Dailiai pažiūrėjus, viena puiki dona
Numetė po kojų jam raudoną rožę,
Numetė kaip kraują kvapią ir raudoną...

Ir taip jis sumišo, taip jam žodžiai pynės:
Rodės, grindys lūžo, rodės, žemėn smego,
Ir ne ten mėnulį ir ne tuos žolynus —
Nudėvėtoj rolėj painiojosi netgi.

Vakare araką arba šiaip ką kartų
Gerdamas kliedėjo ir šventa vadino...
Džiaugėsi, kad meilę jis nors vieną kartą
Ne rašte, ne rolėj, o širdy pažino.

Kartą jį ta dona net svečiuosna kvietė:
Meile, tujen šitai! laime, tujen šitai!
Jos drabužių šilką netyčiom palietęs,
Svaigo, it nuo vyno, su tulžim maišyto,

Ir pasakė: Nėra galo mano meilei,
Šviesi dona, mano skausmui nėra krašto!
Nemylėjo, nekentėjo dar taip dailiai
Nieks pasauly, nei senų senovės raštuos...

Ką jūs kalbate, maestro Arlekine!
Vėl pradėsit rolių žodžiais man iš naujo?! —
Man vaidinant šitą rolę paskutinę
Jau ne spalgenos tekėjo, dona, — kraujas...

Kaunas, 1934 vasara

ATLEISK

AK, TAIP kas vakaras vis saulė leisis
Plonyčiais spinduliais...
Atleisk, nes jei ir tu man neatleisi,
Tai kas gi man atleis?

Ar šitą mano maldą nešis vėjai,
Ar jie pernakt dejuos? —
O Viešpatie, aš jos mylėti nemokėjau,
O Dieve mano, — jos!

Suvirpo sielvartu širdis ir pirštai —
O kaip, o kaip man čia?
Šį vakarą mano maža infantė miršta
Ir — didelė kančia...

Gal tai kaip varpas, mariose paskendęs,
Graudingai sudejuos,
Bet kas iš žodžių, iš gražių legendų,
Be sielvarto, be jos!...

Kas gyvas sudejuos, kai saulė leisis
Plonyčiais spinduliais?
Atleisk, nes jei ir tu man neatleisi,
Tai kas gi man atleis!..

Kaunas, 1935.1.27

KARAVANAS

TIK NUEIS tyruosna karavanas...
Tik nueis taip lekiančiu smėliu...
Ir nupūs vėjelis pėdsakus ten mano
Ir nupūs kelius.

Tiktai trokš tyruos kupranugariai,
Tiktai ties išvargusius kaklus —
Dar platesnės bus tos smėlio marios,
Dar klaikesnės bus.

Nešė jis kadais didžiam vizirui,
Nešė šachui karalaitę dovanų —
Per tą patį smėlį, per tą patį tyrą,
Nešė daug dienų.

Bet tyrų kaitroj kupranugariai krito,
Tirpo reto karavanas tyruose...
Tik šakalai lojo, tik hienos juokės iki ryto,
Kol iškrito visi.

Ką nuėjęs pasakysiu aš didžiam vizirui,
Ką aš šachui pasakysiu į akis?
Kad sutirpo karavanas. Karalaitė mirė.
Liko tik naktis...

Kas tikės, kad karalaitė mirė?
Kas jos kapą tyruose ras ten?
Netikės man niekad didysis viziras,
Netikės ir šachas man!

Kaunas, 1934.3.27

NAŠLAITIS

PABODO man šis tuščias namas
Ir ilgos rūsčios dienos.
Nepalik manęs vieno, mama,
Nepalik manęs vieno!

Nes kaip be ratelio sutemus!
O dieną, dieną be staklių!
Kas užriš, kas užriš tad, mama,
Man skarelę ant kaklo?

Kas budės mano miegą neramų?
Kas paseks karalaitę?
Juk aš būsiu pasaulyje, mama,
Vienų vienas, našlaitis.

Nes sesutė apleis ir pažemins,
Tu žinai, kaip man gaila...
Ką aš veiksiu pasaulyje, mama,
Be tavęs, be jos ir be meilės?

Nežydės čia pavasarį žemėj
Žibutės ir purienos...
Nepalik manęs vieno, mama,
Nepalik manęs vieno!

Kaunas, 1934.12.31

TU TA PATI

ARGI ne ta pati ieva parimus?
Ir saulė ar ne ta pati?
Mes andai buvome draugai intymūs
Dienų dienas, naktų naktis.

Argi ne mes drauge upokšny rinkom
Varlėkiautus, akmenėlius!
Tu prisimink! Ne, mudu prisiminkim
Aksominius karklų liūlius!

Atsimeni, tu jų labai bijojai. —
Tai spurgos, — aiškinau, — kvaila!
Abu mes žaidėm, abu lieptu bėgiojom,
Abu mes taškėmės sula...

Kai prieblandoj po suolu degė pjaulas,
Sakiau — tai maumas mus praris!
Mes pirmukart išvydome pasaulį
Pro priemenės tamsios duris.

Parodžiau šilą tau numėlusį padangėj,
Kaip šilko kaspiną, toli...
Ausyse varpinės sidabras spengė —
Ir tu atmint nebegali!

Elementoriaus lapai paveiksluoti
Užimdavo net kvapą mums —
Paoliui ir Frančeskai Lanceolotas
Gal taip nebuvo įdomus.

Ir tu neatmeni? Be galo keista! —
Drauge ropojome žeme.
Argi ne mes ten mokėmės skaityt ir žaisti,
Ir gal mylėt — argi ne mes?..

Argi ne toj pačioj lūšnoj mes gimėm?
Tu užsigint manęs keti?
Tu būk sesuo manųjų atminimų!
Tu būk... Tu būk man ta pati!

Kaunas, 1934.11.21

LOPŠINĖ

TU MIK, o sapne tau drugeliai sapnuosis
Ir sparneliais lengvais tave mariomis neš.
Tu mik, nebijok — aš tave palinguosiu
Ir pernakt naktužėlę budėsiu čia aš.

Žiūrėk, kaip ten vyšnios ir obelys miega,
Kaip sidabro akim praregėjo naktis.
Atjos karaliūnas per kvepiantį sniegą, —
Jam veja ir takai obelų nusnigti.

Padangėm skrajosi, sietyną pasieksi...
Karaliūnas tau naktį atneš dovanų:
Atneš jis tau viską, o viską, ką mėgsti —
Lėlių, saldumynų, margų kaspinų...

Mane tu matysi vis budint, liūliuojant,
Nerimaujant per naktį ir laukiant tavęs.
O bus ten tau miela žiūrėt, kai po kojų
Karaliūnui tarnai baltą žirgą atves.

Užsės karaliūnas, reikės vėl jam joti
Ir kovot kažikur su piktais slibinais,
O tujen džiaugsminga žvaigždėtame plote
Drugelius bevaldysi šilkų kaspinais.

Ištįsus aušrinės rausviems spindulėliams,
Vienu jų tu parsliuogsi linksmutė namo —
Matysi vėl obelis žydint ir lėlę,
Kurią tau karaliūnas šiąnakt dovanos.

O rytą, iš miego saldaus atsikėlus,
Vėl pasaką gražią aš imsiu tau sekt —
Tu mik, mano miela, tu mik, mano lėle,
Prie tavęs aš budėsiu, budėsiu pernakt!

TYLA

SRAUNŪS, smagūs upeliukai teka
Ir tyška malūnuos.
Paklausyt, kaip jie ir liepos šneka,
Vienas malonumas!

Tai putokit, upeliukai skardūs,
Padavimą tęskit!
Artima man taip mintis ir vardas
Šitos jūsų pasakos.

Atsidūsta liepos, o giliai, skausmingai...
Gal ir jos ką mena,
Kad, užkandę žadą, linkčioja sustingę
Ir skundžias gyvenimu.

Štai ataidi lapais upeliukų juokas,
Viršūnėm ateina!..
Bet ir vėlei girdisi atokiai
Šermenys ir aimanos...

Gal paseks, kai rytą saulei tekant...
Upeliukai, tęskit!
Ak, išblaškė vėjas liepų šneką
Ir tą mano pasaką!

PASAKA

VĖL TU mano kerinti tikrovė, —
O tavęs taip trokštu!
Ten ant marių krašto stovi
Gintariniai bokštai.

O tie bokštai į padanges stiepias —
Ten jinai gyvena;
Ten jai šlama šimtametės liepos,
Karalaitei mano.

Ten gėlėse rasos gailios
Jai kas rytas juokias...
Buvo tokia mano meilė,
Mano laimė tokia.

O tenai ir jojo ir važiavo,
Ir laivai ten plaukė.
Bėgo amžiai, karalaitės savo
Vartuose vis laukiau.

Ir išėjo... Laimė! Pažai dailiai
Šermuonėlius nešė...
Aš jos laukiau, jos ir meilės,
Kaip pavargęs grašio.

Karalaitė! Nužengė nuo sosto,
Ir nebuvo ilgu —
Pažvelgė, ir josios skruostas
Ašara sužvilgo.

Pažai žengiančiai į kalną
Šermuonėlius nešė...
Liko vienas mano delne
Sidabrinis grašis.

PAPRASTAS GYVENIMAS

NĖR gyvenimo pilkesnio,
Nėra laimės pilkesnės —
Sode sniegas krinta kąsniais,
Vėtra pusto į pusnis.

Dulks gyvenimas, o pilkas,
Lyg žydėjimas rugiuos —
Suliepsnos aguonos šilkas
Prie rugiagėlės džiugios.

Vakare žiogeliai skalins,
Leisis saulė balzgana,
Prasiskirs rugiuos kūkalis —
Man jo vieno bus gana.

Vėtra vyšnių žiedą neša,
Pūga — bangas tų žiedų!
Nusiris per skruostą lašas,
Ir nebus jau taip graudu.

Gal gyvenimu, gal meile
Vėl ten gegužės kukuos?
O ateis ruduo — bus gaila
Žiedo, vėjo ir šakos...

O toks pilkas, pilkas būvis
Ir pilka taip aplinka...
Gal dėl to, dėl to, kas buvo,
Laužo obelys rankas.

Krinta žiedlapiai, o kąsniais —
Siaučia pūga balzgana —
Man tavęs pilkų pilkesnio,
Vienų vieno bus gana!

KELIONĖ Į NAKTĮ

KOKIĄ pasaką dar tau pasekti?..
Pasakas baigiau!
Gera būtų taip keliaut į naktį
Ir nesekt daugiau.

Tik žiūrėt, prožektoriai kaip imas,
Grumias su tamsa.
Štai naktis! O tamsi, kaip likimas,
Prieš akis visa.

Automobiliu ramiai nuslinksim,
Visko atskirti!
O kaip gera šitą porą žingsnių
Prieš save matyt!..

Juk gyvenime ir tiek nematom —
Taip gyvent painu...
Tamsoje paskendo aibės metų,
Meilės ir sapnų!..

Maus širdy kažkoks aitrus graužimas —
Netikės juk nieks,
Kad gyvenimas, kaip sutiktas vežimas,
Tamsoje prasmegs.

Priešais slinks maža, blyški plystakė
Ateitin aklon,
Kur švieson įskridusi plaštakė
Atsimuš stiklan.

Dega beprotiškai aklos akys,
Miela, `a propos —
Taip, lyg tie šunyčiai neatakę,
Žmonija ropos.

Nepaliaus juk niekad akys degti,
Žvelgt kažkur toliau,
Nepaliaus žmogus keliaut į naktį,
Niekad nepaliaus.

Negyvais sparnais plaštakė plazda,
Plazda priblokšta.
Argi jos mirtis galės išgąsdint
Plaštakes kitas?

Gal nereiks ir pasakų tau sekti,
Nes ir tu žinai,
Kad taip reikia vis keliaut į naktį
Žmogui amžinai.

Kaunas, 1935.5.9

PILKOJI DIENA

O DIENOS — seserys, sugrįžkit,
Sugrįžkit atgalios!
Ateis naktis iš tamsaus miško,
Šešėliai sužaliuos.

Gal bus skliaute sidabro rasos,
Ramunėse gal bus...
Aš turiu daug, o mielos sesės,
Aš turiu daug kalbos!

Pasekt, kaip andai akys degė,
Kaip sopulys gajus.
Tai aš, tai aš buvau melagis,
Buvau apšmeižęs jus.

Tai aš sakiau, kad jūs negeros,
Kad laimė negera,
Kai pynės sielvartai nemarūs
Su meile nemaria.

Kodėl eilėraščiuose ašen
Vis sielvartu dangsčiaus,
Kai jūs, į sapną nepanašios,
Praėjote anksčiau.

Taip sopulys vis smilks, kaip smilko —
Ir šiandien, ir seniau —
Jūs ėjote kasdieniškos ir pilkos,
Dėl to nepažinau.

Skliautuose žvilga šaltos šerkšnos
Čionykščių vakarų —
Girdžiu, girdžiu aš gūdų verksmą
Manųjų seserų.

Ir teka saulė, teka baltas mėnuo,
Ir sopulys gajus.
Jūs ėjot, seserys, jūs ėjot, dienos,
Nepastebėtos — jūs!

Nes laukiau jūs tik šilko rūbuos,
Džiaugsmingų ir smagių —
Tegu, sakiau, tos pakeleivės skuba,
Te eina sau, tegu...

Naktis sugrįš į tamsų mišką
Ir nenukrės rasos...
Atbėga pieva, net ramunės tyška —
Mano pilka sesuo!

Kaunas, 1934.10.7

VAISKI VALANDA

O KAIP man, dienos, vaiskios, gražios,
Matuot poezijos mastu:
Čionai, pasauly, džiaugsmo maža,
O sopulio apstu.

Mano eiles ne spalgenos nudažė,
Bet mano meilę daug klastų:
Čionai, pasauly, meilės maža,
O pagiežos apstu.

Maniau gyvenimą papuošt, pagražint,
Bet nuo gyvenimo alpstu:
Čionai, pasauly, juoko maža,
O ašarų apstu.

Nešu gyvenimą, kaip sunkų lažą
Keliu baudžiauninkų prastu:
Čionai, pasauly, laisvės maža,
O priespaudos apstu.

Po kojų man sudžiūvę lapai čeža,
Kas laimė, meilė ir kas tu,
Nes su tavim pasaulio maža,
O be tavęs — apstu.

Tikėk, per ramunes išvesiu ežiom
Iš vargo, ašarų, klastų...
Nors čia, pasauly, laimės maža,
O sielvarto apstu!

Kaunas, 1934.11.26

VAIDILAI

PO LAISVUS laukus, po laisvas aikštes vaikštau,
O Lietuva, aš vaikštau ir gėriuos —
Vaidenasi man žygiai ir didieji kunigaikščiai,
Vaidenasi man tauras paneriuos.

Atsimenu ir savo brolį, šaunųjį vaidilą,
Su kankliais, žodžiais ir lazda...
Kurią gi šiandien aš turiu pradėti bylą,
Kurias turiu atvert žaizdas,

Kai negirdžiu jau Algirdo skardžių trimitų,
Kai nematau jau Vytauto pulkų...
Su sielvartu gulu, su sielvartu keliuosi rytą
Ir sunkiai paliktus kanklius velku.

Ir taip aš juos velku, senus laikus atminęs,
Apkaltas pančiais nūdienos —
Vaidenasi sapnai, sapnai ir Gediminas,
Parkritęs kniūpsčias Veliuonoj.

Tu ten, prie Nemuno, prie jo — senų senelio,
Kur rinkos plėšrūs paukščiai ir vilkai...
Tai tu buvai teutonui ten pastojęs kelią
Su karžygių šauniais pulkais.

Vaidila, tu prikelki juos naujiems Pilėnams,
O tu prikelt, prikelti juos gali!
Teskamba kankliai, teskamba žygio dainos vienos
Naujų milžinkapių šaly,

Nes aš bijau sunykti mūsų kasdienybėj,
Nes aš žygius regėjimuos mačiau...
Saulėlydy Nemunas kaip ašara žiba,
Tik kankliai skamba vis karčiau...

LIETUVĖS

TAI ŠTAI – susėdot pabarėj ir šnekate,
Medinės dievdirbių madonos...
Ranka nusibraukusios sūrų prakaitą,
Jūs valgote sopulio duoną...

O vakarais prie rūtų rymote –
Išsitiesia daina, tartum šlapokšniuos rūkas:
Praeis gyvenimas, praeis sunki darbymetė,
Paliks skruostai nuo ašarų nublukę.

Ir pievoj sielvartą ant grėblio remiate,
O akys ilgesiu, tartum linais pražysta:
Bara jus beširdės žiežulingos pamotės,
Baramos kaip rūtos rudenį nuvystat.

O po to jūs tekat, tekate tik liepiamos,
Ištekėję pievon ąsotėlius nešat...
Lieka jaunas bernas, lieka ten, po liepomis –
Menat jį ir meilę sapnui nepanašią.

Būnat jūs ir tylios, būnat geros motinos,
Sopuliui gimdytą prie krūtinės glaudžiat.
Jūs gerai pažinot, skausmo prisisotinę,
Sunkią žemės naštą, žemės naštą skaudžią.

Ir išleidžiat sūnų su vienu makruotiniu –
Užkandis nusvėręs mergautinę juostą!
Argi jums neaišku, argi abejotina –
Lydit ilgamakre braukdamos per skruostus...

Rudenį jūs verpiat liną arba pašukas.
Krūpčiojat, kai durys šiurpulingai verias:
Gomury žirginiai, metėlės ir ašakos —
Ilgesys banguoja, lyg mėlynė marių.

Ir bažnyčion einat, ir ilgai ten klūpote,
Giedat: Nebijosim, kad ir kalnai virstų!
Einate ten guostis, pasiguosti truputį,
Kažin ar tą skausmą ir skliautai nugirsta?

Taip veidai pilkėja, medis taip nulyjamas,
Ir nelieka ženklo sopulio taip didžio,
Tik širdyje tvyro aštrūs kalavijai jums,
Prie varpstelių skausmas Motinos po kryžium.

Kas gi jūsų skausmą? Kas gi neįmatomą?
Kas jumyse mato amžių Antigoną?
Veriasi kaip votys sopulingos platumos —
Sopulingoj pozoj dievdirbių madonos!..

Kaunas, 1934.7.6

VORKSLA

VAI DAUG vandens tavimi, Nemune, tekėjo,
Vai daug dar ašarų karčių tekės —
Tavimi, Lietuva, vis niekas netikėjo,
Tavimi niekas netikės...

Atanešė teutonas tau kadaise kryžių
Ir Dievo žodžiu pridengtas klastas.
Tu vis buvai ant vieškelio, ant kelio didžio,
Tu vis — nenuoramų tauta.

Ir ėjo priešai, tavo kūną mindė —
Tekėjo kraujas upėm, ne lašais,
Bet tujen savo veidą sopulingą
Aukštai iškėlusi nešei.

Tu šiandien vėlei priešų apsupta, varguole,
Kantri širdie po pilka rudine!
Tai tu Europą nuo mongolų
Apgynei nuoga krūtine!

Kaunas, 1933.6.20

ISOLA DI CAPRI

VIRPA tavo žodžiai dyvinai numėlę —
Tujen, mielas drauge, tu — mielų miela!
Atvirutėj Viktoras Emanuelis
Ir danguj ir jūroj skendinti sala...

Tai žydra Italija... Adrijos sidabras...
Daug akvamarinų, ametistų daug...
Anų metų data. Isola di Capri:
Iš tavęs nei žodžio negaliu sulaukt!

Ką gi aš rašysiu? Ką gi, mielas drauge?
Ką gi tau, Marija, aš galiu rašyt?!
Sielvarto krūtinėj prisirinko daugis,
O diena į dieną baisiai panaši!

Žodžiai ten vezuvijais gal veržtųs,
Kaip lava upeliais imtų gal tekėt,
Gal virpėtų jūra pietų saulės karšty
Ir gal būtų sunku meile netikėt?..

O čia lyja, čia dangus surūgęs,
Čia stogai įžliugę amžinai rasos...
Atvirutėj miela — debesėliai džiugūs...
Atvirutėj pilna džiaugsmo ir šviesos!

Čia žalia viršūnė nusilenkus bodis,
Čia sekundes skaito krisdami lašai...
Tai širdis pajuto, tai suvirpo žodis
Dėlei to, ką laiške man iš ten rašai...

Man įgriso dienos, debesys ir lietūs,
Ir dangstyti širdį, kaip ik šiol dangsčiau...
Taip rašyt be galo... Taip rašyt norėtųs!
Ir giedrai kaip niekad, niekada anksčiau...

Ta gražuolė marių — Isola di Capri —
Mano mielas drauge, stovi akyse,
Ir tas visas auksas, auksas ir sidabras,
Visas tas žydrumas ir visa šviesa...

O kaip mylėtųsi tenai, kaip guostųs!..
Marija, o kaip rašytųs, o kaip rašytųs ten!
Ten neitume niekad lūkanot į uostą,
Ir niekad, žinoma, jau neitume paštan...

Kaunas, 1932.5.22

RECENZIJA

PASKAITAI kur radęs, ir taip būna pikta:
Nieko nesuprato — baisiai apmaudu.
Taip norėtųs šičia nieko nepalikti
Ir gyvent du vienu, vienu du.

Aš sakiau, mieloji, kad tai buvo eilės,
Rašalas tik juodas ir mintis juoda.
Rado jau tave ten, rado mano meilę:
Tavy širdį kietą, o many — žaizdas.

Prie didžiulių tomų prisišlies knygelės —
Joms be galo nyku, joms ten šalta bus:
Nešlamės raidėse jau gegužis žalias,
Neišeis vaidentis sapnas į stabus...

O apkris tik mudu ten bežadės dulkės,
Vortinkliais apnarplios įžūlūs vorai
Ir nekrykš džiaugsmingai tasai gervių pulkas,
Ir neklyks kalnuose mintys ir arai,

Tik prieis prie mūsų susilenkęs senis,
Tik pravers jaunystę — virpančius lapus:
Ten išgirs upokšnius ir šilus skardenant,
Šimtą meilės žodžių ir tylius kapus.

Atsivers netyčia ten palinkęs gluosnis,
Atsivers skausminga ir gili žaizda —
Atsiloš, pamąstęs — akinius nušluostys,
Ašara nedrąsiai nusiris barzda...

Ras ir kietą širdį, ras tave negerą,
Kad pamynei meilę, meilę ir mane —
Vakaras žaravęs kaip raudonas varis,
Saulė nusileidus ašarų klane...

Taip, pasmerks, mieloji, tavo šviesius plaukus
Tas išgesęs senis, ir akių linus —
Ras mane apviltą vidur lygaus lauko,
Brendantį skausmingu rašalo klanu...

Rašalas tai buvo, ir man daros pikta...
Tai ne mūsų meilė — baisiai apmaudu!
Taip norėtųs šičia nieko nepalikti
Ir gyvent du vienu, vienu du!..

Kaunas, 1934.1.19

ATSISVEIKINANT

O NEMATEI, kaip puikiai snigo,
Kaip krito sniegas nuo obels...
Ir aš maniau, kad mano knygos
Į tavo širdį prisibels...

O pasaką buvau aš skaitęs...
Tavęs juk žodis neprikels,
O ten prikėlė karalaitę
Nukritęs žiedas nuo obels...

Miegok rami, nerūpestinga,
Nes žodžiui jau širdies negels,
Kaip sniego karalaitei sningant,
Kaip krintant žiedui nuo obels...

Širdis kaip nerašytų knygų
Nebylūs lapai tepabals,
Ir nematysi jau, kaip snigo,
Kaip krito žiedas nuo obels...

Matyt matysimės negreitai,
Nekris tad žiedas nuo obels...
Miegok tu, sniego karalaite, —
Tavęs iš miego nieks nekels!

Kaunas, 1935.11.17

UŽGESĘ CHIMEROS AKYS

1937

Jį apėmė lyg ir gailestis, kai užgeso vario nasrų liepsna ir drauge su ja užgeso ir plieninės Chimeros akys.

Mes iki šiol vadiname gražias neįvykusias svajones chimeromis.

F. F. Zelinski

CHIMEROS AKYS

IŠ MEDŪZOS kraujo lekia
Baltas žirgas su sparnais,
Kad Chimeros plieno akys
Užugestų amžinai.

Dingot jūs, svajonės lakios!
Krankia vakarą varnai: —
Iš Medūzos kraujo lekia
Baltas žirgas su sparnais...

Kiek to mano kraujo teka,
O nežydi žodžiu nai...
Pėdsakus manuosius seka
Mintys juodos kaip varnai: —

Iš Medūzos kraujo lekia
Baltas žirgas su sparnais,
Kad Chimeros plieno akys
Užugestų amžinai...

Florencija, 1937.3.30

KATARSIS

AŠ TIK tau visas širdies gelmes atversiu,
Kaip aš niekad, kaip aš niekam nesakau.
Nusiplauk nekruvinos aukos katarsiu,
Mano, žodžio kruvina auka.

Nesu niekad niekam sakęs šito,
Šito niekam pasakyti negaliu:
Žodis — žiedas pumpure nuvytęs,
Jis numiršta į pasaulį pakeliui.

Tujen niekam nebuvai širdies atvėręs,
Tujen šito nesuprasi niekuomet —
Tau smulkiom stiklų šukelėm žėri
Aukšto skliauto nemarioji klaikuma.

Netelpa many, tai veržias dėkingumas,
Nežinau aš pats, aš pats dėl ko,
O taip trokštu visas tapti dūmais
Ir sutirpti kruvinoj aukoj,

Kad tik tau kentėti nebereiktų
To paties gyvenimo — kančios:
Trupučiuką džiaugsmo sopuliu suteikti
Ir į tavo širdį pereit nejučiom...

Tai aš tau ant aukuro padėjau širdį —
Gal nė netikėsi, kad jinai gyva?!
Nenorėjau niekad aš tavęs nugirdyt,
O tiktai norėjau palytėt tave!

Paverstą į vyną mano kraują gersi
Ir mane pajusi širdyje, giliai,
Taip nusivalysi tu aukos katarsiu,
O ištikęs skausmas greit tave apleis!

Kaunas, 1934.3.20

TĄSYK VĖJAS

TĄSYK vėjas auksą žarstė —
Žarstė rudenio lapus.
Keturiese nešė karstą,
Juodą karstą į kapus.

Lapai pakasti ir auksas...
Aiman! gležna ir trapu!
Kažkieno ten neša džiaugsmą
Keturiese į kapus.

Tik staiga ištryško šauksmas,
Lyg šaltinis pro lapus: —
Kur jūs nešat mano džiaugsmą
Keturiese į kapus?..

Keturiese tąsyk svarstė, —
Kaip gyvenimas trapus...
Ir užkasę juodą karstą
Grįžo rūstūs iš kapų...

Kaunas, 1936.5.16

PRAEITIS

PRAEITIS kaip uodas zyzia —
Nekantraut imi,
O naktis, kaip Mona Liza,
Šypsanti, rami.

Bet staiga nušvito lange...
Kas gi taip vėlai?
Tai jinai! tai ją taip brangią
Neša angelai!..

Iš kapų svajonės kelias...
O kiek jų? O kiek!..
Kažkas zyzia: buvo melas.
Melas — netikėk!

Bet jei melas, visa melas —
Sapnas žabangus...
Tai vylingai žvaigždės balo,
Žemė ir dangus!

Ji tyra, jos vardas tyras
Ir širdis tyra!
O jei ne — pasaulis mirė,
Tai ir jo nėra!

Praeitis kaip uodas zyzia —
Netikėt imi,
O naktis, kaip Mona Liza,
Šypsanti, rami.

Kaunas, 1934.8.20

NAKTIS

VENGIU aš tavo tamsaus žvilgsnio,
Juodų, galbūt gražių akių.
Regiu tyrus, tyrus ir vilkstines
Ir tuo regėjimu tikiu.

Regiu marias — žydras, be vėjo,
Ir nykstančius akiraty laivus...
Platus pasaulis ir tikėjimas
Į tikrą Dievą ir dievus!

Regiu žvaigždžių gyvenimą negyvą,
Ir kaip joms gera ir platu!
Regiu ir gėlę gležną ir vėlyvą
Rudens šalnų metu.

Aš taip bijau, o tavo žvilgsnis
Žiaurus ir gundančiai gražus...
Atšauk, atšauk, vadove, vilkstines —
Jos pasmerktos tyruose žūt!

Kaunas, 1937.1.11

NE!

AŠ GIRDĖJAU lakštingalą suokiant
Patetiškai, gražiai,
Aš girdėjau kalnų krioklį juokiantis
Gaivališkai, išdidžiai...

Aš girdėjau, kaip motina verkė,
Rūgodama dangop,
Aš girdėjau rūstingąjį smerkiančio
Balsą nuteistam myriop...

Negirdėjau taip cieksint paukštelio
Ir nieko taip skaudaus ir geliančio,
Kad taip amžių sekiotų mane...

Tai dar andai, jaunystėj, biržely...
O kodėl nenunešei, vėjau, į šalį
Tebeskambančio, geliančio „ne!"

Kaunas, 1936.6.24

AMŽINOJI PASAKA

AK, Viešpatie, tai vėlekos
Mes įtikėjom rytdiena!
O kraujo pilnas kielikas,
O sopulio širdis pilna!

Tarytum vėjo pučiamus,
Ji vėl į nežinią mus neš...
Vėl žiedlapius rieškučiomis
Po josios kojų bersiu aš.

Išlaukus naktį tamsiąją,
Širdis pailsusi aptils,
O saulė kaip monstrancija
Virš džiaugsmo ašarų pakils.

Visi rankas ištiesę jai: —
Osanna in excelsis! — šauks
Ir didelė procesija
Per kalnus ir per klonius plauks...

Savęsp šaukiuosi trokštančius
Ir širdį kieliką keliu —
Girdžiu viską pranokstančius
Mažus sidabro varpelius...

Vėl kraujo pilnas kielikas,
Vėl sielvarto širdis pilna!..
Mes laukiam, laukiam vėlekos
Ir vėlei tikim rytdiena!

Kaunas, 1936.4.20

ATSISVEIKINANT

TAI ŠTAI mane likimas išdaigus,
Lyg neatakusį šunytį kūdron, sviedžia
Ieškot po tolimu nežinomu dangum
Sesutei rūtų, mėtų, margažiedžių...

Tu eik ieškot ir rast! ar rast? ar klyst?
Ar savo ilgesį taip įsiryžus nešti?
O taip neriuos, neriuos kaip žyginis arklys,
Kaip žyginis arklys, vežąs karaliui paštą.

O tai karaliui! Tai labai skubu!
O aš gerai žinau likimo pirštą:
Namo sugrįši — ir karaliaus to nebus...
Gal tas karalius jau šiandieną miršta...

O gal ten meilės plepalai? O gal pirklys
Ką rašo? Gal šiaip kažkas? Neaišku!..
Bet aš, kaip žyginis, kaip žyginis arklys,
Nešu, tartum tikrai karaliui laiškus.

Kaunas, 1936.10.10

MAL DU PAYS

KADA ima per Mušrotą spinduliai švaistytis
Ir sužydi kalnai kruvini,
Tu Monblanu ir Beldonės grandimi dantyta
Pas mane kas vakaras eini.

Tu eini gražiai ir, pilnatį paėmus rankon,
Šėmą šiaurės vėsumą neši —
Sudreba skliautai, ir žvaigždės pusiausvyros netenka,
Rods, susverdi visatos ašis...

Aš matau, kaip tu žengi viršum visų viršūnių
Ir viršum pasaulio šio plataus:
Mėnesiena, žvaigždės, tartum pieva ir ramunės,
Ir tave ja brendančią matau.

Iš miglų, iš pasakų, iš senų senų legendų
Tavo laimės poringę pinu.
Tau, žinau, nūnai varge ir ūkanoj paskendus,
Laukt pabosta giedresnių dienų...

Man iš tolo matos, o kaip tu graži iš tolo —
Nai tokios neteko dar matyt!..
Ašara ištrykšta, juokias vakaras, upeliai, olos —
Tau iš rankų sprūsta pilnatis.

Ir aš lieku vienas... o tavęs nė aido...
O tave gal skriaudžia, skriaudžia ten visi?!
Vakaras nuėjo, užsidengęs veidą —
Likom: aš, naktis ir ilgesys.

Grenoblis, 1937.2.3

BALTIJA

PRIE KRAŠTO žalia, mėlyna toliau,
O keteros baltos, baltos kaip sniegas —
Nesinori vaikščiot, ieškot, vieteliaut —
Paklausysiu jos amžino miego.

Giesmė! Ak taip — didžiųjų vandenų
Gyvos kalbos, gyvos giesmės klausyti miela!
Širmi žirgai, balti žirgai jos šermenų
Kanopom trypia mano sielą.

Ir taip be perstojo, be jokios atvangos
Didieji vandenys vis gieda krantui...
Taip mano ilgesio ir taip sesers bangos
Krantų geltoji smiltis nesupranta.

Tu taip kalbi, tu taip gražiai kalbi,
Ir žodžiuos melo nėr, ir taip galingai...
Tu mano pilkas pasakas stelbi
Savojom pasakom apie vikingus.

Ir aš matau boluojant keteras, karčius
Širmų žirgų ir šviesiaplaukius aisčius...
Ir jų kardų, šveidrių kardų kirčius —
Juodam laive mergaitę — tokią skaisčią!..

O kur jūs plaukiat, ją pagrobę prievarta?!
Ji taip gražiai, taip nusiminus žiūri,
Tarytumei bernelio nesulaukusi prie vartų...
Iš ilgesio ji mirs, ji mirs tenai, už jūrų...

Žinau, žinau likimą jos!.. Be atvangos
Gyvos kalbos, gyvos giesmės klausyti miela!
Kur tu, mano sesuo? O žus žirgai bangos',
O tie žirgai, balti žirgai man trypia sielą...

Kalbėk ir sek man, Baltija, tą pasaką toliau!
Tu nežinai, kaip ji man širdį, sielą diegia...
Ir nesinori vaikščiot, ieškot, vieteliaut —
Bangos, lūžkit širdy, putokite kaip sniegas!..

Nida, 1936.8.12

MAN TAVE

KAIP pavasaris atkiunta,
Ašen atkiutau.
Man tave čia Dievas siuntė,
Tik mane ne tau!

Anta kalno juodą skirpstą
Sprogstantį matau —
Ar ne mums ten sniegas tirpsta —
Ar ne man ir tau?..

Aš, tave širdy pajutęs,
Dievą pajutau!
O kad Dievas meilę būtų
Siuntęs man ir tau!..

Prasikals žolytės laiškas —
Žalias po lietaus.
Dievas liepė man išaiškint
Žemės meilę tau.

Ar ne Dievo buvo rykštė,
Ar ne aš kritau?..
Ar šlamės žolė pernykštė
Mano meilę tau?

Tu matai, kaip ledas šunta? —
Taip, sakai, matau...
Man tave čia Dievas siuntė,
Tik mane ne tau!

Kaunas, 1936.9.28

LAKŠTINGALA

NET PILNATIS žalsvam skliaute sustingo,
Kaip perlas paristas stiklu —
Ištryškusi tyra lakštingala
Pabėrė džiaugsmo išteklių.

Atėjo pasaka naktis į šilą
Viršūnių aidu išdidi,
O treliai skverbėsi į tylumą —
Taip laimėn veržiasi širdis.

Atėjo pasaka, ir mes ją matėm —
Trapia voratinklio gija...
Iš desperacijos „anatema!"
Kuždėjo krisdama skuja.

Atėjo pasaka į žalią naktį,
Atėjo pasaka į mus —
Nuversti sunkų karsto akmenį,
Versme atverti troškimus!

Atėjo pasaka ir mus ištiko,
O versmės niekad neišdžius,
Nes džiaugsmas liejasi į nykumą,
Nes plaka daugelis širdžių.

Į šitą šilo pasaką, į žalią,
Į šitą džiaugsmą įsiliet
Ir eit pušų spygliais, šakelėmis,
Lyg ta lakštingalos čiurkšlė!

O nieko, nieko pasakai nestinga —
Dėl ko tu, ašara, rities?
Šaltinio krikštolas lakštingala
Ir džiaugsmas liejas iš nakties...

Kaunas, 1936.6.14

TU NE DIEVO

TU NE Dievo siųsta man buvai,
Tu tiktai pavyta pakeliui...
Ak, kiek žemėj žydėjo gėlių
Ir kaip jūrą drugeliais tad puošė laivai!..

Susitikom ir ėjom kartu,
Tiktai niekad nebuvom linksmi;
Taip ieškodami šičia unksmės,
Mes priėjom atvertus į naktį vartus.

Desperacijoj šaukėm abu:
Argi šitaip reiks pasaka baigt,
Ir bijojom, bijojom labai,
Kad nereiktų graudint akmeninių stabų!

Ir tuščia nuskambėjo naktis,
Ir atsiliepė šilas piktai,
Kad pasaulis atrodė tiktai
Aidesiai: Tebūnie amžinai prakeikti!..

Ar tai mes prakeikti? Ar tai mes?
Ar reikėjo širdims šitaip plakt
Ir taip nerimu degti pernakt,
Kad dabar čia sustingt neramiam laukime?

O čia dygsta ir bręsta javai.
O čia žydi daugybė gėlių!..
Ne, naštos aš pakelt negaliu,
Kad tu Dievo ne man pasiųsta čia buvai!

Grenoblis, 1937.10.28

NUTRAUKTA MALDA

BUVO naktis, ir bangos ašmenis galando
Į kietus akmenis, į juodą naktį...
Viešpatie, neapleisk manęs šią sunkią valandą
Ir nebeleiski žvaigždynams sudegti!

O kad aš tik iki ryto šį sielvartą iškęsčiau —
Tada tegu vėtros blaškos ir vaitoja!..
O dabar tenebėga tik žvaigždės nuo išgąsčio,
Tenebėga žemė iš po mano kojų!..

Kaunas, 1936.9.10

UPELIAI JUOKIAS

UPELIAI juokias po ledu —
Pavasaris išvirs bematant,
O aidi pašalas po ratais
Pro judu jaunu, vienudu.

Kiek tyro džiaugsmo, kiek aidų!
Gal jie gražiausi jūsų metai!..
Upeliai juokias po ledu —
Pavasaris išvirs bematant...

Džiaugsmingu, jaunu, vienudu
Išvydusiu pasaulį platų,
Lyg šaukiančiu: kalnai, ar matot,
Kaip trykšta laimė iš veidų?..
Upeliai juokias po ledu...

Tavernolles, 1937.3.3

SANTA CROCE

PRAEIS diena, ir nežinosi,
Ką įgijai, ką praradai.
Ir traukinių languos kartosis
Tau šalys, miestai ir veidai...

Kitoj kur katedroj klūposi –
Taip klys koplyčiosna aidai...
Praeis diena, ir nežinosi,
Ką įgijai, ką praradai...

Prie antkapio kitur sustosi:
Skambės tie dangiški aidai
Ir slinks tie žmoniški veidai,
Manai, ir mirštant jie tau stosis –
Praeis diena, ir nežinosi...

Florencija, 1937.3.31

KLAIDŽIOJANTI LIEPSNELĖ

O BALTA, o plati kaip žiema
Ir tuščia, tartum popierio lapas...
Tu kvepi ta geltona žeme
Iš kapui iškasto kapo.

Kur tu, o pavasario kvapas!
Ne, tu žemė, pavirtus žeme,
O balta, o plati kaip žiema
Ir tuščia, tartum popierio lapas!

Išsprogdinus pavasarį lepų,
Ar išėjus ugnim nežymia,
Prašnekėsi gražiai iš anapus:
Ašen žemė, pavirtus žeme,
O balta, o plati kaip žiema!..

Grenoblis, 1937.4.28

RATELIS

ATOKAITOJ žibutės kalės,
O dar juodo, dar pilko laukai,
Bet dainuodami ėjo ratelį
Viso kaimo subėgę vaikai.

Mergyčių spalvingi rūbeliai
Ir džiaugsmingai padrikę plaukai, —
Taip dainuodami ėjo ratelį
Viso kaimo subėgę vaikai.

Po berželiais vienmarškiais, plikais
Sutingęs pavasaris kelias
Ir ateina mieguistas laukais,
Kur dainuodami eina ratelį
Viso kaimo subėgę vaikai.

Grenoblis, 1937

MERGAITĖ

AK, KAIP žalia
Šį pavasarėlį!..
O man širdužėlę,
Ak, kaip gelia!

Mano bernužėlio
Takas želia...
Ak, kaip žalia
Šį pavasarėlį!

Žaliosios žolelės
Rasą kelia —
Rado mat bernelis
Kitą kelią...

Ak, kaip žalia
Šį pavasarėlį...
O man širdužėlę,
Ak, kaip gelia!

Grenoblis, 1937.5.1

BERNELIS

KODĖL jūs, žodeliai,
Šitaip susidėjot,
Kad mano mergelė
Jums nepatikėjo?..

Kad mano mergelė
Su kitu nuėjo,
Kodėl jūs, žodeliai,
Šitaip susidėjot?

Kad kitaip, žodeliai,
Būtumėt skambėję,
Gal mano mergelė
Su kitu būt nėjus?

Kodėl jūs, žodeliai,
Šitaip susidėjot,
Kad mano mergelė
Jums nepatikėjo?

Rumšiškės, 1937.9.2

ANTA SKARDŽIO

ANTA skardžio aukštas skirpstas
Ir lazdynas žydinčiais žirginiais;
Ir šlaituose sniegas tirpsta,
Upeliukai skamba sidabriniai...

O to skirpsto retos šakos,
O rauplėtos, tartum vargo pirštai...
Ir linksmai šakelės šneka,
Kaip be skausmo ta žiema numiršta...

Iš šakos svyruoklio beržo,
Pumpurėlio kiaulgenio nuskinto
Džiaugsmas ašaromis veržias
Ir lašais į pilką žemę krinta.

Vyturys danguosna kyla...
Kaip pavasarį nesusikaupsi,
Aidint giliai šilo bylai
Ir džiaugsmingai vieversėlio liaupsei...

Kaunas, 1936.3.31

PILIAKALNIUOS

PILIAKALNIUOS, alkakalniuos aukurai tad smilko
Ir dangop dūmelis kilo virš žarų...
Tik kraitelį krovė, tik vėdino šilką
Anta didžio dvaro pulkas dukterų...

Rauda motinėlė... Sengalvėle, kaip neliūsi,
Kai geltoj smiltelėj užvadėlės pus...
Kelkitės, dukrelės — Jotvinge ir Prūse,
Skalve ir Galinde, kelkit iš kapų!..

Kaunas, 1936.1.11

EIS VALANDOS

EIS VALANDOS tyliai, kaip rasos krisdamos,
Ir lange juodplaukė naktis pražils...
Atneš stiklinį karstą nepažįstamos
Iš tolimos šalies su įrašu ,,fragil''.

Kas tu ten, krikštolo karste išbalusi?
Kas tu, nūn mirštant nakčiai negyva?
Tai ji, tai sniego karalaitė keliasi...
O ne! tai tik šmėkla, panaši į tave...

Kaunas, 1936.1.30

LUNAPARKAS

(1934)

Poemos nuotrupos

Aš girdėjau didelį balsą iš bažnyčios, tariantį septyniems angelams: Eikite ir išpilkite septynias Dievo rūstybės taures žemėn.

Apreiškimas, XVI.1

REKLAMA

IR PAJUSI šaltį,
Ir pasigėrėsi —
Drėgname asfalte
Atsimušę šviesos.

Tarsi begalinė
Laimė atsišviestų —
Šviesoje patvinęs
Skendi visas miestas.

Ar ne šičia, žemėj,
Ar ne šitoj vietoj
Mus šviesos reklama
Lunaparkan kvietė: —

Eikite, kas verkiat,
Skundžiatės ir vargstat —
Šičia, lunaparke,
Laime akys margsta!

Eikite, pažvelkit,
Prislėgti, išvargę —
Čia užmiršit alkį,
Sopulį ir vargą!..

KRYŽKELĖ

ATĖJAI pasaulin nuogas
Ir išeisi taip iš jo.
Šauksies artimą? Gal žmogų?
O gal brolį? Kas iš to!

Tu veltui čia, žemėj, šauksi —
Niekas šauksmo negirdės...
Ieškai išmaldos — ne aukso! —
Ieškai artimo, širdies...

Gal kaip aras kalne gūžtą
Ginsi širdį atkakliai,
Bet širdis trapi — ji dūžta,
Kaip Venecijos stiklai.

O kas liks sudužus širdžiai?
O kas liks pasauly, čia?!
Lūpos troškuliu suskirdę?
Mirs troškimai ir kančia!

O kaip ilgesio netekęs
Žmogus žemėje gyvens?
Išpūstos į naktį akys
Nenuris mirties akmens!

Spausi ašarą, o gailią...
Gal ir ašara nekris?
O numirs pirmoji meilė —
Liks pilkoji moteris.

Tad išlies septintą slogą
Apreiškimo angelai
Ir pasmaugs tave čia žmogų
Smulkūs žemės reikalai..

RYTAS

TAIP AKIS išneši į plačiausias aikštes,
Į žydra mėlyne virpančius skliautus:
Kažkieno jaunystė atsiskyrus vaikšto,
Kažin kas ten šypsos, aišku — jau ne tu!

Kažin kas ten sunkiai žemės naštą neša...
Puikus limuzinas aplenkia tave...
Ir džiaugies sutikęs į save panašų,
Eidams visą amžių ta pačia gatve.

VAKARAS

UŽUMIRŠI laimę, užumirši garbę,
Ir apges tau akys, ir žemės tau norai;
Grįši tu išsekęs po kasdienio darbo,
Lyg iš šimto metų, iš senos kontoros.

Ir tamsės tau žvilgsnis, ir siaurės tau mintys,
Rytdienos nelauksi — taip jinai tau aiški:
Grįši tu, kaip šiandien, vakaro septintą,
Banaliai atsakęs į banalų laišką.

ŠILIMA

PARŪGOS žmona gal kainas,
Pasiguos gal kuo —
Šitaip metų metai eina,
Teka kaip vanduo...

Tu plakies, eini į niekur —
Negali stovėt!
Ir matai — tave palieka
Tekanti srovė.

Pamažu širdis atbunka,
Abejas darais,
Tik jauti, kad žemėj sunku,
Nyku vakarais.

Ir guodies, sakai dar žmonai: —
Miela, taip visi
Šičia, žemėj, plakas žmonės,
Miršta ilgesy...

Tirps gyvenimas kaip rūkas —
Noris jį pratęst...
Ir džiaugies, kad jis dar sukas
Šiam siauram rate.

ŠIURPULIAI

PAMATYSI — jėgos senka,
Senka jau išties,
Kai žmonos negyvą ranką
Jausi ant peties.

Taip abu, akis išplėtę,
Žvelgsit prieš save —
Netikėjot, kad šion vieton
Laimė jus atves.

Judviejų jaunystės smagios
Tirpo laukime,
Judviejų akyse smego
Pilys į žemes...

Buvo laimė, platūs mostai —
Joninių lanka...
Ak, jauti dar virpa glostant
Negyva ranka...

MONOLOGAS

BODĖSIES meilę numarinusi,
O verks dienų grandis,
Kai laimė toliuos užmariniuose
Kristalo rūmus nuskandins.

Tave, plaštakių rinkinį,
Apkris čia dulkės, kaip mara,
Nes dienos ėjo žingine
Kažko ieškoti ir nerast...

PRISIKĖLIMAS

SKERSGATVIS iš lėto merkias —
Dar gūdžiau...
Miela, eikim lunaparkan
Pasidžiaugt!

Nepamatėm, kad sutemo
Iš tikrų...
Miela, eikime nuo žemės
Atitrūkt!..

LUNAPARKAS

NEIEŠKOKIM, kaip išminčiai
Tikslo ir prasmės —
Neprasmingoj karuselėj
Mudu sukimės...

Ar ne ten, ne žemėj geso
Šypsenos veiduos?!
Kas už tikslą, kas už prasmę
Laimę atiduos?..

BE TĖVYNĖS BRANGIOS

1942

A. GR.

Aš mačiau, kaip puiki baltaburė jachta įplaukė Villefranche-sur-Mer įlankon, kaip ji elegantiškai, it šokanti moteris, ir neprarasdama pusiausvyros pasisuko liekna ir gražiai išpūsta bure, kuri, užėjus užuvėjon, subliuško, lyg kartą Berlyno Anhalt stotyje dangiškai gražioje rankoje, atsisveikinimui iškelta, plevėsavusi šilkinė skepetaitė.

Aš mačiau, kaip oriškai lengvai šoko Solange Schwartz, kaip skrajojo baltas drugelis virš mėlyno linų lauko, kaip kartą sėdint ant Dubysos kranto šokinėjo iš vandens aukšliukės, tarytum sidabru žvilgantis lietus būt lijęs, ir kaip kartą, prieš daugelį, daugelį metų, nedidelė mergaitė ėjo Kryžiaus kelius, kuri po to, pavasariop mirė.

As mačiau, kaip einant Daukanto gatve dvi akys giliai ir gražiai į mane pažiūrėjo... Aš mačiau daug jūrų ir salų, daug įvairaus luomo, lyties ir amžiaus žmonių, daug meno kūrinių muziejuose, iš kurių tryško nesumeluota gyvybė ir galia, maišanti žmogaus protą genijaus platumu, bet aš nieko nemačiau taip gražaus ir mielo kaip tą žvilgsnį, kurį ir dabar širdyje nešioju.

NIEKAD NETEKĖJO

NIEKAD netekėjo Nemunas iš marių,
Vakar nesugrįžo, nesugrįžo nai...
Žodžiai it varpeliai pūgoj nuskambėjo,
O ausyse aidas liko amžinai.

Taip gražiausi metai bus kiaura elipsė,
Lyg žiema peizažą užudengs baltai...
Kažkieno dar akys erdvėje bešypso,
Taip tik kūdikystė šypsos nekaltai.

Gal net nė nešypso, gal net nė ne aidas
Man ausyse skamba, o tik šiaip skaudu,
Kad buity prasmego taip ne vienas veidas,
Kad į šieną vyto begalės žiedų...

O vėjeliai dvelkė — gražią ir nemarią,
O žiedai kvepėjo tąsyk dyvinai,
Tik nebetekėjo Nemunas iš marių,
Tik negrįžo vakar, nebegrįžo nai...

Grenoblis, 1939.12.25

SKUNDAS

TAI APTRAUKĖ piktžolės darželį —
Nematyti žiedo nė žolyno...
Bėgčiau, klausčiau — argi kas nežino,
Kodėl šitaip piktos žolės želia?..

Man beravint ir rankas pakirto,
Ir piršteliai usnelių prismigo...
Vai kodėl jūs, dygūs dagiai, dygot,
Kad žolynai po dygliais numirtų?!

O vargeli, tai mano darželis —
Be saulutės, piktžolių pavėsy...
O panūdo pasipuošt galvelė,

Darželiu panūdo pasigirti...
Bet, žolynai, vėl margai žydėsit —
Nebeleisiu jums varge numirti!

Cossey-sur-Claix, 1940.6.16

KELIONĖ

GYVENIMAS tai kaip graži kelionė —
Išsirengi, keliauji ir grįžti atgal.
Vis priešais mus nežinoma vilionė,
Klaikus ir kerintis, tartum sirenos gal?

Akyse gi, tartum kaleidoskope,
Vaizdų vaizdai, bet efemeriški, trumpi...
Kelionėj veriasi ir gyja sopės —
Eini ir eidamas imi ir suklumpi.

Vieni laivais — bures ištempęs vėjas —
Kiti gi pėsti eis per miestus ir šalis.
Ir nors sakais, kad tu ne Odisėjas,
Bet nežinai, kiek tu papasakot gali...

Tai kas, kad tavo laivas nesudužo,
Tai kas, kad tu namuosna sveikas sugrįžai,
Tai kas, kad likusių viltis nelūžo
Ir kad pati sutikt išėjo su mažais...

O jei grįžai praūžęs ir praleidęs
Tėvų turtus, lėbaudamas viešuos namuos,
Tave sutiks, ir džiaugsmas jųjų veide
Viską gražiai atleis, viską ranka numos...

Jei mylima, kur andai laukt žadėjo,
Laiminga ir linksma nuėjo su kitu —
Tau širdį spaus, ir jai atneš lyg vėjas
Žiedų kvapus, nutolstant jūra nuo krantų...

Jei tėviškę, tarytum Marco Polo,
Nežinomas ir vargšas andai palikai —
Galėsi sekt, kaip ji graži iš tolo,
Kaip keitė veidą jos ir priešai, ir laikai.

Kelionė?.. Taip, jinai graži, kaip reta —
Kiek nuotykių, kiek įspūdžių ir kiek vaizdų!
Ir niekas taip giliai nežeis, kaip metai —
Negydys niekas taip įsenusių žaizdų...

Vis priešais mus nežinoma vilionė,
Klaikus ir kerintis, tartum sirenos gal?
Gyvenimas tai kaip graži kelionė —
Išsirengi, keliauji ir grįžti atgal...

Grenoblis, 1940.8.12

DIENOS

KUR NUBĖGOTE, o jaunos dienos?
Lyg mergaičių krykšdamas būrys?..
Kam paliekate ilgėtis vieną
Ir pravertas nežinion duris?

Jūs nubėgat ir negrįžtat niekad...
Tu, jaunyste, niekad negrįžai!
Tik gyvenimo žieduose lieka
Prasiskintos brydės įstrižai.

Ten ramunių bąla debesėliai
Ir pakrikę šypsosi žiedai —
Ten drugeliai ir, tarytum gėlės,
Žydi jų suknelės ir veidai...

Ten jūs bėgat jaunos ir džiaugsmingos,
Čia senatvė slenka pamažu,
O širdin aštrus erškėtis sminga,
Kad nutolsta linksma ir gražu.

Ir nešauksiu — bėkite, kol jaunos!
Senka džiaugsmas, senka it versmė —
Dargana nulyja ir nuplauna
Džiaugsmo varsą — šaukt nėra prasmės...

Nėr prasmės — ar nerimas neskalso,
Ar neaugo, bešaukiant kasdien?
Nėr prasmės, nes miršta mano balsas
Neprašaukęs džiaugsmo jų vis vien.

Ir taip mano jaunos dienos skrieja —
Girdis laimė krykščianti smagiai,
Bet apreibsta — viskas susilieja:
Gėlės, jų suknelės ir drugiai...

Grenoblis, 1940.10.1

* * *

KĄ ilgus amžius širdy nešiojom
Ir kas mums buvo šventų švenčiausia,
Šiandieną visa pamins po kojų
Ir tautai laisvę atnešę jausis.

Kantriai kentėki šį sunkų jungą —
Kentėki, broli, kentėki, sese,
Ir skelbk vergiją, priespaudą žlungant,
O tą, kur vilties netenka, drąsink:

Kankink, kiek nori, mes to nebijom,
Atgauti laisvę kelius atrasim,
Nebus, kaip nori, ir mes vergijos
Pančius, nutraukę, vėl nusimesim!

Vichy, 1940.10.13

TU VIS

TU VIS save sutramdyti mokėjai,
Nelaimėse vis išdidi buvai
Ir vilties kupina šventai tikėjai —
Nesužavėjo svetimi dievai...

Dėl to, lyg Nemunas prieš varant ledą,
Ramiai tikėdama sukaupk jėgas —
Ateis diena, ir tu atgausi žadą,
Ir tavo galios priešas nusigąs...

Ateis diena — patvinsi, neši, griausi
Ir visą dumblą šluosi į krantus,
Tau atsivers, kaip krikštolas tyriausias,
Gyvenimo akiratis platus!

Grenoblis, 1940.12.27

ŠV. SEBASTIJONAS

PAKELDAMAS akis aukštyn drebėjau,
Kad nepalaužtų valios man kančia —
Įsmigo štai pirmoji vilyčia,
Ir nerimas, o Viešpatie, praėjo.

Kaip miela — lyg šilti lašai lašėja...
Lyg sąla sąnariai... Kaip gera čia
Man laukt, matyt su šypsena skaisčia
Ateinantį iš tolo Atpirkėją.

Garbė ir šlovė Tau, o Visagali!
Maniau, kad reiks įtempti valią,
Bet štai Tu Pats manęspi ateini...

O kiek šviesos! Net man akis gadina...
Švelnaus skambėjimo skliautai pilni...
Tik svyra jau galva, sunki kaip švinas...

Grenoblis, 1941.4.8.

MOTINOS LEGENDA

TAIP džiaugsminga, šviesu, ramu —
Visa įlanka žydi kaip linas
Ir patetiškos valandos pinas
Iš manosios vaikystės namų...

Kai motina klausė mane: —
Ar meni tu Kampiškių dvarą,
Kai pavasarį Nemuną varė —
Atsidusus visa krūtine...—

Taip, mane tu nešeisi ant rankų
Ir brolį per lauką vedei,
O Nemunas puošės ledais,

Žvilgėjo užtvindytos lankos...—
Atminimai krūtinėje grindės —
Man ir šiandien tie vandenys spindi...

Roquebrune-Cap-Martin, 1941.4.18

ATSISKYRIMAS

J., A. ir P. Liutkams

KIEKVIENĄKART, kai tik man reikia skirtis —
Vis tiek su kuo ir kaip ilgam bebūtų:
Su žmogumi, miestu, šalim ar butu —
Skaudžioj nostalgijoj jaučiu, tarytum mirtį,

Šaltai palytinčią nykiu šešėliu
Ir ieškančią širdy kaulėtais pirštais,
Lyg bijančią kažko brangaus užmiršti,
Sudžiūvusio į knygoje įdėtą gėlę.

Tada matau šiltus, malonius veidus
Draugų, šalis bei miestus aplankytus —
Kaip kur gėlė žydėjo, saulė leidos,

Lyg ta mergaitė džiovoje nuvytus,
Kurios akyse žemės šauksmas klyko,
Bet laiko bėgyje nykte išnyko...

Villefranche-sur-Mer, 1941.9.4

VARPAS

VAKAROP, varpinėje suvirpęs, varpas
Plaukdamas primins artėjimą nakties
Ir laukuose, lyg rasa nukritus varpas,
Vargo žmones susikaupti atities.

Ir stovės nutirpę — garsas gi tuo tarpu
Nubanguos iki akiračio paties
Ir prikels, kas jų širdžių gelmėse tarpo,
Lyg tyla neišsakytos paslapties.

Tęsis taip susikaupimas atidus,
Ir ne vienas ims giliausiai atsidus
Neįvykusiais troškimais ir svajonėm,

Kol nulinks ir vėl, tartum pribrendę varpos...
Virpa visata visa džiaugsmu, dejonėm
Ir žmogaus širdy, tartum varpinėj varpas...

Grenoblis, 1941.5.8

TĖVIŠKĖS ŽEMELĖ

TEKA Nemunėlis ašarom pasruvęs
Ir šilai dejuoja aimana gilia,
Tik negali atsidust lietuvis
Anei pasiskųsti kruvina dalia...

O pilka šilaine, o gelti smėlynai,
Prakaitu pasotint jūsų negali...
Kodėl nedalinga, brangioji tėvyne,
Mums tavoji laimė yra taip meili?!

Nepajėgs išplėšti iš krūtinės,
Nebent jau išplėštų su pačia širdim —
Neatstos mums niekas mylimos tėvynės,
Tai dėl to ir niekas niekad neatims!

Bet šiandieną seka, lyg šešėlis,
Lyg tamsus šešėlis, slegianti mintis,
Kad užgynė, lyg vartus užkėlė,
Į tėvynę grįžti nedraugai pikti.

Grenoblis, 1941.VI.4

PLATANAI

JAU VĖL liūdnai šlamėdami platanai
Prie mano lango ims nusilapos...
Ir nerimas jau širdį vėl kutena,
Kad metų metai nuslenka taipos

Nunuoginę, nudraskę buitį maną,
Lyg ant kokios kerštingos pašaipos,
Kad nei svajonių tų, kur dar rusena,
Neliktų nė mažiausios nuotrupos...

Tai reiškia — vėl anapus gatvės, lange,
Matysiu moterį ir truputį padangės
Numėlusios, lyg žydintys linai...

Tai vėl širdis, nutolus nuo gimtinės,
Virpės, tarytum lapas paskutinis
Už mano lango, uždaryto aklinai...

Grenoblis, 1941.10.12

LIETUVA

TU BUVAI išdidi ir galinga
Kunigaikščių plati Lietuva,
Kai drebėjo totoriai, Maskva,
Ir lenkai, ir kryžiuočiai karingi.

Ta galybė išsprūdusi dingo —
Nukamavo nelygi kova —
Ir buvai prislėgta, nelaiminga
Kruvinų baudžiavų Lietuva.

Atsikėlei graži ir džiaugsminga,
Nors paplūdus kraujuos, bet laisva.
Iš vergijų išėjus gyva,

Tujen eisi gyvenimo vingiais
Vis laisva, išdidi ir galinga
Amžinų amžina Lietuva!

Grenoblis, 1941.6.7

O TAUTIETI

O TAUTIETI, argi tu nejausi,
Kad mus slegia likimo našta?
Juk tai mūsų Lietuva brangiausia
Šiandien tyso, žemėn parblokšta?

O ji kenčia kruvinoj vergijoj
Nelaiminga — apleista, deja.
Senos žaizdos ne visai užgijo,
O štai atsivėrus vėl gili nauja...

Tai lietuvis, kur bebūtų,
Kas bebūtų, ją privalo gint,
Ir neleisti ją, kaip žalią rūtą,
Piktai kojai mirtinai numint.

Grenoblis, 1941.6.15

PRISIKĖLIMAS

PRISIKĖLEI, tėvyne, ir eit pasiryžus
Per rusinčius degėsius, kraujo klanus...
Iš nelaisvės į laisvę šiandieną sugrįžus,
Džiaugiesi ir lauki dalingų dienų.

Tau beraudant vergijoj ir balsas užkimo,
Apkarto širdis sielvartaujant vienai,
Nepalaužė tai jai to galingo troškimo
Gyventi laisvai ir nemirt amžinai...

Tau akivaizdoj mindė gražiausias svajones,
Išniekino tavo švenčiausius jausmus
Ir išdraskė sodybas... Po kalnus ir klonius
Aidėjo vien skundas skaudus ir kimus.

Ir matau ašai Nemuną tekantį lėnų,
Kur skendi nugrimzdę krantai į erdves,
Šiandien ginamą Kauną, lyg andai Pilėnus,
Sukilėlius tysant kraujuos po gatves...

Mes žinojom, tėvyne, kad, netekusi žado,
Krūtinėje šventąjį kerštą kaupei:
Tu senovės garbės ir gairių nepraradus,
Ėjai vis keliais erškėtingais, raupiais...

Tolumon, ateitin tie keliai nusidriekę,
Kur zovada nešasi vytys balti...
Ateities nepastos, neužgins jos tau niekas, —
Jos vartai antai iki gal atkelti!

Kiek tu prakaito, ašarų, kraujo prilaistei,
Bet tikėjimo niekad nepraradai...
Ir matau aš regėjime žengiantį aistį,
O tvirtu, o dideliu žingsniu — žiedais...

Šviesiaplauki brolau, tavo žingsnius žegnoju!
Tu eik — niekas jų tau pastot nevalios...
Ne regėjimas, miela, tavo tikras rytojus,
Tai, Lietuva, mano tėvyne, valio!

Grenoblis, 1941.6.24

ŽVANGUČIAI

ŽVANGUČIAI! blyškiai geltoni tarp žolių
Po visą pievą išblaškyti...
Ir keista — lyg kažkur matyti...
Bet kur?! Atspėti niekaip negaliu.

Ir tikras, kad jie su kažkuo surišti
Brangiu ir lemiamu be galo...
Tik vėjo pučiamas pabalo
Pasviręs gluosnis lauko pakrašty,

Ir man gražiai prisiminė visa —
Ramiai vingiuojanti Dubysa,
Aukšliukių sidabru tyškantis lietus...

Ir lyg vanduo iš jos rieškučių
Tekėjo laimė, o žvangučiai
Žydėjo blyškiai geltoni po šlaitus...

St.-Nizier-de-Moucherotte, 1941.6.26

VAIDUOKLIAI

ŽIŪRIU, kaip aras palaužtais sparnais,
Netikras savimi aklon bedugnėn
Ir slopinu širdy troškimų ugnį,
Sutyškančią bejėgiais vandenais...

O vandenys tie žydi mėlynai,
Primindami akių malonų drungnį —
Neaprėpiamą, platų ir bedugnį,
Rusenantį po laiko pelenais...

Ir nežinau, kuriuo vardu vadinti...
Tarsi vaiduokliai grįžta žodžiai, mintys
Ir gąsdindami pinasi, kartojas...

O miela, dangiška svajonių sese!..
Kaip visa tai be jausmo ir išgesę
Bedugnėm veriasi po mano kojų...

Villefranche-sur-Mer, 1941.8.24

JŪRA

O TAMSIAI mėlyna, beribė, gaivalinga
Ir putų puokštėm pasipuošusi, graži!
Kaip visa tai gražu atrodo ir prasminga,
Kaip mes, tartum lašeliai, niekingi ir maži...

Ten, už akiračio, širmi žirgai sužvinga,
Lyg laimės valanda krūtinėje aiži,
Kuri, akimirksniui širdy pražydus, dingo,
Bet grįžta nuolatos ir vėl rankas grąžyt...

O eis taip tūkstančiais, kaip ėjo, metai —
Vis mėlyna, graži ir amžinai gyva
Tu mus viliodama žavėsi apgava,

Lyg pasaka apie Kastytį ir Jūratę...
Ji smigs kažkam, kaip man šiandieną sminga
Širdin, ir bus gyva ir panašiai prasminga...

Villefranche-sur-Mer, 1941.7.30

DVEJOPI VANDENYS

Jurgiui Savickiui

YRA TYRAS vanduo — tai krikštolo srovės,
Išsiveržę iš žemės pačių vidurių,
Ir teka ramiai, be krioklių, sūkurių,
Akmenėlius dugne baltai nusiplovę...

Yra drumstas vanduo, dvokiąs, prikirmijęs —
Kūdrose, ežerų pakraščiuos tarp maurų,
Jog praeiti pro šalį koktu ir bjauru,
Bet jam žydi kvepiančios baltos lelijos...

Panašiai ir poetai būna dvejopi:
Vieno kūpa krūtinėj svajonė plati,
Kito gi pūliuoja almančios sopės...

Jų širdys abi vieną kibirkštį slepia,
Kūriniuose dalia abiejų ta pati:
Vienas — tyras, skaistus, kitas dvokdamas kvepia.

Roquebrune-Cap-Martin, 1941.8.8

JAUNYSTĖ

LAISVA, ugninga, nežabota
Kliūčių, jaunyste, nežinai!
Į ateities žavingus plotus
Pirmyn veržiesi amžinai.

Kas tau išdrįs pastoti kelią?
Kas tau negalima atras?
Tave sparnai padangėn kelia
Prieš sūkurius ir prieš audras.

Tavęs negąsdina pavojai
Ir nesulaiko nė mirtis —
Viską pamynusiai po kojų
Žygiuoti — tavo paskirtis.

Eini, lyg užtvankas išvertę
Įtūžę srovės vandenų,
Ir šluoji visa, kas neverta,
Ir rauni viską iš šaknų...

Veržiesi laimėn, grožin, gėrin
Visa jaunyste ir drąsa —
Tau vis skaisčiai akyse žėri
Vilties viliojanti šviesa.

Nešies krūtinėj meilės ugnį
Ir josios šilimą skleidi —
Žiedų, viršūnių ir bedugnių
Gilius atodūsius girdi.

Tau visata krūtinėj tvinksi,
Tu josios žiedas išdidus:
Greičiau palūši, nei palinksi,
Kovodama prieš pančius ir ledus.

Tai niekas, niekas tavo narso,
Jaunyste, nai nepažabos —
Tavo galybei, mostui, garsui
Nėra pasaulyje ribos...

Tu visada eini vis priekin,
Akis vis ateitin keli —
Gyvenimą ir mirtį niekint
Viena tu žemėje gali.

Laisva, ugninga, nežabota
Kliūčių, jaunyste, nežinai —
Į ateities žavingus plotus
Pirmyn veržiesi amžinai...

Grenoblis, 1941.9.11

JUODA MELANCHOLIJA

ATEINI, ir randi mane rašantį
Ar bežiūrintį žvilgsniu graudžiu...
Ir tarytumei įnamį blaškantį
Vis jaučiu nuolatos, ir girdžiu

Neįgirdimus žingsnius artėjančius
Ir tą pasalų glėbį už mano pečių,
Ir tuos nuodus širdy pasiliejančius,
Ir ironišką žvilgsnį jaučiu...

O į širdį nagus vis suleidusi,
Niekuomet nepaleidi manęs,
Tai girdžiu nepaliaujamą aidesį,
Nesugrįžtančias laimės dienas...

Ir prabėga akyse mirgėdami
Neužmirštamo džiaugsmo vaizdai,
Ir tie žvilgsniai gražiai palydėdami,
Ir jaunyste pražydę veidai...

O kiek buvo vilčių ir tikėjimo —
Net ir laimė atrodė arti,
Bet žiedų stebuklingam žydėjime
Įsisuko neviltis karti,

Įsisuko ir graužė it sąžinė,
Geldama širdyje nuolatos,
Ir pastūmė į akląją nežinią
Iš vėžių išmuštuosius metus,

Blokšdama nuo draugų ir nuo tėviškės
Sielvartingosios knygos vartyt...
Kaip drugiai, kaip žiedai efemeriški,
Ar kaip žvaigždė paslydus nakty...

O tenai, stebuklingame tolyje,
Vis regiu jos nedalią, vargus —
Nepaleidžia juoda melancholija
Iš siaubingųjų savo nagų...

Grenoblis, 1941.12.20

NARCIZAI

KADAIS nežemiškai gražus vaikinas
Pasilenkė ties krikštolo versme gyva
Ir taip godžiai užsižiūrėjo į save,
Jog ėmė ir pavirto į žolyną...

O mes, kai narcizus šlapokšniuos skinam —
Keistai vis tebestebinčius save,
Atsimenam, kad gymiu, stovyla žavia
Grožėjosi kažkur kažkoks vaikinas...

Taip lygiai ir poetų širdys godžios
Nulinkusios užsižiūri į žodžius,
Jog pačios žodžiais nejučiom pavirsta...

Skaitytojui, kai varto paliktus lapus,
Svajonių jų gražus, džiaugsmingas ir kvapus
Anas — gyvybės balsas — pasigirsta...

Grenoblis, 1941.11.16

DRAUGAMS

KIEKVIENĄ vėlų rudenį svetur keliaujant,
Lyg lapai, lydintys retėdavo tolydžio...
Pasigendu, tartum gimtinės žemės saujos,
Šiandieną aš Miškinio, Binkio ir Rimydžio...

Tą paskutinįkart lietus ik kaulų merkė,
Įsunkdamas tamsios nakties siaubingą rūstį...
Atsimenu, kaip tąsyk vienas girtas verkė,
Jog laisvė imanti iš mūsų rankų sprūsti...

Kur jūs, mano draugai, įtūžusio likimo
Siūbuojančių bangų staigiais verpetais einat?
Ir kaip jūs nukalbat bangų nuplautą smėlį?

Ausyse skamba man anie žodeliai kimūs,
Anos graudingosios gimtosios žemės dainos
Ir smuklėse graudžiai dainuotas Nemunėlis...

Grenoblis, 1941.11.12

VĖLINĖS

JOS BUVO rūškanos, sentimentalios
Tos paskutinės mano Vėlinės Kaune —
Su apšviestais nugeltusiais berželiais,
Su lapais čežančiais, su plaukiančia minia...

Ramiai liepsnojo žvakės ir indeliai,
O pakasynų maršas vario krūtine
Dejuodamas graudino medžių viršūnes
Ir ašarino miglą nuo šakelių...

Be jokio tikslo eidamas per spūstį —
Nebuvo nieko ten lankyt nei liūsti —
Prisiminiau mergaitę, mirusią kadais...

Plaukais, lyg tie gelsvi berželių lapai, —
Gražiai gėlėm papuoštą smėlio kapą
Su širdį veriančiais raudojimų aidais...

Grenoblis, 1941.11.2

SPALVINGAS RUDUO

ATEIDAVO jisai puošnus, lyg Kubla chanas
Su purpura, auksiniais raštais išsiūta,
Ir, eidams su žiauria ir paklusnia svita,
Nutrempdavo laukus ir širdį, ganant...

O šiaurūs viesulai, gruodai ir šalnos
Nunuogindavo nusiminusius medžius,
Šakas iškėlusius maldavimu graudžiu —
Dangopi šauktiesi sukopusius ant kalno.

Atsimenu save — skurdžiausią piemenėlį —
Prie plazdančios galilaukėj žabų ugnelės,
Kai aš sunkios vaikystės rudenis ganiau...

Kai šaltis spaudė ašaras skaudžiai užgėlęs,
Nenujaučiau tada, kad be tėvynės gelia
Už rudenį, šalnas ir gruodą kruviniau...

Grenoblis, 1941.11.1

VAIKYSTĖ

TAI BUVO vaiskūs, šviesūs rudenys, rugienos
Apnertos žvilgančiais voratinklių šilkais,
Linksmi paukšteliai, lyg vėje paleistos pienės,
Ir gervių nuvirvenantys pulkai...

O kaip džiaugsmingai krykštaučiau, bėgiočiau, džiaugčiaus
Tenai, vaikystėje, kur imdavo gili
Nostalgija išskrist su išskrendančiais paukščiais
Į tolimas, į nuostabias šalis...

Grenoblis, 1942.5.9

MATER DOLOROSA

VISOS tavo mintys, svajos ir troškimai
Nuolatos sudūžta, lyg uolon banga...
Visas tavo kelias, tartum prakeikimas,
Tartumei plėšikų užkeikta anga...

Mater dolorosa, tu basa per gruodą,
Darganas ir šaltį eidama dairais —
Žiaurūs atėjūnai tuština aruodus,
Atneštinį kraitį draskosi žiauriai.

Tau palieka skurdą, degėsius ir vargą,
Sėdami neviltį, ligą ir siaubus —
Tavo šviesias godas maitoja ir dergia
Ir varu klupdina garbinti stabus...

Motina tėvyne, kaip tu bepakėlei?
Kaip tu išnešiojai geliamoj širdy
Mergautinę godą? Kaip audroms įšėlus
Sopuliu ir viltim lieki išdidi?..

Ateity vaidenas rožės ir lelijos
Ir takai paskendę kvepiančiuos žieduos,
Nors širdyje tvyro aštrūs kalavijai,
Nors nedžiūsta niekad ašaros veiduos...

Tu vis nori buitį vyvingriai išausti
Ir sukrauti kraitį klėty į skrynias —
Svetimi ateina, pančiuosna sukausto,
Gąsdina rytojaus tamsia nežinia...

Vėl numesi pančius, nedraugo nukaltus,
Vėl laisvuosius žingsnius palaima lydės —
Tavo šviesaus žvilgsnio ir aukštai iškelto
Sopulingo veido daugis pavydės.

Motina tėvyne, tavo žingsniai sunkūs,
Bet vis eiki priekin ir tikėk tvirtai,
Visa laiko bėgy dyla ir nublunka,
Visa užsimiršta, užsimirš ir tai...

Kas, kad tavo viltys, svajos ir troškimai
Laikinai sudūžta, lyg uolon banga,
Kas, kad tavo kelias, tartum prakeikimas,
Tartumei plėšikų atšiauri anga...

Grenoblis, 1942.2.16

DAINA

IR AUGINOM, ir kraitelį krovėm,
Ir laimužę jai žemelėn lenkėm,
O varteliuos nusiminus stovi,
Rankeles gūdžiai sunėrus verkia...

Tai ir nuleidom, tai ir įkūrėm
Tave, vyriausią mūsų dukrelę,
Tai ir nurinkom šelmį vienturį,
Tai nudaigojom žalią rūtelę...

Nežinojom, kad vargelis laukė,
Kad jis laukė ant viešo kelelio,
Kad saulutę debesėlis niaukė,
Kad raselė krito ant kaselių...

Vai tu neverki, vai neraudoki,
Vai nežiūrėki, miela, namolei —
Kalne kvieteliai byra nunokę,
Negal palikti barelio broliai...

O ji verkia, rankeles vis grąžo,
O skruosteliuos ašarėlės žvilga,
Tai ji keikia likimą negražų,
Tai rūgoja usneles ir dilges...

Grįžkit, sūneliai, iš lygaus lauko —
Tegu ten byra kalne kvieteliai,
Tik tenerauda, tik tenešaukia
Jūsų sesutė, raiba gegelė...

O dukrele, o vyrių vyriausia,
Vai tai tu liaukis kruvinai raudojus —
Per laukelį, per lygių lygiausią
Išvaduoti broleliai atjoja...

Vai tai paliksi anytos dvarą —
Vai tai mes duosim valių valelę,
Kad tau būt linksma, kad tau būt gera,
Kad nematytum niekad vargelio...

Grenoblis, 1942.2.16

BE TĖVYNĖS BRANGIOS

BE TĖVYNĖS brangios, be draugų ir be nieko
Alpsta mano širdis nejėgoj nuolatos,
Nykdama savyje nė žymės nepalieka,
O tyla šiurpulinga nepaliauja kvatot.

Ir kvatoja jinai anais žodžiais sparnuotais,
Kur kadaise gausingam bičiulių rate
Mes pradėdavom vargą tėvynės rokuoti:
Kad keliai jos kiti, kad jos laimė kita...

O gražiai, o gražiai mes tave nukalbėjom —
Niekas mylimai žodžių nesakė tokių...
Išsiskyrėme — jai ašaros skruostais tekėjo
Iš jos šviesiai žydrų išraudotų akių...

Tąsyk verkė širdy, nuo tavęs atitolę,
Šitie žodžiai, gimtinės pasiekt negalį,
O jie troško, jie troško sugrįžti namolei
Ir pastot atėjūnus tavo laimės kely.

Tad jūs eikite, žodžiai, per amžius jos saugot
Ir, pavirtę į plieno karžygių stabus,
Jūs apginkite ją nuo kiekvieno nedraugo,
Kai manęs anei dulkės pasauly nebus!

Ir stovėkit tenai per kaitras ir per šaltį
Ik pačios paskutinės laikų pabaigos,
Ir neleiskite niekam nei kojos įkelti,
Nepažindami žudančios laiko eigos!

Grenoblis, 1941.9.25

SUKILĖLIAMS

JŪS kritote kniūpsti ir kaip pakliuvo,
Gimtinės žemę kūnais dengdami —
Tai įsikūnijo šventa lietuvio
Svajonė, amžių amžiais nerami.

Ir jūsų kraujas sunkėsi į įsčių,
Išleidusį gyveniman, kurs, gal
Gailėdamas kaip motina jaunysčių,
Šiandieną jus pasišaukė atgal.

Pasišaukė milžinkapiais dabintis,
Pasididžiuot jaunyste ir svaja
Prieš tą, kursai panoro prirakinti
Siaubingame vergijos rūsyje.

Tebūnie jums lengva gimta žemelė,
Tebūnie amžių miegas jums saldus —
Į ateitį nutiesusieji kelią,
Išrašiusieji amžinus vardus...

Neverkit, motinos, kapus apstoję,
Neliekit ašarų gailių nūnai —
Tėvynei mūsų auštantį rytojų
Atskleidusieji miega jūs sūnai.

Kiekvienąkart, kada brangiai tėvynei
Nelaimės ir skausmai širdy sugels,
Jie iš visų plačiųjų kapinynų
Visi kaip vienas žygiui prisikels,

Pakils ir eis, lyg vandenys ištvinę,
Ir sems, ir griaus jie viską prieš save...
Sukils kapai — nesuskaitytos minios —
Visa didžiųjų žygių Lietuva!

Grenoblis, 1941.10.11

PAŽIŪRĖKIT

PAŽIŪRĖKIT, mieli broliai, į supiltus
Kritusių sukilėlių kapus,
Kur jie savo kūnais grindė tiltus,
Versdami gyvenimo sukruvintus lapus...

Pažiūrėkit, mieli broliai, į tremtinių
Eisenas per tundras ir stepes —
Mylimos ir nelaimingosios tėvynės
Gyvą širdį sopulingai gniaužiančias reples.

Pažiūrėkit, mieli broliai, jos sodybų
Ugnimi sulygintų ten su žeme, —
Vis tai ji ir vis ant kryžiaus medžio kybo
Darganų ir vėtrų šiurpulingam ūžime.

Pažiūrėkit, mieli broliai, jos gajumo,
Trykštančio iš mėlynų akių,
Jos kančių, jos sielvarto ir jos liūdnumo
Dėl vis dūžtančių svajonių jos lakių.

Pažiūrėkit, mieli broliai, ir tikėkit
Jos krūtinėj rusinčia svaja.
Pažiūrėkit, mieli broliai, pažiūrėkit
Ir tikėkit, ir tikėkit amžinai su ja!

Grenoblis, 1941.10.10

MES NELEISIM

MES neleisime, brangi tėvyne, niekam
Tavo laisvės, tavo žemės po kojų pamint,
Pasiryžę mirt, tavo sargyboj liekam
Ir išvesti iš pavojų žengiame pirmyn.

Ar ne vakar nukamuotai, nukankintai
Sutrupėjo sunkūs pančiai, amžiais nukalti?
Po tamsios nakties skaisčiai rytai nušvinta
Ir sutikti saulės eina debesys balti...

Milžinų kapais mūs kelias nužymėtas —
Ir šiandieną, kaip kadaise, nepristigsim jų —
Tegu šėlsta žiaurios vėtros, tegu mėtos —
Nenutrauks tavo gyvybę laikančių gijų...

Neprarasi niekad amžinų troškimų,
Neužmirši ištesėti savo pažadų:
Skelbti laisvę, nors be balso, nors užkimus,
Nors merdėjime tepasilikusiu žadu.

Vai tikėk, tikėjimo, tėvyne, nepraraski,
Sopulingą veidą savo kelki išdidi —
Ne nuo šiandien tau gimtinę gūžtą drasko,
Ir ne šiandien prasidėjo eisena graudi...

Tais keliais praėjo jau gausingos kartos,
Tais keliais ir ateitis kaip vandenys tekės —
Nesuklupusi tikėjime nė karto,
Amžinai jinai į laisvę veršis ir tikės.

Pasiryžę mirt, tavo sargyboj liekam
Ir išvesti iš pavojų žengiame pirmyn...
Mes neleisime, brangi tėvyne, niekam
Tavo žemės, tavo laisvės po kojų pamint!

Grenoblis, 1941.9.14

NEMUNO ILGESYS

1947

PAKENTĖKI, brangi nelaiminga tėvyne,
Tau padėsim šį purvą nelaisvę išbrist.
Patikėk, patekės tavo laisvės aušrinė
Ir nuo rankų vergijos grandinės nukris.

Tu į ateitį eisi, kaip nėjai nei senovėj,
Ir laisva, kaip dar niekad nebuvus laisva,
Mes gyvensim visi tavo garbei ir šlovei,
O tėvyne graži, o brangi Lietuva!

NEMUNO ILGESYS

NORĖJAU bėgt, it stirnos dienos bėgo
Gelsvai žaliam pavasario dugne...
Norėjau šaukt, kiek nešė mano jėgos,
Norėjau verkti ašara drungna...

Atlantas! o platus, platus ir lėkštas —
Akyse ašara karti sužvilgs,
Ir Nemunas, kaip andai Mačiui Kėkštui,
Ateis regėjime ir pasiilgs...

Vis plauks ir plauks banga lėta be galo...
Žuvėdrų lydimas ir aš lekiu...
Tik neišnirs, kaip nūn Azorų salos,
Pilka buitis iš rūko ir akių...

Grenoblis, 1940.9.15 — Atlantas, 1946.1.11

EINI TU

EINI TU pavergta — nenugalėta,
Nuliūdusi tiktai — nenusiminus,
Žinodama, kad tavo veidą lėtą
Nelaimės aukština, vargai dabina...

Ir niekas niekad negalės pažemint
Turtingos sielvarto ir vargo lobiais,
Ir neparaus, gražiai nulinkęs žemėn,
Iš gėdos veidas tau, išbalusis kaip drobė!

Vis ašarų, maldos, nusilenkimo
Iš pavergtos, pažemintos tikėjos,
Bet tu, užgrūdinta žiauraus likimo,

Gerai žinai savo jėgas ir vertę —
Ne šiandien juk tave pavergt norėjo
Ir ne nuo vakar nusilenkti vertė...

Grenoblis, 1942.7.12

GODA

NEVERK, neverk, motule,
Ir neraudok taip kruvinai —
Ramus kalnely guli
Sūnus, užmigęs amžinai...

Ir guli jis ne vienas,
Jų krito didelis būrys —
Tenai žvangėjo plienas,
Žvangėjo plienas kraugerys.

Ir zvimbė švino kulkos,
Tartum bitelės vakare,
Ir virto visas pulkas,
Tarsi pėdeliai pabarėj.

Juodi varnai ten ratą
Aplinkui rašė krankdami,
Bet jis skliautų nematė —
Širdis krūtinėje rami...

Neverk, neverk, motule,
Neverk ir neraudok nūnai —
Ramus kalnely guli
Sūnus, užmigęs amžinai...

Villefranche-sur-Mer, 1945.4.26

MANO MYLIMA, MIELA

AK KAIP traukia tavęsp, mano mylima, miela!
Pilkas drėgnas ruduo, nostalgija skaudi
Kalavijais susmigo į širdį ir sielą,
Nes jau dingo ana mūsų laimė graudi...

Tai nū rauda ten vėtra, draskydama stogus,
Ir isteriškai juokias ir varto medžius —
Tai užgriuvo jau mus ir nelaimės ir slogos...
Kada ašaros tos beišseks, beišdžius?!

Taip norėtųs į žemę tą drėgną ir šaltą
Nūn priglausti krūtinę ir jaust nuolatos
Josios vargą ir skurdą, jos džiaugsmą ir viltį!

Mano mylima miela, kaip nuotaką baltą,
Palydėčiau taku — bėgtų kelias platus,
Ir mes eitume kalnų rieškučiom supilti...

Grenoblis, 1943.12.5

NAKTIS

O TAIP noris, išėjus į didelę naktį,
Išskaityti žvaigždynų pakrikusius rašmenis!
Pasipuošus naktis, ir jos deimantų sagtys
Man susminga širdin, kaip abišaliai ašmenys.

O naktie, tu atskleisk man tėvynės likimą,
Tu atskleisk jos likimą sunkesnį už akmenį,
Nes pabodo man ta nežinia ir laukimas,
Tai, naktie, tu iš skliauto išskaičius pasek man jį!

Bet tylėjo naktis! Šienpjūviai ir sietynas
Pajudėjo, o šiaurės žvaigždė įsiamžinus
Pasiliko iš vietos visai nejudėdama...

Susitiko mūs žvilgsniai, gražiai pažiūrėdama
Pasiliejo ji žodžiais, it tekantis vynas:
Jos likimas, kaip žvaigždžių: pastovus ir amžinas!

Grenoblis, 1942.V.30

* * *

TAVE mes, tėvyne, širdy išnešiosim
Po skaudaus ištrėmimo svečiąsias šalis
Ir nuolatos šauksim, ir nuolat kartosim:
Tai mes tavo kūno gyvoji dalis!
Ir mes dar sugrįšim, tautiečiai ir broliai,
Ir laisvę tėvynei parnešim namolei...

Villefranche-sur-Mer, 1945.4.17

MALDA

O VIEŠPATIE, pažvelki mūsų žemėn,
Kaip ją mina koja svetima, skaudi,
Kaip mūs akys ir dangus aptemę
Ir kaip skausmo kupina širdis...

O Viešpatie, mus tremia ir marina
Ir tikėjimą mums plėšia iš širdžių,
Ir stumia iš namų į lauką plyną
Atsigrįžti į degėsius tuos skurdžius...

O Viešpatie, mus lyja, vėjas pučia,
Šaltas šaltis krečia alkanus plikus —
Tik ašaros, tik klykiantys vaikučiai,
Tik vaitojimai ir nerimas skaudus!

O Viešpatie, be laisvės, be pastogės,
Be gimtos žemelės šaltžemio brangaus!..
Už ką, už ką mus toji rykštė smogė
Ir už ką nelaimės krito iš dangaus?..

O Viešpatie, išgirski mus! Malonės!
Nebeleiski žūti ir paguoski mus!
Grąžinki laisvę į tėvynės klonius
Ir tikėjimą grąžinki į namus!

Grenoblis, 1944.9.5

DRAUGYSTĖ

O JEIGU kartais, po daugio metų
Sueisim vėl, mieli draugai,
Tai mūsų gretos jau bus praretę
Ir pasikeitę mūs veidai,
Tik širdis viena, ilgesio pilna,
Skausmo kupina, pasiliks jauna!

Ir mes kalbėsim, lyg tik prieš dieną
Likimas būt išskyręs mus —
Draugus minėsim visus, kaip vieną,
Ir pilnus sąmojo linksmus, —
Nes širdis viena, ilgesio pilna,
Skausmo kupina, pasiliks jauna!

Te metai žeidžia, te metai gydo,
Te vienas mirksnis žudo mus —
Tai nenuplėškim rytojui šydo,
Jis tik netikras įdomus —
Vis širdis viena, ilgesio pilna,
Skausmo kupina, pasiliks jauna!

Atėjom siekti, klajoti, klysti —
Išėjus grįžti arba ne,
Težydi žemėj sena draugystė,
Tegu tyčiojas nežinia,
Vis širdis viena, ilgesio pilna,
Skausmo kupina, pasiliks jauna!

O jeigu kartais, po daugio metų,
Sueisim vėl, mieli draugai,
Tai mūsų gretos jau bus praretę
Ir pasikeitę mūs veidai,
Bet širdis viena, ilgesio pilna,
Skausmo kupina, pasiliks jauna!

Villefranche-sur-Mer, 1945.5.3

TAS PATS

TAS PATS dar veidas — atviras ir sveikas,
Dar aisčių motinos akių giedra,
Nors keitė visa ką beširdis laikas,
Nors blukino ir lietūs ir kaitra!

Panemuniais vis baltos drobės balo,
Vėjelis žaidė gintaro plaukais,
Ir sielvartas, ir džiaugsmas, it metalas,
Dainuojamas skambėdavo laukais...

Sesuo, iš amžių ūkanos atėjus,
Paniekinus ir sielvartą ir vėjus,
Tu eiki aisčių motinos keliu!

Budėki apleista, budėk našlaitė,
Nuliūdusi ties rūtų darželiu —
Tu mūs garbė ir šlovė, lietuvaite!

Grenoblis, 1944.2.21

BALTAS DEBESĖLIS

KURGI TU plauki, baltas debesėli,
Žydroje mėlynėj čaižomas čiurlių?
Ak, kaip gera tau — virpuliuoja mėlis,
Ir nevaržo niekas laisvės ir kelių!

O yra tenai, tolyje pranykus,
Nematyto grožio kenčianti šalis:
Gintaro plaukai, o likimas nykus,
O akių mėlynėj širdgėla gili...

Tu nuplauk tenai, baltas debesėli!
Viso mano skausmo ir pasiilgimo
Krikštolinių ašarų lašus paberk

Ir nutildyk balsą kruvino verkimo!
Pasakyk jai, baltas debesėli: —
Neraudoki, miela, neraudok, neverk!

Grenoblis, 1942.6.6

IR VANDUO AKMENYSE

IR VANDUO akmenyse, ir vėjelis šile
Nepaliauja kalbėt stebuklingai,
Tai tik mano jau tokia dalia,
Kad tau kalbinti žodžio pristinga...

O atsimenu kartą — epušėlė žalia
Visais lapais prašneko džiaugsminga,
Jog pasenusi liepa, rymojus šalia,
Atsiduso giliai, sielvartingai...

O tėvyne brangi, kad galėčiau
Taip švelniai tave šiandien paguosti,
Kad galėčiau prabilti jaunyste žalia,

Kaip vanduo akmenyse, kaip vėjelis šile,
Tai aš eičiau tau veido nušluostyt
Ir išvesti iš laiko erškėčių...

Villefranche-sur-Mer, 1941.12.20

O KUR KRAŠTAS

O KUR kraštas šių kraujo ir ašarų marių?
Kurgi tavo, tėvyne, valtelė vali
Įsiūbuotos stichijos verpetų kely
Beišplauks, nešina savo viltį nemarią?..

Palaidi gaivalai galinėjasi trankos...
Kai nušvinta įkaitusi žaibo pyktis,
Pasirodo bangų užblaškyta valtis
Ir į dangų iškeltos maldaujančios rankos...

O praeis, pasibaigs šitos audros įtūžę
Išsiners iš nakties pažadėti krantai
Ir taip lygiai jau bus, kaip svajonėj matai —
Sužydėjęs gražiai tavo laisvės gegužis...

Grenoblis, 1943.2.10

RŪTA

TAI NULENKĖ tave iki juodos žemelės
Įtūžę viesulai išrauti iš šaknų
Ir gąsdina trankydami varteliais,
Lyg tyčia juos atradę palaknus.

Išaugai mat jau tu kaip tik ant viešo kelio
Praeivio įgeidžiui — nuskinti, nuskabyt,
Bet vis keli aukštyn viršūnę žalią
Ir žiemą vasarą žaliuoji įstabi...

O nemari tavo žalių šakelių, rūta,
Gležnuos lapeliuos slypinti galia...
Dėl to sesutės pasirinko tavo žalį

Pasidabint kasas, pagražinti darželį,
Kad tu gyvybės ženklas — kas bebūtų,
Ar šalnos kanda, sniegas dengia — vis žalia!

Grenoblis, 1942.11.4

BALTAS BALANDĖLIS

LIETUVA, tavim džiaugiuosi ir didžiuojuos!..
Gyvenimą, pasaulį perėjęs perdėm,
Matau, kaip driekias vieškeliu plačiuoju
Tavo graži buitis nuženklinta žvaigždėm...

Ir lygiai laimės, lygiai sielvarto metuos
Matydavau tavo akyse ir veiduos,
Jog nebūtinai gilu, kur nesimato
Dugno, nes gal tik sudrumstas seklus vanduo...

Tavo giedrių akių gelmėj, kaip išminties
Šaltiny, alsuoja žemės įsčių smėlis...
Dėl to ir nebijok tamsybių ir nakties!

Plasnodama, lyg baltas balandėlis,
Kėsnojantis sparnus prieš viesulą blaškų...
Būk, Lietuva, man tas boluojantis taškas!

Villefranche-sur-Mer, 1944.11.26

KADA?

KADA mums nušvis ūkanotas dangus
Ir liūliuojančio Nemuno vandenys ramūs?
Kada išsiverš iš krūtinių brangus
Mūsų laisvės ir džiaugsmo Te Deum laudamus?

Kada pasibaigs brolžudybės niaurus
Įnirtimas, apėmęs nūn visą žmoniją?
Kada gi praeis tasai kerštas žiaurus,
Įgyvendinęs smurto baisaus tironiją?

Kada žmoniškumas ir meilė šventa
Neapykantos narsą pakeis čia, pasauly,
Kada vėl žmogaus čia teisė paminta
Bus visiems ta pati, lyg gaivinanti saulė?

Nėr nieko jau švento ir nieko brangaus,
Taip pamynė čia viską tas kraugeris plienas —
Kada gi čia žodis vėl prasmę atgaus
Ir nelaisvę nuo laisvės atskirs vėl kiekvienas?

Ar ištisos tautos be žado jau bus
Ir bus verčiamos garbint vergėją ir pančius?
Visur vien tik kraujas ir skurdas siaubus,
Bet nejaudina nieko jau artimo kančios...

Kada gi likimas tironą palauš?
O palauš jo puikybę ir išdidų sprandą...
Vėl laisvės aušrinė iš ūkanos auš
Ir pakilęs galingas pavasario gandas

Aidės, ir nušvis ūkanotas dangus
Ir liūliuojančio Nemuno vandenys ramūs?
Tada išsiverš iš krūtinių brangus
Mūsų laisvės ir džiaugsmo Te Deum laudamus!

Villefranche-su-Mer, 1945.2.16

IR MYLĖJOM TAVE

IR mylėjom tave, — taip tik mylimą myli,
Bet nežemiška buvo mūsų meilė ana...
Nes mylėt, tai ne liaupsinti ilgesio gylį
Mylimosios akių, ne jos grožį, vai ne!

Nes mylėt, tai kaip motiną, seserį, pačią —
Nepalikt, neapleist ligi karsto lentos —
Tai sugrįžkim į meilę — visuotinę, plačią, —
Kaip dar saulė nematė nei pilkos, nei šventos...

Nes mylėt, tai ne deimantus, auksą ir šilką
Laimingai ir gražiai po kojų patiest,
Bet mylėti kasdienišką, varganą, pilką —
Iš visų tik jėgų, iš visos tik širdies!

Nes čia viskas praeina — ir laimė, ir turtas,
Ir jaunystės lakumas, ir staigūs jausmai,
O palieka buitis, ir be polėkių burto,
Ir nelaimės, neviltys, vargai ir skausmai.

Nesang laimė sutikti negudra, ir piga
Mums tąsyk laikyti likimo vadžias
Bei pamiršti visai negerovę ir ligą,
Ir paniekint rytdieną širdim išdidžia.

Ką staigi rytdiena — netikra, pasalūnė —
Mums atneš? Ar paguos mus jinai, ar apgaus?
Ar iš giedro dangaus ir žaibais ir perkūnais
Pasipylus sutraiškins svajones žmogaus?

Gali ji, kaip vagis, apiplėšti, apnuogti,
Nelauktai, netikėtai aplankiusi mus,
Ir klastas gali ji, kaip lakštingala suokti
Pagal mūsų svajas, pagal mūs troškimus!

Viską gali atimti, išskyrus tik viena:
Tiktai meilės jinai neišplėš, neišraus,
Tai su ja ir sutikim netikrą rytdieną,
Nebijodami smurto, nei plieno plėšraus!

Grenoblis, 1943.XII.20

AMŽIŲ GIESMĖ

PAMINDAMAS akimirksnį ir nūdienos
Vargus ir rūpesčius, kur užmaršty paskęsta,
Žvelgiu į tolius amžinybės balzganos,
Kur praeitis ir ateitis apraibę gęsta...

Ir aš matau, kaip tautos gimsta ir kaip jos,
Tarsi naujagimiai, išvydę šviesą miršta;
Matau, kuri jų džiaugsis ir kuri dejuos,
Smarkaudama užmiršusi likimo pirštą...

Ir aš tave matau, o Lietuva brangi,
Numintą kojų svetimų, ir tavo kančią —
Matau, kaip tu ateisiančiais laikais žengi
Laisva, didinga ir be sielvarto, be pančių...

Ir amžiams bėgant akyse, vis pamąstau:
Nelemtą nulėmė Praamžius tau likimą.
O kas nuims vergijos pančius tau? kas tau
Nuims žiaurių laikų uždėtą prakeikimą?..

O amžiai bėga, ir bėga kruvini,
Draskydami senas žaizdas, naujas tau veria —
Tu ateities svajų troškimais gyveni,
Nors amžiai spaudžia ašaras ir kraują geria...

O Lietuva, tu šiandien pažeista labai
Giliai tau įsmeigto į širdį kalavijo,
Bet aš matau, kaip dūžta nūdienos stabai
Ir kaip į dulkes byra pikto viešpatijos...

Nematė amžiai dar tavęs taip užmirštos,
Nelaimių prislėgtos, paniekintos, beteisės,
Bet atėjai iš amžių ūkanos tirštos
Ir į rytojaus šviesų amžių rūką eisi...

Atlantas, 1946.1.11

ATEIS IR TAU

ATEIS ir tau diena žadėta,
Ir šilas atsidus lengvai,
Tėvynėje viltis sudėtas
Į saugų uostą neš laivai.

Iš griuvėsių, žaizdų giliausių
Ir skurdo prisikels laisva,
Ir į rytojų, į šviesiausią
Eis vėlei amžių Lietuva!

Tave tad, broli, šauks artojų
Vaga palikus nearta,
Kad paskui žagrę į rytojų
Nueitų pakaitos karta.

Užuoganoj pasėto javo
Želmuo diržingas želmenės
Ir bus pilni aruodai tavo —
Gimta žemelė mus penės.

Ir tu, sesut, pasidabinus
Margais žičkeliais, kaspinais,
Varteliuose šauniam vaikinui
Kalbėsi žodžiais dyvinais...

Ateis ir tau diena žadėta,
Ir šilas atsidus lengvai,
Tėvynėje viltis sudėtas
Į saugų uostą neš laivai!

Villefranche-sur-Mer, 1945.5.8

REGĖTE REGIU

REGĖTE regiu, o gražiai, kaip ant delno,
O skaisti, kaip dar niekad nebuvus skaisti:
Paskendusios soduos sodybos ant kalno,
Pasistiepusys kraigo žirgeliai risti...

Ir stebint likimą, varginga ir pilką,
Pamanai — ar kur laimė skurdesnė bebūt?
O kas tave skausmo drabužiais apvilko,
Pasišovusią eiti ir nieko nebot?

Ten broliai švytuoja žvilgančiais dalgiais,
Ten sesutės, o šviesiais kaip šiaudas plaukais,
Pasilenkusios renka ir riša rugius...

Ji eina pro šalį ir šypsanti žvelgia,
O nušvitusiu žvilgsniu, išdidžiu ir džiugiu,
Kirtėjus bestebėdama, gėris laukais...

Grenoblis, 1942.5.29

VĖLINIŲ GODOS

NUO pašiurpusių platanų miglos laša
Per aštriai karpytinius lapus —
Gedulotos našlės ir našlaitės neša
Chrizantemų puokštes į kapus...

Ne šalna pakando, ne ruduo nuskynė,
Ne žolynas nuvyto trapus,
O žmogaus čia baigėsi grumtynės,
Siaučia džiaugsmas giltinės kraupus...

Kiek kapų nūnai, kur nieks žolyno jokio
Neatneš ir nieks neaplankys,
Kiek manųjų brolių išguitų atokiai

Į tėvynės pusę kreips akis
Ir gedės, kaip žemės nušluotųjų sodžių
Atsivėrę žaizdos, klykiančios be žodžių!

Grenoblis, 1943.11.1

GIMTINĖ

KOKALNY bujoję liepos, augę ąžuolai,
Šalimai tekėjus Praviena raudona
Ir akiraty numėlę tolimi šilai
Buvo mano džiaugsmas ir kasdienė duona.

Kokalnin pakopus — mano buvo išminti
Net takeliai — matės: Nemunas žvilgėjo,
O už jo Žigla melsvai nujuodus, ir viršuj šventi
Skliautai, apačioj gi vieškelis klegėjo...

Dar ten buvo tėvo kalvė nuolatos žvangi
Ir vaikystės namo pražiūrėtas langas,
Pro kurį stebėdavau pasaulio plotį...

Ten mano gimtinė ir vaikystė brangi,
Kur varpai kasdieną po senovei žvanga,
Lyg tada, kai mokiaus džiaugtis ir svajoti...

Vellefranche-sur-Mer, 1944.12.9

GEGUŽINĖS

RAŠKYDAMI žiedelį aliai vieną,
Bandydami pralenkt vieni kitus,
Bėgiodavom žibuoklių po šlaitus,
Braidydavom šlapuokšniuose purienų

Ir laipiojom ievas, žiedais nukartas,
Apsvaigusys jaunyste ir kvapu,
Grožėjomės žolynu ir lapu,
Bėgiodami galilaukes neartas...

Seklyčioje, tarp vaško ir žiedų
Jaukaus slaptingo kvapo, ir maldų,
Stovėjo Dievo Motina, pamynus

Po kojų mėnesį ir žalčio narsą,
Stebėdama jaunimo veido varsą,
Vargų palaužtą senį ir žolynus...

Villefranche-sur-Mer, 1945.5.14

KAUNAS

ALEKSOTO šlaituos nuliūdusios liepos
Atsižiūri į Nerį ir Nemuną sraunų:
Kresna Katedra, galingai pasistiepus,
Tarsi keltų iš klonio viena visą Kauną.

Iš Senamiesčio lieknųjų bokštų rinktinės
Atokiau išsiskyrę rausvi Karmelitai,
Viršum prieplaukos idiliška krantinė
Ir stogai, žalumynai nuo upės lig kitai.

Ar nūnai ten varge didžiųjų didžiausiam
Pasiliks bent akmuo ant akmens? — vis klausiam
Ir su nerimo apmaudu žvelgiam į tolį...

Panašiai andai Vytautas žūstantį brolį
Ir liepsnojantį Kauną iš tolo stebėjo —
Ir negalim padėt, kaip ir jis negalėjo...

Villefranche-sur-Mer, 1941.1.31

KŪČIOS

O KAIP balta dabar jinai, tėvynė,
Po sniego apklotu užmigusi plati,
Lyg apsigobus žėrinčiais žvaigždynais
Nežemiška, šventa ir nuostabi naktis...

Kai kur išbėgus stypteli eglutė
Iki mėnulio veido šypsančio nakčia:
Sniegų lig žemės nulenktos šakutės,
Dangun viena viršūnė šauna vilyčia...

Gumšuoja miškas. Kur ne kur trobelė
Atakusi nykiai švitėjančiais langais.
Šerkšnoj liepsnoja deimantų ugnelės,

Tarytum plazdančios ant stalo žvakės
Ar lyg vaikų maldoj nušvitę akys,
Sustojusių Kūčių džiaugsmingai įžangai...

Paryžius, 1945.12.18

KLAJŪNAI

Antanui Vaičiulaičiui

MES NETURIME čia nieko — nei pastogės,
Nei tėvynės, nei mažiausios vilties spindulių,
Mes neturime gairių nei tikslo, o taipogi
Mes nežinome kur eiti, nei kuriuo keliu,

Bet mes einame, klajūnai, pakeleiviai,
Kur mūs niekas nebelauks ir nieks nepalydės,
Tik skliautai virš mūsų versis nusiblaivę
Ir į mus panašios žvaigždės amžinai žydės...

Taip mes einame, prakeikto Kaino sūnūs,
Niekur poilsio nei vietos neberasdami,
O krūtinėse mūs blaškosi klajūnų
Ir benamių nepasotinta širdis ir nerami.

Ir mes nešame troškimų sunkią naštą,
Ir mes nešam ilgesiu pražydusias akis
Į tą neapykantos ir meilės kraštą,
Kur nieks blogo, niekas gero mums nepasakys.

Bet mes esame sava kančia turtingi,
Meilės žodžių mes nesvaidome tuščiom
Ir kiekvieną kelio sopulingą vingį
Visada paliekam, apsiverkę nejučiom...

Visada mūs širdys, tartum lengvos pienės,
Vėjo nešamos ir blaškomos, klajos,
Mūs svajonės — amžinos vargdienės,
Amžinos klajūnės nesuras vejos,

Kur galėtų pasakyti: Čia sustosim!
Jau pasibaigė klajonės ir vargai!
Mes daugiau nesieksim ir nebeklajosim —
Būsim patys savo laimę saugantys sargai...

Betgi mes neturim nieko — nei pastogės,
Nei tėvynės, nei mažiausios vilties spindulių,
Mes neturime gairių nei tikslo, o taipogi
Mes nežinome kur eiti, nei kuriuo keliu,

Bet mes einame, klajūnai, pakeleiviai,
Kur mūs niekas nebelauks ir nieks nepalydės,
Tik skliautai virš mūsų versis nusiblaivę
Ir į mus panašios žvaigždės amžinai žydės...

Marblehead, 1946.7.7

KAIP GERA JAUST

KAIP gera jaust tave, didžiuotis ir ilgėtis,
Sunkaus likimo naštą nešt drauge,
Svajoti, laukti, šviesią ateitį regėti
Su ašara, su šypsena džiugia...

Kaip gera prisiminti laimė vakarykštė —
Galbūt skurdi, bet kaip miela jinai —
Ir kas tada ana skaudi likimo rykštė
Bauste bebaudžianti mus amžinai!

Ateiki, miela, tad sušilt prie atminimų
Nuolat liepsnojančios kaitrios ugnies,
Kur tavo karžygiai ant kalavijų rymo
Ir kur vaidilų kankliai tau minės

Šiaulių ir Žalgirio garbe gėlėtas pievas,
Strėvos ir Vorkslos kruvinus krantus...
Ir kad ne visada žiaurus tau buvo Dievas,
Ne visada tau mindžiojo šventus

Jausmus žiauri, beteisė atėjūno koja...
Ateik pasididžiuot ir pasiguost...
Iš laiko dulkių karžygiai atjoja,
Kardų žaibais švytruodami danguos...

Ir eina kankiniai išvargę ir išblyškę
Iš Sibiro kasyklų ir žiemos,
Iš Panevėžio, Rainių ir iš Pravieniškių
Sugrįžtantys į prieglobstį mamos...

Kaip gera jaust tave, didžiuotis ir ilgėtis,
Žiauraus likimo naštą nešt drauge,
Svajoti, laukti, šviesią ateitį regėti
Su ašara, su šypsena džiugia...

Grenoblis, 1942.11.20

MIELAS PRIETELIAU

MIELAS prieteliau, ar nepakvimpa kartais
Tau nuostabūs anų dienų regėjimai,
Kalinami šiam atšiauriam kalėjime
Nebesurūdinčiais užraktais ir vartais?

Dienos pamažu bergždžiuos laukimuos slenka
Erškėčiuose ir dagiuose, ir dilgėse —
Ir kalink gi širdy nemarų ilgesį,
Net kai jis skliautų erdvėj neišsitenka!

Tokia žmogaus dalia — jo svajonės tuščios —
O Viešpatie, kaip gražios! — uolosna ūžčios
Ištyškančia banga, verpetų sukamos...

Pro virbus stebėdamas žvaigždėtą naktį,
Mielas prieteliau, aš tau norėčiau sekti
Žmogaus aistras, ir polėkius, ir trūkumus...

Grenoblis, 1943.8.30

YRA GI

YRA GI mūs visų sapnų, visų troškimų
Graži ir nuostabi šalis,
Kur skausmo, ašarų nepastovaus likimo
Nei vardo žvaigždės neišlis...

Tenai regėjimų neišmatuoti toliai
Mus ves tolydžio ir vilios —
Mūs polėkių, svajonių, dužusių ik šiolei,
Supančiot niekas nevalios...

Yra, yra šalis nevystančios jaunystės,
Ir laiko bėgiui abeja —
Giedros širdžių kalbos, skaisčios sielų draugystės
Ir laimės žydinti veja...

Nėra ten purvo, nėr ogios rutinos voro,
Nėr sielą varžančių saitų,
Nėr žemės įgeidžio ir nuodėmingo noro —
Tenai ir gera ir platu...

Nėra marinančios prieš laiką kasdienybės,
Nėra dienų ėdrios rūdies,
Suėdančios troškimą amžiną, beribį,
Ištryškusį iš mūs širdies...

Yra, yra visų sapnų, visų troškimų
Graži ir nuostabi šalis,
Kur skausmo, ašarų, nepastovaus likimo
Nei vardo žvaigždės neišlis...

Paryžius, 1945.7.14

IR AKIMIRKSNIUI

IR AKIMIRKSNIUI žaibas, perplėšęs naktį,
Ik akiračio viską gražiausiai parodys,
Taip širdies gilumoj išsijudina žodis —
Įsiamžint jo vieno galėtų pakakti,

Bet kaip žaibas bematant suspėja sudegti
Ir taip bergždžias palieka troškimas ir godis
Išsiplėšt su širdim paslaptingasis žodis
Amžinybėn nukrikusią nemigo naktį...

O tos nemigo naktys — kartus įnirtimas
Nukamavęs akyse žaliuodamas juosta
Ir krūtinėje viską ik krislo išgraibo —

Atminimai, tarytum sujauktas kirtimas,
Apipintas spalvinga vaivorykštės juosta,
Ir naktis nusibodus: be žvaigždės, be žaibo!

Grenoblis, 1942.7.2

SKAUSMAS

TU MANE sekioji nuo pačios vaikystės,
Lyg šešėlis, lyg šunelis įkandin —
Mėčiau pėdsakus norėdams, kad paklystum,
Ar krante paliktum, pasileidus vandenim!

Traukiniuose ir laivuose apsimaudęs,
Vienumoj šalia tysojai ant vejos,
Net kai mylima kadais kuždėti glaudės,
Užsispyręs tu stovėjai tarp manęs ir jos...

Efemeriški akimirksniai praėjo —
Lyg žaibai žaibavo, lyg vanduo tekėjo —
Ir lyg dūmas tirpo džiaugsmas ir draugai —

Tik tu viens mane sekioji ir slaugai!
Taip, širdis nebūna niekad laimės kupina,
Tik tavęs, o skausme, vieno visada gana!

Villefranche-sur-Mer, 1942.8.7

LEMTIS

NUOLATOS ji ateina puošni ir pikta,
Nebylė, kaip naktis, ir juoda, aksominė:
Tik boluoja graži alebastro kakta,
Nuostabi alebastro kakta ir krūtinė.

Gi viliojančios akys — piktybės daigai —
Lyg palaimą ir amžiną pražūtį pirštų,
Ir migdolais nusmailinti aštrūs nagai
Kruvini ant mėšlungiškai traukomų pirštų...

Ir tada man vaidenas regėjimų dausos!
Bet sužėri įnirtusio žvilgsnio žaibai
Ir sudūžta vėl mano svajonių stabai,

O troškimų sparnai jau manęs nebeklauso...
Tik prisimena tąsyk viduramžių bardas
Ir Tristanui Izoldą atskyrusis kardas!

Paryžius, 1945.10.25

SERENADA

KAI nublykšta skliautai ir dar vien tik vakarė
Kaip sidabro drugelis plasnoja viena,
Sušiurena platano šakelės nukarę
Ir iš tolo atplaukusi meilės daina...

Ilgesingi nemarūs troškimai atbunda,
Tartum žvilgsnio gražaus ir gelmė ir gėla —
O kad vakaras virstų į milžiną skundą
Ir taip nuolat kuždėtų vakarė tyla...

O kad prieteliaus toly paskendusiam lange
Suplasnotų sidabro drugelis žvainus —
Prakalbėtų visa tad nublyškus padangė,
Atminimų vėjelis padvelktų švelnus...

O kad tujen tada, rodos, lange rymotum,
Atsidėjus klausytum vakarės tylos,
Tai sidabro drugeliais tavęsp nuplasnotų
Šitie žodžiai pilni nematytos gėlos!..

Grenoblis, 1943.4.19

NUOSTABI DIENA

O NUOSTABI diena! Lietaus būriai
Skubėdami viens kitą vaikė...
Kasdieniškai, šykštuoliškai, žiauriai
Išdžiūvęs senis svarstė laiką.

O bus jinai, kaip daugelis dienų,
Jos niekas negalės išskirti,
Bet džiaugsmo štai viršukalnėm einu
Ir man vis tiek — gyvent ar mirti!

Paryžius, 1945.7.1

RATELIS

TAI BUVO sapnas, bet taip anei sapne
Nebūna ir nebeįvyksta niekad,
O laiko bėgyje tatai palieka,
Lyg šviesus krislas žibėti pelene...

Ir dūsauti, ir klausti: O kas mane
Kartoti verčia, kai neklauso niekas —
Tai buvo sapnas, bet taip anei sapne
Nebūna ir nebeįvyksta niekad...

Nūnai vis tiek tai įvykę būt ar ne —
Tik nepasiekiama per laiko tieką
Tepatveria ir amžinai palieka
Gyva ir tebeskambančia styga, nes

Tai buvo sapnas, bet taip anei sapne
Nebūna ir nebeįvyksta niekad,
O laiko bėgyje tatai palieka,
Lyg šviesus krislas žibėti pelene...

Grenoblis, 1944.2.26

LOPŠINĖ

DANGUM ir žeme karalienė naktis
Ateina žvaigždes įsižiebus ik vienai,
Išbalus tiktai nuostabi pilnatis
Svajingai niūniuoja skaisčioj mėnesienoj:
Užmik, mano džiaugsme ir laime, užmik!

Tebūna tau miegas saldus ir gaivus,
Sapnai nesapnuoti, įvykę svajonės
Ir tesupa laimė, kaip jūra laivus,
Teskamba tau kalnų viršūnės ir kloniai:
Užmik, mano džiaugsme ir laime, užmik!

Paryžius, 1945.7.19

IT GYVATĖS GĖLUO

MUS vis gelia gėla, it gyvatės gėluo,
Ir jos nuodai gyslose kraują stangina —
Mus svajonės apvils ir mums laimė meluos,
O troškimai mus kalins žiauriai prirakinę...

Neužmirštamas valandas laikas nušluos,
O akimirksnį džiaugsmo kančia užslopina,
Net ir meilės šventovės kolonų šiluos
Apgaulingi vitražai vilioja kankynėn...

Ir dingojosi laimė saldaus apsvaigimo,
Tartum pasiekto džiaugsmo, didingų troškimų
Išsvajotas pasaulis nuolat įstabus...

Tai klaidinančios liepsnos — žaltvykslės ten matės
Ir viliodamos gėlė skaudžiau nei gyvatės —
Mes vis garbinam melo ir vyliaus stabus!

Paryžius, 1945.12.25

AKYS

NUOLATOS tau akys nuo žemės nusprūsta —
Tau ši žemė svečia —
Amžinai krūtinėj blaškosi ir gūsta
Ilgesys ir kančia...

Troškimu nemarios dega ir liepsnoja —
Kas pasotins gi jas? —
Svajai kasdienybė vieškelį pastoja
Ir suraizgo gijas...

Tartum lino žiedas ilgesys numėlęs —
Ak, težydi linai!
Ir težėri naktį žvainos ramunėlės
Skliautuose amžinai!

Nuolatos bodėsis, mušis iš rutinos
Tavo žvilgsnis gražus
Ir nuolat žvaigždynų žėrinčios platinos
Ūkanose pražus...

Nuolatos užburtą jos pasaulį regi —
Jis vilioja mus vis, —
Nors jos žemės laimės nebylės neregės
Nesutiks, neužvys...

Tą ne žemės žvilgsnį amžių išnešiosi —
Tau jis gels ir liepsnos —
Vis tu atsižvelgus verksi ir vaitosi
Vakarykštės dienos...

Nuolatos tau akys nuo žemės nusprūsta —
Tau ši žemė svečia —
Amžinai krūtinėj blaškosi ir gūsta
Ilgesys ir kančia...

Atlantas, 1946.1.19

TU VIS

TU VIS, žmogau, eini erškėčiais, usnėm...
Ir nuostabu! tu žemės kryžių pats imi:
Nešies krūtinėj širdį nepaklusnią
Ir aidi tavo aimana kimi...

Tau menasi, svajojasi ir regis
Kažkas didingas, neapčiuopiamai gražus,
Bet tavo bokštai, tyruliuos prasmegę,
Iš žemės dumblo kyšantys — pražus...

Tik sielos atverti langai — mūs akys
Netemsta niekad, niekad nedulkėja:
Tau rodos — su arais skrendi prieš vėjus,

Kai tu krinti jau, polėkio netekęs...
Ak, kaip keista ir nuostabi tau žemė ši,
Kaip priekaištaudamas gyvenimą neši!

Thompson, 1946.3.9

KALNUOSE

VIS KOPT, kaip paprastai kalnuosna kopiant
Mus stumia ta aitri, svaiginanti aistra
Pakilt virš visa ko, pakilt dangopi
Ir žvelgti išdidžiam godžia akių kaitra,

Kad ten po kojų, išlopinėtas javo
Ir pievų bei arimų, sodžių bei miškų
Kelių takelių raizginiuose tavo,
Kloni žemele, tiestųs veidas išraiškus!

Macheny-en-Saint-Sébastien, 1943.7.18

RYTYS

PASKUTINĮ saldų snūdį snaudė rytas —
Nei žolytė, nei lapelis nejudėjo —
Vortinkliukuose raselės apvalytės
Gijeles įtempusios vos bekabėjo...

O kažkur vanduo, šnekus neišpasakytai,
Nepaliaujamai užklakdamas klegėjo,
Ir sula, lyg skrupulingai atskaityti
Laiką, abejojančiais lašais lašėjo...

Tik staiga šaunus Rytys rūsčiai nukaitęs
Ant viršukalnės staigios užjojo raitas
Ir, žąslais tramdydamas neramų širmį,

Pasistiepęs apsižvalgė visu pirmu
Ir savęsp įtraukęs orą ėmė pūsti —
Nenorom pradėjo visa žemėj busti...

Villefranche-sur-Mer, 1942.9.14

PAVASARIS SPINDI

PAVASARIS spindi, ir teka grioveliais
Džiaugsmingai klegėdama pasaka jo,
Ir bėga per lauką atsargūs vėjeliai
Paskleisti pakvipusios laimės gajos.

Dėkodami žemei lašėja sula
Beržai vienmarškiniai, kasas išsipynę;
Ir aukso svajonėm nusvirę žirginiai
Virpėdami gėrisi miško byla.

Pavasari mielas! Rods, imsi ir klaupsi,
Į mėlyną dangų iškelsi rankas
Ir visas virpėsi lyg vieversio liaupsė,

Kad džiaugsmas ateina, kad pumpuras kečias,
Kad laukiamas, retas ir saulėtas svečias
Jau žadina keltis iš miego lankas...

Thompson, 1946.3.10

PAVASARĖJANT

TAIP NUOSTABIAI pakvimpa kartais žemė,
Nors pavasaris dar miega pumpuruos,
Nors dar juodos šakos šnekasi neramios,
Kad pailgo laukti vasaros kaitros...

Kartais gi vytelė dangišku sopranu
Gysteli viršūnėj, kartais gi tyla
Ir tas žemės kvapas širdį pakutena
Nečionykščio džiaugsmo nuostabia gėla.

Rausta skliautas, žemė ir arimai juosta,
Tyras vandenėlis bėgdamas vaga
Spindi, it laimingos mylimosios skruoste

Ašara sustingus laime pažydėt...
Ak, kaip žemė šiandien nuostabiai nuoga,
Kaip skliaute pakibus vieniša žvaigždė!

Thompson, 1947.2.3

IN QUO CONTRISTATA ES

BŪNA tokie skaudūs saulėlydžiai kartais,
Kaip ašara skaidrūs, jautrūs kaip styga,
Jog atsiveria troškimų vario vartai
Ir rūdėti pančiai nukrinta staiga...

Tąsyk mylintys pirštai sielą palyti,
Patetiškai suošia marių krantai
Ir pradeda žodžiais ir ašarom lyti,
O vakaras kužda švelniai ir šventai

Apie gražią, tolimą, nuostabią šalį,
Kur tevieśpatauja svaja visagalė,
Kur trykšta į dangų troškimų versmė

Ir plaukia šventa, negirdėta giesmė,
Lyg pavasario kvapą atnešdamas vėjas...
In quo contristata es, anima mea?..

Thompson, 1946.4.24

VIDURNAKČIO TYLA

VIDURNAKČIO tylos vargonai gaudė
Kažkokį gedulingą maršą už langų
Ir ilgesys aitrus krūtinėj maudė,
Supančiotas nualpusiųjų įstangų...

O taip norėtųsi kraupioj negalioj
Nuplėšti milžinišką naktį nuo skliautų,
Kad suskambėtų tūkstančiais varpelių
Sudužusi tyla už ilgesio krantų...

Ir tik matau, kaip kaukolė nugeltus
Įsmeigus bedugne juoduojančius vyzdžius,
Kaip baltos rankos, skliautuosna pakeltos,

Kažko liepsnoja nerimu didžiu.
Gal savo sielvartą aukoja gūdų?
O gal bečiuopiama svaja išsprūdo!

Thompson, 1946.5.28

O DIEVE

O DIEVE, kaip graži svajonė,
Kurią, kaip saulę danguje,
Tu ašarų ir skurdo klonin
Siuntei liepsnoti žmoguje!

Svajonių polėkiai sparnuoti,
Bet opūs, lepūs jų sparnai,
Nes leidai siekti ir sapnuoti,
Ir nepasiekti amžinai...

O Dieve, kaip gražus pasaulis
Ir kaip jam pilna ir gausu
Nebeužgęstančiųjų saulių
Ir nesapnuojamų dausų!

Platus pasaulis ir beribis,
O širdžiai ankšta it narve,
Kur tiek šventumo ir bjaurybės,
Žvaigždžių tiek spindinčių purve...

O Dieve, kaip gražus tas džiaugsmas,
Kai meilės mūs širdis pilna
Ir kai jos ilgesio ir šauksmo
Tavoji žemė sklidina!

Ji efemeriškai nurieda
Žvaigžde, nudrikusia skliautu:
Nuvysta ji, praskleidus žiedą,
Nuskęsta ji prie pat krantų!

Thompson, 1946.12.7

TU, KURIS TIKĖJAI

TU, KURIS tikėjai, kad atrasi žmogų
Su tyra krikštolo, ašaros siela,
Atradai aistrų gašlumo liūną ogų,
Tyvuliuojantį nebeišbrendama bala.

Tu, kuris norėjai, kad šaltiniais trykštų
Sielvarto ir džiaugsmo kupina širdis —
Pamatai ją šliužą atstumiantį, šlykštų,
Jos begėdį piktžodžiavimą girdi.

Tu, kuris ieškojai tikro ir prasmingo
Siekiančiųjų kelio, kylančio aukštyn —
Šunkeliuos paklydus, tau erškėčiais sminga
Svajos ir troškimai einantys plokštyn.

Tu, kuris svajojai gražią ir nemarią
Šios pakalnės meilę, tirpstančią auka,
Bet pastūmė geismo gaivalingos marios
Maitot šventenybę nešvaria ranka.

Tu, kuris ilgėjais, tu, kuris vyleisi
Nebenusileisti purvinan geisman...
Tu, kuris svajojai, ar tu man atleisi?
Tu, kuris tikėjai, ar atleisi man?...

Marblehead, 1946.7.14

TRAPI ŠIRDIS

TAI LIŪDNAS šios dienos pilkumas
Ir vėjo pasaka kraupi
Į sielvarto bedugnę stumia
Tave, mano širdie trapi!

Ten, uolose vanduo alsuoja
Ir šaukia sielvarte — sudie!
O lyg bures akiratis vilioja
Tave, mano trapi širdie!

Žuvėdrų veriantis klykimas,
Jų desperacija kraupi
Į tolį ir erdves jau šaukti ima
Tave, mano širdie, trapi!

Lengva burė, tartum drugelis,
Dangun įsmigus išdidi,
Klajūnų ilgesiu nubalus gelia
Tave, mano trapi širdis!

Marblehead, 1946.7.9

ŠIAURYS

BALTA žemėj, tik dangus užgriuvęs
Ir prislėgęs kūpančias pusnis,
Tik sijoja iš plačios sietuvės
Snaigės, žvaigždės negyvas ugnis...

Bet pakyla vėtra — mėnesis sumirga
Ir paskęsta pūgoj žemė ir skliautai...
Tai šiaurys išjoja širmą savo žirgą
Ir švytruoja dalgį, jodamas ristai.

Tirpsta snaigė stebuklingam veide,
Akys dega, kaip žvaigždės, negyvos
Liekname kūnely, ištiestam ant morų...

Šiaurio žirgas, ją myriop pažeidęs,
Nešasi per skliautą vakarą vėlyvą,
Viesulas gi rauda veriančiu minoru...

Thompson, 1946.9.8

VAI NEDVELK

VAI NEDVELK, nedvęlk, vėjeli,
Vyšnių žiede, vai nešelk,
Ir nukrėsdamas žiedelį
Mano džiaugsmo neprikelk...

Vai nejudinki lapelių,
Te šis vakaras kvapnus,
Kaip aukas, į dangų kelia
Mano džiaugsmą ir sapnus...

Te balta, šalta, bejausmė
Nusišypso pilnatis —
Teužmiega mano džiaugsmas,
Teužmiega ši naktis...

Thompson, 1946.3.7

TU LAUKI

A. Gr.

TU LAUKI, ir laukti nusibosta,
Bet laukdama nelaukti negali...
Akis nuleidi, it beviltį mostą,
Ir verda reibsta ratilai žali...

O gailesys — platesnis ir už žvilgsnį,
Netilpdamas krūtinėj ima smaugt:
Gyvenimo ir taip nešviesią pilksmę
Juodžiausi debesys pradėjo niaukt.

Akimirksniui per šitą naktį juodą,
Nors sunkiasi širdin aitriausi nuodai,
Nusidriekia viltis, it žaibo gijos...

O kuo, o kaip nūnai tave paguodus,
Tave, gležnesnę už laukų leliją!
Tikėk ir lauk — ne tai tikėjime atgijo!

Grenoblis, 1941.1.1

SESUO BUITIS

1951

POEZIJAI

VIS GRĮŽTU pas tave, kop gi, o mylima,
Besugrįšiu nūnai, tiltus sudeginęs
Ir laivus paskandinęs,
Niekieno nebelaukiamas?

Tu buvai man gera saulėj įkaitusiam
Tyrų smėlio kely, šaltyje, pūgose
Ir miškų tankumynuos
Kelio tavip nepraskynusiam.

Tu buvai man švelni — giedras pavasaris
Švietė tavo veiduos; guodė ir linksmino
Tavo dangiškos rankos
Sielvarte nusiminusį.

Vis grįžtu pas tave, kop gi, o mylima,
Besugrįšiu nūnai, tiltus sudeginęs
Ir laivus paskandinęs,
Niekieno nebelaukiamas?

Putnam, 1951.8.1

POETUI

IŠSIŽADĖS tėvai, tauta išspjaus,
Draugai ir mylima apleis — pravirksi vienas,
Ir niekas nesupras, ir niekas neužjaus,
Kai eisi vienišas į klaidžią mėnesieną,

Kančia ir vienuma lydės tave
Ir taip prislėgs nostalgijos bežadis ūpas,
Jog tu prakeiksi dangų, žemę, pats save
Ir sielvarto graudaus neištariančias lūpas.

Bus ir lakių akimirksnių, kurių
Tave atstūmę nepajėgs sapne sapnuoti —
Jie tau atpirks bangų ir sūkurių

Į šiupulius sutrupintą svajonių valtį...
Prabiltum — akmenys tau, rodos, aimanuotų,
Bet tik jauti bežadę vienumą ir šaltį...

Thompson, 1946.11.2

O KAI VISI

O KAI VISI atstums ir kai akmens
Nebeturėsi prisiglaust, tada prabilsi
Traškiu griausmu, pavasario vandens
Čiurlenimu, ir džiūgaut su arais pakilsi...

Tu būsi vienišas ir išdidus,
Nykiam laukų žiedely tiesą įregėjęs,
Ir bus tada tau sielvartas saldus,
Ir būsi laisvas, kaip vanduo ar tyro vėjas!

Ir tu, atstumtas Dievo ir žmonių,
Išplėši iš nakties nasrų gyvybės ugnį,
Ją neši džiaugsmo liūdesiu švelniu,

Kol atsivers po kojų amžina bedugnė,
Bet ir tada, kančios ir sielvarto patyręs,
Pajusi vėl, kad vienišas, prieš mirtį miręs.

Thompson, 1946.11.7

VAKARAS

UŽ VAKARO pravirusių varinių vartų,
Apgobus sunkų purpurą ant išdidžių pečių,
Skaisčioji saulė galvą nuovargio nusvertą
Nuneš liepsnojančiu porfiro vieškeliu plačiu

Ir tau, širdie, bus liūdna likusiai už vartų
Su neaprėpiamu žvaigždynų ilgesiu plačiu,
Kai tau sesuo naktis, paguosdama likimą kartų,
Uždės savo švelnias rankas ant sielvarto pečių...

Atslinks šešėliai ir pajuos variniai vartai —
Tu būsi vienišas su savo sielvartu karčiu
Ir tau sesuo naktis kuždės: Man gaila kartais
Tavęs, širdie, ir tavo polėkių tuščių!...

Thompson, 1947.9.3

POETO DALIA

Bern. Brazdžioniui

ĮKOPSI tu sniegais apsvaigusion viršūnėn —
Giliai, giliai, tarpekliuose, kriokliai kvatos
Ir gailiai vėjai staugs nei pasimetę šunes,
Bet ten kiti kalnai akiratį užstos...

Svajojai, kad iš kasdienybės ten išeisi,
Kad negirdėsi ten burnojančios minios,
Bet ji tave sekios, kaip pariją beteisį,
Ir nepakęs, ir neapkęs tavo švelnios

Svajonės... Kai apleis tave drąsa ir galios,
Aukos ir reginio ištroškusi minia
Šaipysis ir sekios begėdė ir bedantė,

O tau, kaip niekad, sužydės skliautai ir žalios
Plačiai po kojų pievos išsities klonia
Žeme, kur tiek širdis ilgėjosi ir kentė...

Thompson, 1947.10.22

SKUNDAS

ANT KALNO šilas, nei žalia šventovė,
Įaugusi rausvom kolonom į žemes,
Pamynęs žemės laimę nepastovią
Niūniuoja sau lakias ir nuostabias giesmes.

Tenai vaidenosi sapnų tikrovė,
Visatos paslaptys, atskleidusios prasmes,
Bet tau džiaugsmu šykšti dalia užkrovė
Atverti žodžiais laimės trykštančias versmes...

Ir juo giliau žengei į tą šventyklą,
Liepsnojo spalvingiau vitražų stiklas,
Ekstazėje sudėtos rankos tiesės

Į tuos žalius, galingai ošiančius skliautus —
Bet vien tik sverdėjo kolonos tiesios,
Tik ošė gaudė šilo sielvartas kartus...

Andover, 1947.6.21

TARTUM PERLŲ NARAI

TARTUM perlų narai, kurie neria į mirtį,
Į akląsias gelmes, iš jėgų išmušti
Ir visai nukamuoti, išnirę tušti,
Atsikvėpusys leidžias į gelmę įnirtę

Ir vėl, pirštais nuogais begraibydami šlykštų
Ir praskydusį dumblą, kamuojas tenai,
Kol jų rankose perlas sušvyti žvainai,
Kad ant kaklo kažkam žėrėjimais trykštų...

Lygiai tu nuolatos vis ogioj kasdienybėj,
Vis skurde ir menkystėj rausies ir kenti,
Kad pasauliai kažkam neregėti, šventi

Išsinertų iš purvo troškimų didybėn
Ir nuskaidrintų buitį už saulę šviesiau,
Bet, kaip naras, tu ieškai to džiaugsmo ne sau!

Paryžius, 1945.11.27

POETO MIRTIS

TU ATEINI galop, mano sesuo! Tai ką gi —
Pašelk, pasiausk mano svajonių pelenuos!
Jau nebaisi man tavo atšiauri viešnagė,
Ir be manęs šilai ir marios mėlynuos...

Ir naktį žvaigždės degs, kaip jos prieš amžius degė,
Ir vieversėlių giesmės plūduriuos linuos —
Virpės lapeliai, nugirdę audrą žvagią,
O debesėliai plauks ir sidabru lynos...

Ateik, ateik arčiau ir savo juodą skraistę
Plačiai praskleidusi švelniai apgobk mane
Ir leiski pažiūrėt į gęstančią pašvaistę,

Į mirštančių spalvų konvulsijas ir skaistį:
Tesuspindi, tesudega širdis mana —
Ji visą mano amžių buvo kruvina...

Thompson, 1947.5.22

ILGESYS

UŽEINA ilgesys, kaip viesulas į mišką,
Ir blaškos, draskosi baisus;
Nei baltos bangos, putų šmėklomis ištiškę,
Nusilpęs graibstos debesų...

Laukų žolynai plazda žemėn prisišlieję
Ir verkia skundžiasi kniūpsti;
Iš debesų skaisčiom čiurkšlėm į žemę liejas
Žaibų rūstybė per apsti...

Ūmai užeina — blaškosi, kvatoja, purto —
Nueina eisena rūsčia...
Širdis nuvargus ir tuščia

Pajunta vėl sugrįžtantį jo žingsnį kurtų,
Tarytum pilnas siaubo, sielvarto ir smurto
Bangas, viską nušluojančias, plačias...

Thompson, 1947.2.7

O SKAISTI

O SKAISTI ir tyra, lyg prašilusį ledą
Prasigraužus linksma vandenėlio srovė,
Įsilieja širdin ir, atgavusi žadą,
Vieversėlio giesme virpuliuoja erdvėj,

Jog atsiveria akys, akiračiai platūs
Nusidažo švelniom nematytom varsom,
Ir mes jaučiame plakančią visą visatą, —
Kaip ji verda ir plaka mūs gyslom visom.

Tada viskas gražu, tada viskas prasminga,
Ir gyvenam, ir jaučiam pilnai ir giliai:
Tada žvaigždėmis lyja, tada žiedlapiais sninga,
Tada žydim ir spindim visais spinduliais...

Tada širdys ir akys, visa mūs esybė
Suliepsnoja ir dega didinga ugnis,
Jog mumyse prabyla visatos platybė
Ir nei putą mus neša iškėlus vilnis...

Putnam, 1950.7.2

DAR NIEKAD

DAR niekad taip žemė visa nežydėjo,
Taip niekada toly nemėlo šilai —
Lakštingalos suokė, upeliai klegėjo
Ir džiaugėsi džiaugės visi inkilai...

Mes ėjome, sese, o baigės gegužis,
Ir žodžio sparnuoto pristigom abu!
Pakalnėje plentas dardėjo ir ūžė,
Pavasario tokio jau niekad nebus...

Pajutome aiškiai, kad žiedo pilnumas,
Kad visas tas džiaugsmas jau amžius netvers,
Ir jautėm, kad žodžiai sutirpsta, kaip dūmas,
Nukrinta, kaip žiedas, kurs džiaugsmo netars.

Tai išgąstis ėmė ir šmėklomis baidė,
Kad žodžiai tie patys skambėjo melu!
Dar saulė spindėjo, drugeliai dar skraidė,
Bet žiedu žydėti jau buvo vėlu...

Thompson, 1947.5.10

O MIELA

O MIELA, miela, tu man atleiski!
Galgi tai buvo mūsų dalis?..
Nerūpestinga, šviesi ir vaiski
Čia pat regėjos man laimės šalis...

Kur saule raibo gražus miražas,
Nūnai klajoja šmėkla ogi;
Vėtroje medžiai sverdi ir grąžos —
Pilki, kaip vargas, kaip skurdas, nuogi...

Čia pat regėjos šviesi ir vaiski,
Čia pat žydėjo ta laimės šalis!
O miela, miela, tu man atleiski,
Tu man atleiski, jei dar gali!..

Thompson, 1949.5.6

TU ESI

TU ESI ta pakirdusio ryto
Aušrinės liepsnelė šviesi
Ir vidunaktį vėsų užkritus
Ant žiedo raselė esi...

Tu esi ta pavasario upės
Srovė gaivalingai drąsi
Ir gegutė klevelin įtūpus,
Ir šlaito žibutė esi...

Tu esi ta lakaus vyturėlio
Suvirpus giesmelė garsi
Ir nubalusį džiaugsmą iškėlus
Ievos viršūnėlė esi...

Tu esi ta nugrimzdus, paskendus
Pilis ir jos lobiai visi,
Visos pasakos, visos legendos,
Visi padavimai esi...

Tu esi ta bekraštė mėlynė,
Pražydus šventam ilgesy,
Ir širdy išnešiota tėvynė,
Ir džiaugsmas, ir laimė esi!

Thompson, 1948.5.22

BUVO CAPRI SALOJ

BUVO Capri saloj... Prie Tiberijaus vilos
Akmenėtu keliu greta slinkom pakalnėn
Ir jau žodžių pristigę, nusiminę ir tylūs
Mes pamatėme aiškiai, tarytum ant delno,

Kad to jokia jėga, kad to jokia galybė
Nepajėgtų atšaukti, nepajėgtų grąžinti,
Ką į tolį, nežinomą tolį beribį
Jau nusinešė laikas, it žiedą nuskintą...

Buvo Capri saloj... Prie Tiberijaus vilos
Krito žodžiai kieti, pikti, skaudūs, kaip kirčiai,
Jog nustebę praeiviai — suplukę, sušilę —
Atsisuko ir klausės mūsų kivirčo...

Nesuprato kalbos, bet aiškiausiai suprato,
Kad mums kloniai į debesis kalnais iškilo
Ir kad džiaugsmas, nešiotas daugelį metų,
Dingo Capri saloj, prie Tiberijaus vilos...

Villefranche-sur-Mer, 1942.10.17

ATMINIMAI

UŽ LANGO vėjas ir lietus smulkutis dulkia,
O aš vartau savo eilėraščius senus —
Atgyja valandos, ir taip gyvai ir smulkiai,
Jog nūn matau visus užgesusius sapnus.

Sumirga ten lakių akimirksnių drugeliai,
Aru pašautu krinta valanda skaudi:
Pažaislio šilas, Nida, Zarasai, Amaliai
Ir Nemunu kelionė ta, pabodus ir graudi...

Žaliakalnis su obelų žiedais mėlynėj,
Žvaigždė suspindus ašaroj ir akyse...
Tarsi kareiviai apdulkėjusiom milinėm,
Pakrikus bėga metų virtinė visa...

Ir šneka žodžiai, nei lietus į tylą,
Ir šypsosi, nei saulė į langų stiklus...
Vidunaktį gūdžiai vaitodamas pakyla
Kažin ko mirštančio atodūsis gilus...

Tiktai nūnai matau, kaip negyvai, neaiškiai
Tada rašiau, ir kas dabar čia įskaitys,
Kaip laimės žiedlapį sumynė ir sutraiškė
Tasai giliu purvu nubridęs lapkritys...

Ir nūn tas žiedlapis tarsi drugelis plazda, —
Ogi baisesnis buvo nei pati mirtis, —
Ir skamba, kaip pavasariu apsvaigęs strazdas,
Mano pilka, niūri, beprasmiška buitis...

Thompson, 1948.12.30

KARALAITĖ PRIRIŠTA PRIE GIRNŲ

Pakeliu galvą ir stebiu spindintį mėnesį,
Galvą nuleidžiu ir mąstau apie savo tolimą kraštą.
Li Po

ŠLAMA liepos, šlama liepa liepai,
Patylom — girdi, kaip lapas krinta, —
Šlama liepos, kaip karalius liepė
Dukterį prie girnų prirakinti,
Prirakint, o taip — visai nekaltą —
Laumės raganos piktai įskųstą —
Prirakint, kad visą amžių maltų,
Kad žalia savo jaunyste skųstųs...
Šiurpas nukrėtė net visą šalį,
Kai ją mesdamas į šaltą rūsį
Tėvas tarė: „Malsi nūn, dukrele,
Ir tu malsi, kol gyva supūsi!"

Tai nugirdęs ir kalbėjo dažnas,
Tai papiktintas kartojo dvaras,
Kad jaunutę, lyg žiedelį, gležną
Ir nekaltą požemin uždarė...
O jinai vienų viena ten malė,
Ašarom karčiom jauna raudojo:
Verkė šaukės devynių brolelių,
Kur kadais svečion šalin išjojo...
Neišjojo — laumė apkerėjo,
Ir visi jie sakalais išvirto,
Kad kovotų su šiauriaisiais vėjais,
Nuo medžiotojo strėlos numirtų...

Mat karalius, kai pati pirmoji
Su vaikų būriu našlaut paliko,
Į devintą karalystę jojo
Ir ten laumę raganą sutiko...
O graži ji buvo pragaištingai,
Tik kerštinga ir nedoro būdo:
Ji žabangus spęsdama klastingus
Posūnius ir podukrą pražudė
Ir karaliui galvą taip susuko,
Taip jinai sujovė visą tvarką,
Kad šalis ir prakaitu suplukus
Prirakinta karaliūnė verkė...

Raibus sakalus visus devynis
Pasmerkė, kad vėtroj suktų ratą,
Keiktų dalią žydroje mėlynėj,
Kad praslinktų taip jaunystės metai,
Kad prabėgtų neprasmingos dienos,
Kad sparnų lakumą nualsintų
Ir į patį žemės kraštą vienus
Šelstantys verpetai nudangintų,
Kad ant skardžių per naktis drebėtų
Ir kad staugtų vis kalnų viršūnės,
Kad per vėtrą niekas negirdėtų
Verkiančios prie girnų karaliūnės...

Grenoblis, 1938

VAKARO TYLA

RAMU, tik epušės visi lapeliai
Staiga pakyla ir smagiai
Plasnodami vėl nutupia negalioj,
Lyg pririšti drugiai...

Į aukštą dangų stiebiasi mūs kelias
Ir dairos vakaras baugiai,
Ir plazda širdys epušės lapeliais,
Lyg pririšti drugiai...

Greene, 1947.7.13

MENI, KAI ILGESYS

MENI, kai ilgesys nei pamotė našlaičius
Į šaltį ir į vėją išvijo iš namų,
Kai ėjom vieniši, benamiai prašalaičiai,
O iš visų langų spindėjo jaukumu...

Mūs skruostus degino žvarbus vakaris vėjas
Ir kirto aštrūs ir skaudūs, ir pikti lašai,
O vinkšnos šaukė priekaištaujančia Medėja: —
O rudenie, kam šiąnakt vėjus atrišai?..

Matai — Naujosios Anglijos spalvingas spalis
Nukrito žemėn, ir jį jau sutrempė kely...
Numirs, ir vėl numirs gležnutė nei lapelis
Ant marių krašto dangiška Annabel Lee!..

Thompson, 1947.10.8

ORIENTALĖ

MĖLIS tik ir auksas, tik skliautai ir smėlis,
Ir tyla nei amžinybe ošianti naktis...
Eina karavanas, slenka it šešėlis —
Nusitiesęs, nusidriekęs, kaip buitis...

Ir kupranugario klimpstančios kanopos
Atneša iškeltas stiklines akis —
Nei gyvatė rangos nuo kopos į kopą
Tarp skliautų ir smėlio eisena klaiki!

Artinasi ryškūs jau varovų rūbai,
Supasi, linguoja prekės ir pirkliai,
Ir veidai atšiaurūs, prakaituoti, grubūs
Atpustytus kaulus stebi įžūliai...

Mėlis tik ir auksas, tik skliautai ir smėlis,
Ir tyla nei amžinybe ošianti naktis...
Tolsta karavanas, slenka it šešėlis —
Nusitiesęs, nusidriekęs, kaip buitis...

Putnam, 1949.12.8

LAPAI

KRINTA lapai, kaip paukšteliai iškėstais sparnais,
Lyg ieškodami dar vietos, kur nukrist:
Palytėję vienas kitą suskamba liūdnai
Ir vėl krinta nusigandę, netikri...

Lakūs, drąsūs ir išdidūs vasaros sapnai
Viens ant kito krinta kaupias po medžiu —
Ir svajonių skristi, veržtis viesulo sparnais
Nūn, po kojų gailiai čežant, negirdžiu...

Putnam, 1949.10.22

MIRTIS

NETYČIOM, nejučiom lašelytis,
Nei metalas gūdus stalaktituos,
Vienų vienas, apleistas, mažytis
Sudejuoja, kiaurymėn nukritęs...

Ir kai juodą, tartum kinų laką,
Ežerėlio paviršių palyti,
Ratiliukai pakriautėse šneka
Ir išbalę virpėdami švyti...

Thompson, 1947.9.18

GĖLĖS

ŠIĄ prietemą tylią, šią prietemą ramią
Žydėkite, gyvos, spalvingos ir kvapios
Bei nuostabios gėlės, ant vienišo kapo
Ir puoškit jaunystę priglaudusią žemę!

Nieks jūsų neskins čia, žydėkite, ramios
Ir nuostabios gėlės, ant vienišo kapo —
Nepražydusį žiedą priglaudusios žemės
Pabūkite maldos ir smilkalo kvapas!

Čia šypsos ir liūdi, čia miršta ir gema
Jaunystė ir gėlės, spalvingos ir kvapios...
O gėlės, žydėkit ant vienišo kapo
Šią prietemą tylią, šią prietemą ramią!

Putnam, 1951.3.31

GIEDRAS RUDENĖLIS

ŠTAI ATEINA giedras, linksmas rudenėlis...
Visas skliauto mėlis, miško pievų žalis
Gyvas ir spalvingas, it brangus emalis,
Tik upeliuos tyli tyras vandenėlis...

Ko gi tad nugelto beržas svyruonėlis?
Ko pačioj viršūnėj taip plazda lapelis?
Diena dieną seka, skuba metų dalys
Ir nugelsta visos žalios svajonėlės,

Kai tiktai pajunta rudenėlio gandą,
Kurs aliai žiedelį šalnomis nukanda,
Vėtromis praeina, nieko nepalieka,

Vasaros svajones paverčia į nieką...
O Dievuliau mano, kaip nūn giedras spalis
Ir kaip skliauto žydras mėlynas emalis...

Putnam, 1949.9.18

MANO GIMTINĖ

NENAŠŪS šaltžemiai ir pustomi smėlynai,
Molienos kietos, kaip pati buitis,
Mane pagimdėt, ilgesio kartaus mokinot
Ir sielvartu nudažėte mintis...

Panemunės paversmių, graužo nederlingo
Skurdi žemele, mėlynais šilais
Aukštai iškėlusi žydrius skliautus didingus,
Į mano širdį andai prabilai,

Lyg nulyta, pilka mano gimta pastogė,
Sužiurusi ketvirtiniais langais
Į dangų, žemę ir pakeleivingą žmogų,
Sulinkusi po metais ir vargais...

Iš prieblandų žiūrėdama į šviesą,
Iš ankščio — į akiračius plačius,
Tu išvydai žygiuojančią nemarią tiesą
Prieš neteisybės smūgius ir kirčius.

O nenaši žemele ir skurdi pastoge,
Iki langų sulindus į žemes,
Tu pažinai pačios smurtų viršūnės blogį
Ir sunkaus sielvarto pačias gelmes!

Nenašūs šaltžemiai ir pustomi smėlynai,
Molienos kietos, kaip pati buitis,
Mane pagimdėt, ilgesio kartaus mokinot
Ir sielvartu nudažėte mintis...

Grenoblis, 1941.10.4

VORUTA

BUVO šviesi naktis, kai sargybinio ragas
Sumaurojo siaubingas Vorutos pily,
Ir jo veriantį aidą — nejaukų, nesmagų
Pakartojo šilai, mėnesiena gili...

Lyg pavasario upė, pametusi vagą,
Atsibudusi virė ir šniokštė pilis...
Ir karalius iš bokšto pamatė, kad dega
Laužai ant kalnų, kad jį šaukia šalis...

Tai ir vėl, — tarė jis, — mano žemę gimtinę
Svetimųjų žirgai ten kanopomis mina,
Tai ir vėl, tai ir vėl atėjūnai pikti,

Mums ramybę sudrumstę, alkų ąžuolynuos
Mūsų šventą ir amžiną ugnį gesina...
Vėl, užėmusi žadą, jo klausė naktis...

RAUDA

TEKA Nemunėlis
Liūdnas ir nusekęs,
Verkia našlaitėlė
Ašarom aptekus.

Verkia našlaitėlė
Ant viešo kelelio: —
Varge vargužėli,
Kruvinas vargeli!

Šaltas rudenėlis
Ir dienelės blausios, —
Kur aš, našlaitėlė,
Galvelę priglausiu...

Putnam, 1950.2.6

PARTIZANO ŠERMENYS

RATU apstoję varnos krankia, pjaunas šunes,
Pasibaisėtinais isteriškais balsais
Suspigę, medžių blaškosi viršūnės,
O tujen vienas miesto aikštėje, rudens purve tysai...

Nebeužspaustos akys, nesudėtos rankos
Ir nenuplautas veidas — kruvinas, skaudus —
Nesistebi, kad pašarvoto nieks nelanko,
Giesmių negieda, žvakių nedega ir nekalba maldų...

Tai hunų ordos, barbaro kerštu įkaitę,
Tave išniekinio ir pabaisai, kaip maitą,
Tave paliko paukščiams ir šunims draskytų,

Kad kraupūs šermenys nuo žygio atbaidytų
Tuos, kurie tikra, nevystančia garbe žydės,
Kai tau skaudaus likimo amžiai pavydės...

Putnam, 1951.5.29

* * *

VIENAS kraujo lašas būt tave nuplovęs,
O varge jo vieno tu pasigedai,
Nors stiprybę sėmėm iš didžios senovės —
Liko netesėti mūsų pažadai...

Vienų vienas žodis būt tave apgynęs,
Bet varge jo vieno tu pasigedai,
Nors visi žadėjom mirti už tėvynę —
Liko netesėti mūsų pažadai...

Thompson, 1948.1.13

LAUKIMAS

MIELAS ir smagus laukimas
Atbanguoja vėjeliu,
Plaukdamas pilkais arimais,
Kalnais, slėniais ir keliu.

Nei pavasarių žalių
Kvepiantis žiedų dvelkimas,
Mielas ir smagus laukimas
Atbanguoja vėjeliu.

Ir toks šviesus džiaugsmas ima,
Kad atodūsiu giliu,
Kaip švelnus šilų ošimas,
Atneša puokštes gėlių
Mielas ir smagus laukimas...

Putnam, 1951.5.15

KRISTALINIAM KARSTE

1957

Anapus ilgesio ir sapno,
Anapus ir troškimų ir vilčių
Išsineria pasauliai kvapnūs
Neišspręstųjų paslapčių...

KRISTALINIAM KARSTE

KRISTALINIAM karste, ir nublyškus, nugeltus,
O miela ir graži, kaip gyva!
Ir nėra, kas tave iš to miego prikeltų
Ir kas man atgaivintų tave...

Tu anapus jau laimės, anapus jau skausmo
Ir anapus dienos ir nakties
Abejinga esi. Mano sielvarto šauksmas
Nenuplėš tau nuo veido rimties!

Kristaliniam karste, ir seniai jau be žado,
Gilų žvilgsnį uždengus vokais,
O rami, tartum viską pažinus ir viską atradus,
Prie krūtinės prispaudus laikai...

O man sunku aprėpt ir tikėt, kad tai tujen!
Kad tos rankos jau nieko neguos,
Kad tos lūpos netars anų žodžių šventųjų,
Neskambės serapimais danguos...

Kristaliniam karste mano laimė ir lobis,
Mano džiaugsmas ir mano prasmė!
Šermenų liūdesys mano sielą apgobęs,
Šermenų liūdesys ir giesmė...

O kaip vienas likau! Be tavęs pasimetęs
Vandenuos, kaip „Medūzos" plauste!
Tai bežadžiai tekės mano liūdesio metai,
Kad jau tu kristaliniam karste...

Brooklyn, 1953.4.17

POETO DIEVAS

MYLI mane, Dievuli geras,
Skliautuose šypsais ir sakai:
Tau upės bėga, girios šnera
Ir metų keičiasi laikai...

Prašai ar neprašai — tau duodu,
Ir net, kad duodu, nežinai:
Rasos lašely pasirodau
Ir skausmo taurėj sklidinoj...

Tau leidžiu klyst ir nusidėti
Aistrų žieduose ir purve,
Kad trauktų vėl skliautai žvaigždėti
Manęspi nusidėjusį tave...

Ir nesirūstinu, kad paikas
Malonių apsto nematai...
Tu mano mielas, geras vaikas —
Tą patį griauni ir statai...

Brooklyn, 1952.9.27

NIMIS PATETICE

TU MANO laimė, tu mano vargas,
Tu mano džiaugsmas, tu mano viskas...
Pasaulis juodas, pasaulis margas,
Pasaulis vaiskus akyse tviska.

Ar tu svajojai, ar tu tikėjais,
Ar tau vaikystės sapne sapnavos,
Kad mūsų laimės valtelę vėjai
Nuneš, o bangos įsisiūbavę

Į aštrią uolą kažkur suskaldys...
Kažkur suskaldys, ir nesvetingam
Krante užrėktos ges mūsų maldos,
Ges klyksmas skliauto stikle sustingęs...

Neges troškimai tiktai ir viltys,
Neges svajonės, sparnus iškėtę, —
Bekraščio tyro įkaitę smiltys
Nušvis miražais dar neregėtais...

Nušvis ir akys, darganas margę,
Nušvis, kaip naktį žaltvykslės tviska —
O mano laime, o mano varge,
O mano džiaugsme, o mano viskas!

Brooklyn, 1952.7.23

ŽVILGSNIS

ĮSMIGO man širdin, tarsi aštrus erškėtis,
Mergaitės žvilgsnis neapsakomai gražus,
Ir vėl pradėjau trokšt gyventi ir tikėti
Į neįtikimus troškimų miražus...

Paskui kenčiau tėvynės laimę, laiko lėtį,
O dienos, lyg šešėliai, slinko pamažu:
Norėjau verkti, juoktis ir galbūt mylėti,
Nes verkt, mylėti, juoktis miela ir gražu!

Taip šaukiantį sugrįžti žvilgsnį išnešiojau
Po svetimus ir karo nutremptus kraštus,
Regėdamas jame ir viltį, ir rytojų,
Išnyrančius iš slėgiančių rūkų tirštų...

Įsmigo man širdin, tarsi aštrus erškėtis,
Mergaitės žvilgsnis neapsakomai gražus,
Ir vėl pradėjau trokšt gyventi ir tikėti
Į neįtikimus svajonių miražus...

Villefranche-sur-Mer, 1941.8.2

* * *

TAI SKAUDU ir graudu... O Dievuliau brangus,
Kaip man šiandien šiurkšti vienumos ašutinė...
O užgriuvo sunkus pilkas švino dangus,
O paskendę varpai aimanuoja krūtinėj...

Ir taip skamba many, tartum laikas žvangus,
Lyg bangų ir uolų neprasmingos grumtynės...
Tai skaudu ir graudu! O Dievuliau brangus,
Kaip man šiandien šiurkšti vienumos ašutinė...

Spengia, ošia tyla tuštumoj begalinėj,
Kerta žvarbūs lašai vis anapus langų...
Atminimų skaudžių, labirintų, angų
Verias vartai plačiai sielvartingon kiaurymėn...
Kaip skaudu, kaip graudu, o Dievuliau brangus...

Paryžius, 1945.12.2

LIAUPSĖ

GARBĖ Tau ir šlovė, o Viešpatie mano,
Kad šią dieną išskyrei Tu man iš visų —
Neišsineria skausmas virš džiūgesio tvano,
Neprašaukia gėla tyro džiaugsmo balsų...

Lyg būtumei siuntęs čia angelą savo
Išvaduoti mane iš antrosios mirties —
Taip niekada laimė dar man nealsavo,
Taip toliai nešvito gražios ateities...

Paryžius, 1945.7.9

* * *

ATEIDAVO, paklupdžiusi ne kartą,
Siaubinga sielvarto diena,
Ir keikdavau savo likimą kartų,
Bet dar taurė nebuvo sklidina...

Ir trūko jai to vienų vieno lašo,
Kurs netelpa ir liejas per briaunas, —
Ir vėl, ir vėl man jį likimas neša,
Vėl rauda suspausta širdis mana,

Bet perveria ausis skardus metalas:
Ne čia dar sielvarto riba ir galas,
Ne taip širdis krauju ir ašarom pasrūva...

Tačiau, kai liejos taurė sklidina,
Kartojo švisdama širdis mana:
O fiat, Domine, voluntas tua!

Putnam, 1951.10.31

SENOVĖS POETAI

JUS, kaip vos išsiskleidusį žiedą,
Iš seniai nuskambėjusių amžių skinu:
Man dar šiltos jūs ašaros rieda
Ir dar skamba nemirę aidai ligi nū
Jūsų gyvojo balso ir jūsų sapnų...

Ir kinietis, ir persas, ir graikas
Nuostabiai artimi, giminingi, savi,
Jog net žodžiuose tolis ir laikas
Susilieja, ir plaukia nei upė žavi
Jie visi — amžinybėj jauni ir gyvi...

O nostalgija, meilė, troškimai,
Lakūs polėkiai, džiaugsmas, karti neviltis
Smelkte nusmelkia visą, ir ima
Taip ramint ir taip guost jųjų žodžiai šilti,
Jog nušvinta manos kasdienybės naktis...

Brooklyn, 1953.7.28

NEMUNO LEGENDA

Kažkas kelias, kyla, eina, aidi dainos...
Kelias eina iki žvaigždžių nusitiesusiu vaizdu.
Kelkis, mylima! gal tavo laisvė eina?
Kelkis, kelkis! ne iš miego, iš nelaisvės ir žaizdų!

LEDYNŲ, saulės ištirpdytų,
Vandens gausumo pilnumu
Tekėjo Nemunas į rytus
Tvindyti upių svetimų.

Ir tai ne pasaka, ne mitas:
Kadaise už laikų žaros
Tekėjo Nemunas į rytus,
Kaip nūn jis teka vakaruos.

Nekis srovės kryptis pakitus...
Dabar jau niekas netikės,
Kad vėlei Nemunas į rytus,
O ne į vakarus tekės!

Brooklyn, 1953.9.22

* * *

KAI niūrų žvilgsnį sukaupiu ir noriu
Išgriauti laiko sienas ir vartus,
Mintis nušvinta meteoru
Ir gęsta vėl staiga, ir vėl kartus,

Ir vėl kurtus širdies tiktai plakimas
Krūtinėj dunksi gresiančiu griausmu —
Baisi likimo baimė ima,
Ir nerimas vėl perveria skausmu:

Gal nieko jau nebus? gal viskas buvo?
Gal tik viena menkystė viešpataus?!
Ir Trakai negriauti sugriuvo,
Sunyko šiaip — nuo vėjo ir lietaus...

Brooklyn, 1953.4.22

SIAUBAS

NESTEBINA manęs, nejaudina manęs,
Ką tu esi įgijus laikinai,
Tik jaudina mane, tik gąsdina mane,
Ką tu esi praradus amžinai...

Nejaudina manęs, nestebina manęs
Visi tavieji žygiai atlikti,
Tik jaudina mane, tik stebina mane,
Kad tu prieš amžius vien buvai plati.

Nejaudina manęs, nestebina manęs
Visa tavo didybė kitados,
Tik jaudina mane, tik gąsdina mane,
Kad traukiesi pėda vis po pėdos...

Nejaudina manęs, negąsdina manęs
Ir ši dalia, ir ši diena karti,
Tik stebina mane, tik jaudina mane,
Kad lieki tu vis ta ir ta pati.

Nejaudina manęs, nestebina manęs,
Kad vis tiesos nemėgsti ir pyksti,
Tik jaudina mane, tik stebina mane,
Kad vis silpsti tolydžio ir nyksti...

Nejaudina manęs, negąsdina manęs
Šiandien likimas liūdnas ir baisus,
Tik jaudina mane, tik stebina mane,
Kad vis tirpsti ir liejies į visus...

Nestebina manęs, nejaudina manęs,
Ką tu buvai įgijus laikinai,
Tik jaudina mane, tik gąsdina mane,
Ką tu esi praradus amžinai...

Brooklyn, 1953.4.29

LIKIMO GIESMĖ

NIEKADA tau laimė nebuvo pražydus,
Nebuvai tu niekad sąmonėj pilnoj —
Mindaugą nužudė kerštas ir pavydas,
Vienas Gediminas krito Veliuonoj!

Tu ėjai per amžius, lyg per tamsų mišką,
Kur nebesimatė palaukių šviesos:
Ašaros ir kraujas tau po kojų tiško,
Neaprėpus kelio ir savęs visos.

O tavo valdovai, didybe apsvaigę,
Tik galybės siekė, degė pavydu:
Kiekvienas pradėjo, su kiekvienu baigės
Tavo kelio tarpas neviltim graudus.

Jotvingiai sutirpo, ir neramūs prūsai
Gynėsi ir žuvo patys sau vieni —
Taip norėjo ir tenai mus vedė mūsų
Laimė ir likimo žingsniai kruvini...

Neturėjai laimės, kelio nežinojai
Ir nebeieškojai tu pati savęs,
Tik kur akys vedė, tik kur nešė kojos
Eidama galvojai — laimė gal išves!

O smarki ir smulki, pavydi, kerštinga
Liejai savo tulžį ant savęs pačios
Ir, narse apakus, kryžkelių ir vingių
Nematei, kaip savo ateities karčios!

Ta diena sielojais ir šakas rytojaus
Tu pati įnirtus po savim kirtai
Ir, pati sau kelią erškėčiais išklojus
Ir jų neišbridus, po našta kritai.

Savo kunigaikščiais, didžiavais ir gyreis,
Kad jie veržės, ėjo į svečias žemes,
Tartum pats likimas tau būtų paskyręs,
Tau būtų nulėmęs nykti be prasmės...

Tu ieškojai garso ant Juodųjų marių,
Ant žydro Dunojaus tu pilis statei,
Kai iš tavo žemių tave pačią varė,
Kai savųjų marių tu jau nematei...

Niekada tau laimė nebuvo pražydus,
Nebuvai tu niekad sąmonėj pilnoj —
Mindaugą nužudė kerštas ir pavydas,
Vienas Gediminas krito Veliuonoj...

New York, 1953.2.13

PAVERGTOJI

APRĖDĖ, sese, vėl tave žičkeliais
Ir varo eit per aikštes ir gatves:
Minėt gegužę, kruviną jį spalį
Ir tyčiotis iš skurdo ir savęs.

Kaip baudžiavoj, tau kruvinam valdovui
Vėl reikia puoštis, šokti ir dainuot,
Savy slopinti karčiąją vergovę,
Pražydusią melsvų akių linuos.

Bet tu dainuok ir šok sau laisvės gandą,
Ir laikas vėl ją laukiamą atves!
Ir eik, sesute, eik dantis sukandus
Per lygų lauką, aikštes ir gatves...

Brooklyn, 1954.1.12

NAŠLAITĖ

JĄ VIS matau čiurotais marškinėliais,
Kietai nei kviečio varpos supintom kasom
Žydrų akių našlaitę piemenėlę,
Atbridusią ankstyvo rytmečio rasom.

Matau varge užguitą mažametę,
Likimo atiduotą valiai svetimų,
Ir kaip jinai baiminga, pasimetus
Gyvenime, be meilės, džiaugsmo ir namų!

Kaip stumdo žmonės abuoji ir skriaudžia,
Ir kaip ji pasiskųst neturi kam:
Tik vėjas neša jos dainelę graudžią
Ir sako sunkų sielvartą tuštiem laukam...

O kaip nepameti giedros tu veide?
Varge rugiagėlėm pražydusių akių?
Kietas kasas tik per petis nuleidus
Ji eina, žydi savo polėkiu lakiu...

Putnam, 1952.1.12

PASISKUNDIMAS

NE DĖL TO, kad ruduo, ne dėl to...
Ne dėl to, kad nukando lapus
Ir kad rūstauja vėtros piktos
Šakose vėl kaukimas kraupus!

Ne dėl to man graudu, ne dėl to...
Ne dėl to, kad žvarbusis lietus
Mums likimo kely nuolatos
Veiduose išvagoja metus!

Ne dėl to man baisu, ne dėl to...
Ne dėl to, kad užgriuvo dangus
Ir palaužė mus čia... Ne dėl to,
Ne dėl to, o tautieti brangus!

Brooklyn, 1953.12.4

PAVASARIO SIMFONIJA

Vėl kvepiančios glicinijų kaskados
Putodamos nuo stogo žemėn nusileis,
Ir vėl pavasaris lakštingalažadis
Kuždės žieduos su saulės spinduliais...

1. ADAGIO

ŠVELNUS, švelnus vėjelis pūtė,
O žemė pašalu kvepėjo —
Žydėjo vieniša kvaputė
Ir vagose vanduo klegėjo...

Klegėjo džiaugsmą dar nedrąsų,
Į saulę spindinčią žiūrėjo —
Svajonėm driko beržo kasos
Ir atsargi sula tekėjo.

Prabilo varpas, ir galingai
Laukais įmirkusiais nuėjo,
Ir supo kvapsnį stebuklingą
Pavasario lengvučio vėjo...

Ir nešė kvapą, dvelkė, pūtė
Švelnus vėjelis pralinksmėjęs —
Kvepėjo nuostabi kvaputė
Ir žemės pašalas, ir vėjas...

Putnam, 1952.1.2

2. ANDANTE

ŠNIOKŠČIA vandenys ištvinę,
Liejas per krantus, —
Vieversėlis krištolinis
Virpina skliautus...

Ir beržų vytelės juodos
Šiaušias pumpurais,
Ir lakštingalėlių godos
Trykšta vakarais...

Thompson, 1946.3.23

3. *MENUETAS*

EISIU, lipsiu ant kalnelio,
Rankele iš tolo mosiu
Ir pavasarėlį žalią
Šauksiu į laukus pilkuosius.

Gysta, skamba vieversėlis,
Kyla nuo drėgnos velėnos
Į skliautų bedugnį mėlį
Džiuginti kalnų ir slėnių.

Man akyse žemė sukas,
Žemė svaigsta, smenga, kelias...
O karklų linksmi katukai
Sidabrėja prie upelio.

Žysiu aš pati ir sprogsiu
Pumpurų žaliais lapeliais,
Ir vienų viena pašoksiu
Ant pradžiūvusios vejelės.

Šoksiu aš viena, kaip stoviu,
Suksiuos, trypsiu savo gėlą —
Pūpsinčią vėje rankovę
Virš galvos aukštai iškėlus!..

Putnam, 1952.3.11

4. SCHERZO

ŽYDRAME skliaute
Žydinti šakelė supas ir
Moja kregždutes,
Gaidomis ant laidų sutūpusias.

Skriskite smagiai
Žydrumon, kregždutės-seserys!
Jau gelsvi drugiai
Plazda, jau visai pavasaris!

Thompson, 1948.3.24

5. FINALE

BĖGIOJOME, klegėjome tyriau
Nei trykštantis vanduo, nei vyturėlis!
Šlaituose mėlynos žibutės kėlės,
Putojo blizgančios purienos ir jau,
Lyg infantės pirštai lesiną balandį,
Judėjo dulkdami žirginiai nukarti...
Visi, pavasariu apsvaigę ir girti,
Stebėjomės: — antai jau gervės skrenda...

Grenoblis, 1942.4.5

CHRONOS

Iš laiko ūkanų išnyra trys
Ir vis tos pačios šmėklos megalomanės:
Rūsti dievybė, kruvinas karys
Ir visagalė kurtizanė...

JIS EINA ir eina — atletiškas, jaunas —
Per šaltį ir karštį, per lietų ir vėją...
Šaltai, abejingai ir sopulį sėja,
Ir neša rūstybę, ir ašaras plauna...

Ir džiaugsmo, ir verksmo, ir mūsų rūstybės
Nemato, negirdi — visai jam nerūpi,
Kad išgąsčiu šaukiam, maldaudami klūpom
Ir trupinius renkam didžios amžinybės...

Brooklyn, 1953.5.15

ŠEŠTOJI DIENA

VEŠLIAI žaliavo žemė neišdžiūvus,
O skliautuose spindėjo amžini darbai...
Dar žemės dumblas drėgnas, šaltas buvo,
Tai lipdomas iš rankų tu sunkus dribai...

Ne vergą, žemės viešpatį padarė
Tave, sutingusį inertiška mase;
Įpūtęs savo kibirkštį nemarią,
Tau aitrų ilgesį paliko akyse...

Ir, atsistojęs prieš visatos mįslę,
Alsuodamas dievybės įkvėptu kvapu,
Jauti, kaip tvinksi, teka gyslom

Tas nuodėmingas žemės įgeidis kraupus:
Iš dumblo kilęs — žemėn nuolatos drimbi,
Tik retkarčiais Kūrėjo kibirkštim žibi...

Thompson, 1947.7.31

MALDA

KODĖL nūn, Viešpatie, esi rūstus ir kietas?
Kodėl nepakeli nūn rankos mum sudraust,
Kad nebegriūtų miestai, kraujas nesilietų
Nuo aklo narso to pamišėlio gudraus,

Kuriam liepei kadais pajungti visą žemę —
Ore ir vandenyse slypinčias galias,
Kad brolio artimo nereiktų skriaust ir žemint,
Pamynus jo svajas skausmingas ir valias...

Kodėl savosios išminties į jojo protą
Neįdiegi, neapšvieti savo šviesa,
Kad teistum, lyg rankas nuplovusį Pilotą,
Lyg parisėjų klausiantį: o kas tiesa?..

Kodėl nenukreipi į visatos tingumą
Jo viso dvasios genijaus ir įstangų,
Kad žemės turtų apstųjų daugumą
Vis gobtų geras, giedras-mėlynas dangus!

Kodėl jam leidi klaidžioti ir klysti?
Juk žemės kelias aiškus, tiesus ir platus!
Kodėl nepažaboji smurto ir menkystės,
Kai mes, lyg žvėrys, draskome vieni kitus?

Kodėl jo kūnas ir siela taip greit nužydi
Ir greit palūžta trapūs ilgesio sparnai?
Ir kodėl jį taip mažą į visatos dydį
Siunti gyventi nepasiekiamais sapnais?!

Nešips jo kardas, neapykantoj nulietas,
Ir jo puikybė veide niekad nenuraus...
Nebūki, Viešpatie, jam taip rūstus ir kietas,
Pakelk savo galybių ranką ir sudrausk!

Putnam, 1949.8.23

* * *

AK, KAIP nuostabiai tos žvaigždės žėri...
Jų taip nieks nematė, kaip tu jas matai,
Nes tik tau naktis akis atvėrė
Ir vienam tau žydi ir alsuoja visa tai!

Be tavęs nesiaustų marios, šilas
Be tavęs neoštų, nekristų rasa,
Nespindėtų nei dangaus šviesylai
Ir pragaištų, nugarmėtų visata visa...

Nors gal nieks tavęs nepastebėjo,
Nors gal nieks tavęs čia nepasiges,
Bet, kai mirsi, mirs diena ir vėjai,
Ir visi, visi žvaigždynai su tavim užges!

Thompson, 1946.10.25

AUTOBIOGRAFIJOS

ANTRŲJŲ VAINIKŲ AUTOBIOGRAFIJA

Mano gyvenimas labai panašus į karaliaus Edipo gyvenimą, žinoma, tik kol jis siauram kely nebuvo sutikęs savo tikro tėvo. Nei dora, nei yda nepasižymėjau. Jis ganė ir aš ganiau; jis ėjo pėsčias į Tebus, o aš pėsčias į Kauną.

Motina ir po šiai dienai didžiuojas mane skaityt išmokius. Skaityt aš pats dar penkių neturėdamas pramokau, bet per vasarą primiršau, o rudeniop jau ne juokais mane mokslan įkinkė. Tėvas prie Vilniaus vieškelio turėjo kalvę, kurioje per dienų dienas dandino priekalą, aišku, motinai teko mane mokyt. Svetimų vis būdavo pilna troba: šildosi, taboką krečia. Kartą mane motina prie svetimų žmonių pavaišino beržine. Vyrai pasisiūlė su metodais: vienas patarė nakčiai lovin pamerkt vadžias, o rytą mušt, kitas — pašaut ir apsvilinus lapes viliot ir t.t. Galop priėjo prie krosnies mažas juodais lopytais kailiniukais žmogutis, botkočiu išsižėrė žariją ir paėmęs ją nuogais pirštais prabilo: ,,Žinot ką — jį, žaltį, reikia atiduot burliokui Kirijanui kalakutus ganyti''. Įbedė jis į mane akis ir, pirštu prispaudęs žariją prie pypkės, prašneko: ,,Matai, kalakutas, kol nepiktas, mažas, bet kai supyksta, tai išsipučia, kaip šieno kupeta, o kad išleidžia snapą — kaip verpsčioką''. Kalakuto aš kaip gyvas nebuvau matęs, tai man ir blusos apmirė. Žmogutis tuo tarpu išsitraukė iš pasuolės maišą, išdulkino

jį į lovos koją ir, klastingai žiūrėdamas, artinosi prie manęs, aš, žinoma, sušukęs ne savu balsu, nubėgau užkrosnin, kur palūžusia koja gulėjo senelis. Senelis mane lazda nuo to žmogučio atgynė.

Rytojaus diena buvo graži: atšilo langas, lauke pažeme ritos saulė, o daržely sniegenos peliauodegės aižė. Aš niekad taip garsiai ir tragiškai neskaičiau, kaip tąsyk, ir niekad taip nenorėjau mokytis, kaip tąsyk. Jau gerai įdienojus, pažastiniais ramentais prie manęs atlingavo senelis. Aš norėjau kuo nors atsidėkot jam už vakarykštį, bet neradau žodžių. ,,Nesiseka, — sakau, man, seneli, — aš turbūt skaityt niekad neišmoksiu''. Jis mane padrąsino: ,,Ką? Tu ne tik skaityt ir rašyt, bet ir paišyt išmoksi''. Netikėjau, bet klausyt buvo gera, tai aš jam ir sakau: ,,A tu žinai, seneli, kur dabar dėdė gyvena?'' Dėdė buvo Amerikon išvykęs, o pro langą horizonte matės mėlyno šilo kraštas. Senelis pakratė galvą, tai aš ir sakau: ,,Dėdė, seneli, tuoj už šito miško''. Senelis pažiūrėjo į mane ir linguodamas galvą atsakė: ,,Eik tu, dėdė labai toli, už marių, o už šilo Viršužiglio kaimas''. Visą vasarą džiaugiaus žinąs, kur dėdė gyvena, ir tąsyk labai gailėjaus seneliui apie tai prasitaręs. Vadinasi, pirmas poeto debiutas nepavyko.

Be kita ko, netoli to šilo, Kampiškių dvaro (Aukštosios Panemunės valsč.) kumetinėj 1904 metų švento Jono naktį aš pirmą kartą balsu pareiškiau nepasitenkinimą šiuo pasauliu.

MANO GYVENIMAS

1. *Geneologija*

Mano tėvas gimė 1873.3.4. Gastilonių k., Rumšiškių vls., kur mano prosenelis buvo atitremtas po 1831 metų. Jis buvo sužeistas ir netekęs kojos, tai jo brolius ištrėmė į Sibirą, o jį kaip invalidą atitrėmė iš už Gardino į Gastilonis: jis visą savo gyvenimą turėjo registruotis kas savaitė valsčiuje. Jis išėjo užkuriom už našlės Kursienės ir turėjo du sūnu, kurių vienas savo ruožtu išėjo užkuriom į užnemunės Mozūrų k., o mano tėvo pusės senelis Matas liko valdyti šešių dešimtinių ūkelį. Jis mirė jaunas gana

keistomis aplinkybėmis: išėjo artų su jaunų jautukų jungu karštą vasaros dieną, ir užsikimšo jam beariant žagrė, jis norėjo atkrapštyti noragą, bet tuo tarpu varmų sugelti jautukai pradėjo gylioti, ir užkliuvo noragas už rankos sausgyslių, ir jį su žagre mirtinai užtrankė. Jis buvo vedęs Oną Simonavičiūtę iš Rumšiškių miestelio ir paliko keturis mažus vaikus: Vincą, Kazimierą, mano tėvą — šeštus metus beeinantį, Antaną ir Agotą. Mano senelė pasiėmė užkurį, tūlą Paukštį iš Amalių. Motina vaikus vis dėlto leido mokytis, ir mano tėvas baigė pradžios mokyklą. Tėviškė turėjo kliūti vyriausiam sūnui, nes dalintis nebuvo kas. Tėvą leido pradžioje mokytis kalviauti pas žydą, dirbusį prie fortų Petrašiūnuose (prie Pažaislio), bet ten jis nieko doro išmokti negalėjo, nes tasai tėvo meistras nieko kito neveikė, kaip tik smailino kastuvus ir kitus kasimo įrankius, tai yra, visą dieną apsukos mušti didžiuoju kūju. Kaimynai pamatė, kad meistras vaiką galįs visai pribaigti, paveikė motiną, ir ji tada jį atidavė kitam kalviui per gizelį į Šlienavą arti A. Panemunės. Tas kalvis turėjo didelį ūkį ir daug gizelių, kurie taip pat ne tiek mokėsi amato, kiek dirbo ūkio darbus, bet po kelerių metų jį padarė neblogu kalviu. Iš pradžių jis dirbo Šančiuose Šmito fabrike, o paskui dirbo kaip savistovus kalvis dvaruose: Pauoly ir Kampiškėse. Bedirbdamas dvaruose jis šiek tiek susitaupė, jog galėjo ant bevaikio dėdės žemės pasistatyti kalvę. 1901 metais jis vedė Marijoną Razulevičiūtę. Mano motina sunkiai sugyveno su dėdiene, tėvas tapo dėdės bernu ir neturėjo laiko pasistatyton kalvėn užsukti. Tai broliai jam pastatė kalvę Gastilonyse, kur gimė mano brolis Juozas. Ten jam kalviauti nesisekė. Tai jis vėl sugrįžo į Kampiškes, kur gimiau aš ir mano sesuo Veronika.

Mano motina kilusi iš Rusonių k., Žiežmarių vls. Visas Rusonių kaimas, mainant dvarininkams žemę baudžiauninkus išsivestinai, buvo atsikėlęs iš Juknonių (Trakų ar Kietaviškių vls). Mano motinos motina buvo kilusi iš Livintų, Elzbieta Sidaraitė, o jos sesuo Ona buvo nutekėjusi už Jurgio Simanavičiaus, ta dviguba savybė ir nulėmė, kad Jurgis Simanavičius, būdamas bevaikis, daugiau linkęs buvo palikti savo ūkį mano tėvui. Visos tos žinios turėjo didelės svarbos mano gyvenime.

Mano tėvo protėviai buvo bajorai, ir sodžiuje iki pat mano tėvo buvo jaučiama kaimietiškai žiauri ksenofobija, kaip įsilaužusių prašalaičių į sodžiaus bendruomenę. Tas pats buvo, kai mano tėvas atėjo į Rumšiškes. Rumšiškių miestelis buvo didžiojo kunigaikščio dvaras. Yra pora Vytauto laiškų, datuotų toje vietoje: „Padaryta Rumšiškėse, mūsų kunigaikštiškame dvare" (cf. Codex epistolaris Vitoldi). Miestelėnai iki pirmojo Pasaulinio karo gyveno sena miestelio garbe ir gyrėsi amžių amžiais esą laisvi žmonės ir niekad niekam baudžiavos nėję. Kiekvieną atsikėlusį laikė įsibrovėliu ir svetimu. Tasai senas laisvų tradicijų miestelis taip pat ksenofobija sirgo: tėvas ir čia iš miestelėnų susilaukė didelio nedraugingumo. Kai jis buvo tik kalvis, jie į jį tik su panieka žiūrėjo, bet kai dėdė norėjo legalizuoti padėtį, užrašydamas savo žemę, ir ypač kai miestelio ūkius skirstė vienkiemiais, miestelio vyrija nutarė tėvui neleisti pasirinkti vienkiemio vietos ir privertė paimti sklypą ganyklose per tris kilometrus už miestelio.

Tėvas nemėgo žemės ūkio darbų ir žemę iš dėdės ėmė, norėdamas turėti kalvę miestelyje.

2. *Gyvenimas*

Gimiau 1904.7.7. Kampiškių dvare. 1907 metais tėvai atsikėlė gyventi į Rumšiškes. Mūsų sodyba buvo ant Pravienos upelio kranto už Kaukakalnio piliakalnio, nuostabiai gražioje vietoje. Nežiūrint to, kad net mažų vaikų, kaip įsibrovėlių, nemėgo kiti mano amžiaus vaikai, mano jaunystė buvo labai giedra: dėdė turėjo pusininką, ir tėvas tik retais atsitikimais padėdavo ūkyje. Jis turėjo darbo, ir mes labai gražiai gyvenome. Tėvo svajonė buvo vaikus pamokyti, kad baigtų pradžios mokyklą ir perimtų jo amatą. Brolis augo ir nė kiek nelinko kalviauti, nors gabumų ir rodė. Tada tėvas dėjo vilčių į mane, bet aš ne tik noro, bet ir gabumų nerodžiau.

Tėvas brolį ir mane mokė lietuviškai ir aritmetikos namie. 1912 metais jau reikėjo pradėti ūkininkauti ganyklose gautame sklype, ir mane su broliu pristatė ganyti. Ganiau net aštuonerius metus.

Tada prasidėjo mūsų visų ir mano vargas bei skurdas. Tėvas turėjo santaupų ir lengvai persikėlė, bet jau buvo gimę net šeši vaikai (dvi sesytės visai mažos mirė). Keliantis vienkiemin, sunkiai susirgo motina, tėvas daug išsikaštavo motiną begydydamas, ir aš jau turėjau prisidėti prie ekonominių namų reikalų: ganyklos išplėšti buvo sunku, tai tėvas sumanė jas sekančiu būdu išnaudoti: priimti ganiavai žydų karves. Aš jas kiekvieną rytą turėjau iš miestelio parsivaryti ir nuvaryti vakare. Brolis su samdiniu ūkininkavo, o tėvas dirbo kalvėje. Tėvas, negalėdamas būti kalviu ir nenorėdamas ūkininkauti, nepajėgė tinkamai įsikurti, bet vis dėlto prieš vokiečiams užeinant jau buvo gerokai žemės prasiplėšęs ir jau pasiauginęs gyvulių. Mano kalviavimas vis buvo aktualus, bet ūkyje visi reikalingi, ir aš jau neatlikdavau. Man jau buvo burtas kritęs kalviauti: būdamas gyvas kūdikis, dar Dvareliškėse buvau labai sunkiai susirgęs kažkokia vaikų liga, po ligos mano net būdas pasikeitė: iš drąsaus ir gyvo kūdikio pasidariau bailus, melancholiškas liguistas ir labai opus, įsimesdavo dedervinės ir ilgai negydavo. Visiems buvo aišku, ypač motinai, kad aš kalviu tegalįs būti, nes ūkiui būsiąs per silpnas, bet tai ateities reikalas dar buvo, nes pirma reikėjo baigti pradžios mokyklą. Aš jon pradėjau eiti 1913 metais, bet susirgau ir iki vokiečių okupacijos negalėjau eiti mokyklon. Tėvas tačiau mane mokė, kiek galėjo, namie, taip kad aš 1917 metų rudenį pradėjęs eiti pradžios mokyklon, per du metu baigiau. Paskutiniais metais mano mokytoja buvo tūla S. Vaicekauskaitė, kuri rado mane gabų ir norėjo, kad mane tėvai leistų mokytis. Ji juos kalbino ir prikalbino, nors vėliau paaiškėjo, kad įvyko tikras nesusipratimas. Mokytoja mane išvežė egzaminų į Kauną. Tėvas manė, kad aš einąs laikyti pradžios mokslo diplomo, bet aš 1919.9.1 metų rudenį išlaikiau egzaminus į antrą gimnazijos klasę ir grįžau namo tik po poros savaičių. Tėvai, nors nebuvo iš ko, sutiko su likimu ir mane pradėjo leisti į mokslą. Tuos metus, nors mano pasiruošimas nebuvo pakankamas, šiaip taip persiritau į trečią klasę, bet sekančiais metais likau. Kaunas man didžiai nepatiko: apsigyvenau Jonavos gatvėje, kur tegirdėjau tik žydiškai, lenkiškai ir rusiškai. Krautuvėse negalima buvo susikalbėti lietuviškai. Bet

tai man išėjo į naudą: praktiškai pramokau lenkiškai ir rusiškai, ir net žydiškai galėdavau bet ką kasdienišką nusipirkti. Mano buto šeimininkė, sulenkėjusi lietuvė, turėjo dvi dukteri ir du sūnu. Vyresnioji duktė turėjo palinkimo į literatūrą, ir aš, dar trečioje gimnazijos klasėje bebūdamas, pradėjau skaityti didžiuosius klasikus tai rusiškai, tai lenkiškai. Buvau labai žemo ūgio ir nedailios išvaizdos, bei skurdžiai dengtas, tai prie manęs draugai nelipo ir aš prie jų negalėjau pritapti. Tai mane traukė į mano paties kiautą, susimąstymą ir knygas. Mėgau dideles knygas, kurį laiką rodžiau gabumų piešimui ir dažais tepliojimui, bet ir tai kitaip: domėjausi dideliais dailininkais ir pirkdavau garsiųjų galerijų atvirukus. Tik penktoje klasėje atsirado draugas, gana dabita ir poniškas, kuris pradėjo manimi domėtis. Tai buvo Petras Juodelis. Jį stebino mano apsiskaitymas. Ir visi likusieji gimnazijos metai slinko jo šešėlyje, o gal net globoje. Gal jis buvo kiek mažiau už mane apsiskaitęs, bet jo apsiskaitymas buvo metodingas. Jis stengėsi net mano lektūrą tvarkyti. Aš negalvojau būti literatu, bet klasėje buvo, lygiai kaip Juodelis, iš Ukrainos sugrįžęs keistas vaikinas: visada susimąstęs, visada tarp munderielio sagų užsikišęs ranką, visada į visus ir ypač į mus su kainiška panieka juodomis akimis težiūrėdamas. Tai buvo poetas Romualdas Mironas (boksininko, sanskritininko ir artistės Mironų brolis). Jis žiemą, susirgęs vidurių šiltine, mirė. Jis paliko pluoštą rusiškų ir lietuviškų eilių ir porą misterinių vaizdelių. Man ir šiandien ausyse skamba jo dvieilis: veltui semsi vandens, nepasemsi žvaigždės... Man rodosi, kad iš jo galėjo išaugti labai didelis poetas. Juodelis, kuris buvo spėjęs geriau susipažinti su Mironu ir sudėti daug vilčių, o ir pats dar tada turėjo pretenzijų į poeziją, paminėjo klasės draugą, pastatydamas vieną jo misterijų ir suruošęs leidinuką Mironui paminėti. Tam leidinėliui jis ir manęs prašė ką nors parašyti. Aš parašiau alegorinį trijų sąsiuvinio puslapių vaizdelį, pavadinęs jį Primula ar Primavera (apie žolynėlį, vadinamą šv. Petro rakteliu). Juodeliui rašinėlis labai patiko, ir jis manyje atrado poetą: tvirtino ir neatleido, kad aš turįs rašyti eiles. Nemanau, kad be šių įvykių ir žmonių aš būčiau kada nors pradėjęs rašyti. Jei neklystu, kitų metų rudenį toje pat mokyklo-

je atsirado kitas draugas, kuris jau visai kitaip mane poetu vadino, tai buvo Antanas Miškinis.

Septintoje klasėje atsirado kitas Aleksandravičius, Konradas, poros metrų vyrukas. Gal tai buvo ir Mykolo Biržiškos sąmojus susodinti mudu į vieną suolą, nes buvo viekšniškis. Ir tas per pirmąją pamoką pradėjo mane kamantinėti, koks aš esąs Aleksandravičius: paprastas ar Kosu. Man prisiminė tėvo kalvėj iš Gastilonių atvežtas ir viename sienojuje įrašytas stambiomis raidėmis raudonuojantis Kossu bagatyr: zegar jiest, a chleba net. Aš jam atsakiau, kad taip, kad mes vadinami Kosu ir kad mano protėviai kilę nuo kažkur užu Gardino, ir kad buvę bajorai. Jis man pasakė, kad sukilime kovojo trys broliai: du rusai suėmė ir ištrėmė į Sibirą, o tretį atitrėmė kažkur netoli Kauno. Mus pravardžiavo Kuosa, lygiai it tuos, kurie Mozūruose gyveno, bet Jurgis Simanavičius, kuris apie mano tėvų geneologiją daugiau kalbėjo negu mano tėvas, sakydavo, kad ta pravardė eina ne nuo žodžio kuosa, bet nuo lenkiško žodžio dalgis. Aleksandravičių herbe yra du dalgiu ir kardas. Reiškia ,,dalginiai'', gal atskirti nuo kitos šeimos, kuri herbe turėjo kirvį. Tėvas tą pravardę laikė paniekos žodžiu. Aš visai kitaip į tai žiūrėjau, ir vieną vertimą esu pasirašęs dar gerai prieš tuos laikus Kuosos slapyvardžiu. Tik iš bendrapavardžio Konrado sužinojau, kad esu gediminaitis. Bet ne dėl to aš prie savo pavardės pridėjau Kossu, kad norėjau būti bajoras, jei būčiau tai daręs, tai būčiau arba tą žodį vertęs lietuviškai, arba lenkišką priedą būčiau prisidėjęs. Ne, aš norėjau tik parodyt visai ksenofobiškai apylinkei, kuri gėlė dešimtmečiais neišsitrynusiais sienų įrašais, — dėl to aš jį paėmiau iš kalvės sienojaus pacituoto įrašo. Aišku, tai buvo bravūra, ir aš nežinau, ar aš galiu jaustis savo giminės garbę apgynęs. Paskutines dvi klases eidamas, jau turėjau uždarbiauti pamokomis.

Gimnazijoje aš jau buvau parašęs arti dešimties eilėraštėlių, kurių bent pusė rado vietos knygose. Nebuvau veržlus. Kiti draugai: Miškinis ir pats Juodelis savuosius spaudė ir manuosius piršo vienur kitur, aš niekur. Mokinys buvau labai vidutinis: ir gal greičiau ne dėl gabumų, bet kažkokio nekreipimo dėmesio į mokslą, tai buvau tipiškas trejukės mokinys. 1927 metų pavasarį

baigiau Aušros gimnaziją ir įstojau į Vytauto Didžiojo universitetą. Norėjau tik studijuoti, bet lėšų nebuvo, tai pastudijavęs nepilną mėnesį, susiradau nežymią vietelę Žemės Banke. Aišku, studijos buvo labai silpnos, ypač kad banke reikėjo dirbti ir vakarais. Truputį gal ir bohemiškas gyvenimas mane nuo studijų atitraukė. Po trejeto metų, nemokėdamas susitvarkyti savo gyvenimo, studijas nutraukiau. Ir tik 1936 metų vasarą Švietimo ministerijos valdininkai, susidomėję mano Mickevičiaus ,,Alpuharos'' vertimu, pasiūlė man stipendiją studijuoti. Studijavau filologiją, literatūrą ir medievalistiką. 1940 gavau Grenoblio universitete licenciato laipsnį. Maniau, kad mano mokslai bus pasiekę galą. Mokytis man buvo miela, bet nelengva. Ten susitikau savo draugą ir mokytoją prof. Antonin Duraffour, kuris man yra tiek gero padaręs, kaip niekas kitas žemėje. Turiu galvoje jo pastangas ištraukti iš vokiečių nagų.

Apleidau Lietuvą liguistas. Prancūzijoje atkutau, ir bendrai ar nebus giedriausi mano gyvenimo metai, tiesa, dėl daugelio priežasčių jie negalėjo būti kūrybingi: studijos atimdavo mano visą laiką. Būdamas Prancūzijoje, tris kartus lankiausi Italijoj. Griuvo Prancūzija, ir visam pasauliui grėsė naktis, bet aš buvau laimingas, nes maniau, kad štai galėsiu grįžti ir turėti artimesnį darbą, o gal ir laiko raštui. Deja, mano svajonės buvo tuščios, į trečią dieną sužinojau, kad aš netekau brangiausio daikto žemėje — tėvynės. Pirmus metus aš skyriau kovai dėl laisvės: verčiau prancūzų kalbon žinias apie Lietuvą, rašinėjau šį tą lietuviškon spaudon, bet iš to, mačiau, maža naudos — tie, kurie toliau gyveno, nesuprato, kokia baisi nelaimė buvo gulanti pasaulį. Aš gavau mažą stipendijėlę iš Prancūzų Užsienių reikalų ministerijos: man reikėjo už ją atsilyginti tam kraštui, kuris mane rėmė, dėl to pasiėmiau darbą, kurio patys prancūzai, kaip ilgo ir kruopštaus, nesiimdavo. Aš buvau gerai išstudijavęs senąją provansalų kalbą, dėl to pasiėmiau datuoti laike ir erdvėje septynis eretikų atliktuosius Šventojo Rašto vertimus. Rankraščiai kalbiniu atžvilgiu nusitęsę nuo Pirenėjų iki Italijos Alpių slėnių. Medžiagos tvarkymas užsitęsė net du metu ir prisirinko apie 20000 atskirų lapelių. Aš pamačiau, kad aš galiu tapti benediktiniško kantrumo

darbininku. Kai pradėjau darbą redaguoti, užrašė mane vokiečiai darbams statyti Atlanto pylimą. Jei ne mano profesorius Antonin Duraffour, kuris per bjaurią šlapdribą sukorė 34 kilometrus, vargu ar aš rašyčiau dabar šiuos žodžius: jis rado man fiktyvią nakties sargo vietą Merlin-Gerin dirbtuvėse, ir aš galėjau šiaip taip pabaigti ir apginti savo tezę 1944. Po to dar kurį metą gyvenau prie Nicos ir tyrinėjau archyvus, ir Paryžiaus valstybinės bibliotekos rankraščių skyrių. Iš čia persikėliau į JAV.

REDAKCIJOS ŽODIS

Pirmiausia — truputis istorijos. 1971 metais mirusi Konstancija Rudaitytė testamentu 20% savo turto paliko Lietuvių fondui geriausiam jos mirties metais lietuvių rašytojui premijuoti (''an award to be given to the best Lithuanian writer of the year of my death''). Vykdydamas testatorės valią, Lietuvių fondas sudarė Lietuvių fondo Rudaitytės literatūros premijos komisiją, jos pirmininku pakviesdamas Leonardą Andriekų, nariais — Alfonsą Nyką-Niliūną, Viktoriją Skrupskelytę, Rimvydą Šilbajorį ir Antaną Vaičiulaitį.

Komisija 1973 metų gruodžio 15 dienos posėdyje Washingtone visais balsais geriausiu 1971 metų rašytoju pripažino Joną Aistį, rekomenduodama premijos pinigus sunaudoti akademinius reikalavimus atitinkančiam jo raštų išleidimui.

Komisijos sugestijos įvykdymui reikėjo formalaus Jono Aisčio įpėdinių (šiuo atveju — žmonos ir vaikų) sutikimo, kuris buvo gautas, ir netrukus po to poeto literatūrinio palikimo saugotoja Aldona Grajauskaitė-Aistienė raštams redaguoti pakvietė Vincą Maciūną (prozai) ir Alfonsą Nyką-Niliūną (poezijai). Vincui Maciūnui po kurio laiko atsisakius, į talką buvo pakviestas Antanas Vaičiulaitis.

Tiek istorijos. Dabar trumpai apie raštų leidimo pobūdį ir apimtį. Savaime aišku, apie premijos komisijos sugestionuotą akademinius reikalavimus atitinkantį leidimą negali būti nė kalbos. Tam trūksta elementariausių sąlygų: didesnės laiko

perspektyvos, Lietuvoje paskelbtųjų knygų rankraščių (kurie, bent tuo tarpu, neprieinami), ankstyvosios korespondencijos etc. Tad tenka apsiriboti žymiai kuklesniu uždaviniu bei tikslu — vienoje vietoje sukaupti visus redakcijai žinomus ir prieinamus atskiromis knygomis išleistus, periodikoje paskelbtus ir rankraščiuose likusius šio rašytojo kūrinius. Į šį raštų leidimą neįeis tik jo disertacija *Étude linguistique sur les traductions en ancien provençal des textes évangéliques.*

Raštų iš viso numatomi keturi tomai. Pirmajame bus dedama *Poezija* (2-osios laidos pakartojimas) ir autobiografijos; antrajame ir trečiajame — *Dievai ir smūtkeliai, Apie laiką ir žmones, Milfordo gatvės elegijos, Šiapus ir anapus* (paties autoriaus ruoštas spaudai, bet nespėtas paskelbti straipsnių rinkinys) ir į rinkinius neįėję publicistiniai straipsniai; ketvirtajame — į rinkinius neįėjusi arba rankraščiuose likusi poezija, dramos, dailiosios prozos fragmentai, literatūros kritika, polemika, straipsniai literatūrinėmis temomis, spaudai duoti pasikalbėjimai, etc. Trijų paskutiniųjų tomų apimtis juose spausdinamųjų dalykų ir eilės tvarkos požiūriu leidimo eigoje gali šiek tiek pasikeisti.

Ruošiant tekstus spaudai, buvo griežtai laikomasi paskutinės autoriaus redakcijos. Taisyta tik rašyba, ją, kiek tai įmanoma, sunorminant, korektūros klaidos bei kiti akivaizdūs apsirikimai, tačiau palikti autoriui būdingi rašybiniai „užsispyrimai", kaip *įkyro, įkyrę* ir dar vienas kitas; šiek tiek pakoreguota skyryba, kurioje poetas nesilaikė jokios aiškesnės sistemos. (Plačiau apie tai *Paaiškinimuose*).

Redakcija dėkoja Aldonai Grajauskaitei-Aistienei už nepailstamą rūpestį bei pastangas šį raštų leidimą organizuojant, kaupiant po visus pasaulio kampus išsimėčiusius raštus, parūpinant sunkiai prieinamų originalų nuorašus ir pateikiant tik jai vienai žinomos informacijos, liečiančios poeto gyvenimą ir kūrybą; taip pat Vincui Maciūnui už jo atliktus paruošiamuosius darbus pradiniame redagavimo tarpsnyje.

JONO AISČIO POEZIJOS PARAŠTĖJE

Pradedant rašyti šį palydimąjį žodį Jono Aisčio *Raštų* poezijos tomui, man visų pirma sunku susigyventi su faktu, kad štai jau keturiolikos metų tarpas skiria mus nuo jo mirties datos (1973) ir lygiai tiek pat metų užsitęsusios retai kieno sutrikdytos tylos apie jo poeziją, kurią prieš ketvertą dešimtmečių mintinai mokėjo galima sakyti visa Lietuva, kiekvienu atveju visas mokyklinis Lietuvos jaunimas. Iš kur ir kokiu būdu atsirado ta nejauki tylos siena? Kodėl šiuo „silent treatment" baudžiamas vienas didžiausių nepriklausomybės periodo (o gal net ir visų laikų) lietuvių poetų?

Taigi — kodėl? Prieš bandant atsakyti į šį klausimą, reikėtų pastebėti, kad Aistis visuomet buvo daugiau skaitytojų negu kritikų poetas ir kad jo santykiai su kritika niekad nebuvo per daug intymūs, greičiau šaltoki, nors ir korektiški: savo skaitytojus jis norėjo pasiekti, jiems prabilti tiesiog, be jokių tarpininkų. Tad kritikai jį lyg ir palikdavo ramybėje, nenorėdami aukščiau minėto santykio su skaitytojais drumsti. Bet dabar, poetui mirus ir asmeninėms laikysenoms abipusiai nebegaliojant, visa tai nebeturi jokios reikšmės. Tad priežasčių reikėtų ieškoti kitur — istorinių įvykių eigoje, pakreipusioje jo poeziją niekam nelaukta kryptimi, nebe visada sutampančia su ligtolinės jo poezijos skaitytojų bei kritikų ir poezijos kaip poezijos interesais. Viena svarbiausių šios netikėtos metamorfozės priežasčių buvo nepriklausomybės praradimas, užklupęs poetą užsienyje. Čia ir įvyko lemiamas

lūžis: Aistis, skaitytojams tuomet dar tebežinomas Jono Kossu-Aleksandravičiaus ir Jono Kuosos Aleksandriškio vardais, staiga, Algirdo J. Greimo žodžiais tariant, savo ,,nušiurusį lakštingalos rūbelį'' pakeitė poeto-piliečio ir tautos žadintojo toga, kuriai nusivilkti savo laiku ištisoms poetų kartoms reikėjo tiek daug pastangų ir laiko. (Aldonos Aistienės liudijimu, jis tatai daręs pilietinės sąmonės diktuojamas: kuo nors padėti savo laisvę bebaigiančiai prarasti tautai). Tapęs ,,jaunystės klaidų ir nežinojimų'' atsižadėjusiu patriotiniu heroldu, Aistis net ir grynai formalinėje plotmėje grįš prie seniai atgyvenusių ir nebefunkcionalių poetizmų, ims naudotis laiko kontekste mažai ką arba nieko nebesakančiais gatavais savo tėvų kartos patriotinės poezijos arsenalo trafaretais etc.

Pirmoji žymesnė naujojo Aisčio akistata su publika įvyko 1942—1943 metų žiemą vokiečių okupuotame Vilniuje. Tai buvo jo iš Paryžiaus Lietuvą pasiekusio (per Antaną Miškinį) rinkinio *Be tėvynės brangios* rankraščio pusiau viešas skaitymas vienoje Humanitarinių mokslų fakulteto auditorijoje, neoficialiam universiteto literatų globėjui V. Mykolaičiui-Putinui dalyvaujant. Šiame rinkinyje, kaip žinoma, šalia *Vėlinių, Šv. Sebastijono* ir *Spalvingo rudens* jau buvo ir *O tautieti, Tėviškės žemelė, Mes neleisim, Tu vis, Be tėvynės brangios* etc. — eilėraščiai, pilni patriotinio entuziazmo (gal ir pateisinamo gyvenamojo laiko fone), bet toli gražu nebeprilygstantys jo nepriklausomybės periodo poezijai ir dažnais atvejais stovintys ant poezijos ir nepoezijos ribos.

Aisčio transfigūraciją buvo didelis smūgis jo skaitytojams ir ypač priaugančiai jaunų poetų kartai, kurios nemaža dalis rašė didesnėje ar mažesnėje jo įtakoje. Neišvengiamai atsirado antagonizmo nuotaika, pozityvų santykį su buvusiuoju stabu pakeitė negatyvus, ir taip užsimezgė vadinamasis generacijų konfliktas, kuris, jau emigracijoje, praktiškai tęsis iki šešiasdešimtųjų metų pabaigos. Istoriškai žiūrint, Aisčio posūkis saugios ir išbandytos (klasiškos) poezijos kryptim suvaidino (nors tai gal ir paradoksas) tam tikra prasme teigiamą vaidmenį: ne vienam pradedančiajam padėjo išsimušti iš jo poveikio orbitos. Po keturių pirmųjų rinkinių pasirodymo Aisčio įtaka buvo tokia visuotinė

ir viską užgožianti, jog jo poezija besimokančio jaunimo akyse buvo tapusi pačios poezijos sinonimu. Apie 1935 metus pradedančiajam poetui, norinčiam su savo kūryba patekti į spaudą, *kitaip* rašyti būtų reiškę rašyti tik sau. Toks absoliutus dominavimas nebuvo naudingas nei Aisčiui (gal kaip tik dėl to jis nepaliko nė vieno dėmesio verto įpėdinio), nei jo imitatoriams (kurių dauguma dingo užmaršty), tad reikėjo, kad kas nors sudrumstų šią pavojingą idiliją. Ir, kaip matėme, tuo pasirūpino pats Aistis.

Dar vienas įdomus tame pačiame kontekste minėtinas dalykas, kuris, tiesa, priklauso ne tiek poezijos, kiek vardo mistikos sričiai, yra Aisčio „kurso keitimo" vyksmo sutapimas su jo literatūrinio ir pilietinio vardo keitimo procesu. Kaip žinome, visa jo nepriklausomybės periodo poezija buvo paskelbta Jono Kossu-Aleksandravičiaus (kuriuo jis ir po šiai dienai minimas Lietuvoje) vardu. Bet 1940 metais, leisdamas keturis lig tol pasirodžiusius rinkinius apimančią *Poeziją*, jis netikėtai pakeitė savo literatūrinį vardą, tapdamas Jonu Kuosa Aleksandriškiu. Ir tai buvo, baranauskiškai išsireiškiant, lyg ir jo giesmės lūžimo pradžia, — lyg jis tuo būdu savo pasąmonėje, logiškai sunkiai apibrėžiamo instinkto diktuojamas, būtų norėjęs Joną Kossu-Aleksandravičių, kaip savo didžiosios poezijos autorių, atriboti nuo viso to, ką jis vėliau su šia paradiziško tyrumo poezija bedarytų. *Poezijoje,* kurią būtų galima pavadinti jo ankstyvosios poezijos *summa poetica,* pasirodė ir pirmieji to „lūžio" simptomai. Jie pasireiškė gan gausiais taisymais (daugumai skaitytojų šie taisymai atrodė savotiška šventvagystė, uždraustos būties palietimas ir kone jos išniekinimas), priklausančiais nebe Jonui Kossu-Aleksandravičiui, bet jo pakaitalui Jonui Kuosai Aleksandriškiui. Vėliau distancija nuo pirmykštės vardo formos didės lygiagrečiai su kintančia jo poetika bei estetika, kol įvyks paskutinė metamorfozė ir poetas galutinai pasirinks (ne tik literatūriškai, bet ir pilietiškai) naują, savo fonetinėmis, istorinėmis ir ideologinėmis implikacijomis nuostabiai tiksliai jo ponepriklausomybinio periodo kūrybinę veiklą reprezentuojantį Jono Aisčio vardą.

*

Aisčio poetinio bei intelektualinio formavimosi laikas sutapo su *Keturių vėjų* revoliucijos metais. Į verbalistinius ir kitokius ekscesus, svetimus jo lyrinei prigimčiai, Aistis žiūrėjo skeptiškai ir gal net šiek tiek ironiškai — kaip į laužimąsi pro atviras duris. Todėl jis nuo jos laikėsi nuošaliai, kaip suinteresuotas stebėtojas, ir dvasinio maisto ieškojo visai kituose šaltiniuose — senųjų klasikų ir naujesniųjų laikų autorių raštuose (jis skaitė Herodotą, Tukididą, Kvintilianą, Dantę, Servantesą, Šekspyrą; Flaubert'ą, Gogolį, Ibseną, Bloką, Pasternaką ir Jeseniną). Aisčio santykių su šiuo literatūrinio avangardo žurnalu istorijoje bus turėjęs įtakos ir ne per aukščiausias intelektualinis jo iniciatorių lygis. Jų kūrybai nestigo polėkio, bet aiškiai trūko substancijos, o neretai ir skonio. Tad *Keturi vėjai* galėjo jį veikti tik kaip grynai išorinis impulsas. Skaitant pirmuosius Aisčio eilėraščius (*Aš tau atidaviau, Gegutėlę, Alėjoj, Balades* etc.) juose būtų galima rasti greičiau labai tolimų *Ko gi skauda man širdelę* Baranausko ir *Vakaro ant ežero Keturių Kantonų* Maironio, o ne *Keturių vėjų* poezijos atgarsių. Įtaringas ir seismografiškai jautrus analitikas šį tą keturvėjiška galėtų įžiūrėti nebent 1929 m. parašytame eilėraštyje *Ruduo (Merdi žemė — paslika ligonė)*.

Pirmąjį savo eilėraštį *Baladė* Aistis paskelbė 1926 m. *Ateityje* (5-6 nr.). Į viešą literatūrinę veiklą įsijungė 1929 m., kartu su broliais Motiejum ir Antanu Miškiniais, Petru Juodeliu ir kitais dalyvaudamas *Piūvyje*, kurio estetinė linija buvo griežtai priešinga *Keturių vėjų* skelbtam anarchiniam radikalizmui, nieko negriaunanti, nebekartojanti ritualiniu tapusio atsiribojimo ir atsisveikinimo su Maironiu, nesityčiojanti iš prieš tai buvusios kartos, bet ypač pabrėžianti kūrybiškumo bei atvirumo pasauliui primatą. Laisvą ir nepriklausomą valstybę atkūrusi Lietuva piūvininkams buvo gyva, konkreti, niekuo nepakeičiama realybė, egzistuojanti nebe vien Maironio apdainuotų kovų ir be ryto nakties kontekste, ne kaip atpildas už tas kovas: ji jiems egzistavo paprasčiausia šio žodžio prasme, ir jie savo likimą be jokių sąlygų ir iliuzijų rišo su jos likimu. Kitaip sakant, jie tikėjo Lietuva, neabejodami jos realumu. Pirmajame žurnalo numeryje Petras Juodelis rašė: *Mes tikime Lietuva* ir *mes taip mylime savo Lietuvą, kad jos žlugimo*

nepakeltumėme. Jie taip pat reikalavo blaivesnio ir konkretesnio požiūrio į tautos kultūrą, tuo atsiribodami ir nuo simbolistų, tebeieškojusių tikros ar tariamos tautos dvasios, ir nuo *Keturių vėjų,* kurių žygio riteriai ieškojo priešų savo bravūrai pateisinti. Čia dar būtų galima pastebėti, kad, kiek tai liečia *Keturis vėjus,* Aistis ir kiti piūvininkai nebuvo jiems tokie priešiški ir pripažino (nors ir vengė tatai viešai pasakyti), kad jie atliko naudingą „juodą darbą", išjudindami vos bekvėpuojančią mūsų literatūrą; kad jų įvairiems ekscesams bei naujai pas mus „europietiškai" griaunamajai retorikai sunaudotoji energija nenuėjo veltui (būtų gi kas nors turėjęs tatai padaryti!). Asmeniškai Aisčio santykiai su keturvėjininkais buvo korektiški, o kartais net ir labai artimi: su dviem iš jų — Kaziu Binkiu ir Antanu Rimydžiu — jį riš visą gyvenimą trukusi draugystė.

Piūvio ideologijos, estetikos ir emocinio bei intelektualinio tikrovės suvokimo lietuviškų modelių reikėtų ieškoti pas Dobilą. Savo visuomeninėmis bei kultūrinėmis implikacijomis ir liaudies dainoms artima „ornamentinė" būties samprata ji yra tarsi praplėsta ir civilizuota Vaižganto savo laiku propaguoto neoromantizmo atmaina. *Piūvio* ideologija visuose registruose ir su visais jos niuansais atsispindės pirmojoje Aisčio, t.y. Jono Kossu-Aleksandravičiaus, eilėraščių knygoje.

*

Pirmoji Aisčio poezijos knyga *Eilėraščiai* pasirodė 1932 metais, *Keturių vėjų* sukeltoms kovoms pasibaigus ir jų vadams jau pasirinkus pelningesnį bulvarinio žurnalizmo amatą. Pirmojo dešimtmečio poezijoje kone absoliučiai viešpatavęs Putino, Kiršos ir Sruogos triumviratas, keturvėjininkų gerokai apipešiotas, buvo beatgaunąs savo laikinai prarastas pozicijas. Piūvininkai taip pat jau buvo išsibarstę, kartais net diametraliai priešingomis kryptimis. Literatūrinis avangardas, susispietęs aplink trumpalaikius žurnalus bei almanachus (*Granitą, Liniją, Trečią frontą* etc.) siūlė naujus, dažniausiai siaurai ideologiškai sąlygotus iš tuo metu plačiai diskutuojamos „literatūros krizės" išėjimo receptus. Bet publikai visas tas verbalistinis radikalizmas buvo jau nusibodęs.

Tad momentas konservatyviau nusiteikusiam Aisčiui buvo itin palankus.

Kritika pirmąjį poeto rinkinį sutiko nepasiruošusi, dezorientuota: senosios vertinimo normos bei kriterijai šiai apstulbinančiai naujai poezijai nebetiko. Tokie eilėraščiai, kaip *Tristija* (vėliau įjungtas į *Baladžių* ciklą), *Fotografija, Kartais* (tuomet dar be pavadinimo), *Rugpjūčio naktis, Karalius Lyras, Akys, Lorelei* etc., primityvokos ir kiek provinciališkos mūsų to laiko poezijos fone turėjo šiek tiek šokiruoti net ir patyrusius senesniosios kartos ,,literatūros vilkus''. Aistis čia buvo aiškiai užbėgęs už akių. Vienas pirmųjų kritikų, kalbėjusių to paties rango terminais, buvo Antanas Vaičiulaitis, Aug. Raginio slapyvardžiu *Židinyje* paskelbęs *Eilėraščių* recenziją, kurios pagrindinės tezės ir šiandien tebegalioja. (Tarp kitko, toji Antano Vaičiulaičio recenzija buvo jau į spaustuvės mašinas beeinančios labai nepalankios vyresnės kartos atstovo Vytauto Bičiūno kritikos, senosios estetikos bei poetikos argumentais nuvertinančios ir atmetančios naują poetą, paskutinės minutės pakaitalas).

Po pirmųjų ir tokiais ,,pritrenkiančiais'' atvejais visai suprantamų nesusipratimų greitai visiems — tiek skaitytojams, tiek kritikams — buvo aišku, kad su šiuo debiutiniu jauno poeto rinkiniu lietuvių poezija pakilo į naują pakopą, emocijų bei pojūčių kultūra ,,pasivydama'' Vakarus ir išsivaduodama iš lig tol kone privalomo provincializmo, instituciniu tapusio trafaretinio patriotizmo etc. Putino-Kiršos-Sruogos kartoje žodis tebebuvo iki tam tikro laipsnio ,,verstinis'', su visu jo sąvokiniu turiniu atsineštas iš svetur, t.y. vis dar tam tikra prasme nelaisvos situacijos padarinys. Aisčio žodis šiame pirmajame rinkinyje yra politiškai, kultūristoriškai, emociškai ir prozodiškai emancipuotas mediumas, atviras sau ir pasauliui, nebeslegiamas jokios paveldėtos stigmos; naujas, savas, tyras ir niekam nekaltas kaip pirmąją kalbos pasaulio sukūrimo dieną betarpiško santykio su realybe ir savimi pačiu produktas, pajėgus ne tik išreikšti fenomenologiškai nuogą buitį, bet ir transformuoti. Tatai ypač akivaizdžiai rodo naujas visais laikais mūsų poezijoje populiaraus santykio su gamta ir aplinka traktavimas:

Švelni rugpjūčio vėsuma,
O širdis net ritmą lėtina.
Keista naktis. Žiūriu žvaigždėsna —
Pasibaisėtina, pasibaisėtina!

(Rugpjūčio naktis)

arba:

Einu šilan be kirvio ir be pjūklo.
Ne žagaraut — stebėt einu.
Randu kur žodį, o kur kuklų
Sakinį dainon.

(Einu šilan)

Eilėraščių peizažas, kuris čia retai kada savarankiškas, t.y. peizažas dėl paties peizažo, ir dažniausiai atlieka tik fono arba emocinio katalizatoriaus vaidmenį, yra nebe stereotipinė gamtovaizdžio reprezentacija (kaip, sakysim, Maironio, kurio Šešupė bėga ir Nemunas teka istorinėje-patriotinėje erdvėje), bet konkreti, giliai individualizuota, nei istoriškai, nei literatūriškai nebesąlygota realybė.

Formos požiūriu, ypač kiek tai liečia eilėdarą, Aistis šioje knygoje yra gan konservatyvus. Jis čia su mažomis išimtimis laikosi keturvėjininkų bandyto susprogdinti ir išguiti iš mūsų poezijos tradicinio ketureilio, paremto (taip pat su mažomis išimtimis) ne skiemeninei simetrijai subordinuotais silabotoninės eilėdaros metrais, bet laisva sinkopinės konstrukcijos eilute, sudaryta rusų poezijoje populiaraus dolniko pavyzdžiu (panašiai sudarytų eilučių pasitaiko ir mūsų liaudies dainose). Kaip tipingą tokios sinkopinės eilėdaros pavyzdį galėtumėm nurodyti pirmąją *Pasakos apie guldeną* (paskutinėje redakcijoje šis eilėraštis įjungtas į *Baladžių* ciklą ir nebeturi atskiro pavadinimo) strofą:

Davė išmaldą akys sutikusios
Gražiai, kaip pasakoj apie guldeną,
Ir numestuos brangiuos skatikuos
Žydėjo laimė neišguldoma.

arba gal net dar tipiškesnį eilėraščio *Akys* pirmąjį posmą:

Yra tokios akys, kaip rudenio
Gervių ištiesti kaklai,
Yra tokios, kaip saulė vidudienį,
Šiltos, yra šaltos, kaip stiklai.

Muzikinį strofos piešinį atbaigia netikslūs (asonansiniai), daugiau vidiniai negu išoriniai, kartais beveik nepastebimi rimai. Čia galėtumėm pastebėti, jog antrajame dešimtmetyje klasiškai tikslus rimas buvo laikomas išėjusia iš mados seniena ir kad to laiko kritikoje rimui buvo skiriama daug dėmesio: analizuojama rimų kokybė, rašomi įvertinamieji pažymiai už rimavimą — originalus, geras, išradingas, įmantrus, akrobatiškas ir — neoriginalus, skurdus, banalus etc. Aistis ir šioje srityje pasirodė besąs novatorius. Jo rimai (*guldeną/neišguldoma, išsprogusį/žmogų, inferi/gintaras, suplūdusio/lūpose, aiman/deimantai, prietema/ir tie toki, jeu de mots/įdomu, pateisinu/eisena* etc.) įdomūs visų pirma tuo, kad jie yra tarsi nematomi ir nepabrėžia eilėdaros elementų dominavimo prieš strofos arba ir viso eilėraščio „idėją".

Minties eiga strofoje (kaip matoma iš cituojamų pavyzdžių) taip pat sinkopiška ir vystosi ne logiškai, bet fenomenologiškai; gimsta čia pat, gyvena ir miršta tuo pačiu momentu — kaip emocinių spalvų derinys, kurio atskiri komponentai yra totaliai „antidialektiški" ir nesaistomi jokiais priežastingumo dėsniais.

Šiame pirmajame Aisčio rinkinyje pasirodo kone visos antrojo nepriklausomybės dešimtmečio poezijai būdingos temos — nuo intymios autoanalizės ir identifikavimosi su išsilaisvinusios iš ilgaamžio jungo Lietuvos likimu (*Išvargai tu, Aš šiandien tau*) iki pagiežos ir kartėlio pilnos naujos valstybinio gyvenimo realybės kritikos (*Ėjau laukais*) bei politinės satyros (*Karaliaus šuo*). Eilėraštyje *Ėjau laukais* jis skundžiasi, kad „be gaidų giedojusi" ir „be popieriaus rašiusi" tėviškė esanti nebe visų lietuvių, bet „tenorų palaimintų", ir kad tik „pragėręs balsą ir tėvynės meilę" gali būti jai „brangus ir nepamainomas" (aliuzijos į tuo metu valdžios proteguojamą ir ne pagal jaunos valstybės išteklius

atlyginamą Kiprą Petrauską). Niekas nestovi taip arti nepriklausomos Lietuvos kūno ir kraujo, kaip Aistis savo pirmojoje knygoje, — net Antanas Miškinis, kurio poezijoje ji yra arba tautosakinė, arba lyg ir oficialioji, tautinių-valstybinių institucijų sugestijonuojamoji Lietuva.

Neskaitant Maironio *Pavasario balsų*, jokia kita pirmoji jauno poeto knyga taip nesukrėtė mūsų poezijos ir taip radikaliai nepakeitė jos kurso. Istoriškai imant, *Eilėraščiai* yra gairė, žyminti galutinį lietuvių poezijos išėjimą iš Maironio orbitos. Aisčio santykis su tautinio atgimimo poetu yra jau tik istorinis, kaip su bet kuria kita kultūrinio palikimo dalim, ir nebeišreiškiamas gyvos literatūrinės kasdienybės terminais.

Antrajame rinkinyje *Imago mortis* (1933) Aistis pasiekė savo kūrybos zenitą. (Dabar net sunku beįsivaizduoti, kokį nepakartojamą įspūdį anų laikų skaitytojui, išaugusiam santūrios, naminės ir devyniais nieko bendra su literatūra neturinčiais darbais užsiėmusios lietuvių poezijos „vargo mokykloje", darė *Pastoralė* (tada taip pat dar be pavadinimo), *Kūrimo valanda, Osanna* (tada dar be pavadinimo), *Persevalis* (tada dar *Parsivalis), Hidalgo, Naktis, Prietema* ir kiti (beveik visi!) šios knygos eilėraščiai). Jis čia pasirodė kaip jau galutinai susiformavęs poezijos instrumento virtuozas. Rinkinyje beveik nėra jokio užkemšamojo balasto; „privalomieji" (obligato) elementai redukuoti iki absoliutaus minimumo. Visas rinkinys tiesiog fiziškai virpa, pulsuoja kaip gyvas poezijos kūnas ir kraujas. Nė vieno silpno eilėraščio. Lyginant su pirmąja knyga, Aistis čia „rimtesnis", nebe toks žaismingas; gal kiek mažiau perspektyvinių netikėtumų, estetinės akrobatikos ir nerūpestingo žavėjimosi savo nauja ir pernelyg dabitiška poeto uniforma; užtat žymiai rafinuotesnis ir subtilesnis. Pats rinkinys yra toks vientisas ir vienalytis, jog jis šiuo atžvilgiu primena muzikinę frazę, kurioje kontrapunktiškai vystomos temos ir jų variacijos susilieja į tobulai darnią visumą. Nauja šioje knygoje yra tai, kad nebėra „aktualių", t.y. lokalinės tematikos eilėraščių. Jeigu *Eilėraščių* tematinio komplekso centre tebestovėjo lietuvis (nors ir pasaulio akivaizdoje), tai šiame antrajame rinkiny-

je visko centre stovi žmogus plačiausia ir kartu paprasčiausia šio žodžio prasme.

Poetinės laikysenos požiūriu *Imago mortis* knygoje Aistis tebėra nuosaikus atnaujintojas, atnaujintojas iš vidaus. Čia jis kalba *savo* skaitytojams, sudarydamas su jais kaskart tampresnį ir intymesnį ryšį, atsiverdamas ligi pačių savojo *aš* gelmių. Jo santykyje su skaitytojais nebėra nieko olimpietiška; tai yra greičiau bendrystė (communio). Kone visi mūsų po Donelaičio rašę poetai savo skaitytojams deklamavo, kai tuo tarpu Aistis jiems paprasčiausiai kalba. Gal dėl tokio nesilaikymo visuotinai priimtų olimpietiškų žaidimo taisyklių Maironio, Putino, Kiršos, Sruogos ir prieškėturvėjinio Binkio skaitytojai Aisčio atžvilgiu ilgokai laikėsi gana rezervuotai: kaip keturvėjininkai jiems atrodė per daug įmantrūs, taip Aistis jiems buvo per daug intymus ir kasdieniškas, nepakankamai retoriškas etc.

Trečiuoju rinkiniu *Intymiomis giesmėmis* (1935) Aistis pasiekė mūsų literatūrinės kasdienybės praktikoj lig tol negirdėto populiarumo, pralauždamas visas įmanomas užtvaras (net ideologines!) ir laimėdamas visuotinį pripažinimą. Dabar jį skaitė galima sakyti visi: ne tik adoratoriai, bet ir tie, kurie, kaip aukščiau minėtieji vyresnės kartos poetų šalininkai, vis dar tebeturėjo šiokių tokių rezervų. Anuo metu skaitant šį rinkinį kai kam net galėjo atrodyti, kad Aistis, norėdamas pasiekti platesnius skaitytojų sluoksnius, *Intymiose giesmėse* sąmoningai pasuko publikos skoniui prieinamesnės tematikos ir formos kryptim, į savo eilių cheminę sudėtį įliedamas didesnę sentimentalumo dozę, kartais prabildamas lyg ir iš tribūnos, kalbėdamas į tautą (*Vaidilai, Vorksla*). Iš tiesų šioje knygoje galima vienur kitur įžiūrėti „kelio atgal", t.y., grįžimo į bendrą visiems institucinį tradicinės lietuvių poezijos gardą, žymių. Lyginant su *Imago mortis,* ši knyga nebėra taip pabrėžtai elitiška ir vientisa. Joje šalia eilėraščių-aristokratų, kurie yra absoliutūs lietuvių poezijos šedevrai (*Septynios psalmės, Elnias, Fedra, Šilainė, Karavanas, Našlaitis, Lopšinė, Lietuvės, Recenzija, Tu ta pati*), egzistuoja ir poetinė liaudis, eilėraščiai-statistai, sudarantys įrėminamąjį foną, ir kurių vertė toli gražu neprilygsta pirmiesiems.

*

1936 metais Aistis, Motiejaus Miškinio rekomenduotas, gavo valdžios stipendiją ir išvyko į Grenoblį studijuoti. Sekančiais 1937 metais išėjo *Užgesę chimeros akys*, už kurias jam buvo paskirta valstybinė premija. Tai buvo lyg ir oficialus jo visuotinio pripažinimo patvirtinimas. Skaitytojų ši knyga buvo sutikta palyginti šaltokai. Recenzentai, kaip ir pirmosios knygos atveju, jautėsi kiek dezorientuoti ir nežinojo, kaip elgtis, tad vertino išsisukinėdami, diplomatiškai ir be didesnio entuziazmo, perfunktoriškai iškeldami formos meistriškumą, „nuskaidrėjimą" ir klasiškesnę poetinės išraiškos liniją etc.

Trijų pirmųjų rinkinių perspektyvoje *Užgesę chimeros akys* jau yra tam tikra prasme poetinio atoslūgio apraiška, daugiau techninio įgudimo negu „įkvėpimo" produktas. Būties neišvengiamybe gyvą tikrovę čia aiškiai nustelbia fiksuojamojo aparato mechanizmas; puošnus indas konkuruoja su jame laikomu gėrimu. Nebėra nė to tematinio vientisumo: fragmentiškos reminiscencijos, kelionių įspūdžiai, iš anksčiau užsilikusių skausmų ir džiaugsmų pagrandai. Bet vis tiek tai dar neapsirinkamai autentiškas senasis Aistis. Viso rinkinio gravitacinį centrą sudaro programinis *Katarsio* eilėraštis, kuriame Aistis, pasinaudodamas naujaisiais laikais psichoanalitikų suaktualinta aristoteline katarsio idėja (metodu), bando išreikšti poezijos (žodžio), kaip nekruvinos aukos (eucharistijos) ir vidinio (emocinio) nusivalymo versmės, misiją. Tuolaikiniai kritikai siūlė šį eilėraštį laikyti visos Aisčio poezijos raktu ir jos interpretacijos modeliu. Mūsų galva, jis yra greičiau tik retroaktyvi pasaulio suvokimo kodifikacija, mėginimas (taip pat retroaktyvus) įvesti estetinę-emocinę konstituciją, kitaip sakant, savanoriškai pasitraukti iš Rojaus.

Šiame rinkinyje, tarp kitko, pirmą kartą Aisčio poezijoje pasirodys rondeau *(Upeliai juokias, Florencijos Duomo, Klaidžiojanti liepsnelė* ir eilėraščiai tautosakinėmis temomis *(Mergaitė, Bernelis),* kurie savo eilėdarine schema taip pat yra rondeau formos variantai. Folkloristinių elementų būta jau ir *Eilėraščiuose,* būtent nuostabioje lyrinėje baladėje *Apie rudenį ir šunį,* kurią tačiau būtų sunku susieti su specifiškai lietuviška tautosaka.

Visos keturios nepilnų šešerių metų laikotarpyje pasirodžiusios knygos, tiek paskirai, tiek visumoje, yra unikumas mūsų poezijos istorijoje. Tik keletą kartų (Donelaitis, Baranauskas, Maironis ir dar gal vienas kitas) lietuvių poezija buvo pasiekusi tokias aukštumas ir nežinia kada vėl pasieks.

Paskutinė Aisčio knyga, išėjusi dar nepriklausomoje Lietuvoje, buvo *Poezija* (1940). apimanti visą ligtolinę poeto kūrybą. Nauja šioje knygoje, neskaitant keleto į pirmąsias rinkinių laidas neįėjusių eilėraščių, buvo gan gausūs autoriaus taisymai, paremti sulogínimo, išlyginimo, didesnės išorinės simetrijos bei taisyklingumo principu, neradę, kaip jau šio straipsnio pradžioje esame ušsiminę, nei kritikų, nei skaitytojų pritarimo. Daug kam tatai atrodė niekuo nepateisinamas šios trapios ir nepaprastai organiškai išaugusios poezijos kūno žalojimas. Dažnas skaitytojas jautėsi, lyg *jo* išgyvenimai būtų retroaktyviai koreguojami (1961 metais skelbdamas antrąjį *Poezijos* leidimą, apimantį jau visas aštuonias knygas, Aistis nemažos dalies 1940 metų taisymų atsisakė, pakeisdamas juos kitokiais arba grąžindamas senąsias redakcijas).

Su *Poezija* baigėsi pirmasis Aisčio kūrybos periodas. Pats poetas vėlyvą 1939 metų rudenų išvyko į Prancūziją ir į Lietuvą daugiau nebegrįžo. Prasidėjo naujas asmeninio ir pilietinio gyvenimo etapas, poeto, atskirto nuo skaitytojų egzistencija — tremtis, kuri galbūt ir buvo, dar kartą *Anykščių šilelio* autoriaus žodžiais išsireiškiant, ta galybė, kuri pamažu ,,širdį dūšią užgriuvo ir giesmę nulaužė''.

*

Pirma už Lietuvos sienų pasirodžiusi Aisčio eilių knyga buvo *Be tėvynės brangios* (1942). Ją sekė *Nemuno ilgesys* (1947), *Sesuo buitis* (1951) ir *Kristaliniam karste* (1957) — visos išleistos Amerikoje. *Be tėvynės brangios*, kurioje, tarp kitko, nebėra nė vieno Lietuvoje parašyto eilėraščio, dar yra visais atžvilgiais pereinamojo periodo rinkinys. Jame, metaforiškai kalbant, Jonas Kossu-Aleksandravičius dar gana sėkmingai tebesigrumia su vis labiau ir labiau dominuojančiu Jonu Aisčiu, kartais laimėdamas, kartais pralai-

mėdamas. Tik *Nemuno ilgesyje* Aistis galutinai paims viršų, įvesdamas naują estetinį bei poetinį režimą (iš tikrųjų grįždamas į senąjį), paremtą „klasicistine" poezijos koncepcija, artimesne jo pasaulio sampratai (kuri yra ne filosofinė, bet grynai istorinė).

Žiūrint iš kiek didesnės laiko perspektyvos aišku, kad šie keturi paskutiniai rinkiniai yra sunkios kovos su išsisemiančiais jaunystės ir galbūt talento ištekliais, su Lietuvos ir Europos negandais bei katastrofomis, išmušusiomis viską iš vėžių ir radikaliai pakeitusiomis visas proporcijas bei prerspektyvas, rezultatas. Grįžimas prie senųjų, laiko išbandytų poezijos versmių, prie „amžinųjų" formos postulatų, prie Tomo Akviniečio *claritas, consonantia, veritas,* kitaip sakant, į tobulos formos iliuzijos saugų prieglobstį yra ne kas kita, kaip beviltiška pastanga sukurti žuvusio pasaulio (kuris irgi buvo tik iliuzija) pakaitalą: desperatiška kova su savim pačiu, t.y. su istorijos terminais neišreiškiamos individualybės angelu.

Kontaktas su pasaulio realijomis Aisčiui buvo aiškiai nesėkmingas. Kalbėti objektyviais organizuotos tikrovės terminais jis nebuvo pasiruošęs nei teoriškai, nei praktiškai, nei emociškai, ir neišvengiamai turėjo pasiduoti, t.y. naudotis gatavais stereotipais — žygiuoti eisenoje ir neštis nebe savo širdį, kaip *Imago mortis* eilėraštyje *Dvidešimt aštuoni,* bet kitų suformuluotus šūkius bei patriotines emblemas. Netektos tėvynės ilgesys nepagimdė šedevrų. Priešingai, poezijoje atsiras tolydžio vis daugiau ir daugiau posmų, nevertų kadaise magiškos jo plunksnos, savo lygiu nebeprašokančių vidutinio populiarios patriotinės poezijos lygio, kaip kad ir šis *Nemuno ilgesio* eilėraščio *Ateis ir tau* ketureilis:

Iš griuvėsių, žaizdų giliausių
Ir skurdo prisikels laisva —
Ir į rytojų, į šviesiausią
Eis vėlei amžių Lietuva.

Pastraipos pabaigai dar būtų galima pridėti, kad ir visų kitų reikšmingiausių tos pačios generacijos poetų — Kazio Borutos, Bernardo Brazdžionio, Antano Miškinio, Salomėjos Nėries — likimai buvo panašūs į Aisčio: visi jie išgyveno vienokią ar kitokią

tremtį ir visi jie savo poezijos aukštumas (vėliau retai kada bepakartotas) pasiekė dar nepriklausomoje Lietuvoje.

*

Kaip jau anksčiau esame prabėgomis užsiminę, Aistis visada buvo daugiau skaitytojų negu kritikų poetas. Jo santykiai su kritika, nors ir korektiški, visada pasiliko kažkaip prasilenkiantys, tarpusavio nesupratimo ženklu pažymėti. Jis niekad nepraleido progos, tiek gyvu žodžiu, tiek raštu, savo kritikus apkaltinti nepakankamu savo amato mokėjimu, nesugebėjimu blaiviai interpretuoti, o ypač už tai, kad jie, net ir įsakmiai perspėti, jo poezijoje radę devynis vilkus ten, kur iš tikrųjų nebuvę nė vieno, įrodymui pateikdamas interpretuojamojo eilėraščio parašymo aplinkybes, etc. Gal ir tiesa, kad kritikai ,,per giliai'', o kartais ir klaidingai interpretavo jo eiles, bet taip pat tiesa, kad autoriaus interpretacija niekam nėra privaloma. Iš tikrųjų poetai yra patys blogiausi savo kūrybos interpretatoriai ir niekad nežino, kiek vilkų iš tikro būta: jų skaičių (kuris, tarp kitko, nuolat kinta) nepriklausomai nuo autoriaus nustato laikas, naujos kartos, naujos perspektyvos, nauji metodai.

Bandymas primesti savo vienintelę, tikrą ,,kas iš tikrųjų eilėraštyje vyksta'' interpretaciją pamažu taps savotiška obsesija. *Intymių giesmių* eilėraštyje *Recenzija* jis nedviprasmiškai skirsis:

Paskaitai kur radęs, ir taip būna pikta:
Nieko nesuprato — baisiai apmaudu.
Taip norėtųs šičia nieko nepalikti
Ir gyvent du vienu, vienu du.

Knygoje *Apie laiką ir žmones* jis gan daug vietos skirs skaitytojų bei kritikų apšvietimui, smulkiai nurodydamas, ko reikia ieškoti jo eilėraščiuose ir ko nereikia, tardamasis viuomet *žinojęs,* ką rašąs. Mūsų nuomone, priešingai, pagrindinis raktas į didžiąją Aisčio poeziją yra kaip tik tai, kad jis *nežino,* ką rašo, kaip paukštis nežino nei ką dainuoja, nei kodėl; gal kaip tik dėl to, ir vien tiktai dėl to, taip sunkiai duodasi žinojimu išmatuojama ir pasveriama jo poezija. Eilėraštį *Fedra* iš pradžių jis buvo pavadinęs *Netuosaka.*

Iš tikrųjų visa jo autentiškiausioji poezija yra netuosaka. Su žinojimo invazija ir sąmoninga poezijos organizacija, su *veritas, consonantia* ir *claritas* prasidėjo Aisčio poezijos atoslūgis: tatai akivaizdžiai liudija keturios paskutinės jo poezijos knygos.

*

Aistis su savo poezija į mūsų literatūrą atėjo tarytum potvynis, netikėtai užklupdamas visus. Ji buvo tokia neįprastai nauja, jog niekas tada nė nebandė ieškoti jos šaknų bei pirmtakų mūsų pačių literatūroje. Bandant tatai padaryti dabar, iš karto tenka nusivilti: net ir detektyviškai ieškant, neįmanoma surasti jokios apčiuopiamesnės ir dokumentuotai paliudijamos įtakos (nebent išsami tekstų analizė galėtų tatai parodyti). Yra kai kur šiek tiek vos girdimų liaudies dainų pėdsakų, bet tai ir viskas. Tad įtakų reikia ieškoti svetur. Senųjų klasikų poveikį sugestionuoja epiškai nuosaiki eilėraščių slinktis. Temų ir literatūrinių įvaizdžių rate kur ne kur atsiliepia Dantė (Vita nuova), Servantesas, Šekspyras, Byronas. Bet didžiausios ir lengviausiai atsekamos įtakos (*Eilėraščių* periode) bus turėję Verlaine'as, Blokas, Pasternakas, Jeseninas ir gal dar Wierzyński. *Imago mortis* rinkinyje pasirodys nauja ir galbūt stipriausiai veikusi Baudelaire'o įtaka, palikusi ryškius pėdsakus jo poetikoje, estetikoje, santykyje su realybe ir poetinėse inkantacijose. Bet ji buvo trumpalaikė: *Intymiose giesmėse* jos kaip ir nebėra. *Užgesusiose chimeros akyse,* ypač rondeau formos eilėraščiuose, aiškiai atsiliepia prancūzų viduramžio poezija (Charles d'Orleans etc.). *Apie laiką ir žmones* knygos skyriuje *Knygos — mielosios draugės* Aistis užsimena, jog Rilkė kurį laiką buvęs jo stabas. Šio poeto ritminių bei intonacinių reminiscencijų yra *Šv. Sebastijono* sonete.

Lietuvoje Aistis ilgą laiką buvo paprasčiausiai ignoruojamas arba sumariškai nurašomas kaip antitarybinis emigrantas. Toks negatyvus santykis aiškiai atsispindėjo tenykštėje literatūros istorijoje, kritikoje ir bendralaikių memuaruose. (Antano Venclovos atsiminimų knygoje *Jaunystės atradimas* Aistis užsimenamas taip, lyg jis ano meto literatūros paveiksle tebūtų buvęs viena iš fono figūrų, vienas iš minios; artimo jaunystės draugo Antano Miškinio

atsiminimuose Aistis tik menamas ir aprašomuose įvykiuose dalyvauja kaip nežymimasis įvardis). Bet dabar ir ten Aistis vis dažniau ir objektyviau minimas (pvz., dvitomėje *Lietuvių literatūros istorijoje* (1979-1982), nors vis dar toli gražu ne pagal jo reikšmę) ir atgauna vis daugiau ir daugiau jam, kaip visų lietuvių poetui, priklausančios teritorijos.

Baigiant šį palydimąjį žodį, norėtųsi priminti, kad jau seniai pribrendo laikas Jonui Aisčiui, kaip mūsų naujosios poezijos klasikui, įeiti į pastovų nuolatinio atsinaujinimo ritmą laiko ir kiekvienos naujai priaugančios skaitytojų kartos sąmonės orbitoje. Jeigu šis naujas apypilnis Aisčio poezijos leidimas nors kiek prie to prisidėtų, jo tikslas būtų pasiektas.

Alfonsas Nyka-Niliūnas

PAAIŠKINIMAI

,,Jei kalbėti apie mano paties poeziją, tai būčiau laimingas, kad joje niekas neieškotų kažkokių gudrybių, nes aš visą gyvenimą stengiausi būti paprastas ir aiškus'', rašo Jonas Aistis savo knygoje *Apie laiką ir žmones* (p. 204).

Iš tikrųjų jo lyrika tokia ir yra: ji tiesiogiai, išsyk ir aiškiai prabyla į skaitytoją. Tad ir šiuose paaiškinimuose apsiribojama daugiau techniniais dalykais — citatomis iš kitų kalbų, tokių žodžių kaip katarsis prasmės nurodymu, retesniais vardais ar vietovardžiais, ir panašiai. Daugumas svetimų vietovardžių po jo eilėraščiais yra iš tų Prancūzijos sričių, kur jam teko gyventi — Grenoblio ir jo apylinkių, taip pat Viduržemio jūros pakraščių.

Praplečiant kas Redakcijos žodyje pasakyta apie skyrybą, dar pora pastabų. ,,Visada turėdavau sunkumų su skyrybos ženklais'', prisipažįsta J. Aistis (t.p., p. 245). Ir tai tiesa — skyryba jo poezijoje yra be tvarkos. Kartais tame pat eilėrašty tą patį palyginimą jis išskiria kableliu, o ten pat sekančioje eilutėje jau neišskiria. Skyrybą teko šiai laidai pavienodinti, drauge neišleidžiant iš akių, kad tarpais vienas ar kitas rašytojas, ne vietoje dėdamas kablelį, gal nori pabrėžti tos frazės prasmę, spalvą, intonaciją ir t.t.

Poetas graužėsi ir dėl savo raštų kalbos: ,,...ir čia buvo mano didžiausia nelaimė, nes aš savo kalbos gerai nemoku, o argi galima įsivaizduoti amatininką, kuris nenusimano apie įrankius ir medžiagą'' (t.p. p. 188). Anot jo, ,,poetas turi tobulai pažinti tą kalbą, kuria rašo'' (t.p. p. 188). Šis rūpestis buvo nereikalingas: Jono Aisčio lyrikos kalba yra švari, vaizdi, subtili ir melodinga, nors tobulumui niekad nėra ribos.

Vienur kitur J. Aistis užsimena apie to ar kito savo eilėračio kilmę,

— genezę, tariant jo žodžiais. Kur pasitaikė tokių genezės nurodymų rasti, jie čia įtraukti.

Daug medžiagos šiems paaiškinimams davė paties poeto pasisakymai, ypač jo knygoje *Apie laiką ir žmones.* Taip atsirado įvairūs išrašai šiems paaiškinimams. Žemiau, kur prie citatų nebus nurodytas šaltinis, o tik puslapio numeris, tai reikš, kad tos ištraukos yra paimtos iš knygos *Apie laiką ir žmones.* Šiek tiek citatų yra iš J. Aisčio laiškų šių paaiškinimų autoriui.

J. Aisčio lyrikos knygos perėjo du stambesnius taisymus. Jo taisymai lietė ne tik atskirą žodį, eilutės trumpinimą ar ilginimą, bet tarpais ir visą eilėraštį: kai kuriuos jų trumpino ar ilgino, pergrupavo, rinkiniuose įvedinėjo ar naikino skyrius ir jų pavadinimus. Į visa tai šiuose paaiškinimuose nesigilinama, — tai būtų atskiras didesnis ir įdomus darbas, ypač jei būtų įmanoma prieiti prie autoriaus juodraščių ir pasekti kūrinio augimą nuo pat pirmųjų žingsnių. Jo prieškariniai rankraščiai buvo likę tėviškėj, o *Be tėvynės brangios* ir vėlesnių rinkinių yra namuose čia, Amerikoj.

Pirmas didelis jo lyrikos perkratymas įvyko, sudedant visus ankstesnius rinkinius į *Poeziją,* išleistą 1940 metais. Anų taisymų tikslas buvo sudrausminti eilėraščių formą, pritempti juos prie teorinių reikalavimų. Dėl tokio techninio griežtumo vietomis nukentėjo pirmykštis jo lyrikos gaivumas ir spontaniškumas. ,,Daug kam ši laida buvo tiesiog savotiškas ,,šokas'': dažnais atvejais tyras, lengvas ir trapus jo eilėraščio piešinys buvo kone šventvagiškai sugriautas, jį sulygiuojant, suardant jo vidinį ritmą žodžiais įsibrovėliais — lyg nuostabiai gražus veidas būtų buvęs dirbtinai susendintas'' (A. Nyka-Niliūnas. Cituota iš rankraščio).

Vėliau ir J. Aistis apsižiūrėjo, kad anie taisymai nepavyko: ,,Ištisai esu savo išleistas knygas skaitęs tik du kartu: tikrindamas korektūras, o jų vis, kaip nežiūrėsi, lieka, ir ruošdamas sujungtinę knygą, kai norėjau viską ,,pataisyti'' ir ,,pataisiau'' (p. 246).

Ta sujungtinė knyga, apimanti anksčiau išleistus jo rinkinius, yra 1940 metų *Poezija.* Jos autorius tada rašėsi Jonu Kuosa Aleksandriškiu.

Nežiūrint tokios poeto nuomonės, knygos įspūdis naujiems skaitytojams paliko stiprus. Literatūros istorikas ir kritikas Vytautas Kubilius rašo leidiny *Poezijos pavasaris* (1983): ,,Kadaise mokėjau atmintinai visus Jono Aleksandriškio eilėraščius, išspausdintus stambioje rinktinėje *Poezija* (1940). Nesupratau prancūziškų citatų. Nežinojau, ką reiškia tokie vardai kaip Parsivalis. Kartojau tas eiles kaip stebuklingas grožio formules, užhipnotizuotas elegiško melodingumo (...).

,,Be šios knygos sunku įsivaizduoti ir suprasti šio laikotarpio lietuvių lyriką ir net tolesnę jos raidą'' (...).

Antrą taisymą J. Aistis atliko, ruošdamas 1961 metų *Poeziją.* Dabar

jis daug ką grąžino, kaip buvo anksčiau jo prieškariniuose rinkiniuose. Tai ir bus jo paskutinis žodis ir jo valia, kiek tai liečia jo lyrikos redakcinę pusę.

1961 metų *Poezijoje* asmeniniame egzemplioriuje, jis buvo pieštuku padaręs keliolika (greičiausiai bandomųjų) pakeitimų. Nežinia, ar jis būtų šiuos taisymus pasilaikęs, jei būtų spausdinęs kada nors vėliau naują laidą. Todėl šie jo taisymai neįvedami į dabartinio tomo tekstą, o tik atžymimi čia paaiškinimų skyriuje tokiais žodžiais kaip ,,J. Aistis taiso". Tai reiškia taisymus 1961 metų *Poezijos* egzemplioriuje. Kur paaiškinimuose minimi *Eilėraščiai, Imago mortis, Intymios giesmės* ir *Užgesę chimeros akys,* tai reiškia prieškarinius rinkinius.

Tame pačiame darbo egzemplioriuje po kai kuriais nedatuotais eilėraščiais pieštuku įrašytos datos. Nesant duomenų šių datų tikslumui patikrinti, jų panaudojimo ar atmetimo klausimas paliekamas ateičiai.

Dabartinio leidinio sąranga ir apimtis yra tokia, kokią poetas paliko savo testamentiniu žodžiu, kalbėdamas apie 1961 metų *Poezijos* laidą: ,,Taip, tai viskas, tai mano summa poetica — visa poezija. Ją ruošdamas, turėjau slaptą mintį, kad net tada, kai aš pats kapituloje balso neturėsiu, šios eilės liks tokios, kaip knygoje, nebent vėl kada turėčiau progos paruošti naują laidą, kuo vis dėlto tektų abejoti. Ta ir buvusi pagrindinė priežastis, kodėl šią knygą leidau. Tuo būdu ši knyga yra ne vien viena iš mano knygų, bet gal daugiau mano poetinis palikimas (testamentas)" (*Draugas,* 1962.III.24).

EILĖRAŠČIAI (1932)

PROLOGAS

Prologe Jonas Aistis nusako savo lyrikos intonaciją, nuotaiką, spalvą, kai kuriuos vaizdus ir tam tikrą teoriją.

Spalvą ir vieną pastovų jo lyrikos vaizdą turime šioje eilutėje: ,,*O šilas mėlynom anodijom...*"

Šilą sutiksime nuo pirmo ligi paskutinio eilėraščio šiame *Poezijos* tome. Tai jo mažų dienų šilas. Veikale *Apie laiką ir žmones* jis rašo: ,,Kitame trobos gale, kur aš mokiausi gana nuobodaus skaitymo meno, pro langą buvo matyti šilas. Jis buvo mano burtų šventykla (...) Tasai šilas buvo mano poezijos mokykla" (p. 215).

Toje pat eilutėje turime ir antrą žodį, kuris atsispindės visoj J. Aisčio lyrikoj: tai mėlyna, žydra spalva, duodanti jo poezijai romantinių tolių, ilgesių ir grožio nuotaiką.

Šiandieną liūdnas ir graudus — Tai antras, liūdesio ir graudulio, motyvas kuris lydės jo lyriką nuo pirmųjų žingsnių, ligi pastaro poetinio atodūsio.

Apie šių eleginių nuotaikų kilmę J. Aistis rašo „Mano gyvenime": „...mano jaunystė buvo labai giedra". Tačiau po ligos, kai buvo mažas, po atsiradusio vargo ir skurdo ir dar kitų priežasčių jo būdas pasikeitė: „...iš drąsaus ir gyvo kūdikio pasidariau bailus, melancholiškas, liguistas ir labai opus".

Savo poetinę teoriją ar mįslę jis suveda į šiuos žodžius apie savo lyriką:

Kaip ant dangaus, giedrai išlytojo,
Nėr debesų, taip čia — žmogaus.

Panašią mintį jis kartoja ir kitur savo lyrikoje — neieškoti joje žmogaus:

Nespręskite iš žodžių, šilo, lauko
Apie mane — juk ten ne aš, ten mano kaukė (I r p a s a k y s).

Iš tikrųjų jo lyrika alma iš didžiai tikrų versmių: jo paties pasaulių, jam artimų ir brangių žmonių, iš tautos ir visos žmonijos likimo apmąstymų. Tariant jo žodžiais, poetai „nieko iš piršto neišlaužė" (p. 211), o kitoje vietoje jis ir konkrečiai nurodo: „Mano poezijos vienintelis akstinas ir vienintelis šaltinis buvo gyvi žmonės: Juodelis, broliai Miškiniai, Binkis ir dar vienas kitas" (p. 80). Kitur jis mini tėvus, seserį, šeimos narius, tėviškės peizažą, knygas, pirmąją savo laurą ir beatričę (p. 186). Eilėraštyje *Draugams* vėl pasigenda *Miškinio, Binkio ir Rimydžio.*

Tad kodėl jis *Prologe* teigia, kad jo lyrikoje nėra ko ieškoti žmogaus, o paskui *Imago mortis* rinkinyje ir kitur vėl kartoja šią mintį. *Intymiose giesmėse* J. Aistis sako apie savo eiles: *Rašalas tik juodas ir mintis juoda (R e c e n z i j a).*

Viena išvada galėtų būti: tai tam tikra poetinė ar teatralinė poza, ar pėdų sumėtymas. Sakysime, eilėraštyje *Antroji meilė* poetas, galutinai įtikinęs ją ir skaitytoją savo intencijų nuoširdumu *(Tave mylėsiu, lauksiu, tartum saulės patekant,)* staiga daro šuolį priešinga linkme ir gailius jausmus savo šviesiaplaukei nukerta šiais žodžiais: *Kvailut, aš tik pasijuokiau, o tu ir patikėjai.* Taip ir baigiamas ilgokas eilėraštis.

Arčiau kūrybinio proceso būtų poeto jaučiamas konfliktas tarp tavo išgyvenimo ir tarp išraiškos: parašytos eilės nepasako viso to, kas tau buvo taip jautru, svarbu ir gražu. „Mano gražiausi eilėraščiai visi neparašyti liko, ir aš jų niekad neparašysiu" (Laiškas, 1941.XI.4). Tokiu atveju anie įvykiai, šaunios draugystės „buvo poezija, prieš kurią mudviejų parašytoji tėra tik blankus šešėlis (p. 80). Tas „mudviejų" — tai J. Aistis ir A. Miškinis. Kitoje vietoje J. Aistis, panašiai kaip Adomas Mickevičius *Vėlinių* Improvizacijoj, konfliktą tarp išvidinės vizijos ir išraiškos taip pavaizduoja:

Žodis — žiedas pumpure nuvytęs,
Jis numiršta į pasaulį pakeliui.

Nežiūrint tokių minčių, J. Aistis savo poeziją aukštai vertino ir brangino. ,,Ar matei kur viename daikte tiek daug gražių eilėraščių?'' tarė jis man 1940 metais Kaune, davęs pasiskaityti spaudai paruoštą *Poeziją*.

Arčiausiai prie tiesos ir turbūt prie paties J. Aisčio poetinės teorijos būtų ši išvada: kai tavo veikalas išėjo iš spaudos į pasaulį, jis pats, tas veikalas, už save kalba savo menine galia ir anie žmonės ar įvykiai traukiasi į šalį. Šiuo atveju pravers J. Aisčio mintis: ,,Eilėrašty reikia ieškoti meninės tiesos''... (p. 203). Tada jam ne tik visas eilėraštis gyvena savo kūrybine jėga arba, jos neturėdamas, miršta, bet ir atskiras žodis: *Tai ne man, tai žodžiui šičia bus graudu... (A t m i n i m a i).* Ir dar kitur: *Nes žodžiui jau širdies negels (A t s i s v e i k i n a n t).*

GEGUTĖLĖ

Gegutėlė yra pirmas spaudoje pasirodęs poeto eilėraštis — 1927 metais *Ateityje*. Į savo rinkinius J. Aistis *Gegutėlę* įdėjo tik 1940 metų *Poezijon.*

...pavadino: pašaukė.

BALADĖS

,,Baladėje, kaip žinome, turi būti kažkas fantastiška ir nuostabu (vokiškai angliška baladė)'', sako J. Aistis (p. 199).

Pirmoje jo knygoje, *Eilėraščiuose,* ir 1940 metų *Poezijoje* buvo tik viena *Baladė.* Beje, pirmoje knygoje jis viduramžių balade vadino ir eilėraštį *Karaliaus šuo.* 1961 metų *Poezijoje* į *Balades* sudėti septyni dalykai. Pirmo rinkinio *Baladė* 1961 metų rinkiny užima trečią vietą, o dabartinio rinkinio pradinė baladė atsirado tik 1961 metų *Poezijoje.* Anksčiau atskirais eilėraščiais ėję dabar baladėmis virto: *Rytą gėlės,Menu, man buvo, Palei kluono sąsparą, Pasaka apie guldeną* ir *Tristija.*

Jungiamoji šių baladžių gija galėtų būti meilės istorija, sudurstyta iš atskirų atsitikimų ir asmenų.

Trečioj baladėj —

Ir ilgamakrė: skara su ilgais kutais.

Šeštoj baladėj —

Gražiai, kaip pasakoj apie guldeną... — ,,Mane sužavėdavo kurio nors žodžio eufoninės savybės: Haufo pasakose rastas žodis ,,guldenas''...'' (p. 196). *Eilėraščiuose* ir 1940 metų *Poezijoje* pirmas skyrius turėjo šį vardą: *Pasaka apie guldeną.*

Septintoj baladėj —

...a porta inferi, lot. k. — Iš laidotuvių giesmių: ,,A porta inferi//Erue, Domine, animam eius'' — ,,Iš pragaro vartų ištrauk, Viešpatie, jo sielą''.

Šiame eilėraštyje poetas kalba apie laidotuves mergaitės, kurią jis

matė per pirmąjį pasaulinį karą ir kuri mirė džiova: ,,Aš atsimenu, kadais, anos okupacijos laikais, džiova mergaitė mirė (kaip aš ją dažnai prisimenu). Aš praeidavau, kada tiktai galėdamas, pamatyti iš tolo, už upeliuko, palangėje pataluose tarp gėlių gulinčią. Jai buvo metais gal mažiau. Vieną vakarą man pranešė mano draugas, kad ji mirė. Ir naktį, kai visi miegojo, paslapčiom nuėjau pažiūrėti jos tarp žvakių, su paveiksliuku ir rūtos šakele rankoje, o gražią, kaip būna tik džiova mirusieji. Jos motina buvo mirusi, o tėvas, dar gyvai pačiai esant, buvo prisigyvenęs du vaikus, ir nebuvo, kas jos rauda. Raudojo sesuo, į kapo smėlį pirštus suleidusi, šaukdama motiną ir ją. Aš nuėjau pasiklausyt, kaip skamba karstas nuo beriamos atsisveikinimui smilties. Bėrė artimieji, ir aš bėriau. Jos mano eilėse, pradedant *Eilėraščiais* ir baigiant paskutiniu Tau siunčiamu, galima rasti. Tai buvo dangiško gražumo mergaitė, bet tokie per gležni gyvenimui. Aš Tau pasakiau tai, nes man dabar dažniau ateina ir ateina. Rašysiu dabar apie kitą, kurią aš galbūt daugiau mylėjau už visas kitas mergaites, — Lietuvą'' (Laiškas, 1941.XI.4).

Kitą anos mergaitės prisiminimą turime J. Aisčio *Vėlinėse.*

...*tristija:* liūdesys. Kai kur poetui tą lotynų kalbos žodį atstoja tokie posakiai kaip — šermenų giesmės.

APIE PAVASARĮ

Lyg tam lunatikui Jogailai, —
Klausyti gegužių, klausyt lakštingalų...

Lietuvos istorijoje (red. A. Šapoka, 1936) taip rašoma apie karaliaus Jogailos mirtį: ,,Jis ir mirė persišaldęs, pro atvirą langą besiklausydamas lakštingalos'' (p. 177).

IR AŠ NEŠIOJAU

Liūdno Vaizdo Riteris: Don Kichotas. Dulcinėja iš Tobozos — titulas jo ,,svajonių valdovės'', kaip sakoma Cervanteso knygoje.

Kaip Leonoros Tasui. — Pasakojama, kad italų poetas Torquato Tasso (1549-95) buvo įsimylėjęs Feraros kunigaikštytę Leonorą ir už tai buvęs kankintas ir uždarytas kalėjiman. Dabar literatūros istorikai visa tai laiko tik romantine legenda, kurią savo kūrybai panaudojo Goethe ir Byronas.

In tono molli Lalagenai. — Lalagena: Horacijaus (65-8 prieš Kr.) ,,Carmina'' mylimoji Lalage, galininke — Lalagen. Tai graikų kilmės žodis *lalein,* reiškiąs čiauškėti, lalėti ...*dulce ridentem Lalagen amabo — švelniai* besijuokiančią Lalageną mylėsiu, rašė Horacijus.

AŠ ŽINAU

...*vis habendi,* lot. k. — turėjimo galia.

KARTAIS

Sonetais ir rondo. — J. Aistis paliko geroką pluoštą sonetų. Sakysim, rinkiny *Nemuno ilgesys* apie pusė eilėraščių yra sonetai. Rondeau — trumpas, pastovios formos eilėraštis iš dviejų rimų ir refreno.

Rinkiny *Užgesę chimeros akys* buvo skyrius *Rondo.* Į jį įėjo *Pavasaris*, vėliau gavęs vardą *Upeliai juokias, Florencijos Duomo,* dabar pavadintas *Santa Croce, Klaidžiojanti liepsnelė, Mergaitė* ir *Bernelis.* Šie eilėraščiai 1940 metų *Poezijoje* pateko į skyrių *Rateliai ir variantai.* Kaip matome, poetas vietoj prancūziško rondo jau vartoja lietuvišką žodį — ratelis. Šis skyrius papildytas eilėraščiais *Ratelis, Anta skardžio, Piliakalniuos* ir *Eis valandos.*

...jeux de mots, — prancūzų k. — žaidimas žodžiais.

Pinu ketureiliais, oktavom. — Rinkiny *Eilėraščiai* buvo: *Pinu kvatrėnais ir oktavom.*

Oktava — posmas iš aštuonių eilučių, itališkai — *ottava rima.* Šią formą ištobulino tokie italų renesanso poetai kaip Ariosto ir Tasso.

AISTRINGOS VAKARO LŪPOS

„...aš vieną savo eilėraštį esu sapne sudėjęs (*Aistringos vakaro lūpos).* Prabudus jis man visas taip buvo aiškus, kad užrašiau tris iš keturių posmų. Ir nieko netaisiau. Jis man ir šiandien atrodo, lyg ne mano parašytas" (p. 195) — J. Aistis paskelbė tik tris posmus.

Šeherezadė: Tūkstančio ir vienos nakties pasakotoja.

DOLOROSA

Mater Dolorosa, lot. k.: Motina Sopulingoji.

...Ta pati karunka. — Karunka — ilgesnės maldos, vėlesnėse maldų knygose — maldų vainikas.

VIGILIJA

Vigilija — lotynų kalbos žodis, reiškiąs budėjimą. Katalikų Bažnyčioje — vigilija prieš kai kurias didžiąsias šventes. Poetas šį žodį pasigavo dėl jo žaismingos melodijos.

Rausvai marias nukando: ...nudažė. Kaip: dažai audeklą gražiai nukando.

RUGPJŪČIO NAKTIS

Naktis verta Flamariono plunksnos. — Flammarioñ (1842-1925): prancūzų astronomas. Lietuvoje pagal jo raštus buvo išleistos kelios knygos, tarp kurių— J. Geručio *Sodiečių dangus.* Knygoje *Apie laiką ir žmones* J. Aistis rašo, kad jo tėvas „ypač mėgo ir pirko Geručio populiarizacijas:

Sodiečių dangus ir panašias" (p. 230). *Eilėraščiuose* ir 1940 metų *Poezijoje* buvo šis epigrafas iš Flamariono prie *Rugpjūčio nakties: Rugpjūtį pulkais krinta žvaigždės.*

KARALIUS LYRAS

1940 metų *Poezijoj* vienas skyrius buvo pavadintas tuo Šekspyro dramos vardu.

J. Aistis rašo: „Pirmas autorius, kuris mane pavergė, buvo Šekspyras, bet tai jau trečioje gimnazijos klasėje" (p. 231).

„Ketvirtoje klasėje mane apėmė Šekspyro karštinė ir aš norėjau jį visą išversti (...) Tais metais išverčiau Karalių Joną ir Romeo ir Julietą" (p. 234-235).

Šekspyrą jis vertė iš lenkų, rusų ir vokiečių kalbų.

OFELIJA

Ofelija: personažas Šekspyro *Hamlete,* kurio veiksmas eina Elsinoro pilyje, Danijoje. Elsinoras — tai šiandieninis Helsingoer. Pirmoje poeto knygoje *Ofelija* turėjo šį prierašą: *Pagal seną graviūrą.*

KRYŽKELĖ

Eilėraščiuose ir 1940 m. *Poezijoje* šis kūrinys turėjo epigrafą rusiškai iš B. Pasternako.

IR PASAKYS

...kaukė antiška: antikinė.

ANDAI

...kaip psalmės pelikonas. — 101(102) psalmė: *Esu kaip dykumų pelikonas.*

CACA LIALIA

Apie šio eilėraščio versmes J. Aistis taip sako: „Poetinės karjeros pradžioje buvau metodingesnis. Mane sužavėdavo kurio nors žodžio eufoninės savybės: Haufo pasakose rastas žodis „guldenas", pravažiuojančio aktoriaus afišoje išskaitytas sakinys „viena vienintelė gastrolė", ar vieną rudenį girdėti mažos mergytės, iškėstom rankom bėgančios paskui vėjo nešamus lapus, ištarti žodžiai: „Caca, lialia, caca! Mama, kiek čia daug visokių lapų!" Atsimenu kaip šiandie, kad tas kūdikis bėgo Vytauto prospektu, ties kapais, ir kad tai buvo Gustaitytės-Šalčiuvienės dukrelė" (p. 196).

Aš lūpas juoku pagražinau: — Savo egzemplioriuje J. Aistis *juoku* keičia į *šypsniu.*

IKI PUSIAUDIENIO

Kad buvo meilė, kas nežino.
O kokia ji? Elipsė.

Literatūroj *elipsė:* praleidimas, nutylėjimas. — Poetas čia į klausimą apie meilę atsako elipse.

IMAGO POETAE TREMENDA

Lot. k. — Didingas poeto paveikslas. — Pagal šio eilėraščio turinį (*Ar dera taip žaloti gymis dėl eilių?!)* tiktų ir toks vertimas: Šiurpulingas poeto paveikslas.

JAU NEILGAM

O šilas pametė tą žydrą mėlynumą jau. — J. Aistis savo egzemplioriuje žodį *tą* taiso į *net.*

LORELEI

Lorelei: Reino upės vingyje status, aukštas iškyšulys, pavojingas laivams. Senais laikais apie Lorelei atsirado daug legendų. Jos atsiliepė ir vėlesnių laikų kūryboje. J. Aistis šį vokišką tekstą paėmė iš Heinės. Lietuviškai būtų: „Aš nežinau, ką turėtų reikšti,//Kad aš toks liūdnas esu".

DŽIAZAS

Abuojumu... — J. Aistis savo egzemplioriuje šį žodį keičia į *abejumu,* kurį jis vartoja abuojumo prasme.

ČIURLIONIS

Eilėraštis atremtas į Čiurlionio *Saulės sonatą* (Finale).

ŠV. PRANCIŠKUS

Alyvos trenkia „l'origan'u". — Origanas: kvapnus augalas, iš kurio gaminamas eterinis aliejus ir kt. Lietuvoje randamas origanas turi tokį vardą: Raudonėlis.

ANTAI TENAI

Ar žinomas tau kelias ir tiesa? — Čia poetas atliepia Kristaus žodžius: *Aš esu kelias, tiesa ir gyvenimas* (Jn. 14,16).

Padėki netikėjime manam! — J. Aistis rašo: „Buvau praradęs ne tikėjimą, bet tik pasitikėjimą savimi" (p. 102). Eilėraštyje jaučiamos poeto nuotaikos iš to laikotarpio, kada atkrito P. Juodelis. Žr. *Imago mortis.*

O TAIP GRAUDU

Šalia šio poetui Antanui Miškiniui (1905-1983) skirto eilėraščio yra toks J. Aisčio prierašas asmeniniame egzemplioriuje: „Ar ne pranašystė?"

Po karo A. Miškinis buvo išvežtas į Sibirą, iš kur Lietuvon grąžintas 1956 metais.

LAIMĖS LINK

...Charlie Chaplin. — Nors J. Aistis sakosi esąs graudus poetas, jis labai mėgo komiškas situacijas ir istorijas. *Eilėraščiuose* ir 1940 metų *Poezijoje* pirmam knygos skyriui *Pasaka apie guldeną* jis turi šį epigrafą iš Charlie Chaplino: *Mergaitės greit užmiršta.*

ANTIPONA

Antipona: giesmė, kurią pakaitomis gieda du chorai, arba vienas choras ir vienas žmogus. Iš graikų kalbos: antiphonos.

Be galo man įkyro... — turėtų būti: įkiro.

NE AŠ

Graudūs verksmai: giesmės apie Kristaus kančią.

MIŠKAS IR LIETUVIS

To pat vardo yra Maironio eilėraštis.

PRŪSAI

Vaitiekų-Adalbertą nugalabijo... Vyskupą Vaitiekų-Adalbertą prūsai nužudė 997 metų balandžio mėnesį tarp Nogatės ir Vyslos upių, Tennkiten vietovėje.

Pokario metais J. Aistis buvo užsidegęs rašyti romaną iš prūsų istorijos, studijavo kronikas ir kitus raštus apie prūsus, bet paliko tik fragmentų.

KARALIAUS ŠUO

Eilėraščiuose po antrašte eina šie žodžiai: *Viduramžių baladė.* Artimesnę *Karaliaus šuns* genezę J. Aistis atskleidžia knygoje *Apie laiką ir žmones,* p. 70. Ten jis sako, kad šį dalyką sudėjo pamatęs, kaip laidojo atentate prieš ministerį pirmininką A. Voldemarą žuvusį karininką Gudyną. Atentato data — 1929 metų gegužės 6 d. Todėl 1928.5.6 data po eilėraščiu vienais metais klaidinga. Savo egzemplioriuje *Poezijoje* (1961) viršum tos datos jis buvo padėjęs klaustuką. *Eilėraščiuose* po *Karaliaus šunim* datos nebuvo.

TĖVAMS

...aptol ne pranašo... — ...anaiptol.

ĖJAU LAUKAIS

Profesiją tenoro... — Šiam eilėraščiui pasirodžius, anais laikais Kaune ėjo šnekos, kad jis nutaikytas į Kiprą Petrauską. „Jono Aisčio eilėraštis *Ėjau laukais,* kiek prisimenu, teatre buvo sukėlęs nemenką audrelę — Kipras jautėsi skaudžiai įžeistas, o su juo drauge pyko ir daugumas Operos žmonių" (St. Santvaras, Laiškas, 1986.II.3).

SAVAIP GRAŽUS

Su kūdikio juoku ir ašarom... — J. Aistis žodį *juoku* keičia į *šypsniu.*

AŠ ŠIANDIEN TAU

Aš šiandien tau tik pasakas seku. — Savo egzemplioriuje J. Aistis vietoje *Aš šiandien* įrašė *Šiandieną.*

ERRATUM

Erratum, lot. k. — Klaidos atitaisymas.

IMAGO MORTIS (1933)

Imago mortis, lot. k. — Mirties paveikslas. Šį rinkinį poetas sukūrė savo bendraklasio Petro Juodelio (1909-1975) lūžio ženkle. „Beveik visas *Imago mortis* yra jam parašytas", sako J. Aistis (p. 102).

P. Juodelis anksti gimnazijoje pastebėjo Aisčio poetinius gabumus ir skatino: „...mes ėjome drauge į žygį, kuris mums atrodė prasmingas ir didelis" (p. 100).

Vėliau Juodelis susidėjo su komunistais, ir J. Aistis tai skaudžiai

išgyveno: „Nieko, o nieko taip sunkiai nepergyvenau, kaip Juodelio pasitraukimą iš mūsų tarpo" (p. 101). Todėl ir daug vėliau *Imago mortis* poetui „buvo sunku skaityti" (p. 211).

1940 metais rusams okupavus Lietuvą, P. Juodelis pateko į aukštą vietą — buvo paskirtas Meno reikalų valdybos viršininku. Bet po karo buvo išvežtas į šiaurę. Grąžintas Lietuvon, nuo 1959 metų dirbo kaip Vilniaus dailės muziejaus bendradarbis. Iš tremties grįžo, atgavęs savo jaunystės dienų tikėjimą.

Knygoje *Apie laiką ir žmones* yra skyrius *Adonis* apie Petrą Juodelį.

ŽENKIT

...mais où sont les neiges d'antan! — O kur yra pernykščiai sniegai! — Iš prancūzų poeto Villono (1431-1463) *Ballade des dames du temps jadis (Anų laikų damų baladė).*

Švento Rašto raugės. — Šv. Mato evangelijoj: Žmonėms bemiegant, atėjo jo priešas, pasėjo kviečiuose raugių ir nuėjo (Mt. 13,25).

PASTORALĖ

J. Aistis duoda šią eilėraščio genezę: „*Pastoralės* genezė tokia: kartą buvau katedroje J. Naujalio suruošto religinės muzikos koncerto pasiklausyti. Man ten labai patiko viena jo vargonais grota pastoralė, ir būtinai norėjau padaryti eilėraštį. Vieną kartą, bestebėdamas saulėlydį, pradėjau rašyti. Tas saulėlydis viską nulėmė, ir dėl to gal eilėraščio vardas nelabai derinas, nes pastoralė paprastai giedrai išsprendžiama" (p. 207).

J. Aistis sako, kad jo *Pastoralė,* kurioje kitų buvo įžiūrėta metafizinių dalykų, yra „labai realus ir beveik daiktiškas eilėraštis (...) *Pastoralė* ir *Septynios psalmės* išspręstos regimais dalykais. Juos galėtų nutapyti dailininkas" (p. 205).

Mačiau, sutąsė spindulius konvulsijos. — Kadaise J. Aistis matė, kaip sodiečiai užmušė iš Nemuno sunkiai išplaukusį elnią, kuris, mušamas, „visai kaip žmogus atsiduso — paskui galva nusviro žemėn, ir tik tada konvulsijos pradėjo traukyti jo ištiestas kojas. Ta agonija turėjo įtakos ir *Pastoralei,* kur vakaras kaip žmogus miršta" (p. 201).

KŪRIMO VALANDA

Poetas nurodo, kad *Kūrimo valanda* padaryta beveik tuo pačiu principu kaip *Pastoralė* — išspręsta regimais dalykais, „tik čia jau naudotasi

spalvų ir garso junginiu ir ryšiu" (p. 205-206). Be to, pasak autoriaus, *Kūrimo valandoje* nėra tragiškumo, gal tik paskutinėje eilutėje.

Nerūpestinga, kaip Watteau. — Watteau (1684-1721): prancūzų dailininkas.

Tarytum laužo žarijas būt žarstę. — viršum šios eilutės 1961 m. *Poezijoje* J. Aisčio užrašyta: *ir vėl, lyg* (viršum *Tarytum laužo), vėl* (viršum žodžio *būt)* ir *o* (viršum paskutinės raidės).

Kur jau žarijos blėsta... — Po žodžiais *jau žarijos* įrašyta *iš lėto.*

Ir vėlei prakeikta šalis... — Žodį *prakeikta* J. Aistis taiso į *užkeikta.*

PERSEVALIS

Imago mortis ir 1940 metų *Poezijoje* šio eilėraščio vardas buvo *Parsivalis.*

Tikruoju žodžiu J. Aistis vėliau laikė *Persevalis,* prancūziškai — Perceval. Tokiu vardu apie 1180 metus sukurtas prancūzo Chrétien de Troyes (c. 1135 — c. 1183) veikalas *Perceval ou le Conte du Graal,* (Persevalis arba pasakojimas apie Gralį). Vokiečių poetas Wolfram von Eschenbach (c. 1170-1220) šią temą pakartojo savo veikale *Parzival,* kuris įkvėpė Wagnerio operą tuo pat vardu.

12 ir 13 amžiuje pasirodė nemažai veikalų apie tokius riterius kaip Parcivalis, ieškojusius Švento Gralio — taurės, iš kurios, kaip sakoma padavimuose, per paskutinę Vakarienę gėrė Kristus.

Garsiausias iš tų riterių liko Parcivalis.

Švento Gralio temą J. Aistis liečia eilėraštyje *Hidalgo.*

OSANNA!

...tik spėt: lyk lygu... — 1940 metų *Poezijoje: lyg lygu.* Taip pat ir *Imago mortis* rinkinyje.

DVIDEŠIMT AŠTUONI

Eilėraštis sukurtas poeto dvidešimt aštunto gimtadienio išvakarėse. Data po eilėraščiu pagal senąjį kalendorių. J. Aistis gimė 1904 metų liepos septintą Kampiškių dvare, Suvalkijoje, kur veikė naujasis kalendorius.

Lyg tam kareiviui į Atėnus... — Maratono vietovėj 490 metais pr. Kr. atėniečiai nugalėjo persus. Su žinia apie pergalę į Atėnus, 40 kilometrų nuo Maratono, buvo pasiųstas bėgikas, kuris krito negyvas, pasiekęs tikslą.

HIDALGO

Hidalgo: smulkus ispanų bajoras.

AK, KAIP GERA MAN

Ahasveras: amžinas žydas.

...pasenęs tango. — Gale šios eilutės J. Aistis savo egzemplioriuje prirašė: *Foxtrot?*

KNOCK OUT

Knock out — anglų kalbos žodis. „Lietuvių kalbos žodyne": nokautas. *Ir apmaudas ima...* — J. Aistis taiso: *Jį apmaudas ima...*

IMAGO MORTIS

Dies irae, lot. k. — Rūstybės diena. Giesmė, seniau priskiriama italų pranciškonui Tomui Celaniečiui (c. 1190-c. 1240).

FUGA IN AS MOLL

Imago mortis ir 1940 metų *Poezija* turi šį epigrafą iš rusų rašytojo ir kritiko V. Šklovskio (1893-1984): „Jis taip sunkus, gyvenimas. Jisai taip didelis. Jo reikia kaip galima daugiau".

J. Aistis per visą šį eilėraštį kartoja epigrafo temą:

Jis taip sunkus, taip didelis tasai gyvenimas.
\- - - - - - - - - - - - - - - - - - -
Gyvenimas toks didelis, o jo norėtųsi,
Norėtųsi kaip galima daugiau...

PRIETEMA

Imago mortis knygoje šis eilėraštis turėjo prancūzišką epigrafą iš Charles Baudelaire *Kelionės,* kur yra žodžiai: *Amour...gloire...bonheur!* — Meilė...garbė...laimė!

Iš to prancūzų poeto J. Aistis buvo pasirinkęs epigrafą ir visam *Imago mortis* rinkiniui, taip pat iš *Kelionės:*

O Mort, vieux capitaine, il est temps! levons l'ancre!
Ce pays nous ennuie, o Mort! Appareillons!
(Mirtie, senasis kapitone, jau laikas! pakelkim inkarą!
Šis kraštas mums pabodo, o Mirtie! Leiskimės į jūrą!)

PLUNKSNA

Kalbėjome apie Tristano meilę. — Tristanas ir Izolda — viduramžių legenda apie tragišką meilę. — 1931 metais lietuvių kalba pasirodė prancūzų vidurinių amžių literatūros istoriko Bédier (1864-1938) knygos *Tristanas ir Izolda* vertimas.

IŠ ŪKANOTO

Solveiga: moteris iš Ibseno dramos *Peer Gynt.*

Eilėraščių skyriui *Lygumos* J. Aistis buvo paėmęs šį epigrafą iš Ibseno *Laukinės anties: Tai kas, Gina, kad mūsų pastogė tamsi ir bėdina. O vis dėlto tai mūsų nuosavas kampas, ir aš sakau — čia mums gera.* — Solveigos, kaip išsvajotos moters, temą J. Aistis gilina eilėraštyje *Snaigė.*

INTYMIOS GIESMĖS (1935)

J. Aistis apie šį savo rinkinį taip pasisako: „Kai kas mano geriausiu rinkiniu laiko *Imago mortis,* kai kas gi *Užgesusias chimeros akis,* o aš pats būčiau linkęs aukščiausiai vertinti *Intymias giesmes.* Tas rinkinys yra homogeniškiausias, kietai organizuotas. Su tuo rinkiniu norėjau išeiti drąsiai, net gal per drąsiai, nes man dingojos, kad štai kalbu jau ne lietuvio, bet žmogaus lūpomis ir žodžiais: jo laimę ir nelaimę, viltis ir nusiminimus statydamas aukščiau tada taip garsiai rėktų tautinių dalykų" (p. 203). Tokį nusistatymą jis ryškina ir savo eilėraštyje *Prakalba* šiais žodžiais: *Ir mes, matai, jau ne tautiečiai — žmonės, // Džiaugsmų ir ašarų vaikai.* Įdomu, kad to visuotinumo poetas siekė ir per lietuviškus vaizdus bei žmones, kaip tai liudija eilėraštis *Lietuvės* ar *Šilainė.* Vėliau jo lyrikon vis dažniau grįžta Lietuvos tema. „Rašysiu dabar apie kitą, kurią aš galbūt daugiau mylėjau už visas kitas mergaites — Lietuvą" (Laiškas, 1941.XI.4).

PRIEŠŽODIS

Sesute N. — Nina (Antanina), poeto mylimoji, prieškarinės jo lyrikos šviesiaplaukė „pamėlynavusiais poakiais" *(A n t r o j i m e i l ė).* Po karo ji gyveno svetur.

PRAKALBA

Tave minėjome tad... — J. Aistis savo egzemplioriuje *tad* taiso į *ten.*

ATMINIMAI

Ko jūs, pakaruokliai... — J. Aistis *jūs* keičia į *lyg*.
Verkė ir rūgojo... — Keičia į *Verkė, priekaištavo.*

SEPTYNIOS PSALMĖS

Kadangi šis eilėraštis, kaip ir *Pastoralė,* buvo išspręstas regimais dalykais, ,,tai *Septynioms psalmėms* radau reikalo pridėti paaiškinimą iš techniškos piešėjų kalbos: saulėlydžio croquis, tai yra, apybraiža, skubus piešinys'' (p. 206).

ELNIAS

,,Mano baladės karalius turėjo sūnų, gyvenusį dvigubą gyvenimą: vienas pilyje jaunikaičiu, kitas elniu girioje (...) Jis nukauna elnią, bet rūmuose krinta negyvas jo sūnus'' (p. 200).

FEDRA

Fedra: J. Aistis šiuo eilėraščiu *Intymiose giesmėse* pradėjo skyrių *Pralaimėjimo gandas,* kuris turėjo ilgesnį epigrafą iš Hemingway, būtent, kad tos rūšies kovoj ,,nugalėtojas nieko negauna: nei nusiraminimo, nei džiaugsmo, nei garbės (...) jam nėra jokio vidujo pasitenkinimo''.

Magnificat anima mea, lot. k. — Marijos giesmė *Mano siela šlovina* (Lk. 1,47).

BERŽAS

Pierrot: komedijų ir pantomimų personažas.

VAISKI PILNATIS

Intymiose giesmėse šis eilėraštis turi vardą *Kvatrenas* ir tik du posmus — dabartinį pirmą ir paskutinį.

SPALGENŲ SYVAI

Arlekinas: italų komedijų personažas.

ATLEISK

Infantė: Ispanijos ir Portugalijos karalių jauniausioji duktė. — J. Aistis rašo, kad jo pirmoji laura ir beatričė, jo *ispaniškų pilių infantė* (p. 185) buvo kirpyklos patarnautoja su nutriušusio šermuonėlio apikakle.

KARAVANAS

Kai kurias savo eiles Aistis rašydavo sunkokai, kitas — lengviau. *Karavanas* priklauso prie lengviausių: „*Karavaną* parašiau per dešimtį minučių" (p. 194). Paskui poetas dar norėjo apdailinti, bet „jau aš nieko negalėjau pridėti" (p. 195).

Viziras: anksčiau — aukščiausias pareigūnas kai kuriuose Rytų kraštuose.

TU TA PATI

Eilėraštis skirtas poeto seseriai Veronikai.

Paoliui ir Frančeskai Lanceolotas... — Dantė apie Paolį ir Frančeską rašo *Dieviškos komedijos* penktoje Pragaro giesmėje. Jiedu skaitė, „kaip Lančelotą pavergė aistra". Beskaitant, aistra pavergė bei pražudė juos abu.

Dantė vartoja žodį Lancialotto. Pagal Dantę, Paolo ir Frančeska skaitė knygą, kurią parašė Galeotto. Prancūziškai yra Chrétien de Troyes knyga *Lancelot.* Galeotto prancūziškai yra Galehault.

LOPŠINĖ

...reikės vėl jam joti... — J. Aistis taiso: *reikės jam vėl joti.*

PASAKA

O tenai ir jojo ir važiavo... — J. Aistis taiso: *tenai jojo ir tenai važiavo.*

KELIONĖ Į NAKTĮ

...blyški plystakė. — *Lietuvių kalbos žodyne* plystakė: skynimas kirtimuose. Iš eilėraščio teksto atrodytų, kad poetui plystakė čia yra tas šviesos ruožas, kurį automobilio lempos meta priekin ant kelio, važiuojant nakčia.

á propos, prancūzų k. — beje, tarp kita ko.

VAISKI VALANDA

1961 metų *Poezijoj* šio eilėraščio trečiame posme pasiliko stambesnė korektūros klaida. Buvo išspausdinta:

Čionai, pasauly, laisvės maža,
O priespaudos gausu.

J. Aistis šią vietą savo egzemplioriuje taip ištaiso:

Čionai, pasauly, juoko maža,
O ašarų apstu.

Toks tekstas yra ir rinkinio rankraštyje. Poetas sakė, kad šią vietą būtinai reikia ištaisyti, kaip yra rankraštyje.

LIETUVĖS

Giedat: Nebijosim, kad ir kalnai virstų! — J. Aistis pasakojo, kad vaikystėje jam didelį įspūdį darė, kai Rumšiškių bažnyčioje paprasti kaimo žmonės, tariant jo žodžiais, „taip didingai ir gražiai giedodavo Suplikacijas" su 45(46) psalme, kurios pradžia ataidi šiame eilėrašty:

Dievas mūsų prieglauda ir stiprybė, veikiausioji pagalba varguose.
Todėl nebijome, kad ir žemė drebėtų, ir kalnai virstų į jūrų gelmes.

Antigona: Sofoklio (c. 495-406 pr. Kr.) to pat vardo tragedijos personažas.

VORKSLA

Vorksla: Ukrainos upė, prie kurios Vytautas Didysis 1399 metais pralaimėjo mūšį prieš totorius.

ISOLA DI CAPRI

Isola di Capri: Kaprio sala.

Viktoras Emanuelis: Italijos karalius.

Adrijos sidabras. — Kaprio salą supa ne Adrijos, o Tirėnų jūra, Viduržemio jūros dalis. J. Aistis tai žinojo, bet sakė, kad Adrija — poetiškesnis žodis.

Ką gi tau, Marija... — J. Aistis *Marija* taiso į *mieloji.*

Marija, o kaip rašytųs... — Savo egzemplioriuje J. Aistis prieky šios eilutės padėjo klaustuką, pabraukė žodį Marija, o dešinėje pusėje prirašė: jokios Marijos nebuvo.

UŽGESĘ CHIMEROS AKYS (1937)

Chimeros prasmę poetas paaiškina ištrauka iš garsaus lenkų lotynisto ir graikisto T. Zielinskio (1859-1944): „Mes iki šiol vadiname gražias neįvykusias svajones chimeromis".

Žodis kilęs iš lotynų *chimaera* — ožka. Antikinėje mitologijoje tai buvo žvėris, kurio galva buvo kaip liūto, liemuo — ožio ir uodega — slibino *(Iliadoje).*

F. F. Zelinski — tas pat T. Zielinskis, plačiai žinomas ir Lietuvos akademiniuose sluoksniuose prieš karą. Be lenkų, jis savo veikalus skelbė lotynų, vokiečių, rusų ir kitomis kalbomis. J. Aistis šį epigrafą savo

knygai bus paėmęs iš Zielinskio rusiško teksto, kaip tai rodo vardų inicialai ir pati pavardė prie citatos.

KATARSIS

Intymiose giesmėse ir 1940 metų *Poezijoje* yra skyrius *Nusivalymas* su šiuo epigrafu iš Aristotelio *Poetikos:* „Per baimę ir užuojautą įvyksta panašių jausmų nusivalymas".

Aristotelis šiuos ligi mūsų dienų plačiai komentuojamus žodžius parašė, kalbėdamas apie tragedijos poveikį žiūrovui. Paskutinis citatos žodis, nusivalymas, graikiškame tekste yra *katharsis.* Graikų kalboje tai reiškia ir šiokiadieninį apsivalymą, apsišvarinimą. Aristotelis šį žodį pritaikė ir meninei sričiai. Pagal jį, tragedija per „baimę ir užuojautą", sukelia žmoguje katarsį. Vieni tai aiškina, kaip jausminį nuskaistėjimą, o kiti — kaip moralinį ir dvasinį nusivalymą. J. Aistis katarsį ėmė pastarąja, dvasine prasme. Katarsis turi pagrindinę vietą J. Aisčio galvojime apie poezijos paskirtį ir poveikį. Jis kalbėjo: „Į poeziją visą gyvenimą žiūrėjau kaip į mistinę apeigą: kaip į nuodėmę ir nusivalymą" Garsinės juostelės įrašas, 196?). Panašia prasme poetas rašo ir čia *Katarsyje:*

Taip nusivalysi tu aukos katarsiu,
O ištikęs skausmas greit tave apleis!

PRAEITIS

Mona Liza: Leonardo da Vinci paveikslo moteris.

AMŽINOJI PASAKA

Osanna in excelsis! Lot. k. — Osanna aukštybėse!

MAL DU PAYS

Mal du pays, prancūzų k. — Tėvynės ilgesys. *Mušrotas* (Moucherotte) ir *Beldonė* (Belledonne): kalnai Prancūzijos Alpėse, Grenoblio srityje.

MAN TAVE

Šis eilėraštis eina dialogu tarp jo ir jos. Jai priklauso pirmas ir paskutinis posmas. Ta pati tema yra ir eilėraštyje *Tu ne Dievo.*

SANTA CROCE

Užgesusiose chimeros akyse 1937 metais šio eilėraščio vardas buvo *Florencijos Duomo* — Florencijos katedra.

Santa Croce: Švento Kryžiaus bažnyčia Florencijoje.

LUNAPARKAS

Lunaparkas: pramogų vieta, angliškai — amusement park.

Po žodžio Lunaparkas *Užgesusiose chimeros akyse* 1937 m. dar ėjo: *Arba viena žmogaus gyvenimo diena.*

Šio ciklo šaltinis yra Kauno Lunaparkas, kurį J. Aistis mini savo knygoje *Apie laiką ir žmones* (p. 55).

MONOLOGAS

...Kaip mara. — maras. Taip nurodo *Lietuvių kalbos žodynas.* Bet iš eilėraščio teksto sprendžiant, gal geriau čia tiktų *amaras.*

BE TĖVYNĖS BRANGIOS (1942)

A. Gr. — Aldona Grajauskaitė.

Solange Schwartz (g. 1910 m.): prancūzų šokėja, Paryžiaus operos pažiba.

NIEKAD NETEKĖJO

...nesugrįžo nai. — *Lietuvių kalbos žodynas* duoda šias *nai* prasmes: na, nagi, naje. Kaip iš teksto atrodytų, J. Aistis čia tam žodžiui duoda prasmę *niekad.*

KELIONĖ

Marco Polo (1254-1324): Venecijos keliauninkas, pasiekęs Kiniją.

ŠV. SEBASTIJONAS

Poetas taip aiškino šio eilėraščio atsiradimą: ,,Kartą prieš Velykas, vonioje nualpau, ir krisdamas prasiskėliau smakrą, ir man atėjo mintis parašyti apie perėjimą į nežinią, o su mintimi — ir personažas. Aišku, jog psichologija čia stačia nepastovi, bet ar tatai galop svarbu'' (Laiškas iš Grenoblio, 1941.V.5).

Vėliau kalbėdamas apie tai, J. Aistis pabrėždavo tarsi palengvėjimą ar paskaidrėjimą po kraujo nutekėjimo tada Grenoblyje.

MOTINOS LEGENDA

Apie šį ,,vaikystės namų'' atsiminimą poetas kalba ir knygoje *Apie laiką ir žmones* (p. 212-214).

Kampiškių dvaras — poeto gimtinė.

PLATANAI

Šio eilėraščio platanas augo prieš poeto langą Grenoblyje. Pasak jo, šis medis „kelis kartus apdainuotas" (*Millfordo gatvės elegijos*, p. 80).

NARCIZAI

Narcizas: graikų mitologijoje „nežemiškai gražus vaikinas", kuris įsimylėjo savo atspindį šaltinyje ir mirė, negalėdamas jo pasiekti. Jo mirties vietoje išaugo to pat vardo gėlė — narcizas.

SPALVINGAS RUDUO

Kubla chanas (1214-1294): totorių chanas, įkūręs mongolų dinastiją Kinijoj.

NEMUNO ILGESYS (1947)

NEMUNO ILGESYS

...kaip andai Mačiui Kėkštui... — J. Aistis čia prisimena poeto Jono Mačio Kėkšto (1867-1902) eilėraštį *Vidur okeano.*

Nemuno ilgesio užbaigimo data ne visai tiksli: 1946.I.11 laivas, su poetu išplaukęs iš Bordeaux, dar laukė Žirondos upėje.

KADA

Te Deum laudamus, lot. k. — Bažnytinė giesmė *Tave, Dieve, garbinam.*

Nesang laimė... — Nesang — nes. K. Širvydas savo *Dictionarium trium linguarum* turi: *Nes, nesang, nessa.*

GIMTINĖ

Kokalnis: Rumšiškių piliakalnis.

Praviena: upelis, pro Rumšiškes įtekėjęs į Nemuną.

Žigla: apie dviejų kilometrų upelis, Nemuno kairiojo kranto intakas. Žiglos aukštupyje yra Viršužiglio kaimas, kurį poetas mini savo autobiografijoje *Vainikuose.*

KAIP GERA JAUST

Šiaulių ir Žalgirio garbe... Saulės-Šiaulių kautynės prieš kalavijuočius įvyko 1236 metais. Kaip rašo *Lietuvių enciklopedija,* buvo tai „pirmas žymus naujai susijungusios Lietuvos laimėjimas prieš kalavijuočius (XXVII t., p. 11).

Strėva: upė Trakų apskrity. Prie jos ties Žiežmariais 1348 metais Kęstučio ir Algirdo vadovaujami pulkai susikovė su kryžiuočiais.

Iš Panevėžio, Rainių ir Pravieniškių... — Tose vietose, 1941 metais rusams bėgant iš Lietuvos, įvyko lietuvių žudynės.

LOPŠINĖ

Rinkiny *Nemuno ilgesys* šis eilėraštis turi keturis posmus. 1961 metų *Poezijoje* išmesti antras ir trečias posmas.

IN QUO CONTRISTATA ES

In quo contristata es, anima mea? Lot. k. — Dėl ko esi liūdna, mano siela?

SESUO BUITIS (1951)

J. Aistis žodį buitis ilgai vartojo ir žodžio būtis prasme. Tik paskiausioje jo lyrikoje atsiranda žodis būtis.

POEZIJA

Vis grįžtu pas tave, kop gi, o mylima... — *kop* yra archaizmas, randamas pas Mažvydą. Lituanistas Dominykas Urbas apie šį žodį atsiuntė tokią pastabą: ,,Ta mano nuomonė šitokia: čia *kop* yra tam tikras žodžio *kas* vietininkas, susidaręs iš *ko pi,* analogiškas su jusump, tavęsp, mūsump ir t.t., kokių apsčiai randame senųjų lietuvių autorių knygose. Antai Mažvydo 1922 leidimo psl. 566 skaitome: ,,*Kop* jau mes turim tekėti, / Kurs galėtų mus gelbėti? / Tavęsp, Pon Christe, vienop''. Mūsiškai būtų: ,,Į ką gi mes turėtume eiti (kreiptis), kas galėtų mus gelbėti? Į tave vieną tiktai, Viešpatie Kristau''. Jono Aisčio eilutė *Vis grįžtu pas tave, kop gi, o mylima* man atrodo taip: Į ką gi (ne: Pas ką gi) aš grįžčiau, o mylimoji, (jei ne pas tave)''. Tokia būtų mano ,,interpretacija'', bet ar ji sutinka su kontekstu?'' (D. Urbo laiškas, 1986.IV.24). Šiai žodžio *kop* interpretacijai pritarė ir lituanistas Aleksandras Žirgulys. — O artimesnė šios J. Aisčio eilutės versija galėtų būti tokia:

Vis grįžtu pas tave, į ką gi, o mylima,
Besugrįšiu nūnai, tiltus sudeginęs...

Tai reikštų, kad autorius, tiltus sudeginęs, prieglobstį randa savo poezijoje.

Panašių pašalio vietininkų kaip *kop* seniau buvo visose mūsų tarmėse. Lazūnų tarmėje jų išliko ligi mūsų dienų, pavyzdžiui: *ataj top žmogup* — atėjo pas tą žmogų.

Beliktų pastebėti, kad eilėraštyje *Poezijai* J. Aistis turi ir antrą archaizmą: *tavip* — į tave.

POETUI

Šis eilėraštis čia atkeltas iš knygos *Nemuno ilgesys,* kur jis turėjo dvi dalis. 1961 metų *Poezijoje* antra dalis eina atskiru eilėraščiu *O kai visi.*

BUVO CAPRI SALOJ

Tai autobiografinis, beveik daiktinis eilėraštis. Poetas su Sesute N. 1937 metais važinėjo po Italiją ir lankė Kaprio salą. Autorius šiuo 1942 metų datos eilėraščiu grįžta į anuos 1937 metų nesusipratimus, kurie reiškė jų draugystės galą.

Prie Tiberijaus vilos... Imperatoriaus Tiberijaus (c. 42 pr. Kr. — 37 po Kr.) vila stovėjo ant stataus, aukšto skardžio, nuo kurio, kaip pasakojama, pasmerkti žmonės būdavę nustumiami žemyn į jūrą.

KARALAITĖ PRIRIŠTA PRIE GIRNŲ

Šią tautosakinę temą J. Aistis norėjo toliau plėsti. Savo laiške iš Grenoblio jis rašė: „Aš norėčiau parašyti apie tą prūsų karaliūtę, kuriai svetimos šalies karžygis liepė plauti baltinius. Štai dėl ko aš vieną kartą Paties prašiau, jei pasiekiama, atsiųsti mano pasakos pradžią: Šlama liepos (...) Bet tatai mano šventadienio svajonė" (1941.XI.4).

Li Po (701-762): kinų poetas.

MENI, KAI ILGESYS

Medėja: Euripido to pat vardo dramos personažas.

Annabel Lee: iš Edgar Allan Poe (1809-1849) to pat vardo eilėraščio. Šis amerikiečių poetas prieškario laikais buvo populiarus tarp rašytojų Lietuvoje. Savo apybraižoje apie Vytautą Mačernį Alfonsas Nyka-Niliūnas rašo, kad Poe turėjo žymios įtakos ne tik V. Mačerniui, bet „ir kitiems Mačernio kartos poetams. Poe Mačernį žavėjo tiesiog nepalyginama sugestijos jėga ir kurį laiką jam buvo poezijos didžiąja raide sinonimas" (Knygoje: Vytautas Mačernis *Poezija,* p. 231).

Poe kūryba žavėjo ir J. Aisčio kartos poetus, ir ankstesnius, kaip Kazį Binkį. J. Aistis taip pasisako apie jo tada skaitytus poetus. „Rilke kurį laiką buvo stabas. Po jo sekė Poe. Poe yra labai sugestyvus. Atsimenu, kaip juo gyveno ir sirgo Binkis..." (p. 239).

Vieną *Intymių giesmių* (1935 m.) skyrių J. Aistis pavadino *Ulialiūmės kapas* ir jam parinko epigrafą iš Poe lyrikos: *Ulialiūmė! Ulialiūmė! Tai tavo*

mirusios Ulialiūmės kapas. Tą skyrių sudarė šeši dalykai — nuo *Atleisk* iki *Tyla,* kaip jie eina iš eilės dabartiniame leidinyje.

VORUTA

Voruta: karaliaus Mindaugo pilis.

KRISTALINIAM KARSTE (1957)

KRISTALINIAM KARSTE

...kaip „Medūzos" plauste! — „Medūzos" plaustas — garsus prancūzų dailininko Gericault (1791-1824) paveikslas iš ankstyvojo romantizmo laikų.

NIMIS PATETICE

Nimis patetice, lot. k. — O kaip patetiška.

ATEIDAVO

O fiat, Domine, voluntas tua! Lot. k. — O tebūnie, Viešpatie, tavo valia!

CHRONOS

Chronos, graikų k.: laikas.

AUTOBIOGRAFIJOS

Duodamos dvi poeto autobiografijos. Pirmoji buvo spausdinta poezijos antologijoje *Antrieji vainikai* (1936 m.), o antroji paimta iš J. Aisčio palikto mašinraščio ir privesta ligi jo atvykimo Amerikon 1946 metų pradžioje. Viename *Mano gyvenimo* mašinraščio egzemplioriuje jis buvo ranka įrašęs porą papildymu, kurie čia įtraukti. Trečiame mašinraščio puslapyje, prie jo bajoriškos kilmės aiškinimo, buvo prierašas: *Šito viso nereikia.* Bet tekste šioji vieta nebuvo išbraukta, tad ir čia ji paliekama.

Antanas Vaičiulaitis

TURINYS

EILĖRAŠČIAI